

OCENA ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO ZA ROK 2020

Kraków 2021

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie
ul. Piastowska 32
30-070 Kraków
www.rops.krakow.pl

Opracowanie:

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie – Zespół Badań i Analiz
Iwona Banasiewicz
Małgorzata Szlązak
Magdalena Banyś

Kopiowanie i rozpowszechnianie może być dokonane z podaniem źródła.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie przedstawia raport ze sprawozdania „Ocena zasobów pomocy społecznej województwa małopolskiego za 2020 rok”.

Sprawozdanie, zgodnie z obowiązkiem ustawowym, realizowane jest corocznie od 2012 r., tym samym niniejszy raport podsumowuje jego dziesiątą edycję.

Opracowanie cyklicznie prezentuje podstawowe informacje o sytuacji społecznej i demograficznej w regionie, statystyki dotyczące osób i rodzin korzystających ze wsparcia, zestawienia obrazujące dostępność mieszkańców do usług społecznych. Informacje te, wraz danymi o kadrze, nakładach finansowych na realizację zadań i wieloma innymi, stanowią podstawę oceny bieżącej sytuacji w sektorze pomocy i integracji społecznej w Małopolsce.

Dodatkowo, w związku z utrzymywaniem się nadzwyczajnej sytuacji związanej z epidemią wywołaną wirusem SARS-CoV-2 opracowanie poszerzone jest, podobnie jak w roku poprzednim, o opis jej wpływu na działalność jednostek, sytuację klientów, przewidywanych konsekwencji.

Zespół Badań i Analiz

Dział Polityki Społecznej

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie

SPIS TREŚCI:

WYKAZ UŻYWANYCH SKRÓTÓW	5
I WPROWADZENIE.....	6
I.1 Wstęp	6
I.2 Uwarunkowania prawne sporządzania „Oceny zasobów pomocy społecznej województwa małopolskiego”. Adresaci Oceny	6
II TRENDY, WNIOSKI I REKOMENDACJE PŁYNAĆE Z OCENY ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO ZA 2020 ROK.....	8
III WYBRANE ELEMENTY SYTUACJI SPOŁECZNO – DEMOGRAFICZNEJ	58
Stan i prognozy ludności	58
Wskaźniki ubóstwa w regionie	69
Bezrobocie w Małopolsce	70
Bezrobocie rodzinne	74
IV OSOBY I RODZINY KORZYSTAJĄCE Z POMOCY	79
V ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ ORAZ JEJ OTOCZENIA	91
Kadra pomocy społecznej	91
Infrastruktura wsparcia mieszkańców	94
Współpraca z organizacjami pozarządowymi.....	125
Wybrane nakłady finansowe na zadania pomocy społecznej	127
VI Realizacja Programu Strategicznego Włączenie Społeczne na lata 2015-2020.....	133
VII PODSTAWOWE DANE.....	149
VIII PROCES GROMADZENIA INFORMACJI I ŹRÓDŁA DANYCH WYKORZYSTANYCH W „OCENIE ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO ZA ROK 2020” .	152
VIII.1 Proces gromadzenia informacji	152
VIII.2 Wykorzystywane źródła danych	153
SŁOWNICZEK:	155
IX ALTERNATYWA TEKSTOWA ZAŁĄCZONYCH GRAFIK	189
SPIS MAP:	214
SPIS WYKRESÓW:	215
SPIS TABEL:	217

WYKAZ UŻYWANYCH SKRÓTÓW

BDL	Bank Danych Lokalnych
CIS	centrum integracji społecznej
DDP	dzienny dom pomocy
DPS	dom pomocy społecznej
GUS	Główny Urząd Statystyczny
KIS	klub integracji społecznej
MOPS	miejski ośrodek pomocy społecznej powiatu grodzkiego
MUW	Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie
OIK	ośrodek interwencji kryzysowej
OPS	ośrodek pomocy społecznej
OZPS	Ocena Zasobów Pomocy Społecznej
PCPR	powiatowe centrum pomocy rodzinie
POWER	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój
RPO WM	Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego
PSP	placówka specjalistycznego poradnictwa
PUP	powiatowy urząd pracy
PWD	placówka wsparcia dziennego
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie
SPR	Subregionalny Program Rozwoju
ŚDS	środowiskowy dom samopomocy
WTZ	warsztat terapii zajęciowej
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie
ZAZ	zakład aktywizacji zawodowej
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

I WPROWADZENIE

I.1 Wstęp

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie przygotował raport pt.: „Ocena zasobów pomocy społecznej województwa małopolskiego za rok 2020”. Raport jest podsumowaniem realizacji dziesiątej edycji „Oceny zasobów pomocy społecznej” i stanowi wypełnienie wymogów Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Zgodnie z jej zapisami (podobnie jak w latach poprzednich) opracowanie opisuje i obrazuje sektor małopolskiej pomocy społecznej oraz jego otoczenie na tle sytuacji społecznej i demograficznej regionu, z uwzględnieniem kwestii i problemów społecznych wynikających z Programu Strategicznego „Włączenie Społeczne” na lata 2015-2020, który wraz ze Strategią Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020 pełnił funkcję strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej. Raport zawiera również wnioski i rekomendacje płynące z analizy zebranego materiału oraz przedstawia zaobserwowane trendy, w tym po raz drugi w odniesieniu do sytuacji związanej z epidemią wywołaną wirusem SARS-CoV-2.

I.2 Uwarunkowania prawne sporządzania „Oceny zasobów pomocy społecznej województwa małopolskiego”. Adresaci Oceny

Zgodnie z Ustawą o pomocy społecznej gminy, powiaty i samorządy województw od roku 2012 przygotowują Ocenę zasobów pomocy społecznej. Ocena powinna powstać w oparciu o analizę lokalnej sytuacji społecznej i demograficznej. W świetle wymagań ustawy „zasoby” obejmować mają w szczególności infrastrukturę, kadre, organizacje pozarządowe i nakłady finansowe na zadania pomocy społecznej, a Ocena – osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy. Ocena wraz z rekomendacjami – wg ustawodawcy – jest podstawą do planowania budżetu na rok następny. Jednocześnie Ustawa o pomocy społecznej zobowiązuje zarządy województw (organy wykonawcze jednostki samorządu terytorialnego) do przedstawiania Oceny co roku, do dnia 30 czerwca sejmikowi województwa¹. Do zadań samorządu województwa należy także przekazanie „oceny” właściwemu wojewodzie do dnia 31 lipca każdego roku, który dokonuje analizy stanu

---

¹ Art. 16a Ustawy o pomocy społecznej.

i skuteczności pomocy społecznej w oparciu o ocenę zasobów pomocy społecznej sporządzaną przez samorząd województwa².

Samorząd województwa sporządza ocenę na podstawie ocen przygotowanych przez gminy i powiaty z obszaru województwa, z uwzględnieniem kwestii i problemów społecznych wynikających z przyjętej strategii³. Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego, a w zasadzie jej operacjonalizacja w postaci Programu Strategicznego „Włączenie Społeczne” (przyjętego Uchwałą nr 1410/2015 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 20 października 2015 r.), do którego zawartości odnosi się niniejsze opracowanie, koncentrował się wokół czterech celów strategicznych / priorytetów:

- Priorytet 1. Wsparcie działań wzmacniających rozwój przedsiębiorczości społecznej.
- Priorytet 2. Wdrożenie systemowych form wsparcia na rzecz dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz przeciwdziałania i zwalczania dysfunkcji w rodzinie.
- Priorytet 3. Wdrożenie regionalnej strategii działań w kontekście starzenia się społeczeństwa.
- Priorytet 4. Wspieranie integrującej polityki społecznej regionu.

Cele 1. i 4. ze względu na swoją przekrojową naturę mają charakter inicjatyw wspierających główny nurt programu, czyniąc priorytetowym adresatami zaplanowanych i realizowanych przedsięwzięć dwie podstawowe grupy mieszkańców Małopolski: rodzinę z dziećmi oraz seniorów.

---

² Art. 21 pkt 8 Ustawy o pomocy społecznej i Art. 22 pkt. 11 Ustawy o pomocy społecznej.

³ Art. 21 pkt 8 Ustawy o pomocy społecznej.

II TRENDY, WNIOSKI I REKOMENDACJE PŁYNĄCE Z OCENY ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO ZA 2020 ROK

Sytuacja demograficzna⁴

W 2020 r. w województwie małopolskim wzrosła liczba zgonów w porównaniu z rokiem 2019, ubyło mieszkańców Małopolski, po wcześniejszych corocznych wzrostach liczby ludności w regionie. Zmniejszyła się liczba urodzeń, postępujący proces starzenia się mieszkańców potwierdził wzrost mediany wieku.

Liczba ludności:

Rok 2020 r. przyniósł niewielki spadek liczby mieszkańców regionu po wcześniejszych wzrostach liczby ludności w Małopolsce. Na koniec roku mieszkało w Małopolsce o 460 osób mniej niż w 2019 r. W porównaniu z 2019 r. jest to spadek o 0,01%, przy większym spadku w kraju, bo o 0,3%. Wcześniej liczba mieszkańców regionu zwiększała się cyklicznie, pomiędzy 2018 a 2019 r. przybyło 10,3 tys. osób, a województwo małopolskie znalazło się w grupie czterech województw, w których zaobserwowano wzrost liczby ludności. W 2020 r. wzrost ludności zaobserwowano tylko dwóch województwach w Polsce (pomorskim i mazowieckim), w pozostałych regionach, podobnie jak w Małopolsce, ubyło mieszkańców. Spadek liczby ludności w roku 2020 nie dotyczył równomiernie całej Małopolski – zanotowano go w 15 małopolskich powiatach (największy w Tarnowie), na obszarach miejskich (minus 4,4 tys. osób), na wsi liczba ludności wzrosła w porównaniu z poprzednim rokiem.

Zgony:

W 2020 r. zanotowano w Małopolsce o blisko 6 tysięcy zgonów więcej niż przed rokiem (o 17,7%). W ciągu minionej dekady największy wzrost liczby zgonów w porównaniu rok do roku (notowano również spadki) zarejestrowano w 2015 r. – zmarło wtedy 1 773 Małopolan więcej niż rok wcześniej.

Współczynnik zgonów na 1 tys. ludności wyniósł 11,4 (kraj – 12,4). W miastach współczynnik ten był wyższy o 1,3 p. p. niż na wsi i wyniósł 12,0. Najniższą jego wartość odnotowano w

---

⁴ Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Baza Demografia, dostęp 18.05.2021 r.; Informacja sygnałna. Stan i ruch naturalny ludności w województwie małopolskim w 2020 r., GUS 2021 r.; Urodzenia w województwie małopolskim. Infografika z okazji Dnia Matki., US w Krakowie; „Płodność kobiet i współczynniki reprodukcji ludności według województw i powiatów” - dane udostępnione przez Urząd Statystyczny w Krakowie.

powiecie wielickim (9,5), a najwyższą w powiecie miechowskim (14,8). Za statystyki zgonów w Małopolsce w 2020 r. w dużej części odpowiedzialna jest epidemia koronawirusa. Szacuje się, że od trwającej od marca 2020 r. pandemii, wyłącznie na COVID-19 oraz w wyniku COVID-19 i chorób współistniejących łącznie w województwie małopolskim zmarło 2,7 tys. osób.

Urodzenia:

W roku 2020 w Małopolsce urodziło się o 1 586 dzieci mniej niż w poprzednim roku. Tylko w czterech małopolskich powiatach zanotowano wzrost liczby urodzeń w stosunku do roku poprzedniego – wielickim, miechowskim, krakowskim i w Nowym Sączu. W pozostałych powiatach zanotowano spadek urodzeń, największy w Krakowie – o 400 urodzeń mniej niż rok wcześniej.

Wskaźnik urodzeń żywych na 1 000 ludności w województwie małopolskim w 2020 r. wynosił 10,4, było to mniej niż rok i dwa lata wcześniej, kiedy to wskaźnik ten przyjmował wartość odpowiednio - 10,9 i 11,2, ale było to jednocześnie więcej niż przeciętna dla kraju wynosząca 9,3 (przed rokiem 9,8).

Przyrost naturalny:

W 2019 r. Małopolska była regionem o jednym z najwyższych wskaźników przyrostu naturalnego. W latach 2012-2019 przyrost naturalny w regionie był cały czas dodatni (w 2019 r. - 1,2 na 1 tys. mieszkańców, rok wcześniej: 1,6, a w 2017 r.: 1,9) i pozostawał na poziomie znacznie wyższym niż średnia dla Polski, gdzie przyrost naturalny w tym okresie był ujemny lub z wartością zerową. Jednak w 2020 r. odnotowano ujemny przyrost naturalny w regionie (minus 1 na 1000 mieszkańców, czyli minus 3,4 tys. osób), podobnie jak we wszystkich pozostałych województwach, przy średniej dla Polski – minus 3,2 / 1 000 mieszkańców. W porównaniu do innych regionów Małopolska zachowała drugą, korzystną pozycję w kraju pod względem wysokości przyrostu naturalnego, po województwie pomorskim ze wskaźnikiem minus 0,5.

W Małopolsce zarówno w miastach jak i na wsi współczynnik przyjął wartości ujemne.

Dzietność:

Współczynnik dzietności dla Małopolski w 2020 r. wynoszący 1,45 był nieznacznie niższy niż w 2019 r., kiedy to wyniósł on 1,48, był on jednak wyższy niż przeciętna dla Polski w 2020 r. – 1,38.

Wiek mieszkańców:

Struktura wiekowa ludności Małopolski ulega zmianie. Liczba mieszkańców w wieku 60+ od 2012 r. wzrosła o ponad 139 tysięcy, w tym w ciągu ostatniego roku o ponad 9 tys., co oznacza wzrost udziału tej grupy w populacji mieszkańców z 23,5% w 2019 r. do 23,8% w 2020 r.

„Obserwowana w ciągu ostatnich lat tendencja wzrostu mediany wieku, wskaźników starości i wsparcia międzypokoleniowego w dalszym ciągu potwierdziła proces starzenia się mieszkańców województwa.

Na koniec 2020 r. mediana wieku mieszkańców województwa małopolskiego wyniosła 40,4 lat (kraj – 41,7 lat) wobec 40,0 lat w 2019 r., co oznacza, że połowa populacji nie osiągnęła tego wieku, a druga połowa go przekroczyła. (...) Podobnie jak w 2019 r., statystycznie najmłodszy mieszkańcy województwa mieszkali w powiecie limanowskim, gdzie mediana wieku wyniosła 36,4 lat, a najstarsi w Tarnowie – 44,4 lata. (...) Według typologii trójkąta Osanna, która uwzględnia strukturę ekonomicznych grup wieku, województwo nadal zostało zakwalifikowane do grupy województw młodych demograficznie. Województwo zaliczone zostało do typu młodości demograficznej (typ III), ponieważ w dalszym ciągu udział dzieci i młodzieży w wieku 0–17 lat był większy od przeciętnego w kraju o 0,9 p. proc. i wyniósł 19,1%, udział ludności w wieku 18–59/64 lata był większy o 0,7 p. proc. (60,2%), a udział ludności w wieku 60/65 lat i więcej był mniejszy o 1,6 p. proc. od średniego w kraju i wyniósł 20,7%.”⁵

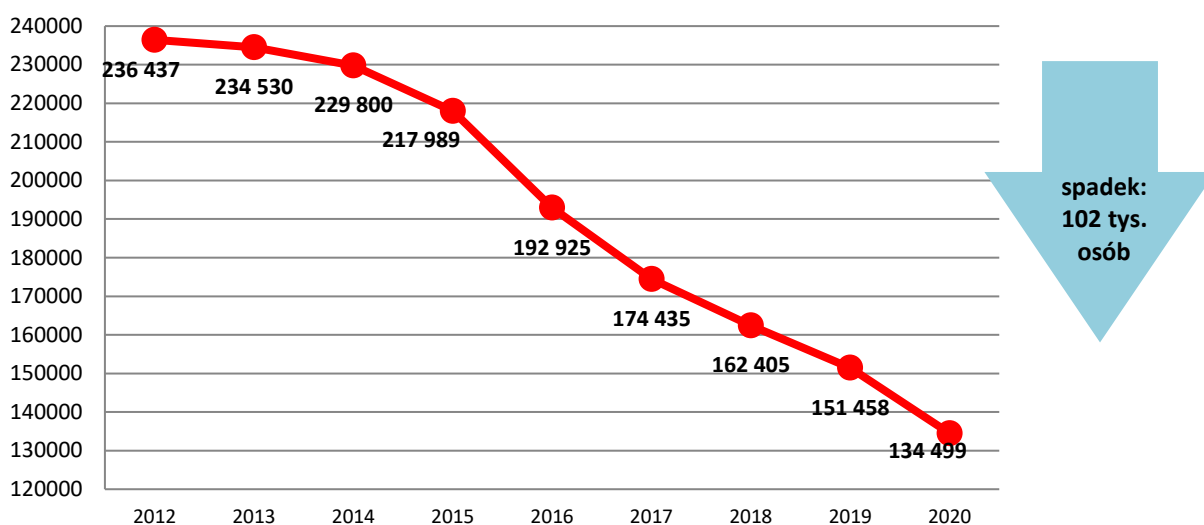
Profil klienta pomocy społecznej

W 2020 r. z systemu pomocy społecznej skorzystało 134,5 tys. osób, co stanowi 3,9% mieszkańców regionu. W 2020 r. w porównaniu z poprzednim rokiem ponownie mniej było osób korzystających z systemu pomocy społecznej, o prawie 17 tys., skutkiem czego odsetek mieszkańców objętych wsparciem zmalał o kolejne 0,5 punktu procentowego i był o 0,5 p. p. niższy od wskaźnika ogólnopolskiego. Na przestrzeni lat 2012-2020 spadek ten objął już blisko 102 tys. osób (43% klientów mniej). Pomiędzy 2019 a 2020 r. spadek liczby osób korzystających z pomocy społecznej był większy niż w poprzednich latach, w latach 2018-2019 różnica pomiędzy latami wyniosła niespełna 11 tys. osób mniej, rok wcześniej – ponad 12 tysięcy osób, ale spadek pomiędzy 2016 a 2017 r. był większy i wyniósł 18,5 tys. osób.

---

⁵ Informacja sygnałna. Stan i ruch naturalny ludności w województwie małopolskim w 2020 r., GUS 2021 r.

Wykres 1: Spadek liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w Małopolsce w latach 2012-2020*

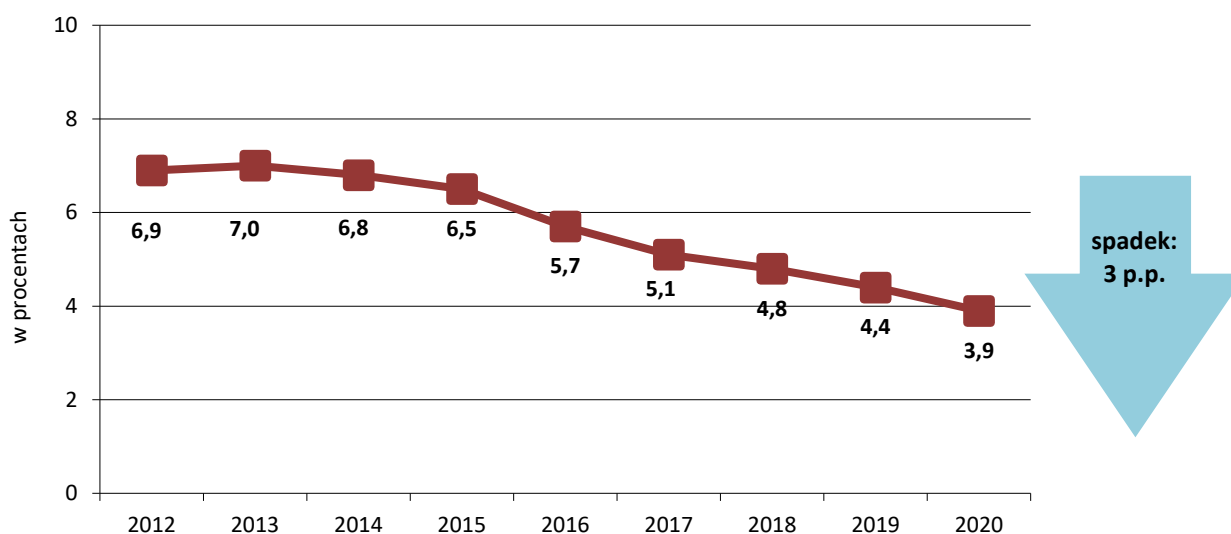

*liczba osób w rodzinach świadczeniobiorców

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za lata 2012-2020 r. Dane pochodzą ze sprawozdania OZPS oraz z informacji pozyskanych z Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie

W 2020 r. udział korzystających z pomocy społecznej w populacji regionu był najniższy w 10-letnim okresie sporządzania oceny zasobów pomocy społecznej województwa małopolskiego. Od 2012 do 2020 r. wskaźnik ten obniżył się o 3 punkty procentowe, do poziomu 3,9%.

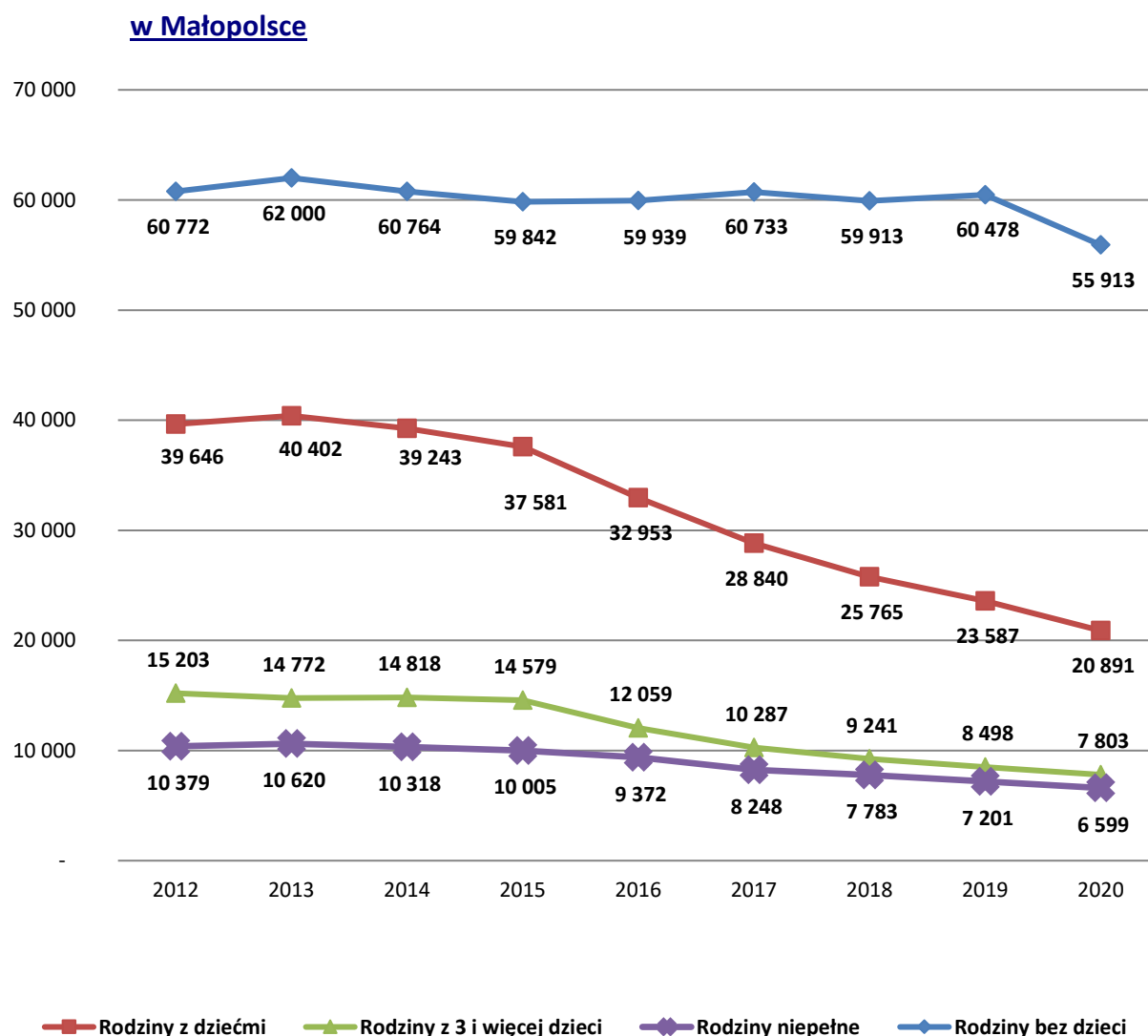
Wykres 2: Spadek udziału korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ludności Małopolski w latach 2012-2020

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za lata 2012-2020 r. Dane pochodzą ze sprawozdania OZPS oraz z informacji pozyskanych z Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie. Dane dot. ludności – GUS.

Mniejszą liczbę mieszkańców w systemie pomocy społecznej można zobrazować także liczbą rodzin korzystających z pomocy społecznej. W roku 2020 statystyka dotycząca liczby małopolskich rodzin objętych pomocą społeczną pokazuje ich o 23,6 tys. mniej niż w 2012 r. Dynamika spadku była większa w przypadku rodzin z dziećmi niż rodzin bez dzieci (w tym osób samotnie gospodarujących) - spadek odpowiednio o 18,8 tys. (o 47,3%) i 4,8 tys. (o 7,9%), a największa w przypadku rodzin wielodzietnych (spadek o 48,7%, o 7,4 tys. takich rodzin mniej w systemie). Liczba rodzin niepełnych korzystających z pomocy społecznej zmniejszyła się od 2012 r. o 3,8 tys., co oznacza spadek o 36,4% czyli mniejszy od odpływu z systemu rodzin z dziećmi w ogóle i rodzin wielodzietnych.

Wykres 3: Dynamika zmian w latach 2012-2020 – rodziny korzystające z pomocy społecznej

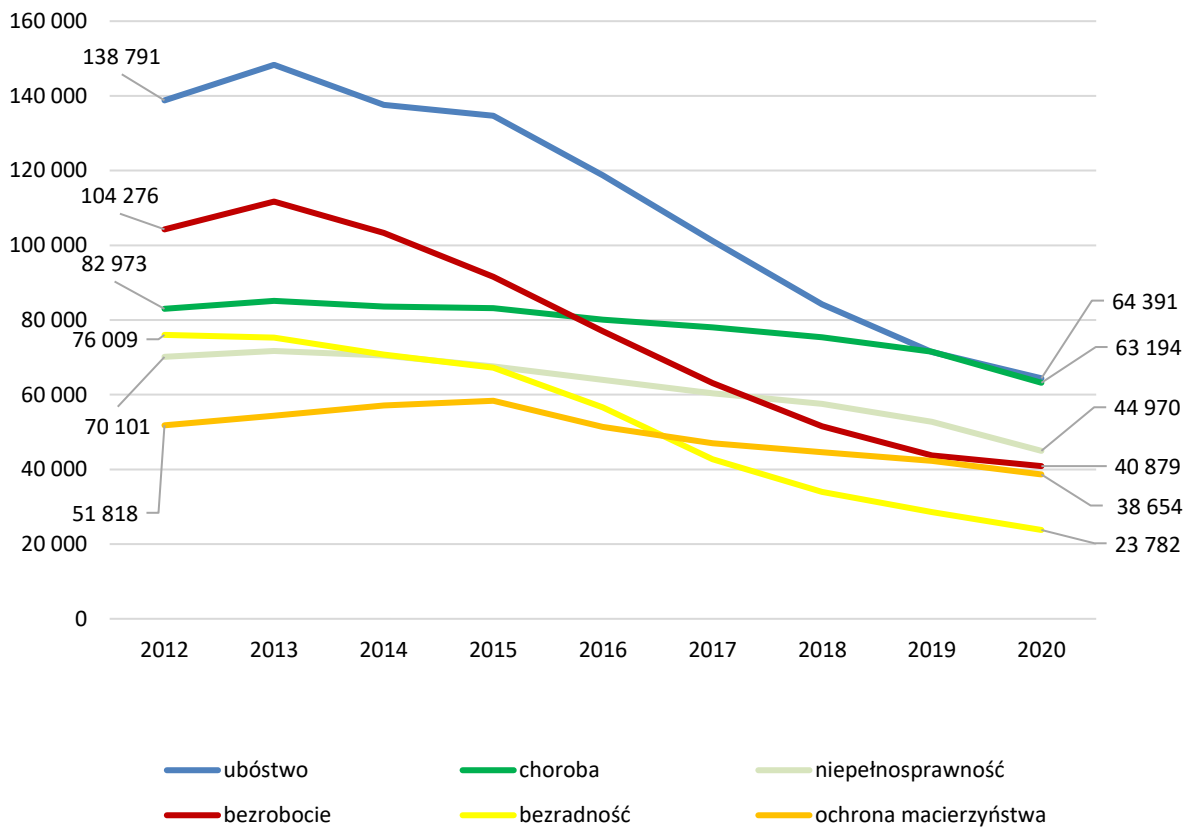
Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych ze sprawozdania MRPiPS-03 (wcześniej MPiPS-03), za lata 2012-2020 r.

Analizując powody udzielania pomocy społecznej do roku 2019 można było zauważyć wyraźnie zmieniający się profil klienta pomocy społecznej w ciągu ostatnich lat. Obserwowany był stały wzrost odsetka klientów, którzy otrzymują wsparcie z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby i niepełnosprawności przy spadku udziałów klientów wspieranych z powodu bezrobocia i ubóstwa. Przy analizie danych za 2020 r. zauważyć można, po raz pierwszy od kilku lat, nieznaczny wzrost udziału klientów z problemem bezrobocia, jako dominującym oraz mieszkańców korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa. Jednocześnie zatrzymał się trend wzrostu odsetka klientów z dominującym problemem długotrwałej lub ciężkiej choroby i utrzymał, zanotowany już rok wcześniej, mniejszy odsetek klientów otrzymujących pomoc ze względu na niepełnosprawność.

Powyższe zmiany są także widoczne przy analizie liczby osób korzystających ze świadczeń z określonego powodu. Pomiędzy 2012 a 2020 liczba klientów korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa spadła ze 138,8 tys. osób do 64,4 tys. czyli o 74,4 tys., w przypadku bezrobocia i bezradności życiowej – spadki odpowiednio o: 63,4 i 52,2 tys. osób. Natomiast w przypadku mieszkańców korzystających z pomocy społecznej ze względu na niepełnosprawność lub chorobę, a także potrzebę ochrony macierzyństwa ich liczba w ciągu analizowanych lat pozostaje na niewiele niższym poziomie, szczególnie w przypadku „choroby”, mimo znacznego zmniejszenia się liczby klientów ogółem (zmiana odpowiednio o: 25,1 tys., 19,8 tys., 13,2 tys. osób). Jednakże spadki liczby klientów w poszczególnych kategoriach nie są już tak duże w jednych i tak małe w innych jak wcześniej, co tłumaczyć może zmiany udziałów poszczególnych kategorii klientów w grupie wszystkich objętych pomocą. Ilustruje to poniższy wykres.

Wykres 4: Liczba klientów korzystających z pomocy społecznej z danej przyczyny w

Małopolsce w latach 2012-2020

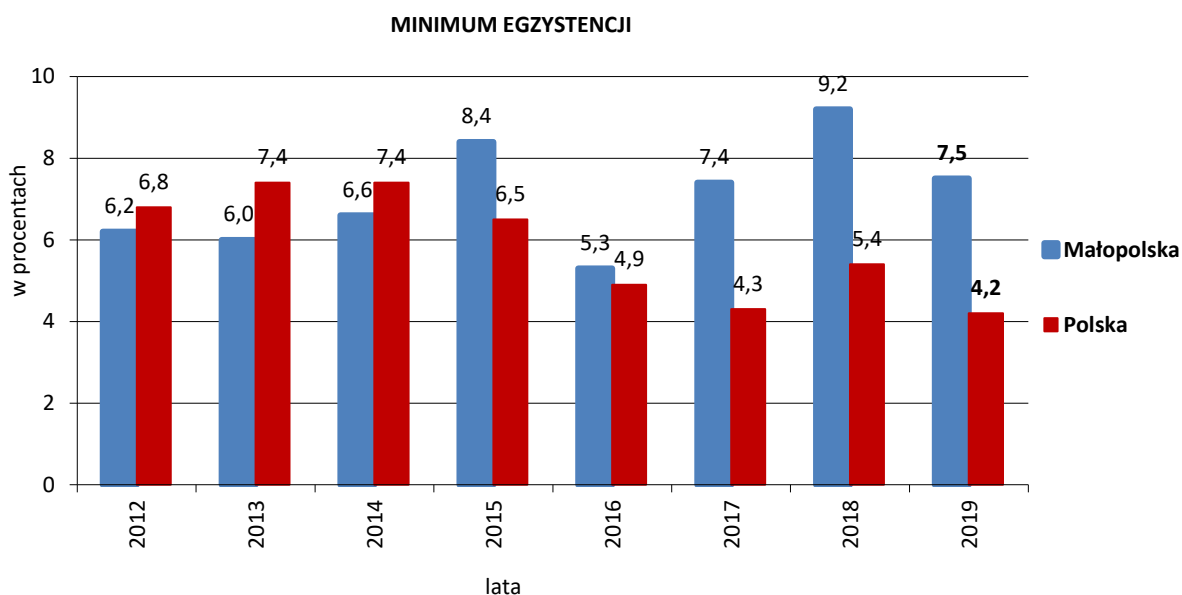
Liczba osób w rodzinach świadczeniobiorców korzystających ze wsparcia z danej przyczyny.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za lata 2012-2020. Dane pochodzą ze sprawozdania MRPiPS-03 (wcześniej MPiPS-03) – dostęp do danych za 2020 r.: 22.03.2021 r.

Zasięg ubóstwa w regionie

W 2019 r. (ostatnie dane dla regionu z tego zakresu) odnotowano w województwie małopolskim, podobnie jak i w Polsce, spadek udziału mieszkańców żyjących poniżej minimum egzystencji, relatywnej granicy ubóstwa i ustawowej jego granicy.

Wykres 5: Odsetek mieszkańców Polski i Małopolski żyjących poniżej minimum egzystencji w latach 2012-2019

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie corocznych publikacji Głównego Urzędu Statystycznego, w tym Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2019 r. www.stat.gov.pl, dostęp: 06.05.2020 r.

Według GUS w Polsce w 2019 r.⁶: „(...) odnotowano niewielki spadek zasięgu wszystkich trzech rodzajów ubóstwa (o 1,2-1,9 p. proc.). Spadek zasięgu ubóstwa ekonomicznego w 2019 r. miał miejsce w sytuacji wzrostu poziomu przeciętnych dochodów jak i wydatków gospodarstw domowych (w ujęciu nominalnym, jak również realnym - czyli uwzględniającym zmiany poziomu cen towarów i usług konsumpcyjnych).⁷ (...)”

- Podstawę wyznaczania granicy ubóstwa skrajnego stanowi minimum egzystencji szacowane przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych (IPISS). Kategoria minimum egzystencji wyznacza bardzo niski poziom zaspokojenia potrzeb. Konsumpcja poniżej tego poziomu utrudnia przeżycie i stanowi zagrożenie dla psychofizycznego rozwoju

⁶ Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2019 r., GUS 2020 r.

⁷ Więcej na ten temat w dostępnej na stronie internetowej GUS w notatce sygnałnej: "Sytuacja gospodarstw domowych w 2019 r. w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych".

człowieka. W 2019 r. stopa ubóstwa skrajnego wyniosła 4,2%, czyli o 1,2 p.proc. mniej niż w 2018 r.

- Uwzględnienie tzw. granicy ustawowej wskazuje na grupę osób, które zgodnie z obowiązującymi przepisami są potencjalnie uprawnione do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej. W 2019 r. zasięg ubóstwa ustawowego był równy 9,0%, czyli o 1,9 p.proc. mniej niż w 2018 r.
- Zastosowanie relatywnej granicy ubóstwa na poziomie 50% kwoty, którą przeciętnie miesięcznie wydają gospodarstwa domowe w Polsce umożliwia wyodrębnienie tych gospodarstw i osób, których poziom konsumpcji znacząco odbiega od poziomu przeciętnego. W 2019 r. ubóstwa relatywnego doświadczało 13,0% osób w gospodarstwach domowych. Wartość ta była niższa o 1,2 p.proc. niż w roku poprzednim.

Zmiany stopy ubóstwa skrajnego w 2019 r. Jak zmienił się zasięg ubóstwa wśród różnych grup ludności?

Zaobserwowany w 2019 r., w oparciu o wydatki gospodarstw domowych, spadek zasięgu ubóstwa skrajnego dotyczył większości branych pod uwagę grup ludności, przy czym poziom zmian był zróżnicowany. W porównaniu z 2018 r. wyraźnie zmniejszył się odsetek osób wydających na swoje utrzymanie mniej niż zakłada minimum egzystencji wśród gospodarstw domowych utrzymujących się głównie z niezarobkowych źródeł innych niż emerytura i renty (o ponad 3 p.proc.). O około 2 p.proc. obniżyła się stopa ubóstwa wśród gospodarstw domowych rencistów. W przypadku pozostałych grup społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych (tj. w gospodarstwach utrzymujących się głównie z pracy najemnej, z pracy na własny rachunek, emerytów i rolników) wartość stopy ubóstwa skrajnego w 2019 r. była niższa o około 1 p.proc.

Zmniejszenie się zasięgu ubóstwa skrajnego wśród gospodarstw domowych z osobami posiadającymi orzeczenie o niepełnosprawności relatywnie najczęściej dotyczyło gospodarstw, w których orzeczenie takie miała głowa⁸ gospodarstwa domowego (spadek o ok. 3 p. proc.). O ok. 2 p.proc. zmniejszył się zasięg ubóstwa w gospodarstwach, w których

---

⁸ Głowa gospodarstwa domowego (określana w badaniu budżetów gospodarstw domowych jako osoba odniesienia) to osoba, która ukończyła 16 lat i osiąga stały w dłuższym okresie czasu, najwyższy dochód spośród wszystkich członków gospodarstwa domowego.

głowa legitymowała się niskim poziomem wykształcenia (co najwyżej gimnazjalnym lub zasadniczym zawodowym).

W 2019 r. odnotowano także spadek odsetka osób ubogich wśród gospodarstw domowych z dziećmi do lat 18. Najbardziej - (o ok. 3 p.proc.) - w przypadku gospodarstw wielodzietnych (z co najmniej 3 dzieci). O 1,5 p.proc. zmniejszył się też odsetek osób ubogich wśród gospodarstw domowych z 1 dzieckiem poniżej 18 roku życia. W konsekwencji zasięg ubóstwa skrajnego wśród dzieci i młodzieży poniżej 18 roku życia zmniejszył się z 6% w 2018 r. do niecałych 5% w 2019 r.

Obniżenie się poziomu ubóstwa skrajnego w 2019 r. dotyczyło w dużym stopniu mieszkańców wsi i najmniejszych miast - liczących poniżej 20 tys. mieszkańców (spadek o ok. 2 p.proc.). W grupach miast między 20 tys. a 200 tys. – spadek stopy ubóstwa był minimalny (poniżej 1 p.proc.). Natomiast stopa ubóstwa w największych ośrodkach miejskich (co najmniej 200 tysięcznych) pozostała w obu latach na zbliżonym poziomie. W tej kategorii miast stopa ubóstwa skrajnego jest najniższa i wynosi ok. 1%.

Zróźnicowanie zasięgu ubóstwa skrajnego w 2019 r. Kto najczęściej i najrzadziej doświadczał ubóstwa?

Interpretując dane dotyczące zróźnicowania zasięgu ubóstwa ze względu na różne charakterystyki gospodarstw domowych należy pamiętać, że w praktyce mamy do czynienia nie z jedną determinantą ubóstwa, ale ze współwystępowaniem wielu czynników jednocześnie. Na przykład zróźnicowanie zasięgu ubóstwa według grup społecznoekonomicznych zależy m.in. od aktywności ekonomicznej członków gospodarstwa domowego oraz ich statusu na rynku pracy, co z kolei uzależnione jest chociażby od wieku i poziomu wykształcenia osób tworzących gospodarstwo domowe.

Szczególnie narażone na ubóstwo skrajne w 2019 r. były gospodarstwa utrzymujące się głównie z tzw. niezarobkowych źródeł, w tym przede wszystkim ze świadczeń społecznych innych niż emerytury i renty (stopa ubóstwa na poziomie ok. 11%) oraz gospodarstwa domowe rolników (ok. 10%). Wyższy od przeciętnego poziom ubóstwa skrajnego wystąpił także w gospodarstwach domowych rencistów (6%). Ubóstwem skrajnym dotknięte były przede wszystkim gospodarstwa domowe osób mających niski poziom wykształcenia. Stopa ubóstwa wśród gospodarstw, których głowa posiadała wykształcenie co najwyżej gimnazjalne była

ponad dwukrotnie wyższa niż przeciętnie i wyniosła ok. 10%. Wyższy od przeciętnej był również odsetek ubogich w przypadku gospodarstw osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym (ponad 6%). Do grupy gospodarstw domowych o relatywnie wysokiej stopie ubóstwa skrajnego należały także gospodarstwa posiadające w swoim składzie osoby z orzeczeniem o niepełnosprawności w gospodarstwie domowym. Stopa ubóstwa skrajnego w gospodarstwach domowych z co najmniej jedną osobą uznaną za niepełnosprawną prawnie wyniosła 6,5%.

Wyższą od średniej dla Polski stopą ubóstwa skrajnego w 2019 r. charakteryzowały się gospodarstwa z co najmniej dwojgiem dzieci poniżej 18 roku życia. W najgorszej sytuacji były gospodarstwa domowe z co najmniej trójką dzieci (ok. 7% osób ubogich).

Wydatkami niższymi od granicy ubóstwa skrajnego częściej od mieszkańców miast odznaczyli się mieszkańcy wsi, gdzie stopa ubóstwa skrajnego osiągnęła w 2019 r. poziom ok. 8%. Dla porównania w miastach, w zależności od wielkości, wynosiła ona od ok. 1% do ok. 3%.

W 2019 r. najniższe stopy ubóstwa skrajnego ze względu na główne źródło utrzymania odnotowano natomiast wśród gospodarstw domowych utrzymujących się z pracy na własny rachunek (ok. 2%). Ubóstwa skrajnego najrzadziej doświadczają osoby z gospodarstw domowych, w których głowa gospodarstwa posiadała wykształcenie wyższe (ok. 1%). Równie niskim poziomem ubóstwa skrajnego (po ok. 1% osób ubogich) charakteryzowały się też gospodarstwa 1-osobowe, małżeństwa⁹ bez dzieci lub z 1 dzieckiem na utrzymaniu¹⁰. Niską stopę ubóstwa odnotowano także wśród mieszkańców dużych miast. W miastach liczących co najmniej 500 tys. mieszkańców skrajnym ubóstwem dotknięta była co setna osoba (stopa ubóstwa 1%). Podobny poziom ubóstwa skrajnego (ponad 1%) odnotowano w miastach o liczbie ludności wynoszącej 200-500 tys.”

---

⁹ W grupie małżeństw uwzględnione zostały także związki nieformalne.

¹⁰ Dziecko na utrzymaniu to osoba w wieku 0-14 lat będąca w składzie gospodarstwa domowego lub osoba w wieku 15-25 lat, o ile nie posiada własnego źródła utrzymania i nie pozostaje w związku małżeńskim lub związku nieformalnym.

Bezrobocie, grupy w szczególnej sytuacji na rynku pracy¹¹

Do roku 2019 w Małopolsce notowano spadki stopy bezrobocia rejestrowanego, w 2019 r. zanotowano w Małopolsce rekordowo niski poziom bezrobocia, i ponownie niższe bezrobocie rodzinne. W 2020 r. oba te wskaźniki miały wartości wyższe niż przed rokiem. „W wyniku pandemii COVID-19 odwrócił się obserwowany od 2014 r. trend spadkowy bezrobocia. Na koniec roku stopa bezrobocia rejestrowanego w Małopolsce wyniosła 5,3%, w porównaniu do 4,1% w 2019 r. Od początku pandemii (tj. od marca 2020 r.) jej wartość wzrosła o 1,0 p. p., przy czym we wszystkich miesiącach poziom stopy bezrobocia utrzymywał się na niższym poziomie niż średnio w Polsce. W grudniu różnica pomiędzy wartością wojewódzką a krajową wyniosła 0,9 p. p.” W ocenie sytuacji na rynku pracy za rok 2020 czytamy ponadto: „Odnotowany w 2020 roku wzrost bezrobocia w regionie wynikał bowiem nie tyle ze zwiększonego napływu bezrobotnych, co ze zdecydowanie mniejszego odpływu, tj. liczby wyrejestrowań”.

Większość bezrobotnych zarejestrowanych w małopolskich urzędach pracy, to „osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy, czyli takie, które ze względu na swoją sytuację życiową mają mniejszy potencjał na znalezienie i utrzymanie zatrudnienia. Osoby te wymagają zazwyczaj większego zaangażowania sił i środków w ich aktywizację¹². Na koniec 2020 r. grupa ta liczyła 67,5 tys. osób i stanowiła 81,3% ogółu bezrobotnych – o 2,9 p.p. mniej niż rok wcześniej. najliczniejsze grupy stanowią: kobiety, mieszkańcy wsi, osoby pomiędzy 25 a 34 r.ż., z wykształceniem zasadniczym zawodowym, krótkim doświadczeniem zawodowym, przebywające w rejestrze od 6 do 12 miesięcy.”

Wzrostowi stopy bezrobocia towarzyszył wzrost wskaźnika mierzącego „bezrobocie rodzinne”. Problem „bezrobocia rodzinnego” na koniec 2020 r. dotyczył ponad 5,5 gospodarstw domowych (w 2019 r. niespełna 4 tys. gospodarstw, dwa lata wcześniej 4,8 tys.),

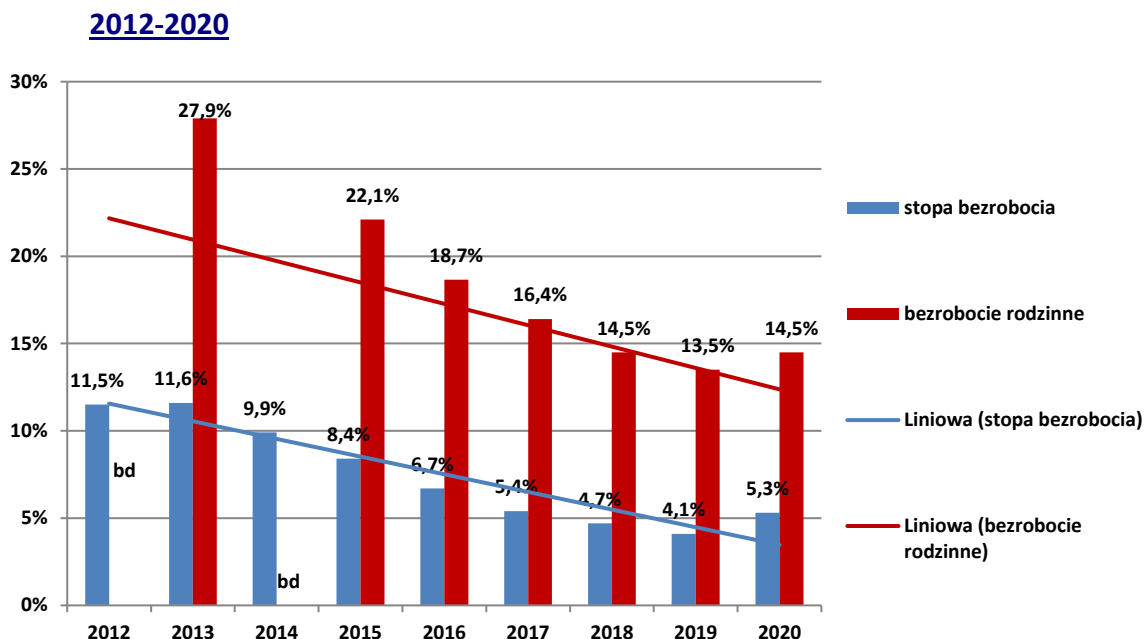
---

¹¹Opracowano z wykorzystaniem „Ocena sytuacji na rynku pracy województwa małopolskiego w 2020 r.”, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, 2021 r.

¹²Osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy, to: 1) bezrobotny do 30. roku życia, 2) bezrobotny długotrwale, 3) bezrobotny powyżej 50. roku życia, 4) bezrobotny korzystający ze świadczeń pomocy społecznej, 5) bezrobotny posiadający co najmniej jedno dziecko do 6. roku życia lub co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18. roku życia, 6) bezrobotny niepełnosprawny, 7) poszukujący pracy niepozostający w zatrudnieniu lub niewykonyjący innej pracy zarobkowej opiekun osoby niepełnosprawnej, z wyłączeniem opiekunów osoby niepełnosprawnej pobierających świadczenie pielęgnacyjne lub specjalny zasiłek opiekuńczy na podstawie przepisów o świadczeniach rodzinnych, lub zasiłek dla opiekuna na podstawie przepisów o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów. Por. <https://zielonalinia.gov.pl/web/zielona-linia/Osoby-w-szczegolnej-sytuacji-na-ryнку-pracy-43707> [04.05.2021]

czyli 14,5% zarejestrowanych bezrobotnych - o 1 p. p. więcej niż w 2019 r. Najniższy odsetek bezrobotnych, których dotyczyło zjawisko „bezrobocia rodzinnego” odnotowano w powiecie krakowskim (1,7% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych), najwyższy w powiecie limanowskim (29,8%).

Wykres 6: Stopa bezrobocia rejestrowanego i bezrobocie rodzinne w Małopolsce w latach

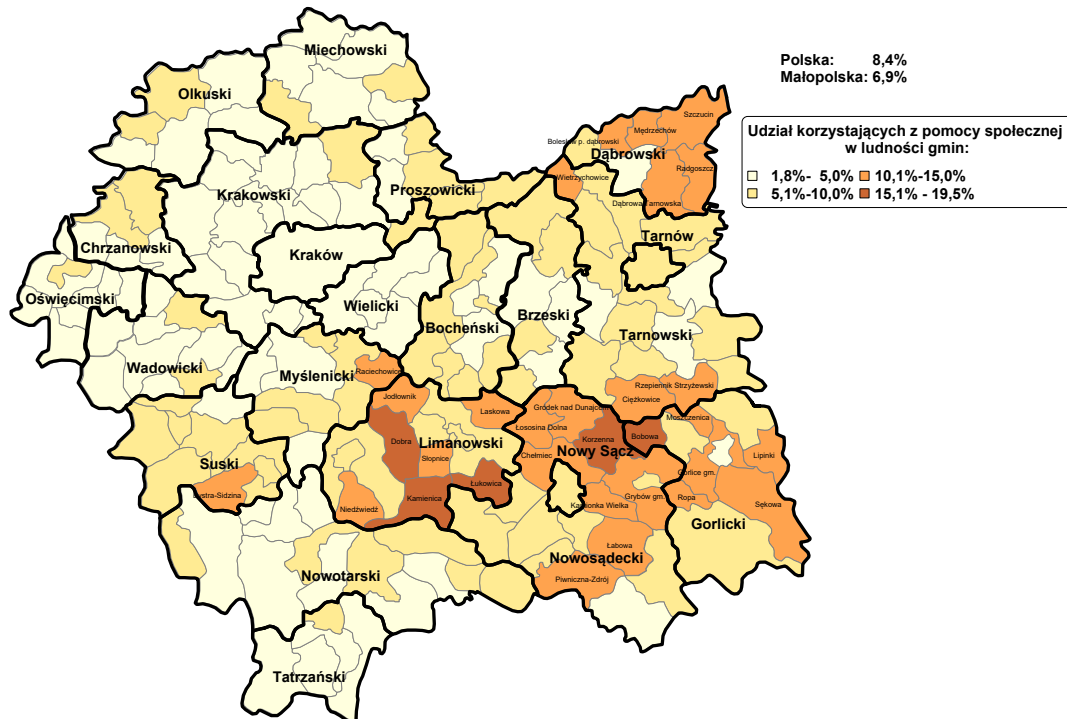
Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych WUP w Krakowie i informacji powiatowych urzędów pracy w regionie.

Zróżnicowanie wewnętrzne regionu

Jak można było zobaczyć we wcześniej prezentowanych danych, przeciętne wartości wskaźników dla regionu nie odzwierciedlają sytuacji w poszczególnych gminach i powiatach województwa, Małopolska charakteryzuje się bowiem dużym zróżnicowaniem terytorialnym. Przykładowo, pomiędzy gminą o najniższym udziale klientów pomocy społecznej w ludności gminy (gmina wiejska Oświęcim – 1,3%) a tą, która charakteryzowała się najwyższym wskaźnikiem (gmina Dobra w powiecie limanowskim – 15,4%) różnica w 2020 r. wyniosła aż 14,1 p. p. Różnice takie jednak ciągle zmniejszają się - rok wcześniej dystans pomiędzy gminami ze skrajnymi wartościami omawianego wskaźnika wyniósł 14,7 p. p., a dwa lata wstecz – 15,8 p. p., natomiast w 2017 r. - 17,8 punktów procentowych.

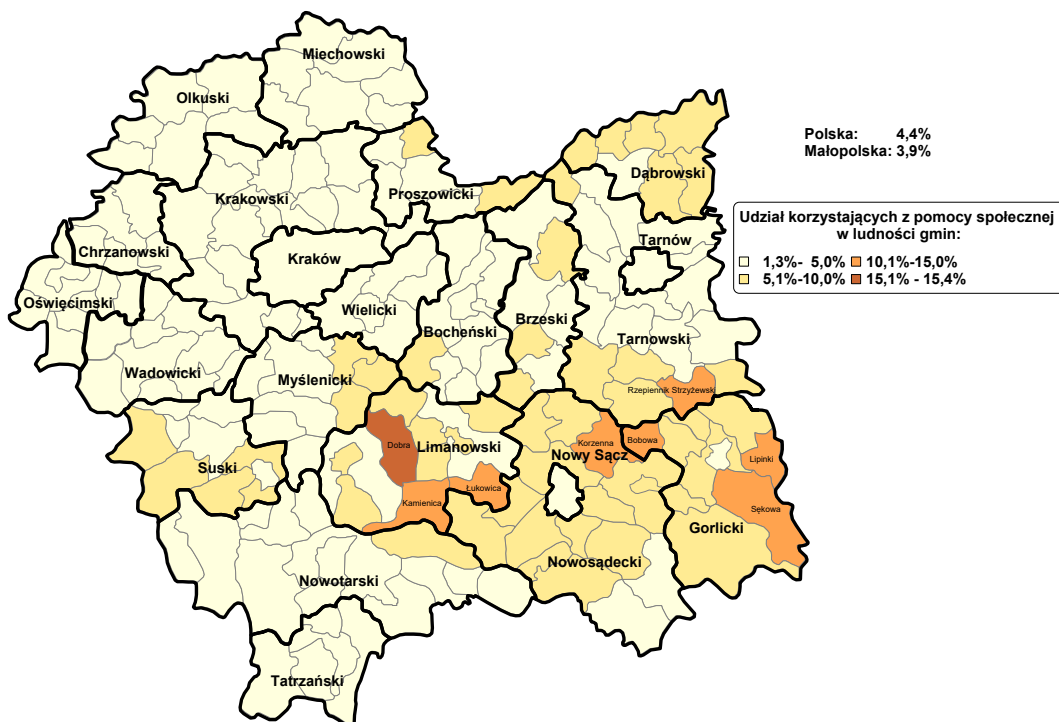
Mapa 1: Udział korzystających z pomocy społecznej w ludności w Małopolski w 2012 i 2020 r.

2012 r.:

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2012 r. Dane pochodzą ze sprawozdania OZPS. Dane dot. ludności – GUS. Dane dla Polski - Sprawozdanie MRPiPS-03 za I-XII.

2020 r.:

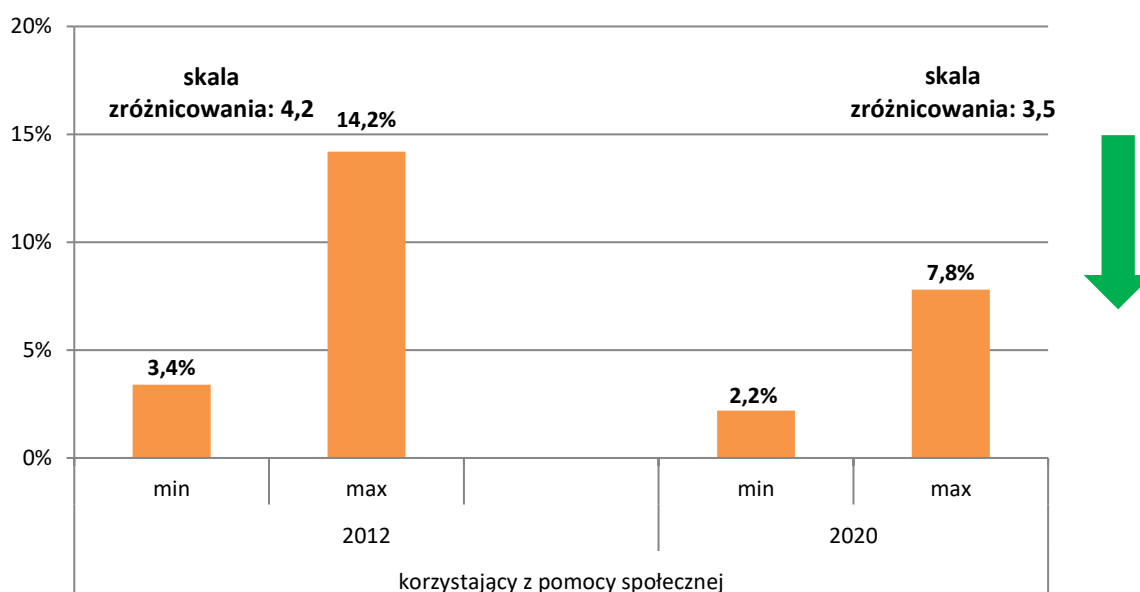
Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2020 r. Dane pochodzą ze sprawozdania OZPS. Dane dot. ludności – GUS, dostęp: 18.05.2021 r. Dane dla Polski - Sprawozdanie MRPiPS-03 za I-XII 2020 r. (dostęp: 22.03.2021 r.).

Zmiany skali zróżnicowania pomiędzy poszczególnymi terenami Małopolski dobrze obrazują także mapy pokazujące udział klientów pomocy społecznej w ludności poszczególnych gmin w roku 2012 i 2020. Na mapach można łatwo zauważyć jak bardzo w tym czasie „skurczył” się obszar zajmowany przez gminy ze wskaźnikiem powyżej 10% (najciemniejsze kolory na mapach).

Analizując podstawowe wskaźniki obrazujące sytuację w różnych częściach województwa, możemy zauważyć, że na przestrzeni lat 2012-2020 skala zróżnicowania („o ile razy większe”) pomiędzy powiatem z najmniej korzystną sytuacją a powiatem, w którym wskaźniki osiągnęły wartość najkorzystniejszą zmniejszyła się w odniesieniu do odsetka Małopolan korzystających z pomocy społecznej z 4,2 do 3,5. Rozwarstwienie mierzone różnicą w stopie bezrobocia utrzymało się na podobnym poziomie, a różnice terytorialne ilustrowane udziałem długotrwale bezrobotnych w ich ogóle wzrosło. W 2020 r.:

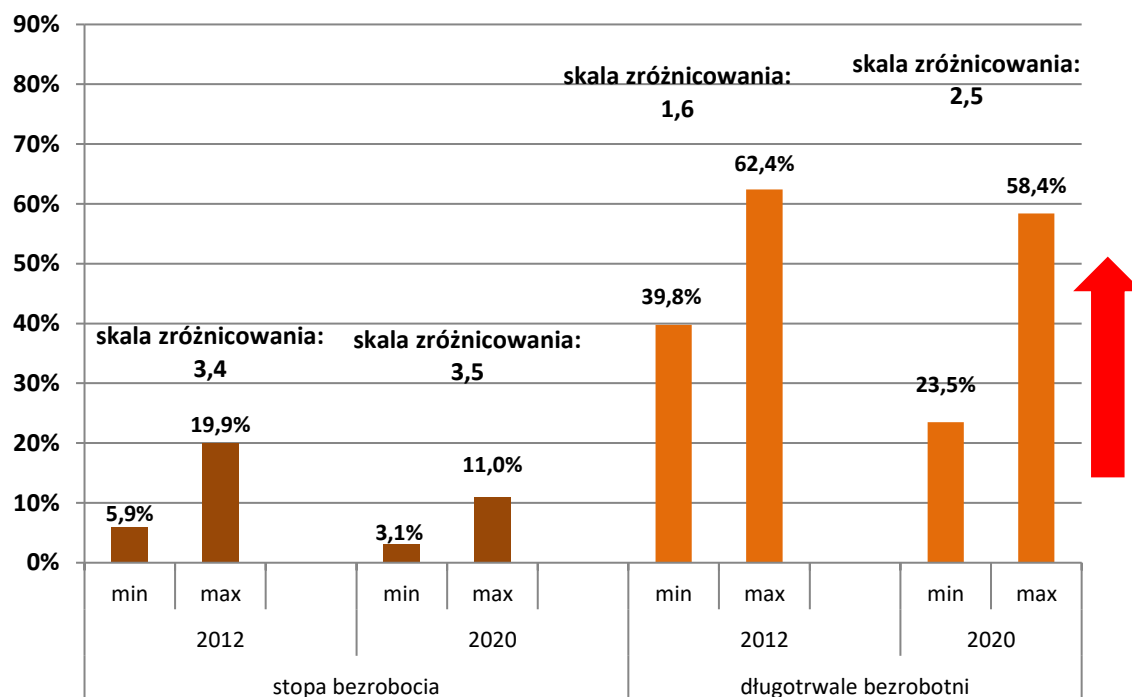
- a) stopa bezrobocia rejestrowanego najniższa była w Krakowie (3,1%), najwyższa w powiecie dąbrowskim (11%);
- b) udział osób długotrwale bezrobotnych w ogóle zarejestrowanych bezrobotnych najniższy był w powiecie myślenickim – 23,5%, najwyższy w powiecie tatrzańskim – 58,4%;
- c) najniższy odsetek Małopolan korzystających z pomocy społecznej zanotowano (średnia gmin) w powiecie krakowskim (2,2%), a najwyższy w powiecie gorlickim (7,8%).

Wykres 7: Terytorialne zróżnicowanie regionu (wybrane wskaźniki)

Źródło: Opracowanie - Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie sprawozdania OZPS i danych pozyskanych z MOPS w Krakowie, dane dot. ludności – GUS

Wykres 8: Terytorialne zróżnicowanie regionu - wybrane wskaźniki c. d.

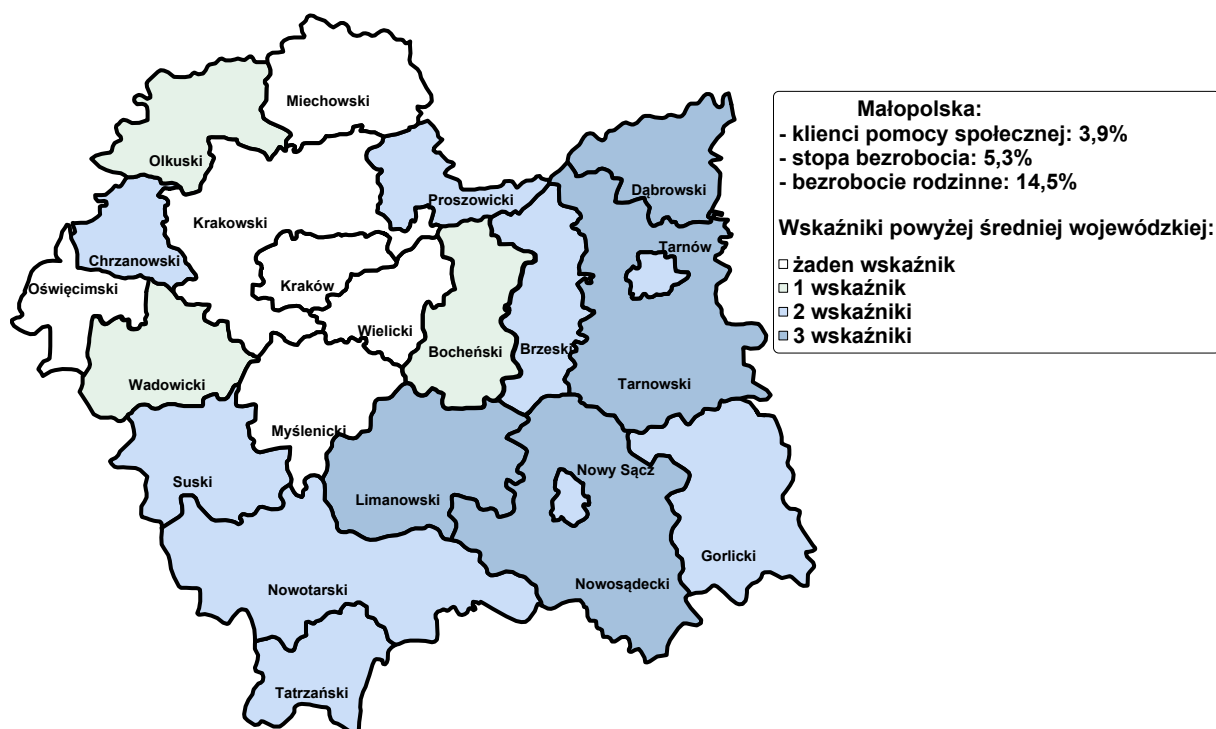

Źródło: Opracowanie - Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych GUS.

Niezmiennie szczególnie niekorzystna sytuacja dotyczy południowo-wschodniej części województwa, w tym przede wszystkim powiatów: dąbrowskiego, nowosądeckiego, gorlickiego i limanowskiego, gdyż (mimo istotnej poprawy sytuacji w tym względzie) ciągle charakteryzują się one najwyższym udziałem korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ogóle ludności (biorąc pod uwagę średnią z gmin powiatu). W tych powiatach wartość omawianego wskaźnika wahała się od 7,8% w powiecie gorlickim, 7,6% w powiecie limanowskim, 7,5% w powiecie nowosądeckim do 7,3% w powiecie dąbrowskim, przy średniej dla województwa wynoszącej 3,9%. Zwraca uwagę powiat tarnowski, który lokuje się powyżej średniej wojewódzkiej z ponadprzeciętnymi wskaźnikami udziału korzystających z pomocy społecznej w populacji powiatu, stopy bezrobocia rejestrowanego i poziomu tak zwanego „bezrobocia rodzinnego”. Obok powiatu tarnowskiego w grupie powiatów, gdzie wartości tych wskaźników przekroczyły średnią wojewódzką znalazły się tylko wymienione wcześniej powiaty o najwyższych odsetkach klientów pomocy społecznej wśród mieszkańców, za wyjątkiem powiatu gorlickiego.

Mapa 2: Odsetek klientów pomocy społecznej, stopa bezrobocia i bezrobocie rodzinne w

Małopolskich powiatach w 2020 r

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2020 r. Dane pochodzą ze sprawozdania OZPS i danych z WUP w Krakowie. Dane dot. ludności – GUS, dostęp – 18.05.2021 r.

Na koncentrację w/w problemów nie bez wpływu pozostaje między innymi sytuacja dotycząca bezrobocia rejestrowanego i rodzinnego:

- najwyższy wskaźnik stopy bezrobocia rejestrowanego w 2020 r. wystąpił, kolejny rok, w powiecie dąbrowskim (11%), a różnica pomiędzy Krakowem o najniższej stopie bezrobocia (3,1%), a powiatem dąbrowskim ze stopą najwyższą wynosiła 7,9 p. p. (rok wcześniej 8 p. p., dwa lata temu 8,5 p. p., trzy lata temu 9,3). Powiat nowosądecki miał drugi, po powiecie dąbrowskim, najwyższy wskaźnik bezrobocia rejestrowanego, powiat limanowski lokował się dużo powyżej przeciętnej dla regionu (odpowiednio 9,2% i 7,7%, przy średniej wojewódzkiej 5,3%), ale powiat gorlicki w 2020 r., podobnie jak przed rokiem, zbliżył się do przeciętnej regionalnej ze stopą bezrobocia rejestrowanego dla powiatu wynoszącą 5,9% (rok wcześniej 4,6%).
- najwyższe „bezrobocie rodzinne” dotyczyło w zasadzie tych samych powiatów: dąbrowskiego – 29,8% (wzrost z 28,4% w 2019 r., o 1,4 p. p.), tatrzańskiego (23,6%) i limanowskiego – ponownie 22,1%, a także nowosądeckiego 21,3% (wzrost z 20,4% w 2019 r. czyli o 0,9 p. p.), przy przeciętnej wojewódzkiej 14,5%. Różnica pomiędzy powiatami o

najniższym (1,7 % w powiecie krakowskim) i najwyższym wskaźniku (powiat dąbrowski – 29,8%) wyniosła 28,1 p. p., rok wcześniej 23,4 p. p. (ale w 2017 r. - 38,7 p. p.)

- warto przypomnieć, że powiaty limanowski i nowosądecki wg wyników ostatniego Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań przeprowadzonego w 2011 r. charakteryzowały się najwyższym udziałem rodzin wielodzietnych (3+) w ogóle rodzin z dziećmi – odpowiednio 27,7% i 25,1%, przy przeciętnej dla Małopolski 14,7%. Powiaty dąbrowski i gorlicki zajmowały odpowiednio 6. i 9. pozycję w województwie pod tym względem. Natomiast powiat gorlicki, to także (po Tarnowie) powiat o najwyższym udziale osób niepełnosprawnych prawnie w populacji powiatu (11,1% przy średniej dla regionu 8,5%) - dane NSP 2011.

Zasoby pomocy społecznej i jej otoczenia

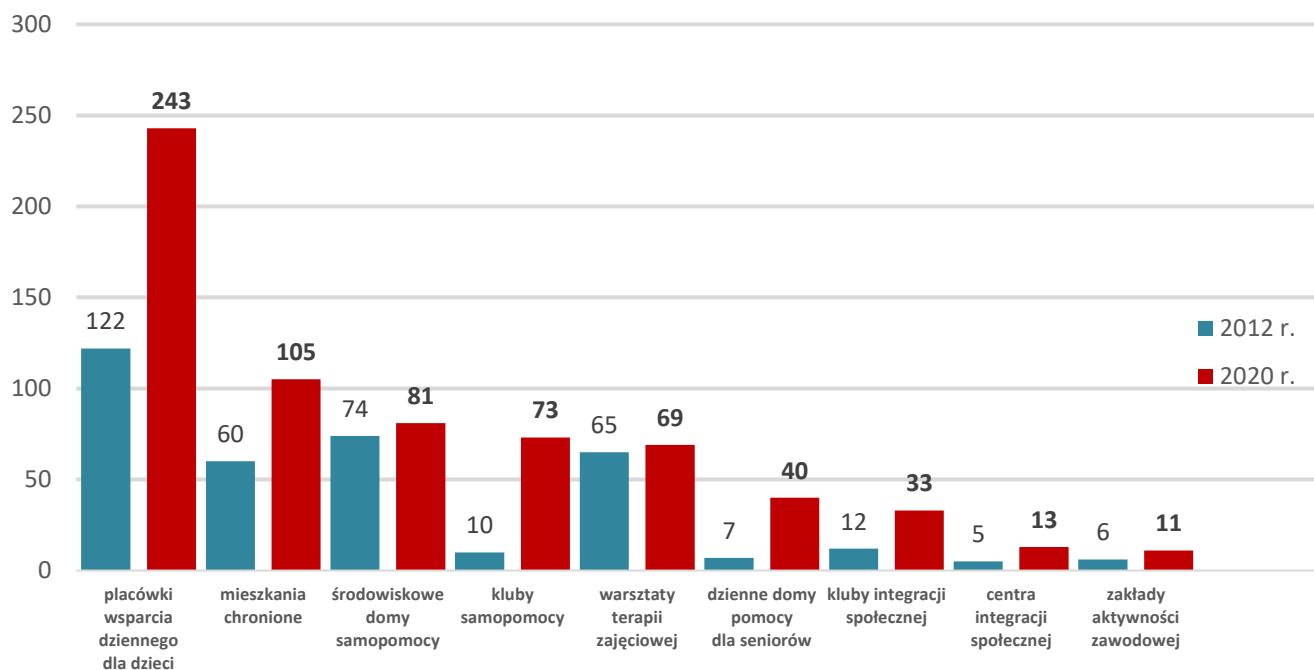
Dostęp mieszkańców Małopolski do usług społecznych ulega ciągłej poprawie, w tym za sprawą interwencji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020. Od 2012 r. w samym sektorze publicznym przybyło:

- 121 placówek wsparcia dziennego (w 2020 r. funkcjonowały 243 tego typu placówki),
- 63 kluby samopomocy (w 2020 r. działało 73 takie kluby),
- 45 mieszkań chronionych (w 2020 r. wykazano łącznie 105 mieszkań chronionych),
- 33 dzienne domy pomocy (w 2020 r. funkcjonowało 40 DDP),
- 21 klubów integracji społecznej (w 2020 r. funkcjonowały 33 KIS),
- 8 centrów integracji społecznej (w 2020 r. działało 13 CIS),
- 7 środowiskowych domów samopomocy (w 2020 r. wykazano w sumie 81 ŚDS),
- 5 zakładów aktywności zawodowej (w 2020 r. 11 ZAZ).
- 4 warsztaty terapii zajęciowej (w 2020 r. funkcjonowało łącznie 69 WTZ).

Do wyżej wymienionych placówek należy doliczyć jednostki powstające ze środków europejskich, pozostających do dyspozycji samorządu województwa, poza sektorem pomocy społecznej i otoczenia, ale realizujące takie same funkcje - prowadzone przez organizacje pozarządowe nie działające na zlecenie samorządu, podmioty medyczne, przedsiębiorców, w tym społecznych itp.

Wykres 9: Zmiany w zasobach pomocy społecznej i jej otoczenia w Małopolsce w latach

2012-2020 – sektor publiczny

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych ze: Sprawozdania OZPS i informacji pozyskanych z MOPS w Krakowie, Sprawozdania MRPiPS-03 (wcześniej MPiPS-03), Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za okres od 2020-07-01 do 2020-12-31, Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego za okres od 2020-07-01 do 2020-12-31 oraz: wykazu ZAZ dostępnego na stronie internetowej MUW w Krakowie, danych ze Sprawozdania Klubu Integracji Społecznej za I - XII 2020 r. i Sprawozdania Centrum Integracji Społecznej za rok 2020.

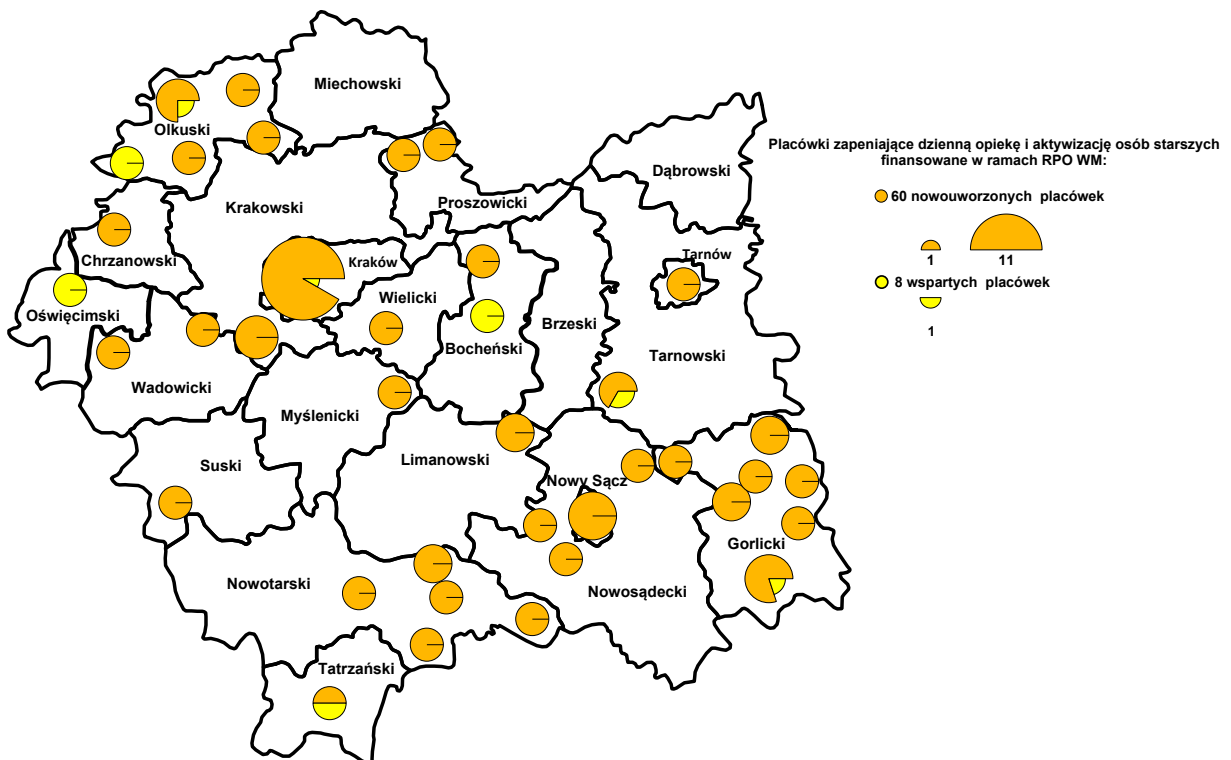
Pod względem dostępności mieszkańców do zasobów pomocy społecznej i jej otoczenia występuje ciągle duże zróżnicowanie w regionie. Mapę Małopolski pod tym względem zmieniają jednak środki będące do dyspozycji Samorządu Województwa Małopolskiego, wydatkowane w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 – 9. Oś priorytetowa „Region spójny społecznie”. Przede wszystkim, ze względu na toczące się procesy demograficzne, zwraca uwagę pakiet projektów zwiększających dostępność Małopolan do usług opiekuńczych. W oparciu o zawarte umowy efekty w regionie szacuje się na 60 nowych placówek zapewniających dzienną opiekę i aktywizację starszych osób oraz 21 centrów wsparcia opiekunów rodzinnych. Z kolei w ramach projektów adresowanych do dzieci i młodzieży przewiduje się już utworzenie w Małopolsce 202 nowych placówek wsparcia dziennego i 32 ich filii (łącznie 234 placówki).

Mapa 3: Interwencje RPO WM 2014-2020 w dostęp Małopolan do usług społecznych

DDP

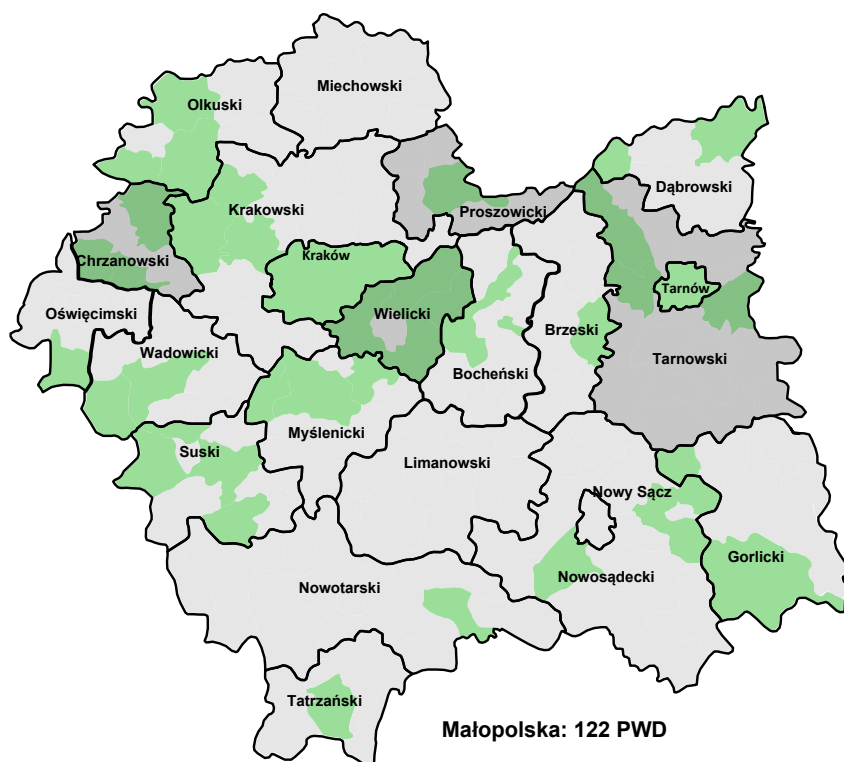

2012 r.

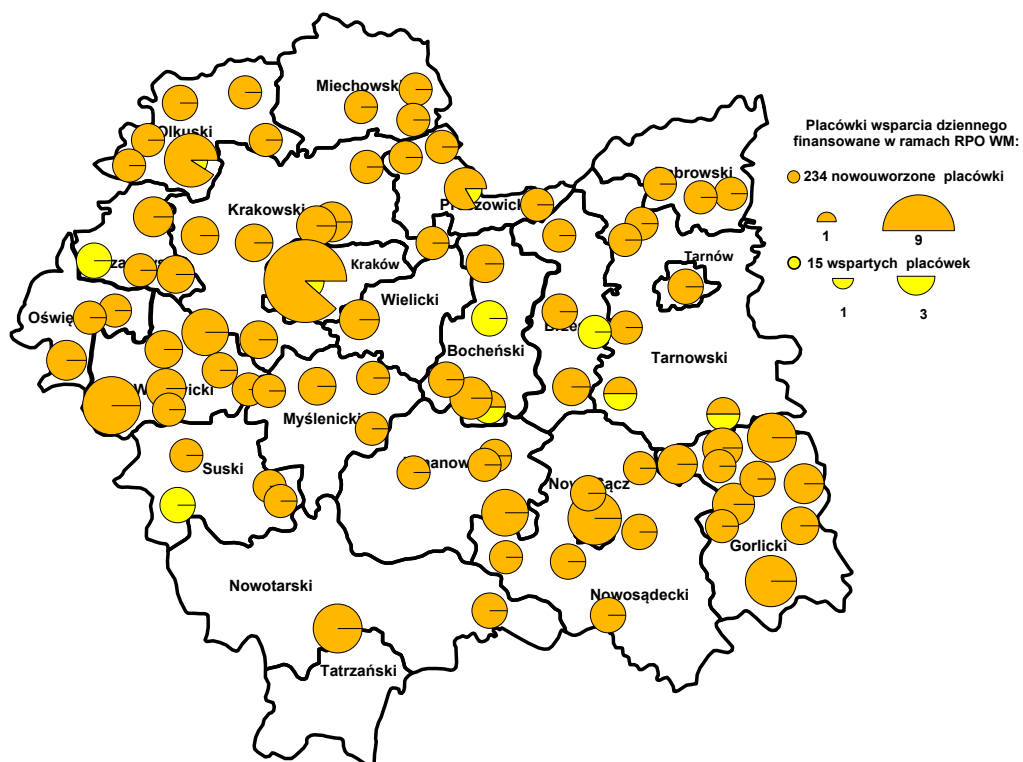

2020 r. – RPO WM 2014-2020

PWD:

2012 r.

2020 r. – RPO WM 2014-2020

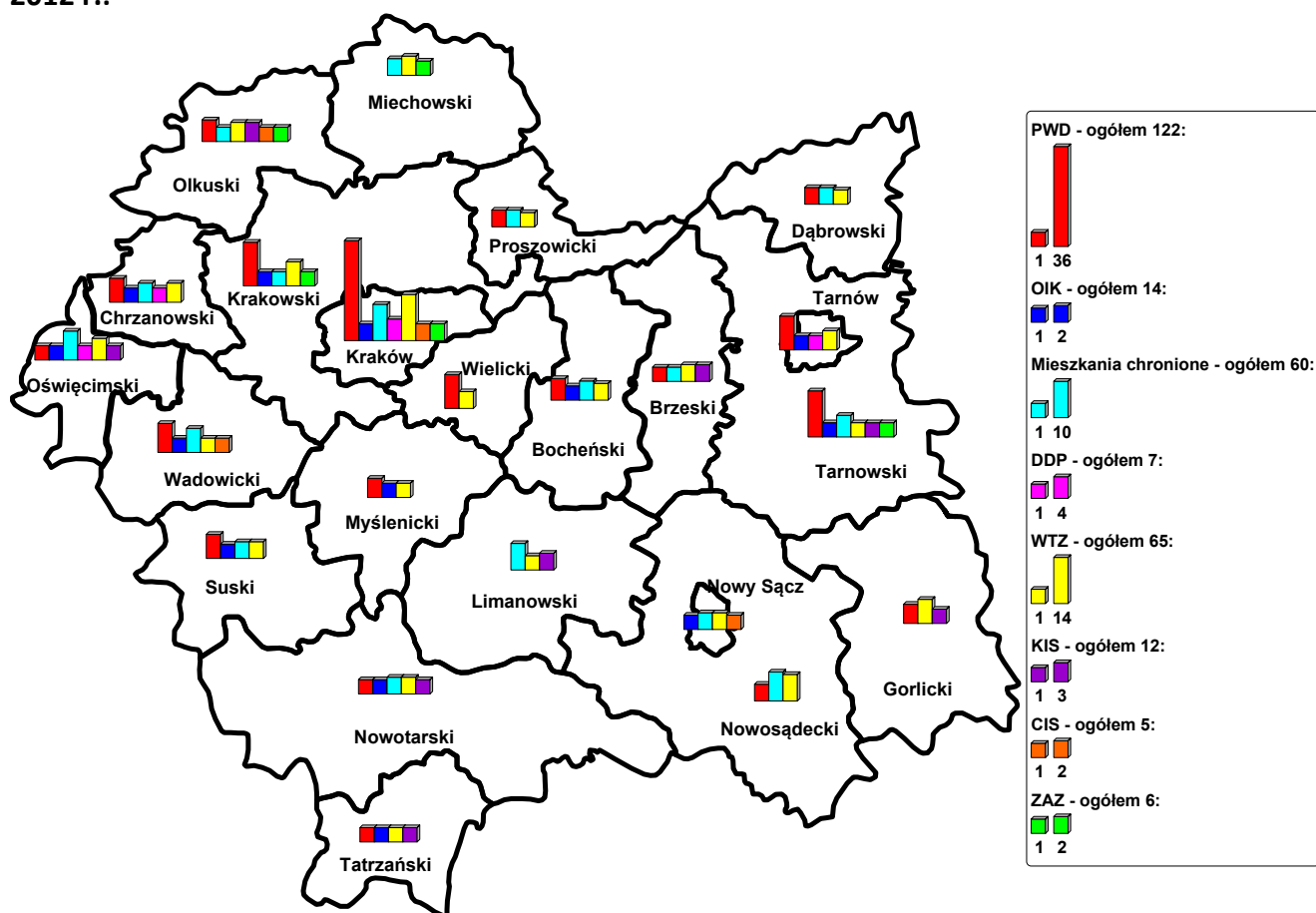
Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie sprawozdania OZPS za 2012 r. i oraz danych Małopolskiego Centrum Przedsiębiorczości.

Zakorzenie się tych podmiotów w lokalnych społecznościach spowodować może skokową zmianę na mapie dostępu Małopolan i ich rodzin do usług społecznych. Zainteresowanie Beneficjentów konkursami ogłaszanych przez Województwo Małopolskie może także być wskaźnikiem trafności przedsięwzięć zaprojektowanych w Programie Strategicznym Włączenie Społeczne, realizowanych w 9. Osi Priorytetowej RPO WM 2014-2020 „Region Spójny Społecznie”.

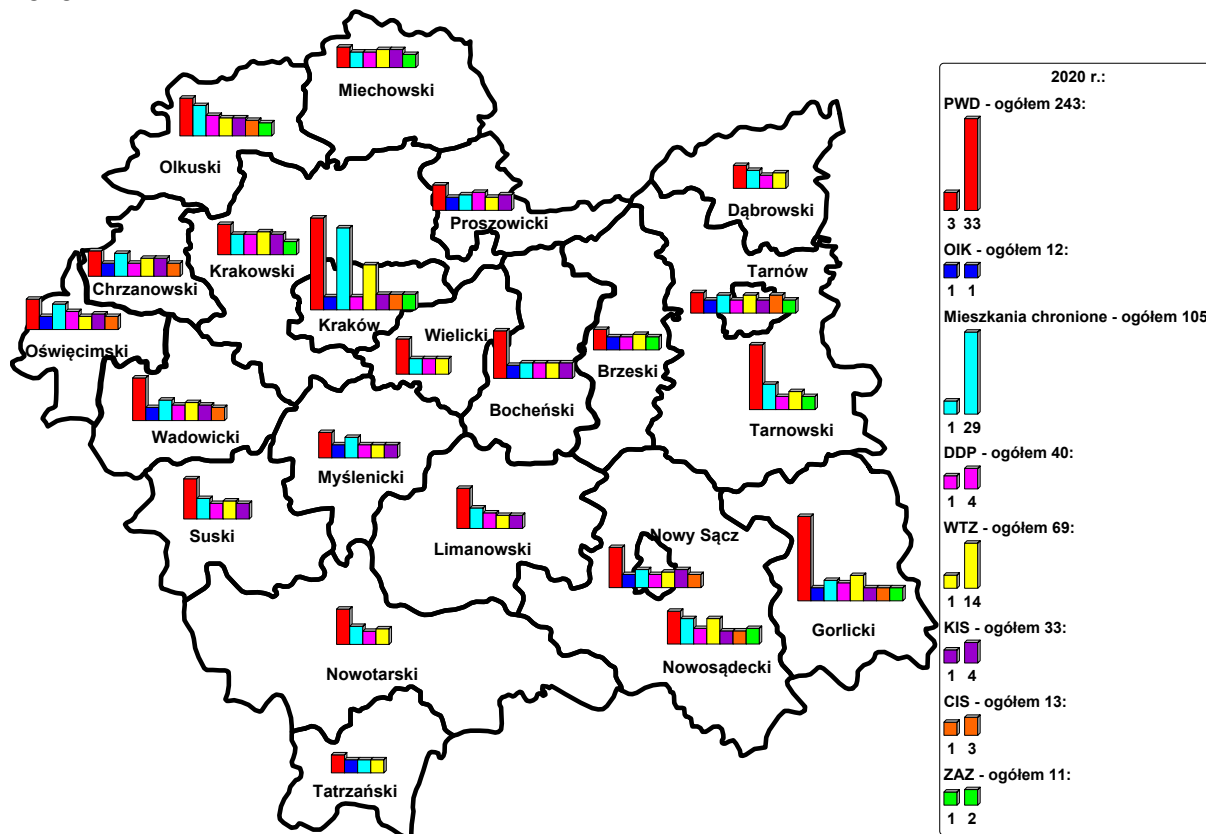
Rozmieszczenie kluczowych zasobów pomocy społecznej i jej otoczenia, aktualnie i w przeszłości, w sposób zbiorczy ilustrują zamieszczone poniżej mapy.

Mapa 4: Wybrane zasoby pomocy społecznej oraz jej otoczenia w Małopolsce w 2012 i 2020 r. – sektor publiczny

2012 r.:

2020 r.:

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych ze: Sprawozdania OZPS, Sprawozdania MRPiPS-03, Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za okres od 2020-07-01 do 2020-12-31, Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego za okres od 2020-07-01 do 2020-12-31 oraz: wykazu ZAZ dostępnego na stronie internetowej MUW w Krakowie, danych ze Sprawozdania Klubu Integracji Społecznej za I - XII 2020 r. i Sprawozdania Centrum Integracji Społecznej za rok 2020.

Analizując zasoby „pomocowe” funkcjonujące w sektorze publicznym Małopolski zwraca uwagę:

- Zwiększający się dostęp Małopolan do usług społecznych, szczególnie w powiatach gorlickim, nowosądeckim i limanowskim czyli na terenach o najwyższych udziałach korzystających z pomocy społecznej. Zwracają także uwagę np. tereny powiatów myślenickiego, proszowickiego, Nowego Sącza i Tarnowa, gdzie infrastruktura wsparcia mieszkańców jest o wiele bogatsza niż w 2012 roku.
- Ciągle zbyt mało usług opiekuńczych w stosunku do szacowanego zapotrzebowania. W 2019 r. z gminnych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania skorzystało nieco więcej mieszkańców niż przed rokiem i w poprzednich latach, ale ich zasięg nadal był dość niewielki. Natomiast w 2020 r. zanotowano mniejszą liczbę mieszkańców korzystających z takich świadczeń po wcześniejszych okresach niewielkiego wzrostu. Skurczyło się grono

gmin nie świadczących usług opiekuńczych w ogóle (w 2020 r. już tylko 5 gmin), ale wzrosła liczba gmin świadczących usługi opiekuńcze na bardzo małą skalę (nie więcej niż 10 osobom świadczone te usługi w 77 gminach czyli w 4 więcej niż rok wcześniej). Jednocześnie wszystko wskazuje na to, że zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze będzie rosło. W 2020 r. województwo małopolskie zamieszkiwało 810 560 osób powyżej 60 roku życia, o 9,3 tys. osób więcej niż rok wcześniej, a osiemdziesięciolatek i starsi mieszkańcy Małopolski stanowili grupę ponad 151,4 tysięcy osób.

- Mniejsza liczba mieszkańców korzystających z interwencji kryzysowej – o blisko tysiąc osób mniej niż przed rokiem skorzystało z usług oferowanych przez małopolskie ośrodki interwencji kryzysowej, mimo czasu pandemii, kiedy zapewne zwiększa się zapotrzebowanie na tego typu pomoc – oraz ze specjalistycznego poradnictwa (o około 2 tysiące osób mniej niż w roku 2019 r. objęto pomocą jednostek specjalistycznego poradnictwa).
- Nadal niedostatecznie wykorzystane są zasoby istniejących mieszkań chronionych. W 2020 r. w mieszkaniach chronionych wykorzystano mniej miejsc niż było w nich dostępnych. Z 405 dostępnych miejsc skorzystało 355 osób, co oznacza, że były one wykorzystane w 88% (rok wcześniej w 81%);

PROBLEMY I WYZWANIA SPOWODOWANE Z NADZWYCZAJNĄ SYTUACJĄ ZWIĄZANĄ Z EPIDEMIĄ WYWOŁANĄ ROZPRZESTRZENIANIEM SIĘ KORONAWIRUSA SARS-COV-2

W toku zbierania małopolskich sprawozdań „Ocena Zasobów Pomocy Społecznej”, już po raz drugi, ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy w rodzinie (wszystkie w regionie) poproszone zostały o opisanie sytuacji związanej z epidemią wywołaną wirusem SARS-CoV-2 - jej wpływu na działalność jednostek, sytuację klientów, przewidywanych konsekwencji. Wybrane zagadnienia z tych materiałów umieszczone zostały poniżej. Zapoznaliśmy się ze wszystkimi zgłoszonymi opiniami, refleksjami, uwagami. Każda opinia przesłana do ROPS została uznana za głos ekspercki, a poniżej opisywane są powtarzające się głosy lub te, na które naszym zdaniem warto zwrócić uwagę czytelnika raportu - wykorzystać w planowaniu działań na przyszłość lub poddać dyskusji. Stan pandemii najbardziej dotknął stacjonarne zakłady pomocy społecznej (w tym głównie domy pomocy społecznej, rodzinne domy pomocy, placówki prowadzone w ramach działalności gospodarczej lub statutowej,

środowiskowe domy samopomocy, noclegowanie i schroniska dla bezdomnych). Zgodnie z dostępnymi danymi GUS w 2020 roku **co czwarty** mieszkaniec tych zakładów zachorował na COVID-19¹³. Największy odsetek osób, które zachorowały dotyczył domów pomocy społecznej, gdzie zachorowało aż **33,9%** wszystkich mieszkańców¹⁴. W porównaniu do ogółu mieszkańców Polski jest to wielokrotnie wyższy wskaźnik biorąc pod uwagę, że w tym samym czasie odsetek mieszkańców całego kraju, u których stwierdzono zakażenie COVID-19 wynosił **kilka procent**.

ROZWIĄZANIA I PROBLEMY

Epidemia Covid-19 przede wszystkim wymusiła reorganizację pracy ośrodków pomocy społecznej (OPS). OPS podjęły się realizacji dodatkowych zadań związanych z koniecznością zabezpieczenia podstawowych potrzeb osób przebywających w izolacji domowej lub na kwarantannie. Ośrodki pomocy społecznej zaangażowane były w ustalanie potrzeb, organizację i dowóz żywności, leków itp. do osób izolowanych czy pozostających w kwarantannie:

„W okresie, w którym wszelkie zalecenia mówią o konieczności pozostania w domu oraz szerokiej izolacji społecznej pomoc społeczna realizuje swoje zadania, gwarantując wsparcie osobom będącym w kwarantannie i izolacji domowej - przede wszystkim mieszkańcom starszym, samotnym, chorym i niepełnosprawnym”

„nowe obowiązki, jak usługi dostarczania zakupów dla osób będących w kwarantannie (problem dot. szczególnie małych jednostek)”

„podjęto współpracę z Ochotniczą Strażą Pożarną w celu dostarczenia żywności, leków dla osób potrzebujących i przebywających w kwarantannie”

„Przeorganizowanie funkcjonowania Ośrodka..., zorganizowanie pomocy seniorom, którzy pozostali w domu i osobom przebywającym na kwarantannie w formie dostawy żywności przy wsparciu wolontariuszy i harcerzy”

„Zwiększony zakres zadań związany był m.in. z koniecznością monitorowania osób będących na kwarantannie i w izolacji np. pod kątem zaopatrzenia w żywność czy lekarstwa”

¹³ Zakłady stacjonarne pomocy społeczne w 2020 r., Informacja sygnalna GUS z dnia 25 maja 2021 r.

¹⁴ J.w

„Dostawa zakupów, ciepłych posiłków, leków, paczek żywnościowych do seniorów i osób niesamodzielnych, osób przebywających w kwarantannie i w izolacji domowej oraz pomoc w załatwieniu bieżących spraw wymagających opuszczenia miejsca zamieszkania - wsparciem objęto 2 170 osób. Zadania realizowane były we współpracy z Bankiem Żywności w Krakowie, Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Auchan Kraków al. Pokoju, 11 Małopolską Brygadą Obrony Terytorialnej oraz wolontariuszami z ZHP i ZHR”

„Ośrodek Pomocy Społecznej w (...) wykonywał szereg dodatkowych zadań, których do tej pory nie realizował. Ośrodki Pomocy Społecznej stanęły przed ogromnym wyzwaniem, ponieważ zostały wyznaczone do udzielania pomocy osobom i rodzinom przebywającym w kwarantannie. W związku z powyższym, tut. OPS nawiązała ścisłą współpracę z Powiatowym Inspektorem Sanitarnym, Komendą Powiatową Policji, Ochotniczą Strażą Pożarną, Polskim Komitetem Pomocy Społecznej oraz Caritas i Związkiem Dużych Rodzin 3+. Zgłoszenia o udzielenie pomocy dla osób przebywających w kwarantannie były przyjmowane przez funkcjonariusza policji, bezpośrednio od osoby będącej w kwarantannie oraz za pośrednictwem aplikacji „Kwarantanna Domowa”. Łącznie przyjęto 29 zgłoszeń, z czego pomocy żywnościowej udzielano 10 rodzinom. Przygotowano paczki żywnościowe, które zostały dostarczone przez dzielnicowego, ochotników straży pożarnej oraz wolontariuszy”

„Pracownicy socjalni monitorowali potrzeby osób przebywających na kwarantannie oraz izolacji domowej, w zależności od potrzeb udzielali pomocy np. w dostarczeniu produktów żywnościowych oraz zakupu leków”

Przyjmowano także różne lokalne rozwiązania zwiększające dostępność mieszkańców do informacji i pomocy, kontaktu z pracownikiem socjalnym. Wydłużano godziny pracy ośrodków pomocy społecznej, pełniono dyżury, uruchamiano specjalne linie telefoniczne i umożliwiano klientom kontakt z OPS po standardowych godzinach funkcjonowania urzędów, a także w dni wolne od pracy:

„W związku z wytycznymi Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie praca w Ośrodku została przeorganizowana, w konsekwencji wydłużono godziny pracy Ośrodka (od 7.00 do 19.00), a w święta, soboty i niedziele prowadzony był dyżur telefoniczny od godz. 7.30 do 19.00. Praca w wydłużonych godzinach i pełnione dyżury telefoniczne w ramach platformy ministerialnej dała możliwość niezwłocznego organizowania zabezpieczenia potrzeb żywnościowych osób zakażonych COVID-19 i osób pozostających na kwarantannie a także udzielenia wsparcia informacyjnego”

„dyżury telefoniczne codziennie (także w weekendy i święta) w godz. 7.30-19.00”

„Uruchomiono dodatkowy telefon i dyżury pracowników od 7.00 do 19.00, także w dni wolne od pracy dla beneficjentów przebywających w kwarantannie”

„pracownicy tut. Ośrodka codziennie w godz. 7.30 do 19.00 pełnią dyżur telefoniczny w celu udzielenia niezbędnych informacji osobom, które potrzebują pomocy, zwłaszcza ludziom starszym, samotnym i niepełnosprawnym”

„OPS w ... uruchomił również telefon, pod którym codziennie w godz. od 7.00 do 19.00 pracownicy socjalni nieodpłatnie pełnili dyżur dla osób starszych, niepełnosprawnych, potrzebujących pomocy”

Niektóre z ośrodków pomocy społecznej zaangażowane były także w organizację dowozu do punktów szczepień mieszkańców mających trudności z poruszaniem się lub inne problemy zdrowotne i nie mogących dotrzeć na szczepienie samodzielnie:

„Ponadto pracownicy socjalni zajmują się przyjmowaniem zgłoszeń na dowóz na szczepienie przeciwko Sars-CoV-2 i współpracują przy organizacji dowozów”

„organizacja dowozu na szczepienia przeciw COVID-19”

Ośrodki pomocy społecznej angażowały się także w rządowy program „Wspieraj seniora”. „Program „Wspieraj Seniora” na rok 2020¹⁵ był odpowiedzią na potrzeby osób w wieku 70 lat i więcej w zakresie ochrony przed zakażeniem Covid-19, w związku z utrzymującym się stanem epidemii na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej. Program ma na celu dofinansowanie gmin w zakresie realizacji usługi wsparcia na rzecz Seniorów, którzy w obowiązującym stanie epidemii zdecydują się na pozostanie w domu. Usługa wsparcia ma polegać w szczególności na dostarczeniu zakupów, zgodnie ze wskazanym przez Seniora zakresem, obejmujących artykuły podstawowej potrzeby, w tym artykuły spożywcze, środków higieny osobistej. Gminy mogły skorzystać z dofinansowania ze środków budżetu państwa na zorganizowanie i realizację usługi wsparcia. Gminy mogły przeznaczyć środki m.in. na zatrudnienie nowych pracowników do realizacji zadania, przyznanie dodatków zadaniowych, zlecenie usługi organizacjom pozarządowym czy jej zakup od prywatnych podmiotów:¹⁶

---

¹⁵ Pierwsza edycja

¹⁶<https://www.gov.pl/web/rodzina/program-wspieraj-seniora---solidarnosciowy-korpus-wsparcia-seniorow-w-pytaniach-i-odpowiedziach>; <https://www.malopolska.uw.gov.pl/PressArticlePage.aspx?id=12591>.

„Ośrodek Pomocy Społecznej przystąpił w 2020 r. i realizuje także w 2021 r. program skierowany do seniorów "Wspieraj Seniora"- Program Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej Program, który jest odpowiedzią na potrzeby osób w wieku 70 lat i więcej, w zakresie ochrony przed zakażeniem Covid-19, w związku z utrzymującym się stanem epidemii”

„Program Wspieraj Seniora przyczynił się do pomocy osobom wieku 70 lat i więcej przede wszystkim w dostarczaniu niezbędnych artykułów podstawowej potrzeby w tym artykułów spożywczych i środków higieny osobistej. Dzięki temu zminimalizowano ryzyko zakażenia tych osób przez COVID-19”

„Ośrodek przystąpił również do realizacji Programu Wspieraj Seniora, gdzie w ramach programu Ośrodek zapewnia pomoc w m.in. dostarczeniu zakupów czy też załatwianiu spraw urzędowych dla osób powyżej 70 roku życia, którzy w związku z trwającym stanem epidemii wyrazili chęć pozostania w domu”

Epidemia wywołana rozprzestrzenianiem się koronawirusa SARS-CoV-2 spowodowała zwiększenie obowiązków pracowników socjalnych także poprzez, wymuszone sytuacją epidemiczną, częste zmiany przepisów i procedur, a tym samym trudności w interpretacji nowych regulacji, a także pojawiające się zapisy we wprowadzanych przepisach, które w ocenie pracowników ośrodków pomocy społecznej bywają sprzeczne pomiędzy sobą lub z istniejącym wcześniej prawem – część ośrodków podnosiła taki problem. Sytuacja taka wymuszała występowanie do organów nadrzędnych o interpretacje, próby rozstrzygnięcia kwestii spornych pomiędzy ośrodkami, podejmowanie decyzji pod presją czasu i odpowiedzialności za ewentualne działania nieuprawnione. Epidemia wymusiła też zmiany wielu postępowań, dla których istniały gotowe, sprawdzone w praktyce schematy działania. Praca ośrodków pomocy społecznej w czasie epidemii koronawirusa wymagała także większej liczby sprawozdań, częstego, także codziennego, raportowania do instytucji nadrzędnych o bieżącej sytuacji w gminie, a także ze względu na dynamiczne statystyki zakażeń i tzw. fale epidemii częstej, a jak pisze jeden z ośrodków pomocy społecznej, nawet codziennej, reorganizacji pracy zespołu OPS. Obciążenie tego typu nowymi obowiązkami zgłaszają też powiatowe centra pomocy rodzinie:

„Czasami zdarza się, że ich praca jest reorganizowana kilka razy w ciągu dnia. Odbywa się to dużym kosztem zarówno wysiłku fizycznego, jak i psychicznego (...)”

„Problemy organizacyjne związane z interpretacją przepisów”

„[pracownicy] Wszelkie planowane działania odbywają się ze szczególną ostrożnością. W przypadku kiedy ktoś zgłasza się po pomoc, muszą wybrnąć z zawichości prawnych, które nikt nie przewidział (...)”

„PROBLEMY: interpretacja szybko zmieniających się przepisów (...)”

„Pojawianie się kolejnych przepisów prawa w krótkich odstępach czasu zdeorganizowało funkcjonowanie pracowników, wywołując w nich lek, większą niepewność, a nawet bezradność”

„Zbyt mała przejrzystość przepisów prawa regulujących działania OPS w czasie pandemii, nadmiar pracy biurowej (liczne sprawozdania, ankiety, zestawienia, opracowywanie procedur bezpieczeństwa, opracowanie nowych decyzji dostosowanych do nowych i obowiązujących przepisów związanych z COVID-19) (...)”

„Ośrodek musiał zmierzyć się z kilkoma trudnościami. Do najistotniejszych należały problemy organizacyjne związane z interpretacją przepisów oraz zmieniających się Rozporządzeń”

„Ciągłe zmiany w ustawach w związku z COVID-19 przyczyniły się do bieżącego analizowania przepisów i wprowadzania zmian w prowadzonych postępowaniach administracyjnych”

„Problemy z jakimi się mierzył GOPS w trakcie epidemii:

- (...)

- pojawianiem się nowych przepisów prawa, wytycznych i instrukcji w krótkich odstępach czasu, co wymagało natychmiastowej reakcji w zakresie wprowadzanych zasad i regulacji wewnętrznego działania oraz ich częstych zmian (...)”

„nieustanne zmiany przepisów, chaos interpretacyjny, skutkujący trudnościami w realizacji zadań opartych na postępowaniu administracyjnym (większość)”

„codzienne sprawozdania o liczbie osób chorych i w kwarantannie”

„pojawiła się znaczna ilość dokumentacji, instrukcji, zarządzeń, sprawozdań”

„Ogromne zwiększenie obowiązków i ilości pracy wzw. Z walką z pandemią, przy jednoczesnym obciążaniu PCPR i innych jps obowiązkiem składania niezliczonych ilości sprawozdań i raportów w trybie natychmiastowym”

„Wymagające szczególnej uwagi i śledzenia, częste zmiany szczególnych przepisów, zaleceń, rekomendacji ministerstw, wojewody i służb epidemiologicznych, które często były niespójne i niejasne oraz nie rozstrzygające podstawowych wątpliwości”

„Pracownik ds. pomocy instytucjonalnej wykonuje codziennie sprawozdania dla Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej za pośrednictwem aplikacji CAS”

Wiele ośrodków pomocy społecznej pisało o środkach ochrony indywidualnej i wyposażeniu ochronnym, w tym także o trudnościach w dostępie jednostek, pracowników, klientów do tych rzeczy (np. mieszkańców korzystających z usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania) w początkowym okresie epidemii. W tym kontekście OPS piszą także o zwiększonych wydatkach z budżetów gminy na ten cel i udziale w Małopolskiej Tarczy Antykryzysowej – „Kooperacje Przeciw Covid” (dodatkowe zadanie w projekcie partnerskim „KOOOPERACJE 3D – model wielosektorowej współpracy na rzecz wsparcia osób i rodzin” realizowanym ze środków PO WER przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie). O korzyściach ze wsparcia Małopolskiej Tarczy Antykryzysowej piszą także małopolskie PCPR:

„Początkowo brak środków ochrony osobistej”

„W początkowej fazie epidemii (...) brak środków ochrony”

„Problemy z jakimi się mierzył GOPS w trakcie epidemii:

- w początkowej fazie epidemii z dostępnością środków ochronnych”

„Bardzo dużym wsparciem dla Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w (...) w czasie panującej pandemii było przystąpienie do projektu "KOOOPERACJE 3D - model wielosektorowej współpracy na rzecz osób i rodzin"

„OPS otrzymał środki finansowe (...) w ramach zadania "Kooperacje przeciw COVID", dzięki którym można było zapewnić bezpieczne warunki zarówno dla pracowników jak i klientów korzystających z usług OPS”

„Dzięki środkom finansowym pozyskanym z projektu „Kooperacje 3 D- Kooperacje przeciw Covid” udało się sprostać zadaniom związanym ze zwiększeniem bezpieczeństwa w Ośrodku Pomocy Społecznej i jednocześnie podnieść poziom bezpieczeństwa obsługi interesantów”

„Ośrodek pozyskał środki finansowe, które zostały przeznaczone na zakup środków ochrony osobistej, środków i sprzętu służącego do dezynfekcji oraz wyposażenia. W znacznym stopniu przyczyniły się do poprawy bezpieczeństwa i warunków pracy pracowników ośrodka pomocy społecznej, a w konsekwencji również osób korzystających z naszego wsparcia”

„W ramach swojego budżetu oraz przy wsparciu Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie i Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krajkwie [jednostki] były zaopatrzone we wszystkie niezbędne materiały chroniące”

„PCPR otrzymał wsparcie finansowe w ramach projektu „KOOPERACJE 3D – model wielosektorowej współpracy na rzecz wsparcia osób i rodzin”, w ramach zadania pn. „Kooperacje przeciw COVID”, dzięki czemu zostały zakupione środki ochrony osobistej”

Prawie wszystkie małopolskie ośrodki pomocy społecznej piszą o ograniczonym kontakcie z klientami

i problemach jakie to powoduje i jakie może przynieść w przyszłości. Kwestię tę podnoszono w różnych kontekstach:

- od obaw klientów przed kontaktem z pracownikiem socjalnym czy opiekunką środowiskową świadczącą usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania przez niechętnie godzenie się na przyjęcie pomocy po całkowitą rezygnację mieszkańców ze świadczeń i samoizolację;
- ograniczenia podstawowego narzędzia pracy pracowników socjalnych;
- utrudnionego kontaktu z osobami starszymi, mieszkańcami z niepełnosprawnościami, a tym samym utrudnionego, niepełnego monitoringu ich sytuacji życiowej. Osoby starsze często posiadają różnorodne ograniczenia zdrowotne np. mentalne czy związane z upośledzeniem słuchu, co utrudnia im lub czyni niemożliwym kontakt telefoniczny. Seniorzy często też nie posiadają komputerów, internetu, ani też umiejętności korzystania z tych technologii, problem dotyczy też mieszkańców z niepełnosprawnościami będących klientami pomocy społecznej, ale też rodzin z dziećmi czy innych klientów OPS. Bywa, że i nastawienie to takich form współpracy jest negatywne;
- utrudniony monitoring sytuacji rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, problemami uzależnień, uwikłanych w przemoc domową:

Obawy przed kontaktem, odmawianie pomocy:

„Obserwuje się również samoizolację klientów oraz lęk przed zachorowaniem, który objawia się nierzadko rezygnacją z usług czy innych form pomocy świadczonej przez ośrodek”

„Izolacja domowa, zamknięcie, wyobcowanie wywołuje w klientach lęk przed bezpośrednim kontaktem z pracownikiem”

„Mieszkańcy niechętnie wyrażają zgodę na wizyty w miejscu zamieszkania. Starsze osoby obawiają się dodatkowych odwiedzin. Część klientów z obawy o swoje zdrowie całkowicie zrezygnowało z korzystania z oferowanych form wsparcia”

„Ponadto w dalszym ciągu podopieczni obawiają się wizyt opiekunów w środowisku z uwagi na możliwość zakażenia”

„Z uwagi na ryzyko zakażenia COVID-19 duża część osób ogranicza lub odmawia pomocy, przez co ich potrzeby nie są zaspakajane w wystarczającym stopniu”

„Osoby korzystające z pomocy społecznej nie wyrażały zgody na bezpośredni kontakt w miejscu zamieszkania. Osoby w trosce o własne bezpieczeństwo zrezygnowały z niektórych form pomocy np. pomoc żywności z CARITAS”

„Osoby starsze, niepełnosprawne obawiają się o swoją przyszłość, zakażenie koronawirusem SARS-Co-2 niechętnie korzystają z pomocy poprzez umieszczenie w szpitalu, zakładzie opieki leczniczej lub innej placówce pomocowej, dlatego też wzrasta zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze świadczone przez opiekunki GOPS, co sprzyja im pozostaniu w swoim środowisku domowym”

Ograniczenia pracy socjalnej:

„W związku z kryzysem społecznym wywołanym pandemią diametralnie zmieniła się praca pracowników socjalnych (PS). W związku z tym, że dzisiaj pomoc społeczna koncentruje się głównie na kontakcie zdalnym wobec PS postawione są bardzo duże wyzwania. Muszą wykorzystywać nowe metody i narzędzia pracy socjalnej i opierać się głównie na kompetencjach komunikacyjnych”

„(...) niemożność prowadzenia profesjonalnej pracy socjalnej (...)”

„Praca realizowana w formie zdalnej poprzez kontakt telefoniczny z klientami mogła skutkować nierzetelną oceną sytuacji i ograniczać prowadzenie pracy socjalnej, gdzie kontakt osobisty jest bardzo ważny zwłaszcza dla osób starszych, samotnych i niepełnosprawnych”

Utrudniona komunikacja z seniorami i osobami z niepełnosprawnościami i obsługa mieszkańców:

„Osoby w podeszłym wieku często w ogóle nie posiadają telefonów, a jeśli je mają ze względu na dolegliwości ze słuchem doświadczają trudności ze zrozumieniem przekazywanych im informacji”

„Przez zachowywanie reżimu sanitarnego był utrudniony kontakt z osobami starszymi niedostępnymi”

„Trudności występują również w przekazywaniu informacji, osoby starsze nie zawsze posiadają dostęp do internetu czy też telefonu komórkowego”

„Dużym problemem stał się kontakt z osobami starszymi, które ze względu na podeszły wiek oraz brak obycia w nowych technologiach nie mieli możliwości lub mieli trudności w uzyskaniu różnorodnego wsparcia ze względu na wprowadzone ograniczenia”

„Oprócz tego obserwujemy trudności ze składaniem wniosków lub innych dokumentów drogą elektroniczną. Jest to spowodowane w wielu przypadkach brakiem dostępu do internetu lub brakiem sprzętu komputerowego lub zwykłym brakiem umiejętności w posługiwaniu się środkami komunikacji elektronicznej”

„W związku z epidemią największe problemy wiążą się z trudnościami komunikacyjnymi. Sprawa dotyczy zwłaszcza osób starszych i rodzin wielodzietnych. Przyczyną bariery cyfryzacyjnej jest brak dostępu do komputerów, brak umiejętności przesyłu informacji, a często również niechęć ze strony mieszkańców do zdalnego załatwiania spraw. Częstym problemem jest brak zasięgu”

„(...) ograniczenia techniczne kontaktu z klientem (brak telefonu, brak zasięgu i internetu) (...)”

„Największym wyzwaniem był fakt, przekazywania świadczeń z formy gotówkowej na bezgotówkową lub przekazem pocztowym, klienci GOPS nie wszyscy posiadali rachunek bankowy. Większość naszych klientów to osoby starsze dlatego forma elektroniczna załatwienia niektórych spraw była utrudniona (...)”

Utrudniona ocena sytuacji:

„W trakcie przeprowadzania wywiadów środowiskowych przez telefon pojawiła się trudność w realnej ocenie sytuacji mieszkaniowej, rodzinnej i zdrowotnej”

(...) trudności w ocenie sytuacji rodziny (szczególnie z problemem alkoholu i przemocy), brak bezpośredniego kontaktu z profesjonalistami w Punkcie Konsultacyjnym (...)”

„Do głównych problemów z jakimi przyszło się mierzyć w czasie pandemii: to często brak bezpośredniego kontaktu z klientem co wpływa na rzetelną i kompleksową ocenę sytuacji klienta, szczególnie w sytuacji rodzin dysfunkcyjnych w obszarze opiekuńczo-wychowawczym oraz rodzin lub osób doświadczających przemocy, ponadto na ocenę sytuacji nowych środowisk”

„Można mówić o statystycznym wzroście liczby zakładanych procedur Niebieskie Karty - zależność między małżonkami, zwiększyła się liczba środowisk - rodzin w których ujawniono problem niewydolności opiekuńczej i wychowawczej rodziców - konieczność udzielenia wsparcia w formie asystenta rodziny”

„Problematyczny stał się również brak wystarczającej wiedzy na temat aktualnej sytuacji rodzin objętych procedurą Niebieskiej Karty, borykających się z problemem alkoholowym, szczególnie małych dzieci wychowujących się w tych rodzinach”

O problemach ograniczonego kontaktu z klientami piszą także małopolskie powiatowe centra pomocy rodzinie, w podobnych kontekstach, co pracownicy gmin:

Obawy przed kontaktem, odmawianie pomocy:

„Zaobserwowano znaczny spadek kierowania przez gminy osób do domów pomocy społecznej, co skutkuje wolnymi miejscami w domach i tym samym pogorszeniem się sytuacji finansowej w placówkach”

„trudności z zapełnieniem wolnych miejsc w domach pomocy społecznej”

Utrudniona komunikacja, w tym z seniorami i osobami z niepełnosprawnościami oraz w obrębie pieczy zastępczej:

„W szczególności została utrudniona praca koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej w środowisku”

„ograniczona możliwość bezpośredniego kontaktu z rodzinami zastępczymi i wychowankami oraz osobami zgłaszającymi potrzebę wsparcia przez GOIK, ograniczona możliwość udzielania wsparcia za pomocą środków komunikacji zdalnej z uwagi na brak gotowości do korzystania z takich form przez klientów GOIK”

„Ograniczenia w bezpośrednim udzielaniu wsparcia w Punkcie Interwencji Kryzysowej”

„Przerwanie realizacji zajęć programu oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych”

„ (...) dla osób starszych zauważamy, iż ta forma komunikacji sprawia im trudność, przez co ograniczona jest swoboda ich komunikacji”

„Rodzice biologiczni dzieci przebywających w pieczy zastępczej w związku ze wstrzymanymi kontaktami w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie mieli umożliwiony częstszy kontakt telefoniczny z rodzicami zastępczymi, w których przebywają ich dzieci”

Utrudniona ocena sytuacji:

„Brak możliwości przeprowadzenia wizji lokalnych w miejscu zamieszkania osób niepełnosprawnych, związanych z likwidacją barier architektonicznych, powoduje konieczność [korzystania] z alternatywnych sposobów komunikacji, co wpływa na przedłużenie procedury rozpatrywania wniosków”

„Problem związany z brakiem możliwości osobistego monitorowania sytuacji rodzin zastępczych i wychowanków w miejscu ich zamieszkania”

„Utrudnienia w organizacji Zespołów do spraw okresowej oceny sytuacji dzieci”

„Przerwanie realizacji zajęć programu oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych”

Bywało, że stan epidemii, wymogi sanitarne, konieczność ograniczenia bezpośrednich kontaktów utrudniły łączność pracowników pomocy społecznej pomiędzy sobą, wymianę informacji, udział w doskonaleniu zawodowym, a także współpracę pomiędzy pracownikami różnych sektorów:

„Ograniczony kontakt daje się we znaki również samym pracownikom Ośrodka Pomocy, z uwagi na brak możliwości korzystania ze szkoleń stacjonarnych, superwizji”

„Brak możliwości bezpośredniego udziału w konferencjach, szkoleniach, superwizjach podnoszących kwalifikacje pracowników OPS”

„(...) 4. Brak możliwości bezpośredniego udziału w szkoleniach i konferencjach dla pracowników, 4. Brak możliwości bezpośredniej konsultacji z innymi pracownikami Ośrodków Pomocy Społecznej. 5. Trudność w zorganizowaniu posiedzeń zespołu interdyscyplinarnego i grup roboczych związanych z procedurą Niebieskiej Karty (...)”

„Z uwagi na ograniczone możliwości lokalowe Ośrodka pojawiła się konieczność organizowania posiedzeń Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie poza siedzibą GOPS”

„Epidemia ograniczała skuteczność działań mających na celu poprawę sytuacji rodzin znajdujących się w trudnych warunkach. Epidemia utrudniła system interdyscyplinarnego wsparcia rodzin borykających się z problemami np. w wypełnianiu funkcji rodzicielskich”

Pojawiły się także wnioski dotyczące braku sprzętu, oprogramowania i kompetencji w zespołach ośrodków pomocy społecznej, umożliwiających pracę i komunikację zdalną. W związku z koniecznością przeorganizowania pracy w OPSach – praca zdalna, praca rotacyjna, kontakt z klientami na odległość, dostarczanie do ośrodka dokumentacji w formie elektronicznej itp. pojawiła się konieczność zakupu laptopów, innych sprzętów, oprogramowania itp., co było również obciążeniem finansowym:

„Zorganizowanie dla części pracowników pracy zdalnej - zakup odpowiednich programów do łączenia się z serwerem OPS, laptopów, telefonów komórkowych”

„Problematyczna również była skuteczna organizacja pracy zdalnej dla pracowników OPS - brak laptopów służbowych, połączenia z siecią, brak odpowiednich programów/oprogramowania”

„Wprowadzenie możliwości pracy zdalnej wiązało się z dodatkowymi wydatkami tj. koniecznością zakupu laptopów, urządzeń zabezpieczających dane”

„(...) niedostosowanie Ośrodka do pracy zdalnej (...)”

Podobny problem podnosiło jedno z powiatowych centrów pomocy rodzinie, inne pisały o doposażaniu się w sprzęt i wdrożonych rozwiązaniach umożliwiających pracę zdalną i komunikację na odległość z klientami centrum, w tym dzięki grantom pozyskanym na ten cel również od Samorządu Województwa Małopolskiego:

„ograniczona możliwość pracy zdalnej, spowodowana małą liczbą notebooków”

„utrudniony udział pracowników w webinarach, z powodu znacznej ilości komputerów będących na wyposażeniu jednostki, nie posiadających wbudowanych kamer i głośników”

„brak szkoleń w zakresie obsługi korzystania z Platform oraz konieczność ponoszenia kosztów za dostęp umożliwiający prowadzenie spotkań online”

„ (...) wprowadzono rozwiązania techniczne umożliwiające wideorozmowy”

„Z uzyskanego grantu z ROPS w programie Sami-dzieln! zakupiono trzy dodatkowe zestawy komputerowe na budynki wyposażone w dodatkowe urządzenia komunikacyjne przeznaczone do korzystania przez mieszkańców. Szczególnie istotne było to w okresie przedświątecznym i świątecznym, który nasi podopieczni spędzali w roku 2020 w pełni na terenie dps”

Praca w warunkach pandemii, nowe zadania, częste zmiany, braki kadrowe w ośrodkach i jednoczesna konieczność zapewnienia ciągłości pracy pomocy społecznej powodowały obciążenie psychiczne pracowników, w tym pracowników socjalnych, asystentów rodziny, opiekunek środowiskowych, koordynatorów pieczy zastępczej, o czym piszą w zgromadzonym materiale w poniższy sposób:

„Absencje kadrowe ze względu na objęcie kwarantanną pracowników, zwolnienia lekarskie oraz urlopy. Kondycja psychiczna pracowników – strach przed zarażeniem się wirusem”

„W końcu – praca pod presją czasu, mnożąca się biurokracja oraz pojawiająca się czasem bezsilność związana z brakiem wpływu na otaczającą rzeczywistość oraz strach o zdrowie swoje i bliskich – były z całą pewnością problemem, z jakim pracownicy pomocy społecznej musieli i muszą do chwili obecnej mierzyć się na co dzień”

„Problemy: brak poczucia bezpieczeństwa pracowników OPS, a szczególnie pracujących w terenie (pracowników socjalnych i osób świadczących usługi opiekuńcze), obawy związane z zachorowaniem na koronawirusa”

„Odnalezienie się w nowej sytuacji powodowało stres i presję zarówno u pracowników jak i u klientów”

„Mimo wysokich kompetencji zawodowych i dużej odporności na stres pracownicy Ośrodka stanęli w obliczu poważnych dylematów związanych z obsługą jednostek i rodzin przez wzgląd o obawy związane z zachorowaniem, jak i narażeniem zdrowia swoich podopiecznych i współpracowników”

„Stres, zmęczenie, wypalenie zawodowe kadry”

„Praca w warunkach przewlekłego stresu może prowadzić do pojawienia się u pracowników socjalnych symptomów kryzysu, które niezauważone bądź ignorowane mogą doprowadzić do wypalenia zawodowego oraz poważnych trudności w zakresie zdrowia psychicznego i relacji społecznych”

„brak możliwości bezpośredniego kontaktu pracownika socjalnego z klientem pomocy społecznej powodujący przeorganizowanie pracy i powodujący duży wysiłek fizyczny, psychiczny i stres”

„zwiększenie liczby obowiązków ze względu na absencję części kadry”

„zwiększenie absencji części kadry”

„W związku z sytuacją epidemiczną Ośrodek borykał się z absencją pracowników wynikającą m.in. z potrzeby odbycia kwarantanny oraz z konieczności sprawowania opieki nad dzieckiem, co wiązało się z problemami kadrowymi i wymagało ogromnego zaangażowania pozostałych pracowników w prawidłową i terminową realizację zadań Ośrodka”

„W związku z epidemią koronawirusa największym problemem w 2020 roku były braki kadrowe, spowodowane absencją z powodu opieki nad dziećmi (zamknięte placówki -Przedszkola, szkoły), kwarantanną, chorobą”

„Najważniejsze problemy to: brak kadry do pracy z powodu absencji pracowników (zasiłki opiekuńcze, chorobowe)”

WYZWANIA NA PRZYSZŁOŚĆ

Rok 2020 był dla pomocy społecznej rokiem pełnym wyzwań. Obecnie trudno przewidywać jakie skutki zdrowotne, społeczne czy gospodarcze przyniesie epidemia koronawirusa w przyszłości, spodziewać się jednak można, że pomoc społeczną czekają zmiany. Część z nich już w części dokonała, bowiem zostały one wymuszone poprzez konieczność szybkiego reagowania na zaistniałą sytuację epidemiczną i dynamikę sytuacji w kraju i regionie.

Małopolskie ośrodki pomocy społecznej w związku z nadzwyczajną sytuacją związaną z epidemią wywołaną rozprzestrzenieniem się koronawirusa SARS-COV-2 w najbliższej przyszłości przewidują:

- Podobnie jak przed rokiem, wśród przewidywanych wyzwań na przyszłość formułowanych przez kierowników ośrodków pomocy społecznej i pracowników socjalnych pojawia się **możliwy wzrost liczby klientów pomocy społecznej** i zgłaszanie się po pomoc osób i rodzin, które do tej pory nie korzystały ze wsparcia pomocy społecznej. Wśród przyczyn podkreślana jest **utrata pracy**. W tym kontekście pojawiają się głosy o możliwym dodatkowym obciążeniu finansowym gmin większą liczbą mieszkańców wymagających wsparcia, przy przewidywalnych niższych dochodach samorządów:

„Aktualna sytuacja z pewnością spowoduje zwiększone zapotrzebowanie na pomoc społeczną, a tym samym większe wydatkowanie środków finansowych”

„W przyszłości wraz z utrzymującym się nadal stanem globalnej pandemii będzie to najprawdopodobniej wzrost bezrobocia, a co za tym idzie wzrost ubóstwa oraz liczby klientów pomocy społecznej”

„Należy też liczyć się z tym, że w dalszej perspektywie samorządy będą musiały zmierzyć się ze wzrostem bezrobocia i wiążących się z tym negatywnych konsekwencji społecznych. Już teraz pojawił się problem osób, które nagle zostały bez środków do życia”

„Z powodu utraty pracy wywołanej pandemią mieszkańcy gminy będą ubiegać się o pomoc materialną, wsparcie w trudnej sytuacji bytowej”

„Spodziewamy się, że z powodu kryzysu gospodarczego znacznie więcej osób znajdzie się w bardzo trudnej sytuacji materialnej, przez co może wzrosnąć liczba osób korzystających z pomocy społecznej”

- Obok bezrobocia, niektóre ośrodki pomocy społecznej przyczyną przewidywanego zwiększenia się liczby klientów pomocy społecznej w przyszłości upatrują w prawdopodobnej **konieczności zajęcia się przez ośrodki pomocy społecznej osobami, które utraciły sprawność w wyniku przebytej choroby Covid-19.** Może to spowodować **zwiększone zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze**, których deficyt istnieje od dawna, a także wzrost liczby świadczeń pieniężnych. Pojawia się tu pytanie - czy w przypadku zwieszanej liczby klientów, czy to usług opiekuńczych czy zasiłków okresowych, ośrodki pomocy społecznej będą w stanie objąć wsparciem wszystkich potrzebujących pomocy, ze względów finansowych, ale też i kadrowych ośrodków?:

„Dlatego też przewiduje się, że gdy minie bezpośrednie zagrożenie dla życia i zdrowia mieszkańców gminy, to właśnie na ośrodku pomocy społecznej spocznie ciężar uporania się z długofalowymi konsekwencjami epidemii m.in. wśród osób, które utracą pracę, zdrowie lub przeżyją inne formy kryzysów, co zapewne przełoży się na wzrost wydatków na poziomie budżetu gminy nie tylko na formy pieniężnego wsparcia ale również na usługi wsparcia specjalistycznego”

„Społeczne, ekonomiczne, psychiczne oraz prawne skutki pandemii będą długotrwałe, a ich faktyczny zasięg nie jest możliwy do przewidzenia. W zakresie polityki społecznej będą one szczególnym wyzwaniem, wobec pojawienia się przez długi czas nieznanych w Polsce zjawisk, jak np. wysoki poziom bezrobocia, które wskutek utrwalonych zmian na rynku pracy nie stanowiło przez wiele lat problemu społecznego czy długotrwałej choroby i związanej z tym koniecznością wzmożonej opieki w związku ze skutkami przebytej choroby Covid-19”

„W związku z pogłębiającym się kryzysem spowodowanym panującą epidemią największym wyzwaniem stojącym przed Ośrodkiem będzie objęcie pomocą wszystkich, którzy w wyniku panującej pandemii potrzebować będą wsparcia z uwagi na skutki spowodowane epidemią”

„Najważniejszym wyzwaniem mogącym pojawić się w przyszłości w związku z trwającą epidemią to zapewnienie opieki zwiększającej się liczbie osób chorych, niepełnosprawnych oraz innych wymagających usług opiekuńczych. W szczególności wzrost może być spowodowany przechorowaniem na Covid19 osób w podeszłym wieku, które będą wymagały objęcia usługami opiekuńczymi. Przy nagłym wzroście osób wymagających wsparcia obecna kadra nie podoła objęciu wszystkich wymagających opieką”

„Obecnie trwający kryzys wywołany epidemią SARS-CoV-2 pogłębia trudną sytuację – skutkuje koniecznością ponoszenia zwiększonych wydatków, przy jednoczesnym ograniczeniu źródeł dochodowych samorządu (w tym zwłaszcza wpływów podatkowych)”

„Z całą pewnością przełoży się to na wzrost nakładów na wsparcie finansowe osób potrzebujących w obszarze pomocy społecznej”

„W związku z tym istnieje prawdopodobieństwo zwiększenia liczby osób korzystających ze świadczeń socjalnych i różnego rodzaju poradnictwa, co generować będzie większe nakłady finansowe na pomoc społeczną”

„W przypadku wysokiej liczby potrzebujących problemem mogą być braki kadrowe do udzielenia stosownej pomocy”

„Pogorszenie sytuacji finansowej rodzin z powodu COVID-19 może pogłębić dysfunkcje w rodzinach i zwiększyć zapotrzebowanie na pracę socjalną, pracę asystenta rodziny”

- Podobnie jak przed rokiem, pojawiają się obawy o **skutki** - aktualnie obserwowane i przewidywane - **ograniczania działalności ośrodków wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych** działających w formule dziennej, a także zwieszanie innych inicjatyw na rzecz starszych mieszkańców:

„Dla Seniorów brak spotkań w dziennych domach powoduje pogłębienie samotności i wykluczenie społeczne”

„Należy zauważyć iż wydatnie wzrosła liczba osób potrzebujących pomocy specjalistycznej psychologa a także psychiatry. Ze strony Szkół z terenu Gminy płyną sygnały o potrzebie wsparcia psychologicznego dzieci, a także ich rodziców. Również w związku z zamknięciem Klubów Seniora, seniorzy zgłaszają, że ten czas jest dla nich wymagający i potrzebują wsparcia”

„W dłuższej perspektywie czasowej pod znakiem zapytania pozostaje realizacja projektu socjalnego skierowanego do Seniorów, ponieważ zaplanowane zajęcia warsztatowe nie mogą się odbyć w dotychczasowej formie”

„Zamknięcie placówek wsparcia dziennego (np. SENIOR+, ŚDS, WTZ) spowodowało izolację osób, które najbardziej potrzebują kontaktu z otoczeniem i integracji społecznej”

„Ograniczenie działalności ośrodków wsparcia dziennego w tym Domu Dziennego Pobytu Senior+. W odniesieniu do sytuacji związanej z epidemią wywołaną rozpowszechnieniem się wirusa SARS-Co-2, w znacznym stopniu dotknęła uczestników. Brak dotychczasowego kontaktu, osamotnienie znacząco wpłynęło na ich kondycję psychofizyczną”

„Działalność Dziennego Domu Senior+ w ..., Klubu Integracji Społecznej, Punktu Aktywności Obywatelskiej została zawieszona, a następnie realizowano zadania wyłącznie z wykorzystaniem metod i technik porozumiewania się na odległość oraz w formie alternatywnych sposobów zajęć. (...). Izolacja społeczna negatywnie wpływa na stan psychiczny osób, co objawia się zaobserwowanym regresem sprawności psychicznej i fizycznej”

„Sytuacja psychiczna seniorów i osób chorych uległa pogorszeniu, gdyż zaczynają się oni izolować”

„Utrzymująca się sytuacja i trwające zawieszenie działalności placówek dla seniorów powoduje potrzebę dostosowywania udzielanego wsparcia i formy jego realizacji do potrzeb uczestników. Długotrwała izolacja i brak możliwości uczęszczania do placówki ma niekorzystny wpływ na stan fizyczny i psychiczny tych osób”

„(...) problemy psychiczne i emocjonalne uczestników ŚDS”

„ograniczenia w działalności WTZ oraz ŚDS mające wpływ na funkcjonowanie podopiecznych i ich rehabilitację (...)”

„ponadto obecna pandemia może spowodować cofnięcie osiągnięć pracy z indywidualnym przypadkiem”

„Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (...) musiał również odwołać lub wstrzymać zaplanowane dla seniorów działania w ramach realizowanego projektu socjalnego pn. „Rozwój aktywności społecznej seniorów w wieku 50+” i dostosować je do aktualnych wytycznych sanitarno-epidemiologicznych obowiązujących w kraju oraz zaleceń Wojewody Małopolskiego”

„realizacja programu "opieka wytchnieniowa" nie została zrealizowana zgodnie z planem (osoba świadcząca tę formę pomocy zawiesiła swoje wizyty w rodzinie z obawy przed zarażeniem podopiecznych)”

- W opiniach pracowników małopolskich ośrodków pomocy społecznej w kontekście wyzwań na przyszłość pojawiają się również **głosy o gorszej kondycji psychicznej dzieci**

i młodzieży, co będzie wymagało wysiłku różnych służb na rzecz przywracania młodym ludziom równowagi psychospołecznej:

„Pracownicy socjalni w związku z niestabilną sytuacją w kraju mają więcej pracy socjalnej związanej ze zgłoszeniami ze strony szkół i rodziców o złej kondycji psychicznej dzieci i młodzieży, które z racji pandemii zostały zmuszone do nauki zdalnej”

„W związku z trwającą pandemią i związaną z tym izolacją pogłębia się zjawisko przemocy domowej oraz pojawiają się różnorodne problemy natury psychologicznej u mieszkańców Gminy, zwłaszcza dzieci i młodzieży”

„Do wyzwań z jakimi w przyszłości będzie się musiał zmierzyć ośrodek na pewno zaliczyć trzeba różne problemy wynikające z izolacji dzieci, osób starszych, samotnych oraz osób niepełnosprawnych”

„Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi, realizowane w miejscu zamieszkania tych osób, zgodnie z poleceniem Wojewody Małopolskiego, przez pewien okres zostały ograniczone do bezwzględnej konieczności, ale z uwagi na pogarszanie się stanu zdrowia świadczeniobiorców (szczególnie dzieci), od 11 maja 2020 r. cyklicznie przywracana była realizacja usług (za zgodą wykonawców)”

„Ze strony Szkół z terenu Gminy płyną sygnały o potrzebie wsparcia psychologicznego dzieci, a także ich rodziców”

„Należy zatem w dalszym ciągu kontynuować taki rodzaj pomocy w szczególności na pojawiające się informacje o niekorzystnym wpływie izolacji w czasie pandemii na funkcjonowanie społeczeństwa, a zwłaszcza dzieci i młodzieży”

„Trwający stan pandemii powoduje skutki natury psycho-społecznej zwłaszcza u dzieci, młodzieży, osób samotnych, starszych - spowodowany długotrwałą izolacją. Wśród dzieci i młodzieży - również problemy natury wychowawczej”

„Narastające problemy i kryzysy, które dotyczą dzieci i młodzieży wskazują na konieczność wprowadzenia stałego dostępu do korzystania z poradnictwa specjalistycznego w postaci: psychologa, pedagoga, psychoterapeuty”

- Małopolskie ośrodki pomocy społecznej w kontekście wyzwań na przyszłość podnoszą **konieczność przeorganizowania pracy**, tak by być przygotowanym na przyszłe sytuacje kryzysowe, ale też **dysonować procedurami pracy on-line**, które mogą być

narzędziem pracy w sytuacji koniecznego dystansu, ale też nowym instrumentem poszerzającym warsztat pracowników socjalnych czy asystentów rodziny. W tym kontekście niektóre **OPS wymieniają też korzyści płynące z doświadczenia funkcjonowania w sytuacji nadzwyczajnej**, jak np.: rozwinięcie umiejętności korzystania z rozwiązań umożliwiających komunikację na odległość, wdrożenie nowych metod pracy. Jednocześnie piszą o kosztach pracy w czasie epidemii i potrzebach związanych z wdrażaniem nowych rozwiązań, podkreślając **potrzebę wsparcia pracowników socjalnych i innych pracowników systemu pomocy społecznej szkoleniami i superwizją**. Wyzwaniem związanym ze zorganizowaniem pracy ośrodków pomocy społecznej w przyszłości będzie także **wyposażenie ośrodków w sprzęt i oprogramowanie, a także modelowe sposoby pracy w konkretnych kręgach problemowych czy z określonymi grupami odbiorców**.

Organizacja pracy ośrodków:

„W związku z przedłużającą się pandemią koronawirusa konieczne jest wypracowanie nowych procedur postępowania z osobą/rodziną doświadczającą przemocy”

„dostosowanie bazy teleinformatycznej do pracy i komunikacji zdalnej oraz zaopiekowanie swoich klientów zwłaszcza bezdomnych, starszych i samotnych”

„Ujawnił deficyt kadr w systemie, niski prestiż zawodu, deficyty we współpracy służb. Pokazał, że praca socjalna nie jest traktowana jako usługa oraz unaoczniał problem przygotowania zawodowego służb do sytuacji nadzwyczajnych”

„Czas epidemii wykazał ponad wszelką wątpliwość, że na szczeblu centralnym trzeba wypracować pewne scenariusze działania w sytuacjach kryzysowych (epidemia, katastrofy) i na bieżąco szkolić personel do funkcjonowania w różnych sytuacjach”

„Doświadczenia ostatniego roku nauczyły nas jak radzić sobie z nowymi wyzwaniami oraz organizować pracę w trudnych warunkach”

„Doświadczenia pokazały również jak efektywne i tanie mogą być spotkania branżowe czy szkolenia organizowane w formie on-line”

„Sytuacja związana z epidemią spowodowała też nowe spojrzenie na możliwość wykorzystania nabytych doświadczeń i umiejętności w dalszej pracy ośrodka. Trzeba rozważyć wprowadzenie nowatorskich form pracy socjalnej np. za pomocą mediów społecznościowych (np. grupy wsparcia dla

określonej kategorii klientów). Zastanowienia wymaga możliwość wykorzystania z połączeń zdalnych w pracy z rodziną rozproszoną w różnych zakątkach Polski i świata celem zbudowania kompleksowego planu pomocy dla konkretnej rodziny”

„Być może największym wyzwaniem w przyszłości będzie wyposażenie podopiecznych w sprzęt i wiedzę pozwalającą rozszerzyć formy kontaktów międzyludzkich”

„Sytuacja ta [warunki pracy] zdaniem tutejszego ośrodka w czasie obecnie trwającej pandemii zdecydowanie się pogłębia, więc jak najszybciej należy podjąć stosowne działania w tym kierunku. Tym bardziej, że z każdym rokiem jest coraz większy deficyt w zawodzie pracownika socjalnego”

Kondycja pracowników:

„Praca w warunkach przewlekłego stresu może prowadzić do pojawienia się u pracowników socjalnych symptomów kryzysu, które niezauważone bądź ignorowane mogą doprowadzić do wypalenia zawodowego oraz poważnych trudności w zakresie zdrowia psychicznego i relacji społecznych. Jeśli pandemia stwarza zagrożenie dla bezpieczeństwa pracowników we wszystkich wymiarach życia społecznego – psyche, soma, polis; jeśli może wywołać kryzys wynikający z podejmowanego na co dzień ryzyka oraz braku możliwości uwolnienia i przepracowania emocji, to najważniejszym wyzwaniem dla pracowników socjalnych jest dostępność do superwizji”

„Pracownicy socjalni będą wymagać zwiększonego wsparcia superwizorów w związku z kryzysową sytuacją”

„przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu pracowników”

- Małopolskie powiatowe centra pomocy rodzinie wśród scenariuszy przyszłości wskazywały konieczność przygotowania się na dużą liczbę klientów wymagających interwencji kryzysowej, specjalistycznego poradnictwa, wsparcia psychologicznego. Podnoszono konieczność doposażenia jednostki w sprzęt komputerowy i oprogramowanie umożliwiające pracę zdalną i komunikację na odległość z klientami takich usług oraz przekonanie klientów w ogóle do kontaktów online. Osobną grupę wyzwań stanowiło lepsze przygotowanie się do sytuacji epidemii w przyszłości. Jedno z centrów przewiduje wzrost problemów opiekuńczo – wychowawczych w rodzinach, a przez to konieczność zwiększenia liczby miejsc w pieczy zastępczej w powiecie, co wiąże z obserwowanym na tym terenie „zwiększeniem liczby skierowań do pieczy zastępczej w wyniku dysfunkcyjności rodzin biologicznych, zaniedbywania realizacji

zdalnego trybu nauczania, przekształceń trybu opieki dokonywanych przez Sąd Rodzinny poprzez ustanawianie opiekunów prawnych rodzinami zastępczymi”:

„wsparcie rodzin zastępczych nie tylko w zakresie sprawowanej przez nie pieczy, ale także wsparcie emocjonalne będące odpowiedzią na lęki i obawy związane z poczuciem ciągłego zagrożenia wywołanego przedłużającym się stanem epidemii,

pojawienie się nowej grupy osób wymagającej wsparcia w związku z doświadczanymi psychologicznymi i społecznymi skutkami pandemii”

„zapewnienie możliwości korzystania ze wsparcia dla większej ilości osób, które znalazły się w niekorzystnej sytuacji z powodu pandemii i jej konsekwencji”

„przygotowanie się na zwiększoną ilość klientów OIK wymagających interwencji kryzysowej, wsparcia i poradnictwa spowodowaną m.in. przedłużającym się stanem lęku, utratą poczucia bezpieczeństwa, trudnościami ekonomicznymi, zwiększonym bezrobociem”

„konieczność zabezpieczenia większej liczby miejsc w pieczy zastępczej, zarówno rodzinnej jak i instytucjonalnej, ze względu na wzrastające potrzeby spowodowane niewydolnością opiekuńczo-wychowawczą rodziców”

„doposażenie jednostki w przenośny sprzęt komputerowy i oprogramowanie umożliwiające realizację zadań w formie zdalnej”

„wsparcie w przezwyciężaniu nieufności i niechęci rodzin zastępczych do korzystania ze zdalnych form kontaktu”

„utrzymanie dotychczasowego poziomu bezpieczeństwa sanitarnego pracowników jednostki, a także przygotowanie powiatowego centrum pomocy rodzinie do pracy w warunkach otwarcia i bezpośredniej dostępności dla klientów”

„organizację miejsca ewakuacji i czasowego pobytu dla mieszkańców DPS i POW w przypadku pojawienia się dużego ogniska COVID-19 w tych placówkach”

REKOMENDACJE

- Dalej aktualne jest, a związku z epidemią koronawirusa nabiera dodatkowo na znaczeniu, ciągle rozwijanie usług opiekuńczych, w tym w szczególności w miejscach opieki dziennej dla seniorów - rośnie liczba osób starszych w regionie, w tym 80-latków i starszych mieszkańców, maleją rodzinne zasoby opiekuńcze, brakuje chętnych do świadczenia usług

opiekuńczych, a pandemia spowodowała większe zapotrzebowanie na tego rodzaju wsparcie. Liczba usług opiekuńczych oferowanych przez sektor pomocy społecznej w Małopolsce do roku 2019 utrzymywała się ciągle na niskim poziomie, w 2020 r. dodatkowo zmniejszyła się. Dlatego jeszcze ważniejsza staje się kontynuacja polityki Województwa Małopolskiego związana z opieką nad starszymi mieszkańcami, co uzupełnia działania pomocy społecznej i rozszerza krąg usługodawców poza sektor publiczny. Kierunek ten powinien znaleźć odzwierciedlenie w małopolskich dokumentach operacyjnych - wojewódzkim programie polityki senioralnej i regionalnym programie operacyjnym dla województwa małopolskiego na kolejny okres. Ośrodki pomocy społecznej zauważają wzrost zapotrzebowania na usługi opiekuńcze w czasie pandemii – ograniczane kontakty rodzin z seniorami ze względu na obawę przed transmisją wirusa, strach przed instytucjami opieki całodobowej. Zaspokojenie potrzeb w zakresie usług opiekuńczych jest niewystarczające, także ze względu na brak osób chętnych do sprawowania formalnej opieki, dlatego preferowanym rozwiązaniem powinno być tworzenie dziennych domów pomocy i innych miejsc zapewniających dzienną opiekę i aktywizację. Dzienny dom pomocy wydaje się być najbardziej efektywną formułą organizacji i świadczenia usług opiekuńczych cechującą się dużym potencjałem rozwojowym z uwagi na możliwość włączenia w ofertę placówki rozwiązań teleopiekuńczych, wymiar świadczonego wsparcia oraz dodatkowe korzyści dla osób starszych. W dziennym domu pomocy realizowana jest usługa opiekuńcza w wymiarze kilku do 8 godzin dziennie, codziennie we wszystkie dni robocze, natomiast w przypadku usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania porównywalny koszt na osobę dotyczy usług świadczonych w wymiarze znacznie mniejszym np. 1 godzina dziennie na osobę. Badania ankietowe na potrzeby kontroli NIK („Opieka nad osobami starszymi w dziennych domach pomocy”, 2017 r.) wykazały, że seniorzy z DDP jako najistotniejsze uznali – oprócz posiłku – możliwość spotkania się z innymi ludźmi (tej korzyści nie osiągną beneficjenci usług opiekuńczych realizowanych w miejscu zamieszkania), korzystania z porad pracowników socjalnych OPS oraz pomoc w rozwiązywaniu trudnych sytuacji życiowych i rodzinnych.

- W opiniach niektórych pracowników małopolskich ośrodków pomocy społecznej pogarsza się kondycja psychiczna dzieci i młodzieży, co, jeśli sprawdzą się te obserwacje, będzie wymagało wysiłku różnych służb w celu przywracania młodym ludziom równowagi psychospołecznej, niwelowania skutków izolacji i zmienionych sposobów życia rodzin,

spędzania czasu wolnego. Dlatego nie można zaprzestać poszerzania dostępu do usług społecznych o charakterze profilaktycznym w postaci placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży (świetlice, ogniska, koła zainteresowań) z wykorzystaniem środków europejskich dystrybuowanych regionalnie.

- W kontekście skutków epidemii szczególnego znaczenia nabiera interwencja kryzysowa i inne działania wspierające zdrowie psychiczne Małopolan. W związku z izolacją społeczną wymuszoną epidemią, lękiem o zdrowie własne i bliskich, trudną sytuacją finansową, załamaniem się finansów wielu osób, niepewną przyszłością, długotrwałym stresem, perspektywą recesji itp. rosną zagrożenia dla kondycji psychicznej osób i rodzin. Prawdopodobnie wzrośnie też zapotrzebowanie na specjalistyczne wsparcie, co prognozują również pracownicy powiatowych centrów pomocy rodzinie. Wydaje się ważne, by w przyszłym Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Małopolskiego działania z tego obszaru, zarówno profilaktyczne, jak i interwencyjne miały istotną pozycję.
- W tym kontekście podkreślane są też, jak przed rokiem, czasowe zawieszenia działalności środowiskowych domów samopomocy i świadczenia specjalistycznych usług dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Zaprzestanie, nawet krótkotrwałe, rehabilitacji społecznej osób chorujących psychicznie może szybko zniwelować osiągnięte efekty terapeutyczne, co jest już zauważane przez część pracowników socjalnych, w odniesieniu do dzieci, osób z zaburzeniami psychicznymi, a szczególnie seniorów, bowiem dzienne domy pomocy dla osób starszych, tak jak inne ośrodki wsparcia, zawieszały okresowo działalność w czasie kolejnych lockdown. Epidemia wymusiła także rezygnację z różnych projektów senioralnych. Prawdopodobna słabsza kondycja wielu małopolskich seniorów po zakończeniu epidemii wymagać będzie szczególnych wysiłków, w tym samorządu województwa, dlatego warto przewidzieć działania wspierające kondycję psychofizyczną seniorów np. poprzez wspieranie organizacji pozarządowych i zapisać je w tworzonej programie wojewódzkim na rzecz seniorów i wobec starości.
- W wojewódzkim programie polityki senioralnej, nad którym trwają obecnie prace, warto także mieć na uwadze ciągle zbyt niskie umiejętności cyfrowe seniorów, w tym zakresie e-usług, dostępu do e-urzędów itp., ograniczony dostęp osób starszych do sprzętu, łącza i oprogramowania oraz ich rezerwę do zdalnych kontaktów, procedur i świadczeń.

Rozwiązania także wymaga problem ogólnego braku umiejętności cyfrowych, braku dostępu do sprzętów umożliwiających komunikację zdalną, a także niechęci do takich rozwiązań. Dotyczy to wielu klientów pomocy społecznej, nie tylko osób starszych czy niepełnosprawnych, kwestia ta pojawia się w opiniach pracowników.

- W związku z problemami w domach pomocy społecznej obserwowanymi w toku epidemii i zwiększonym zapotrzebowaniem na usługi opiekuńcze świadczone w miejscu zamieszkania w tym czasie, ważne wydaje się podniesienie prestiżu zawodu opiekuna poprzez rozwijanie oferty szkoleniowej, doradczej i superwizyjnej Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie dla tej grupy zawodowej czyli opiekunów zatrudnionych w małopolskich domach pomocy społecznej i opiekunek środowiskowych pracujących w ośrodkach pomocy społecznej, a także podmiotach, którym gminy zlecają realizację usług opiekuńczych.

Priorytetem Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie powinno być także rozwijanie oferty superwizyjnej dla pracowników socjalnych ośrodków pomocy społecznej (jak również innych zawodów pomocowych), obciążonych nowymi zadaniami w czasie pandemii i działających w warunkach przewlekłego stresu. Pracownicy socjalni powinni też móc skorzystać z oferty szkoleniowej ROPS wzmacniającej ich kompetencje komunikacyjne, które obecnie stają się podstawowym instrumentem pracy socjalnej.

Odrębnym wyzwaniem staje się modelowanie usług społecznych w formach dostosowanych do zmienionej rzeczywistości, w tym wypracowanie metod oceny i monitorowania sytuacji klientów w warunkach ograniczeń bezpośredniego kontaktu, a także stałe wyposażanie kadr pomocy społecznej w umiejętności cyfrowe, jak i poszukiwanie zewnętrznych źródeł finansowania pozwalających wyposażać sektor w niezbędny sprzęt i oprogramowanie.

- „Nowe” problemy i zjawiska wywołane nadzwyczajną sytuacją epidemiczną w kraju i województwie i jednoczesny czas opracowywania programów wojewódzkich (wsparcia rodziny, przeciwdziałania przemocy, rozwoju ekonomii społecznej), a także rozpoczęty w Polsce proces deinstytucjonalizacji usług społecznych powodują duże zapotrzebowanie na informacje, także wywołane poprzez kontakt ze specjalistami „w terenie”. W tym kontekście ważne jest dalsze rozwijanie potencjału badawczo - analitycznego samorządu województwa, w tym także Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie.

- Odpowiedzią na wiele z powyższych problemów, wyzwań, trudności mogą być środki europejskie przyszłej perspektywy finansowej w polityce spójności Unii Europejskiej, w tym te dystrybuowane regionalnie w obrębie regionalnego programu operacyjnego do 2027 r., jak również te dystrybuowane centralnie w ramach tworzonego Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS). Wśród propozycji przedsięwzięć zgłoszonych do regionalnego programu operacyjnego znalazł się projekt szkoleniowo-doradczy ROPS w Krakowie, dla którego rekomendacje sformułowane w niniejszym raporcie powinny być szczególnie przydatne.

III WYBRANE ELEMENTY SYTUACJI SPOŁECZNO – DEMOGRAFICZNEJ

Stan i prognozy ludności

W 182 gminach (w obrębie 22 powiatów) województwa małopolskiego w 2020 r. mieszkało 3 410 441 osób - o 460 osób mniej niż w 2019 r.¹⁷ W porównaniu z 2019 r. odnotowano spadek o 0,01% (kraj – spadek o 0,3%). Wcześniej, pomiędzy 2018 a 2019 r. przybyło w regionie 10,3 tys. mieszkańców, a województwo małopolskie zajmowało IV miejsce pod względem największej liczby ludności w 2019 r. i znalazło się w grupie czterech województw, w których zaobserwowano wzrost liczby ludności¹⁸. W 2020 r. wzrost ludności zaobserwowano w tylko dwóch województwach (pomorskie i mazowieckie), w pozostałych regionach zanotowano spadki ludności – od ponad 25 tys. na Śląsku do 460 w Małopolsce. Natomiast nadal ponad połowa Małopolan (ponad 51,9%) to ludność terenów wiejskich (podobnie jak w poprzednich latach).

Ubytek liczby ludności pomiędzy 2019 a 2020 r. nie dotyczył całego obszaru Małopolski. „W porównaniu z poprzednim rokiem wzrost liczby ludności odnotowano w 7 powiatach: wielickim (1,2%), krakowskim (0,8%), myślenickim i limanowskim (po 0,3%), Krakowie, nowosądeckim i bocheńskim (po 0,1%). W pozostałych 15 powiatach liczba mieszkańców zmniejszyła się. Najwięcej osób ubyło w Tarnowie (0,9%)”. (...) W końcu 2020 r. w miastach województwa małopolskiego mieszkało 1 639,8 tys. osób, a na wsi 1 770,7 tys. osób. W porównaniu z 2019 r. odnotowano ubytek liczby ludności w miastach (minus 4,4 tys. osób), natomiast na wsi wzrosła liczba ludności o 3,9 tys. osób (kraj: miasta – spadek o 128,0 tys. osób; wieś – wzrost o 10,4 tys. osób).”¹⁹

Współczynnik dzietności dla Małopolski w 2020 r. wynoszący 1,45 był nieznacznie niższy niż w 2019 r., kiedy to wyniósł on 1,48, był on jednak wyższy niż przeciętna dla Polski w 2020 r. wynosząca 1,38²⁰.

Wskaźnik urodzeń żywych na 1 000 ludności w województwie małopolskim w roku 2020 wynosił 10,4, było to mniej niż rok i dwa lata wcześniej, kiedy to wskaźnik ten przyjmował

¹⁷ Główny Urząd Statystyczny, baza Demografia, dostęp 18.05.2021 r.

¹⁸ Główny Urząd Statystyczny, dostęp:18.05.2021 r.

¹⁹ Informacja sygnałna. Stan i ruch naturalny ludności w województwie małopolskim w 2020 r., GUS 2021 r.

²⁰ Dane Urzędu Statystycznego w Krakowie i GUS

wartość odpowiednio - 10,9 i 11,15, ale było to jednocześnie więcej niż przeciętna dla kraju wynosząca 9,3 (przed rokiem 9,8)²¹.

„W 2020 r. w województwie małopolskim wzrosła liczba zgonów w porównaniu z poprzednim rokiem. Zmniejszyła się liczba urodzeń oraz liczba małżeństw. Przyrost naturalny przyjął ujemną wartość, a ogólne saldo migracji stałej pozostało dodatnie. Postępujący proces starzenia się mieszkańców potwierdził wzrost mediany wieku, a także wskaźników starości i wsparcia międzypokoleniowego”²².

Według Urzędu Statystycznego w Krakowie pomiędzy rokiem 2019 a 2020 zmiana liczby urodzeń w Małopolsce wyniosła: minus 1 586. Tylko w czterech powiatach zanotowano wzrost liczby urodzeń w stosunku do roku poprzedniego – wielickim, miechowskim, krakowskim i w Nowym Sączu (od 27 do 60 urodzeń więcej niż w 2019 r.). W pozostałych powiatach spadek liczby urodzeń wyniósł od -400 w Krakowie do -5 w powiecie proszowickim.²³

„W 2020 r. w województwie małopolskim odnotowano 14,5 tys. małżeństw, tj. o 19,2% mniej niż w 2019 r. (kraj – spadek o 20,9%). Trwająca pandemia i liczne ograniczenia sanitarne związane z przeciwdziałaniem COVID-19 dotyczące m.in. organizacji ślubów i przyjęć weselnych mogły spowodować, że w 2020 r. mniej par zdecydowało się na zawarcie związku małżeńskiego”²⁴.

„W omawianym roku ujemny przyrost naturalny spowodowany został przewagą liczby zgonów nad liczbą urodzeń i wyniósł minus 3,4 tys. osób. Współczynnik przyrostu naturalnego na 1 tys. ludności wyniósł minus 1,0 (kraj – minus 3,2) wobec plus 1,2 w 2019 r. W poziomie tego współczynnika wystąpiło zróżnicowanie ze względu na miejsce zamieszkania. Zarówno w miastach jak też na wsi współczynnik przyjął wartości ujemne. W miastach wyniósł minus 1,9, na wsi – minus 0,2.

Wśród powiatów najwyższy poziom współczynnika przyrostu naturalnego na 1 tys. ludności odnotowano w limanowskim – plus 3,5; a najniższy – w chrzanowskim (minus 5,8).

---

²¹ Dane Urzędu Statystycznego w Krakowie

²² Informacja sygnałna. Stan i ruch naturalny ludności w województwie małopolskim w 2020 r., GUS 2021 r.

²³ Urodzenia w województwie małopolskim. Infografika z okazji Dnia Matki. Dane za rok 2020, urodzenia żywe. Dostęp 26.05.2021 r. <https://krakow.stat.gov.pl/infografiki/infografiki-us-krakow/urodzenia-w-województwie-malopolskim-2020-r-,38,7.html>

²⁴ Informacja sygnałna. Stan i ruch naturalny ludności w województwie małopolskim w 2020 r., GUS 2021 r.

Wcześniej małopolska była regionem o jednym z najwyższych wskaźników przyrostu naturalnego. W latach 2012 -2019 przyrost naturalny w regionie był cały czas dodatni i pozostawał na poziomie znacznie wyższym niż średnia dla Polski, gdzie przyrost naturalny w tym okresie był ujemny lub pozostawał na poziomie zerowym. Ze współczynnikiem 1,2 na 1 tys. mieszkańców w 2019 r. Małopolska zajmowała drugą pozycję po województwie pomorskim (przy wartości dla kraju -0,9 i 11 regionach z ujemnym przyrostem naturalnym).

„Zarejestrowano 38,8 tys. zgonów²⁵, tj. o 17,7% więcej niż w 2019 r. (kraj – wzrost o 16,5%). Współczynnik zgonów na 1 tys. ludności wyniósł 11,4 (kraj – 12,4). W miastach współczynnik ten był wyższy o 1,3 (p. p.) niż na wsi i wyniósł 12,0. Najniższą jego wartość odnotowano w powiecie wielickim (9,5), a najwyższą w powiecie miechowskim (14,8). (...) Od trwającej od marca 2020 r. pandemii, wyłącznie na COVID–19 oraz w wyniku COVID–19 i chorób współistniejących, w województwie małopolskim według stanu na 23.11.2020 r. zmarło 1,7 tys. osób²⁶. Kontynuację statystyk zgonów stanowiły codzienne raporty Ministerstwa Zdrowia, według których od 24.11.2020 r. do 31.12.2020 r. zmarło razem 1,0 tys. osób²⁷. Łącznie w województwie małopolskim odnotowano 2,7 tys. zgonów²⁸ z powodu tej choroby.”²⁹

Seniorzy

W 2020 r. województwo małopolskie zamieszkiwało 810 560 (23,8%) osób powyżej 60 roku życia (o 9,3 tys. osób więcej niż rok wcześniej), w większości były to kobiety – 57,6% tej grupy czyli ponad 467 tys. W populacji osób powyżej 60 roku życia najliczniejszą grupę stanowili najmłodszy seniorzy czyli mieszkańcy w przedziale wiekowym 60-64 lata – 26,9% (blisko 218 tys. osób) i osoby w wieku 65-69 lat – 24,5% (ponad 198,5 tysięcy osób). Przy czym osiemdziesięciolatek i starsi mieszkańcy Małopolski stanowili również liczną grupę ponad 151,4 tysięcy osób, mając blisko 19 procentowy udział w ogóle małopolskich seniorów.

---

²⁵ Liczba zgonów w 2019 r. wyniosła 32 981 – źródło GUS, BDL, dostęp 27.05.2021 r.

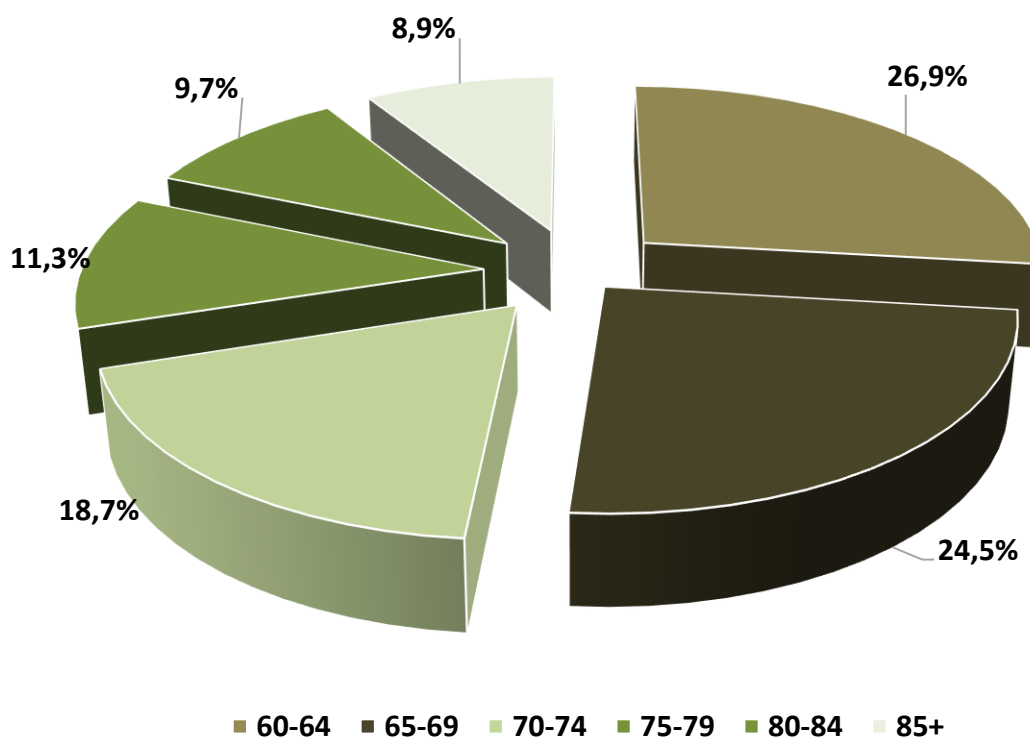
²⁶ Źródło: Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Krakowie – dane wg stanu na 23.11.2020 r. godz. 8:00 [Informacja MPWIS o sytuacji epidemiologicznej w Małopolsce w zakresie zakażeń koronawirusem SARS-CoV-2 w 2020 r. - Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Krakowie - Portal Gov.pl \(www.gov.pl\)](#) [dane pobrano 26.04.2021 r.].

²⁷ Obliczenia własne (posumowano liczbę zgonów dniami) na podstawie danych Ministerstwa Zdrowia [Raport zakażeń koronawirusem \(SARS-CoV-2\) - Koronawirus: informacje i zalecenia - Portal Gov.pl \(www.gov.pl\)](#) [dane pobrano 07.04.2021 r.].

²⁸ Łączna liczba zgonów podana na podstawie danych z dwóch wyżej wymienionych źródeł.

²⁹ Informacja sygnałna. Stan i ruch naturalny ludności w województwie małopolskim w 2020 r., GUS 2021 r.

Wykres 10: Struktura mieszkańców Małopolski w wieku 60+ wg grup wieku w 2020 r.

Źródło: Opracowanie - Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Baza Demografia, dostęp – 18.05.2021 r.

Małopolskie powiaty cechuje zróżnicowane wartości tzw. współczynnika starości demograficznej, czyli udziału osób powyżej 60 roku życia w ogólnej liczbie mieszkańców. Wśród powiatów najstarszych demograficznie (gdzie wartość współczynnika starości demograficznej przekroczyła 25%) ponownie znalazły się: miasto Tarnów (29,6%), powiat olkuski (28,1%), powiat chrzanowski (28%), powiat miechowski (27,9%), miasto Kraków (26,6%), powiat oświęcimski (26,4%), powiat proszowicki – 25,3%, przy przeciętnej dla regionu 23,8%. Z kolei najmłodsze demograficznie małopolskie powiaty to: nowosądecki (18,8%) i limanowski (18,9%). Pomiędzy rokiem 2019 i 2020 we wszystkich małopolskich powiatach zanotowano wzrost odsetka mieszkańców powyżej 60 roku życia.

Tabela 1: Ludność w wieku 60 lat i więcej w powiatach województwa małopolskiego w 2020 r.

powiat	Odsetek ludności według wieku 60 i więcej lat
powiat m. Tarnów	29,6%
powiat olkuski	28,1%
powiat chrzanowski	28,0%
powiat miechowski	27,9%
powiat m. Kraków	26,6%
powiat oświęcimski	26,4%
powiat proszowicki	25,3%
powiat m. Nowy Sącz	25,0%
powiat tatrzański	24,0%
powiat gorlicki	23,6%
powiat wadowicki	22,7%
powiat krakowski	22,6%
powiat suski	22,5%
powiat dąbrowski	22,3%
powiat brzeski	21,9%
powiat bocheński	21,7%
powiat tarnowski	21,4%
powiat nowotarski	21,3%
powiat wielicki	20,8%
powiat myślenicki	20,3%
powiat limanowski	18,9%
powiat nowosądecki	18,8%
województwo małopolskie	23,8%

Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych GUS

Istotnym wskaźnikiem w diagnozie i ocenie tempa demograficznego starzenia jest tzw. wskaźnik podwójnego starzenia, który pokazuje, jaki udział w grupie osób starszych z danej zbiorowości mają najstarsi mieszkańcy, powyżej 80. roku życia. Z jednej strony indeks ten jest miarą dynamiki, z jaką zachodzą procesy starzenia się ludności, a z drugiej obrazuje on wewnętrzną strukturę populacji osób starszych, może być też wskaźnikiem zapotrzebowania na usługi opiekuńcze. W 2020 r. w Małopolsce najwyższym udziałem najstarszych mieszkańców wśród osób powyżej 60 roku życia charakteryzowały się powiaty: tarnowski i dąbrowski oraz miasta Tarnów i Kraków (odpowiednio: 20,3%, 20,1%, 19,9% i 19,5%), przy średniej wojewódzkiej 18,7%.

Z kolei najmniejsze udziały najstarszych mieszkańców wśród seniorów charakteryzowały powiaty: wielicki, krakowski, bocheński, (17% lub mniej).

Tabela 2: Wskaźnik podwójnego starzenia w powiatach województwa małopolskiego w 2020 r.

powiat	Wskaźnik podwójnego starzenia udział osób w wieku 80 i więcej lat w grupie wieku 60 i więcej lat.
Powiat tarnowski	20,3%
Powiat dąbrowski	20,1%
Powiat m. Kraków	19,9%
Powiat m. Tarnów	19,5%
Powiat gorlicki	19,3%
Powiat limanowski	19,2%
Powiat suski	19,1%
Powiat nowotarski	19,1%
Powiat tatrzański	19,0%
Powiat nowosądecki	18,7%
Powiat oświęcimski	18,5%
Powiat brzeski	18,4%
Powiat miechowski	18,4%
Powiat chrzanowski	17,7%
Powiat myślenicki	17,6%
Powiat olkuski	17,5%
Powiat wadowicki	17,4%
Powiat proszowicki	17,3%
Powiat m. Nowy Sącz	17,1%
Powiat bocheński	17,0%
Powiat krakowski	16,9%
Powiat wielicki	16,0%
województwo małopolskie	18,7%

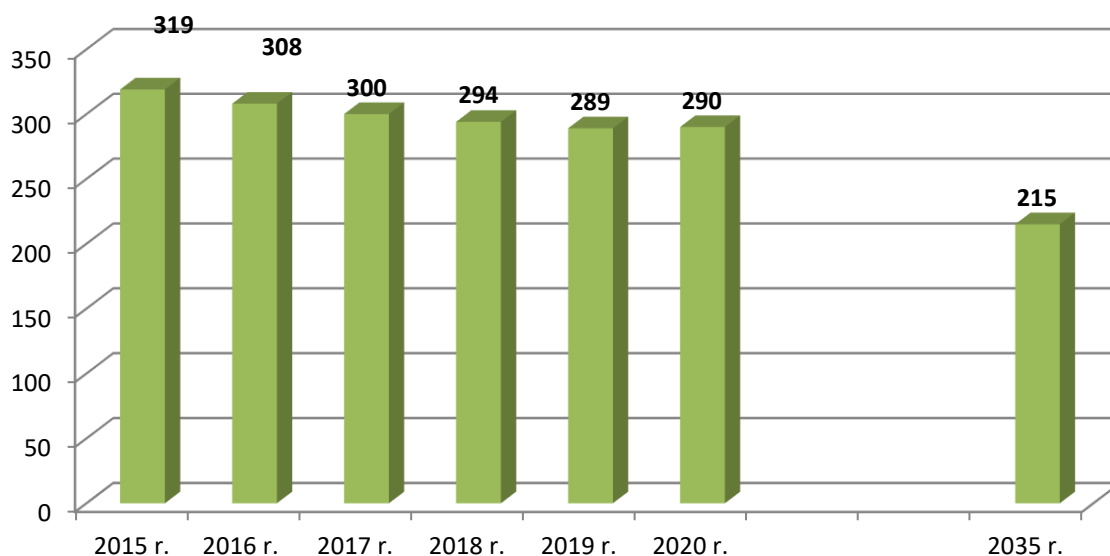
Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych GUS

Opiekę nad starszymi osobami niesamodzielnymi sprawuje głównie rodzina. Dane Głównego Urzędu Statystycznego do roku 2019 pokazywały malejący tzw. potencjał pielęgnacyjny czyli stosunek liczby kobiet w wieku 45-64 lat do osób w wieku 80+. W 2019 r. było już 289 potencjalnych opiekunów rodzinnych przypadających na 100 osób potrzebujących, natomiast w roku 2015 jeszcze 319. Przewidywano, iż w roku 2035 potencjał pielęgnacyjny wyniesie tylko 215 opiekunów³⁰. Jednocześnie dane za rok 2020 dla Małopolski nie pokazały dalszego spadku wartości tego wskaźnika, ale wzrost o 1 punkt, do wartości 290.

³⁰ Dane GUS Baza Demografia, dostęp: 18.05.2021 r.

Jednak „Obserwowana w ciągu ostatnich lat tendencja wzrostu mediany wieku, wskaźników starości i wsparcia międzypokoleniowego w dalszym ciągu potwierdziła proces starzenia się mieszkańców województwa. Na koniec 2020 r. mediana wieku mieszkańców województwa małopolskiego wyniosła 40,4 lat (kraj – 41,7 lat) wobec 40,0 lat w 2019 r., co oznacza, że połowa populacji nie osiągnęła tego wieku, a druga połowa go przekroczyła.”³¹

Wykres 11: Potencjał pielęgnacyjny (liczba kobiet w wieku 45-64 lat do liczby osób w wieku 80+) w Małopolsce w latach 2015 - 2020 oraz prognoza na rok 2035

Źródło: Opracowanie - Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Baza Demografia, dostęp do danych za 2020 r.: 18.05.2021 r

„W końcu 2020 r. wskaźnik starości wyniósł 107 osób w wieku 65 lat i więcej na 100 dzieci w wieku 0–14 lat (średnio na 100 potencjalnych wnuków przypadało 107 dziadków i babć), tj. o 2 osoby więcej niż w 2019 r. (kraj – 121 osób).

W połowie powiatów, wskaźnik starości osiągnął wartość poniżej 100 osób (więcej dzieci niż osób starszych). Najniższą jego wartość odnotowano w powiecie limanowskim – 69 osób. Drugą połowę stanowiły powiaty, w których wartość wskaźnika starości wyniosła 100 osób i więcej, w tym najwięcej w Tarnowie (171 osób).

Na określenie potrzeb związanych między innym z opieką społeczną i ochroną zdrowia pozwala wskaźnik wsparcia osób najstarszych, zwany także wskaźnikiem wsparcia międzypokoleniowego. W 2020 r. wskaźnik ten wyniósł 12 osób (kraj – 11 osób) wobec 11 osób w 2019 r. Oznacza to, że 12 osób w wieku 85 lat i więcej przypadało na 100 osób w wieku

³¹ Informacja sygnałna. Stan i ruch naturalny ludności w województwie małopolskim w 2020 r., GUS 2021 r.

50–64 lata. Zróżnicowanie wartości wskaźnika obserwowano na poziomie powiatów, tj. od najniższej wartości w powiecie myślenickim (9 osób) do najwyższej w Krakowie (16 osób).³²

Próba oszacowania liczby nieformalnych (rodziny) opiekunów ludzi starszych w Polsce (opiekunowie nieformalni nie są bowiem nigdzie rejestrowani, z wyjątkiem tych nielicznych, którzy pobierają świadczenia), podejmowana była po raz pierwszy w ramach międzynarodowego projektu EUROFAMCARE, realizowanego w latach 2003–2004. W Małopolsce w ramach „Badania opinii mieszkańców Małopolski na temat istotnych dla rozwoju województwa obszarów działań samorządu wojewódzkiego” realizowanego cyklicznie przez Samorząd Województwa Małopolskiego w ramach projektu Małopolskie Obserwatorium Polityki Rozwoju, dwukrotnie, bo w 2014 i 2020 r. (z inicjatywy Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie) podjęto próbę oszacowania liczby opiekunów rodzinnych. Wyniki najnowszego badania pokazują, że na co dzień osobami starszymi opiekują się 15%, a osobami niepełnosprawnymi 4% badanych Małopolan.

Rodziny z dziećmi³³

Według wyników ostatniego Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań przeprowadzonego w 2011 roku w Małopolsce (ostatnie dane z tego zakresu) mieszkało łącznie 705,5 tys. rodzin, w tym 474,9 tys. rodzin z dziećmi do 24 lat na utrzymaniu (815 tysięcy dzieci).

14,7% rodzin z dziećmi (69,7 tys.) stanowiły rodziny wielodzietne posiadające co najmniej troje dzieci (3+). W Małopolsce w rodzinach z trojgiem lub więcej dzieci w 2011 roku żyło 238,4 tys. dzieci (29,3% dzieci do lat 24 pozostających na utrzymaniu w rodzinach).

Był to drugi najwyższy wynik w kraju, zarówno pod względem udziału rodzin 3+ w ogóle rodzin z dziećmi, jak i liczb bezwzględnych. Małopolska z 69,7 tys., rodzin z co najmniej trojgiem dzieci sytuowała się za województwem mazowieckim, gdzie takich rodzin było 82 tys. Na Mazowszu stanowiły one jednak tylko 11,1% ogółu rodzin z dziećmi. Natomiast największy udział rodzin z trojgiem i więcej dzieci wśród rodzin z dziećmi występował w województwie podkarpackim i wynosił 16,3%. W skali kraju rodziny z trojgiem i więcej dzieci stanowiły 11,5% wszystkich rodzin z dziećmi.

---

³² Informacja sygnałna. Stan i ruch naturalny ludności w województwie małopolskim w 2020 r., GUS 2021 r.

³³ Pod pojęciem rodzina z dziećmi rozumiemy małżeństwo, partnerów, samotnych rodziców mających na utrzymaniu dzieci do lat 24. Rodzina wielodzietna jest rozumiana jako rodzina z co najmniej trójką dzieci.

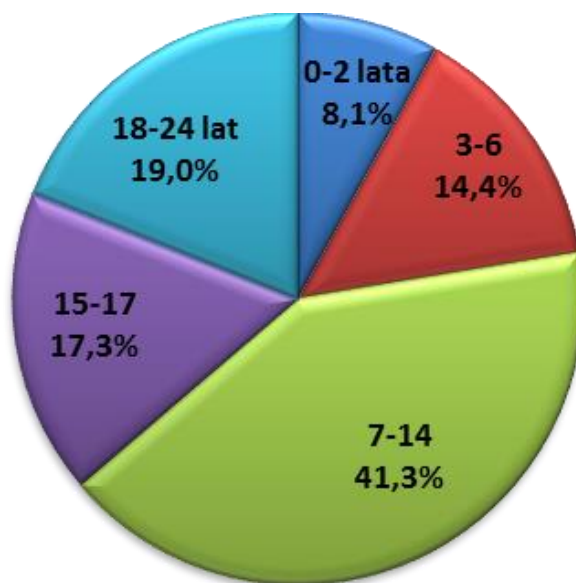
W Małopolsce w ciągu dekady tj. w porównaniu do wyników spisu powszechnego przeprowadzonego w 2002 roku liczba rodzin wielodzietnych (3+) spadła o ponad 36 tysięcy tj. ze 106 tysięcy w 2002 r. do 69,7 tysięcy w roku 2011. Udział rodzin wielodzietnych w ogóle rodzin z dziećmi zmniejszył się z blisko 21% do niecałych 14,7% tj. o 6,2 p. p. Jednocześnie liczba rodzin z dziećmi spadła o 33,2 tys., czyli tylko o 6,5% (z 508,1 tys., do 474,9 tys.). Zestawienie to pokazuje, że jednocześnie ze spadkiem liczebności rodzin 3+ nastąpił wzrost liczebności małych rodzin, czyli z jednym dzieckiem. W 2002 roku rodziny z jednym dzieckiem stanowiły 43,4% wszystkich rodzin z dziećmi, natomiast w 2011 roku już 49,2%. Z kolei odsetek rodzin z dwojgiem dzieci pozostał prawie na niezmiennym poziomie.

Coraz mniejsza liczba rodzin z dziećmi przekłada się naturalnie na spadek liczby dzieci w województwie. I tak, w rodzinach 3+ w 2011 r. było o 137,3 tys. mniej dzieci niż w roku 2002, co oznacza, że liczba dzieci zmieniła się adekwatnie do liczby rodzin. Inaczej sytuacja wygląda, gdy popatrzymy na ogół rodzin z dziećmi. Mimo, że liczba rodzin z dziećmi zmalała o 6,5%, spadek liczby dzieci w rodzinach był dużo większy i wyniósł 15%. Jest to efekt wcześniej opisanego trendu – coraz częstszych decyzji rodzin o posiadaniu tylko jednego dziecka i coraz rzadszych decyzji o powiększeniu rodzin do trójki lub większej liczby dzieci.

Zgodnie z danymi pochodzącymi ze spisu powszechnego najwięcej rodzin 3+ w Małopolsce mieszkało w powiatach: nowosądeckim – 8,1 tys. (co daje 25,1% wszystkich rodzin z dziećmi na tym terenie), mieście Kraków – 6,6 tys. (7%), tarnowskim (20,2%) i nowotarskim (21,7%) – po 5,9 tys. oraz limanowskim – 5,3 tys. (27,7%). Jednocześnie powiaty limanowski i nowosądecki charakteryzowały się najwyższym udziałem rodzin 3+ w ogóle rodzin z dziećmi. Najmniej rodzin 3+ odnotowano natomiast w powiecie proszowickim – 892 rodziny (14,3%).

Biorąc pod uwagę kategorie wiekowe dzieci w rodzinach 3+, najmłodsze dzieci – do 2. roku życia stanowiły 19,2 tys. (8,1% wszystkich dzieci wychowujących się w rodzinach 3+ w Małopolsce), dzieci w wieku 3-6 lat – 34 228 (14,4%), dzieci w wieku 7-14 lat było 98,5 tys. (41,3%), dzieci w wieku 15-17 lat – 41 250 (17,3%). Niemal co piąte dziecko w rodzinach 3+ było już pełnoletnie (i jednocześnie miało nie więcej niż 24 lata).

Wykres 12: Udział poszczególnych kategorii wiekowych (roczników) dzieci w rodzinach 3+ w Małopolsce, NSP 2011

Źródło: Opracowanie Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie - na podstawie danych Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań – dostęp: 19.05.2017 r.

Osoby niepełnosprawne

Wg danych NSP 2011 w Małopolsce w 2011 roku (ostatnie dostępne dane z tego zakresu) mieszkało 394 309 osób niepełnosprawnych ogółem (prawnie i biologicznie), które stanowiły 11,8% ludności (w Polsce: 12,2%). Mniejszy odsetek osób niepełnosprawnych ogółem odnotowano tylko w 4 województwach (mazowieckim, opolskim, podlaskim i podkarpackim). Odsetek osób niepełnosprawnych ogółem w Małopolsce w stosunku do wyników poprzedniego NSP zmniejszył się z 18,2% w 2002 r. do 11,8% w 2011 r. Przy czym udział osób niepełnosprawnych prawnie w ogólnej liczbie osób niepełnosprawnych zmniejszył się z 88,2% w 2002 r. do 72,0% w 2011 r.

Wśród osób niepełnosprawnych ogółem (prawnie i biologicznie) w Małopolsce osoby w wieku poprodukcyjnym stanowiły 53%.

Powiatami o najwyższym odsetku osób niepełnosprawnych ogółem były: Tarnów (14,8%), Kraków (14,2%), powiat olkuski (14,0%), Nowy Sącz (13,5%) i powiat gorlicki (13,5%). Natomiast najniższy odsetek tych osób odnotowano w powiatach: tatrzańskim (8,5%), nowotarskim (8,6%), tarnowskim (9,1%), myślenickim (9,3%) i nowosądeckim (9,5%).

Mieszkańców niepełnosprawnych prawnie było w Małopolsce w 2011 r. 283 775 i stanowili oni 8,5% ludności. Wśród osób niepełnosprawnych prawnie dominowały (podobnie jak w przypadku niepełnosprawnych ogółem) osoby w wieku poprodukcyjnym (51,2%). Wśród osób

niepełnosprawnych prawnie w Małopolsce w 2011 roku osoby z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności stanowiły 34%, osoby z orzeczonym umiarkowanym stopniem niepełnosprawności stanowiły 40,5%, a z lekkim – 21,9%.³⁴

Powiatami o najwyższym odsetku osób niepełnosprawnych prawnie były: Tarnów (11,6%), powiat gorlicki (11,1%), Nowy Sącz (10,9%), Kraków (10,8%) i powiat krakowski (9,7%). Natomiast najniższy odsetek tych osób odnotowano w powiatach: tatrzańskim (5,6%), nowotarskim (5,6%), dąbrowskim (6,0%), tarnowskim (6,3%) i wadowickim (6,3%).

Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych (16-64 lata) w Małopolsce w 2020 r. wynosił 29,3% i jest wyższy od ubiegłego roku o 7,2 p. p. Należy zauważyć, iż w latach 2012-2016 ulegał stałemu spadkowi, w roku 2017 zanotowano wzrost. Natomiast w kolejnych latach wskaźnik ten ulegał wahaniom. Jednocześnie w 2020 r. był on na wyższym poziomie, niż wartość dla Polski.

Tabela 3: Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wieku 16-64 lata w latach 2007-2020

Region	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
POLSKA	21,40%	20,90%	21,30%	21,00%	21,90%	24,4%	24,3%	24,8%	26,4%
MAŁOPOLSKA	20,90%	19,80%	18,20%	16,00%	15,60%	22,1%	19,7%	22,1%	29,3%

Źródło: Opracowanie - Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych GUS, dostęp do danych za 2020 r.: 14.05.2021 r.

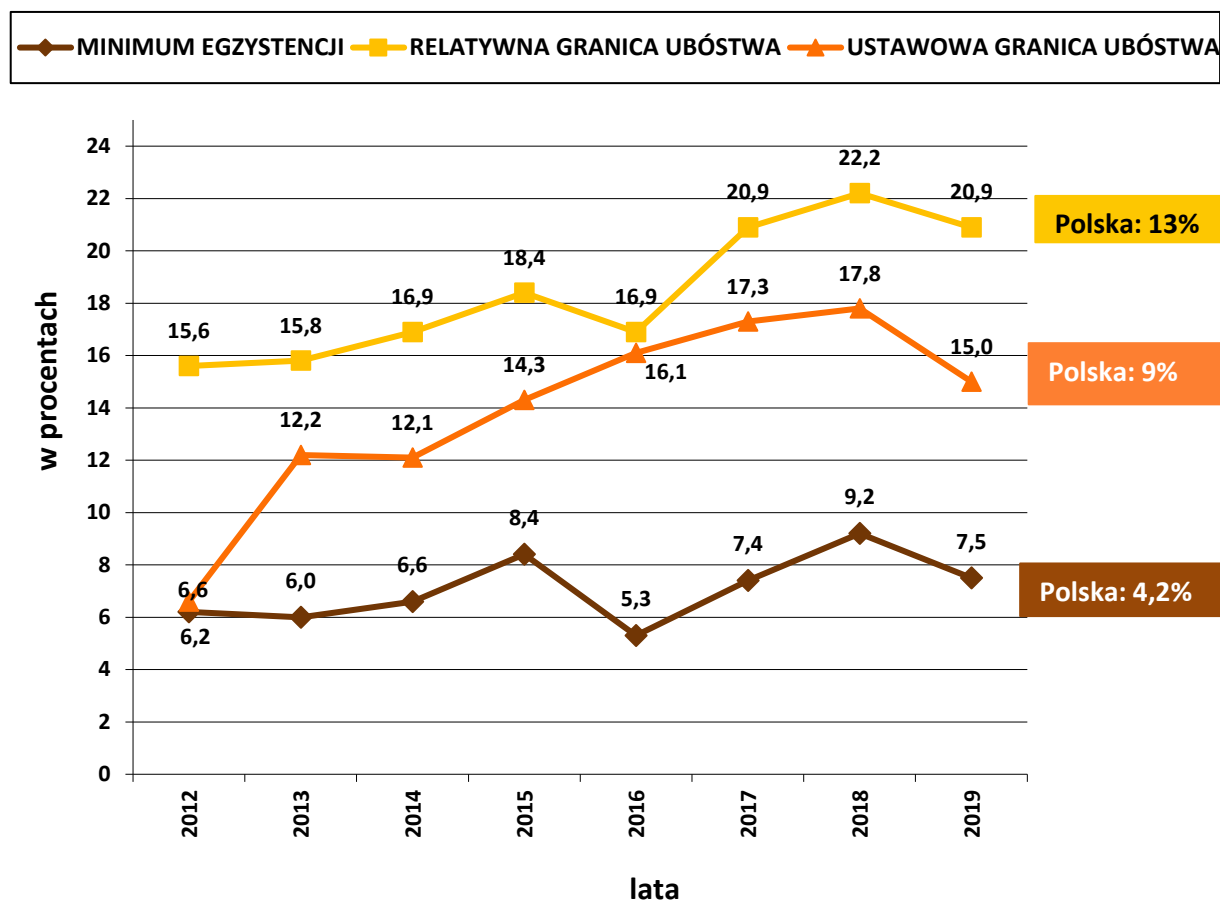
³⁴ Źródło: GUS: *Narodowy Spis Powszechny 2011 r.*, Warszawa 2013 r.

Wskaźniki ubóstwa w regionie

W 2019 r. poniżej granicy ubóstwa skrajnego żyło w Małopolsce 7,5% ludności (o 1,7 p. p. mniej niż w 2018 r.), poniżej granicy ubóstwa ustawowego – 15% (o 2,8 p. p. więcej niż przed rokiem i o 2,3 p. p. mniej niż w roku 2017), a poniżej granicy ubóstwa relatywnego – 20,9% Małopolan (o 1,3 p. p. mniej niż w 2018 r. i tyle samo co w 2017 r.). Wszystkie trzy wskaźniki były w roku 2019 korzystniejsze niż w roku 2018, kiedy to nastąpiło ich pogorzenie w stosunku do roku poprzedniego. Również przeciętne wskaźniki dla kraju zmalały w ciągu roku we wszystkich trzech stosowanych miarach ubóstwa, odwrotnie niż przed rokiem. Natomiast wartości wskaźników ubóstwa w Małopolsce w 2019 r. są nadal mniej korzystne niż średnia krajowa (podobnie jak w poprzednim roku). Zasięg ubóstwa mierzony wskaźnikiem minimum egzystencji jest wyższy od średniej dla Polski o 3,3 p. p. Z kolei wskaźnik dotyczący relatywnej granicy ubóstwa – o 7,9 p. p., a ustawowej granicy ubóstwa – 6 p. p. Różnice pomiędzy Małopolską a Polską zmniejszyły się nieco w ciągu roku na korzyść regionu.

Należy dodać, iż do roku 2018 można było obserwować (od 2012 r.) wzrost odsetka osób żyjących poniżej minimum egzystencji, ze spadkiem wskaźnika tylko w 2016 r. Podobnie w przypadku ubóstwa relatywnego – widać było tendencję wzrostową, z wyjątkiem roku 2016 r. Natomiast skala ubóstwa ustawowego wzrastała bez istotnych spadków w pojedynczych latach.

Wykres 13: Odsetek mieszkańców Małopolski żyjących poniżej minimum egzystencji, relatywnej granicy ubóstwa oraz ustawowej granicy ubóstwa w latach 2012-2019

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Bezrobocie w Małopolsce

„Poziom bezrobocia”³⁵

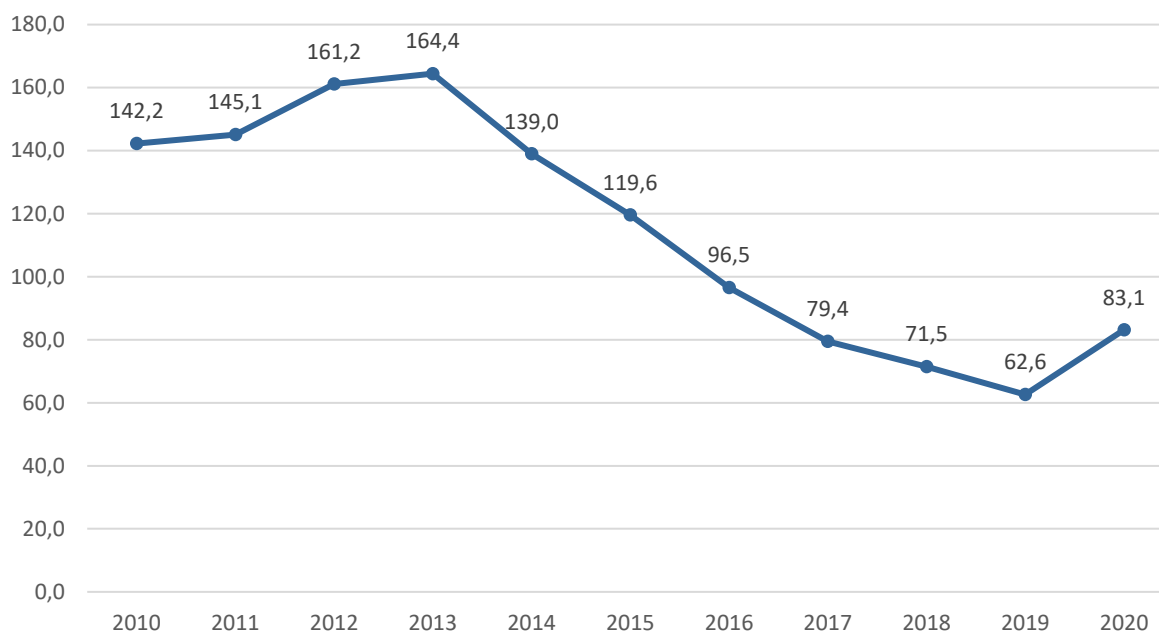

W wyniku pandemii COVID-19 odwrócił się obserwowany od 2014 r. trend spadkowy bezrobocia.

Na koniec 2020 r. w ewidencji powiatowych urzędów pracy zarejestrowanych było 83 050 osób, tj. o 20 440 osób więcej niż rok wcześniej. Dynamika wzrostu liczby bezrobotnych wyniosła 33%, podczas gdy w poprzednich latach odnotowywano sukcesywne spadki liczby bezrobotnych – średnio o 11% rok do roku.

³⁵ Źródło: Ocena sytuacji na rynku pracy województwa małopolskiego w 2020 roku, WUP w Krakowie, Kraków 2021.

Wykres 14: Liczba osób bezrobotnych w Małopolsce w latach 2010-2020 w tys., stan na koniec grudnia

Źródło: opracowanie na podstawie danych ze sprawozdania MRPiPS-01”

(...)

„Na koniec roku stopa bezrobocia rejestrowanego w Małopolsce wyniosła 5,3%. Od początku pandemii (tj. od marca 2020 r.) jej wartość wzrosła o 1,0 p.p. We wszystkich miesiącach poziom stopy bezrobocia utrzymywał się na niższym poziomie niż średnio w Polsce. W grudniu różnica pomiędzy wartością wojewódzką a krajową wyniosła 0,9 p.p.”

(...)

„Ograniczenie przez pracodawców naborów przełożyło się na liczbę osób pozostających w rejestrach PUP. **Odnotowany w 2020 roku wzrost bezrobocia w regionie wynikał bowiem nie tyle ze zwiększonego napływu bezrobotnych, co ze zdecydowanie mniejszego odpływu, tj. liczby wyrejestrowań.** W ciągu 2020 roku w małopolskich PUP zarejestrowano łącznie 107 839 osób, o 1 329 osób mniej niż przed rokiem (-1,2%). Wyrejestrowano natomiast 87 399 osób, o 30 648 osób mniej niż w 2019 r. (-26%).

Tylko w dwóch miesiącach liczba wyrejestrowań przewyższała liczbę rejestracji – w marcu (czyli na samym początku pandemii) oraz w sierpniu (w szczycie sezonu turystycznego, kiedy były poluzowane obostrzenia w prowadzeniu działalności gospodarczej). W pozostałych miesiącach liczba osób rejestrujących się przewyższała liczbę wyrejestrowań – najmniej w październiku (o 161 osób), a najwięcej w kwietniu (o 6 375 osób).” (...)

„Bezrobocie w powiatach

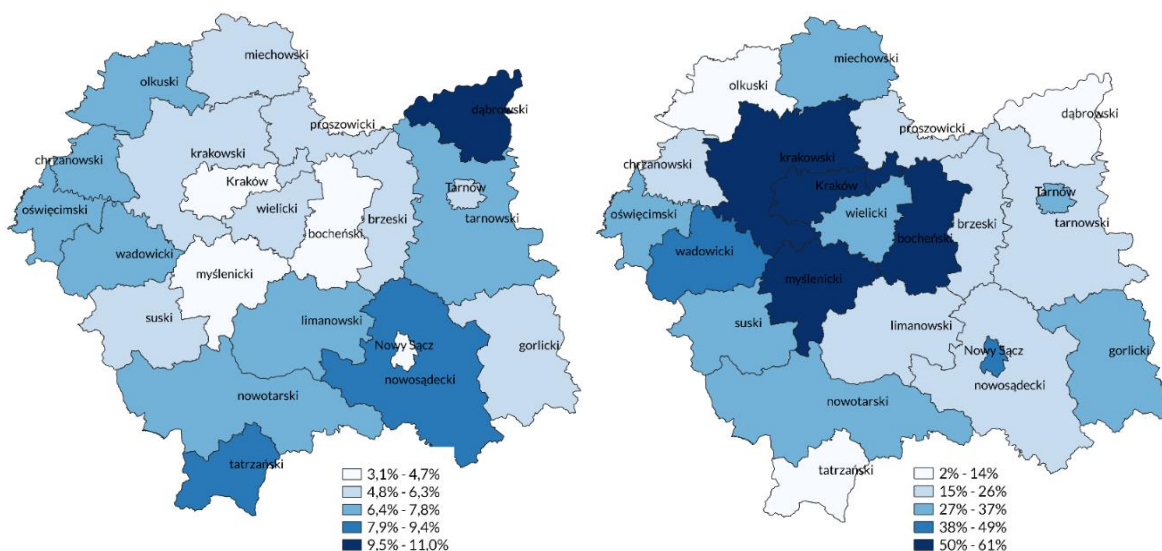
**Bezrobocie wyższe
we wszystkich
powiatach**

„Negatywne konsekwencje pandemii COVID-19 uwidoczniły się we wszystkich powiatach, jednak z różnym natężeniem.

W grudniu 2020 r. stopa bezrobocia wahała się od 3,1% w Krakowie do 11,0% w powiecie dąbrowskim. Wzrost stopy bezrobocia w ciągu roku wystąpił w każdym z powiatów województwa, przy czym największą zmianę w stosunku do grudnia 2019 r. odnotowano w powiecie wadowickim (wzrost o 2,0 p.p.) i nowotarskim (1,8 p.p.). Może to wynikać ze znaczącego pogorszenia sytuacji branż, które w obu powiatach stanowią ważną część gospodarki, tj. branży obuwniczej oraz turystycznej (w powiecie nowotarskim ukierunkowanej na turystykę górską, w powiecie wadowickim na turystykę pielgrzymkową). Najmniejszy wzrost stopy bezrobocia odnotowano natomiast w powiecie tatrzańskim (0,2 p.p.) i olkuskim (0,5 p.p.).

Liczba zarejestrowanych bezrobotnych stosunkowo najbardziej wzrosła w ciągu roku w powiecie: bocheńskim i myślenickim (ponad 60%), a najmniej w powiecie tatrzańskim (2%).

Mapa 5: Stopa bezrobocia w Małopolsce w grudniu 2020 r. w powiatach (mapa lewa) oraz zmiana liczby bezrobotnych pomiędzy grudniem 2019 r. a grudniem 2020 r. (mapa prawa)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL

Profil bezrobotnych

Analizując profil bezrobotnych w Małopolsce warto zauważyć, że:

- większość zarejestrowanych bezrobotnych to osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy, czyli takie, które ze względu na swoją sytuację życiową mają mniejszy potencjał na znalezienie i utrzymanie zatrudnienia. Osoby te wymagają zazwyczaj większego zaangażowania sił i środków w ich aktywizację³⁶. Na koniec 2020 r. grupa ta liczyła 67,5 tys. osób i stanowiła 81,3% ogółu bezrobotnych – o 2,9 p.p. mniej niż rok wcześniej.
- najliczniejsze grupy stanowią: kobiety, mieszkańcy wsi, osoby pomiędzy 25 a 34 r.ż., z wykształceniem zasadniczym zawodowym, krótkim doświadczeniem zawodowym, przebywające w rejestrze od 6 do 12 miesięcy (Por. Schemat 3)

Schemat 3. Profil osoby bezrobotnej w Małopolsce w grudniu 2020 r.

- kobieta
- mieszkaniec wsi
- pomiędzy 25. a 34. rokiem życia
- z wykształceniem zasadniczym zawodowym
- z niewielkim doświadczeniem zawodowym
- od 6-12 miesięcy w rejestrze

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRPiPS-01

(...)

→ wydłużył się czas przebywania na bezrobociu

Pandemia COVID-19 wydłużyła czas pobytu w rejestrach przede wszystkim tej grupy, która dotychczas przebywała w nich najkrócej. W 2020 r. osoby bezrobotne nie dłużej niż 3 miesiące stanowiły jedną czwartą ogółu zarejestrowanych (24,8%), podczas gdy rok wcześniej była to

³⁶ Osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy, to: 1) bezrobotny do 30. roku życia, 2) bezrobotny długotrwale, 3) bezrobotny powyżej 50. roku życia, 4) bezrobotny korzystający ze świadczeń pomocy społecznej, 5) bezrobotny posiadający co najmniej jedno dziecko do 6. roku życia lub co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18. roku życia, 6) bezrobotny niepełnosprawny, 7) poszukujący pracy niepozostający w zatrudnieniu lub niewykonyjący innej pracy zarobkowej opiekun osoby niepełnosprawnej, z wyłączeniem opiekunów osoby niepełnosprawnej pobierających świadczenie pielęgnacyjne lub specjalny zasiłek opiekuńczy na podstawie przepisów o świadczeniach rodzinnych, lub zasiłek dla opiekuna na podstawie przepisów o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów. Por. <https://zielonalinia.gov.pl/web/zielona-linia/Osoby-w-szczegolnej-sytuacji-na-ryнку-pracy-43707> [04.05.2021]

niemal jedna trzecia (31,8%). Jednocześnie najbardziej zwiększył się udział osób będących bezrobotnymi od 6 do 12 miesięcy (z 14,6% w 2019 r. do 22,4% w 2020 r.) – a więc ze średnim stażem bezrobocia.

W przypadku długotrwale bezrobotnych ich udział w 2020 r. wyniósł 44,8%, czyli o 3,2 p.p. mniej niż w roku poprzednim. Tym samym kontynuowany był obserwowany od 2015 r. trend spadkowy.”

Bezrobocie rodzinne³⁷

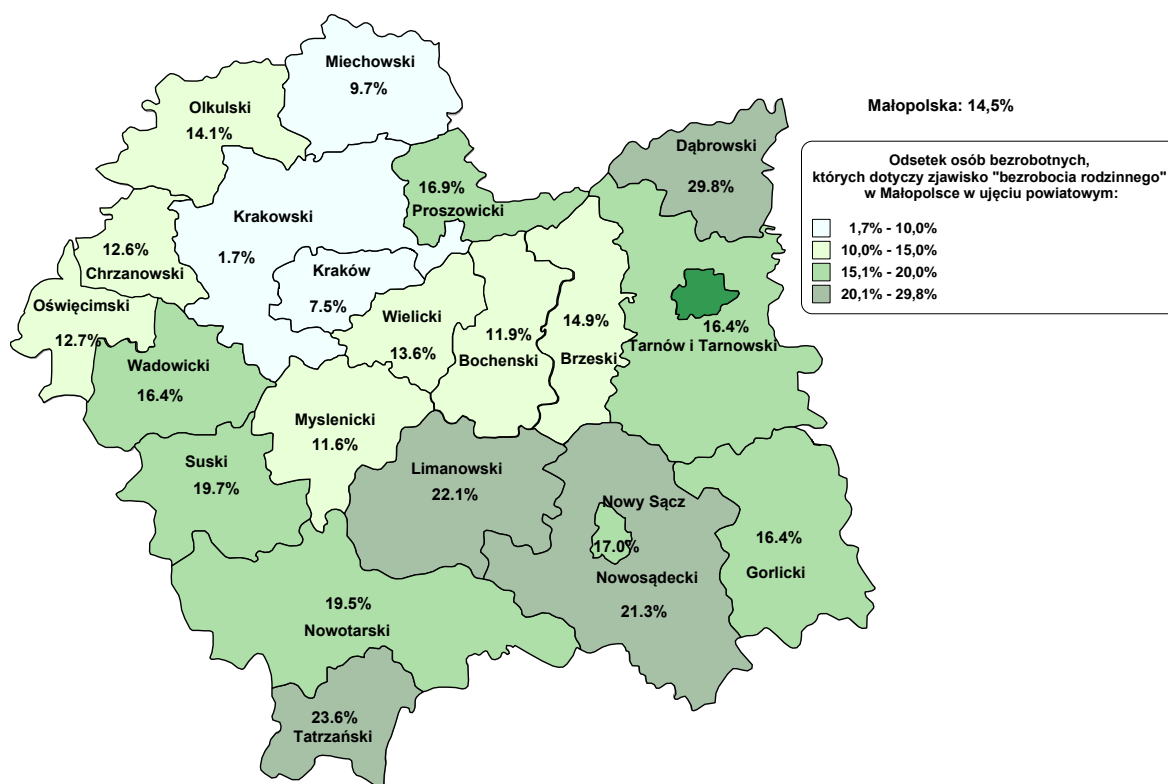
Problem „bezrobocia rodzinnego” w Małopolsce na koniec 2020 r. dotyczył 5 544 gospodarstw (tj. 12 034 osób). W porównaniu do roku 2019 było to o 1 556 gospodarstw więcej i więcej o 3 592 osób. „Bezrobotni rodzinnie” mieli 14,5% udział w grupie zarejestrowanych bezrobotnych (o 1 p. p. więcej niż w 2019 r.). Oznacza to, że prawie co siódmy bezrobotny zamieszkiwał gospodarstwo domowe, w którym dwie lub więcej osób było zarejestrowanych w powiatowym urzędzie pracy jako osoby bezrobotne.

Najniższy odsetek bezrobotnych, których dotyczyło zjawisko „bezrobocia rodzinnego” odnotowano w powiecie krakowskim (1,7% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych) i Krakowie (7,5%) oraz w powiecie miechowskim (9,7%). Natomiast najwyższy odsetek „bezrobotnych rodzinnie” odnotowano w powiatach: dąbrowskim (29,8%), tatrzańskim (23,6%), limanowskim (22,1%) i nowosądeckim (21,3%). Jednocześnie w powiatach dąbrowskim, nowosądeckim, tatrzańskim i limanowskim w 2020 r. notowano jedne z najwyższych w Małopolsce wartości stopy bezrobocia rejestrowanego (odpowiednio: 11%, 9,2%, 8,1%, 7,7% przy średniej dla Małopolski – 5,3%).

---

³⁷ Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych zebranych przez WUP w Krakowie z powiatowych urzędów pracy z terenu województwa małopolskiego.

Mapa 6: Udział osób bezrobotnych, których dotyczy zjawisko „bezrobocia rodzinnego” w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych wg powiatów – stan na 31 XII 2020 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych zebranych przez WUP w Krakowie z powiatowych urzędów pracy z terenu województwa małopolskiego.

Do roku 2019 z roku na rok zmniejszał się odsetek osób bezrobotnych, których dotyczył problem „bezrobocia rodzinnego”, w 2020 r. natomiast zanotowano wzrost. Wzrost udziałów osób, których dotyczyło bezrobocie rodzinne wśród ogółu osób bezrobotnych w 2020 r. dotyczył większości, choć nie wszystkich, małopolskich powiatów. Spadek odsetka „bezrobotnych rodzinie” dotyczył dwóch małopolskich powiatów: miechowskiego i krakowskiego – spadki odpowiednio o 6,3 i 5,4 p. p. W powiecie limanowskim nie zanotowano zmian tego wskaźnika w porównaniu do poprzedniego roku. Największy wzrost wartości omawianego wskaźnika pomiędzy 2019 r. a 2020 r. wystąpił w powiecie proszowickim - z 8,8% na 16,9% (zmiana o 8,1 p. p.).

W porównaniu z rokiem poprzednim przybyło gospodarstw, w których przynajmniej dwie osoby były zarejestrowane w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotne, a tym samym wyższa była liczba Małopolan żyjących w tych gospodarstwach. Wyjątkiem były wspomniane wyżej powiaty krakowski i miechowski, w których w 2020 r. zanotowano spadek liczby

gospodarstw domowych, w których dwie osoby lub więcej były bezrobotne. Urząd Pracy Powiatu Krakowskiego w 2020 roku odnotował 50 takich gospodarstw z 102 osobami zgodnych z kryteriami „bezrobocia rodzinnego”, a w 2019 roku liczba ta wynosiła odpowiednio 183 gospodarstwa, a w nich 279 osób. Z kolei dane dotyczące „bezrobocia rodzinnego” dla powiatu miechowskiego w 2020 r. wyniosły odpowiednio 48 gospodarstw, w tym 103 osoby, gdzie w 2019 roku wartości te kształtowały się na poziomie 62 gospodarstw i 130 osób.

W 7 powiatach liczba gospodarstw domowych, których dotyczyło zwiększone „bezrobocie rodzinne” zarejestrowano do 50 gospodarstw więcej w stosunku do poprzedniego roku (dotyczy powiatów: olkuskiego, tatrzańskiego, brzeskiego, chrzanowskiego, dąbrowskiego, proszowickiego i limanowskiego, od 17 do 48 gospodarstw więcej).

W kolejnych 7 powiatach województwa małopolskiego zanotowano od 52 do 82 gospodarstw więcej, których dotyczyło bezrobocie rodzinne, były to powiaty: bocheński, myślenicki, miasto Nowy Sącz, suski, oświęcimski, wielicki oraz gorlicki.

W powiatach nowosądeckim, wadowickim i nowotarskim wzrost liczby gospodarstw z dwoma lub więcej osobami bezrobotnymi wyniósł w ciągu roku odpowiednio: 145, 162, 178.

Tarnów z powiatem tarnowskim wykazały dużą różnicę w stosunku do poprzedniego roku - 225 gospodarstw domowych więcej. Dane zgromadzone przez Grodzki Urząd Pracy w Krakowie wskazują na największą różnicę „bezrobocia rodzinnego” z całego województwa małopolskiego. W stosunku do 2019 roku różnica ta wynosi 301 gospodarstw.

Należy zauważyć, że „Na koniec 2020 r. w ewidencji powiatowych urzędów pracy zarejestrowanych było 83 050 osób, tj. o 20 440 osób więcej niż rok wcześniej. Dynamika wzrostu liczby bezrobotnych wyniosła 33%, podczas gdy w poprzednich latach odnotowywano sukcesywne spadki liczby bezrobotnych – średnio o 11% rok do roku”³⁸.

Osoby dotknięte „bezrobociem rodzinnym” w 2020 r.:

— najczęściej pozostawały bez pracy do 3 miesięcy (24,3%, o 7,4 p. p. mniej niż w ubiegłym roku). Należy także odnotować wzrost odsetka w tej grupie osób pozostających bez pracy od 6 do 12 miesięcy (21,6%) – o 8,2 p. p. więcej niż rok temu.

Największy odsetek osób pozostających bez pracy do 3 miesięcy był w powiecie myślenickim (34,1%), a najmniejszy w powiecie tatrzańskim (17,6%). Z kolei odsetek

---

³⁸ Ocena sytuacji na rynku pracy województwa małopolskiego w 2020 roku, WUP w Krakowie, Kraków 2021.

bezrobotnych pozostających bez pracy od 6 miesięcy do 12 miesięcy najwyższy był w powiecie wadowickim (28,5%), a najniższy w powiecie dąbrowskim (16,4%);

- najczęściej legitymowały się stażem pracy od 1 roku do 5 lat (28,3%, o 0,1 p. p. więcej niż przed rokiem). Znaczna część osób posiadała staż pracy nie przekraczający jednego roku (21,0%, więcej o 0,6 p. p. niż przed rokiem) lub nie posiadała stażu pracy w ogóle - 15,5%, jak przed rokiem.

W 2020 roku udział osób dotkniętych „bezrobociem rodzinnym” zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy posiadających staż pracy od 1 roku do 5 lat był najwyższy w powiecie dąbrowskim (39,2%), a najniższy w Nowym Sączu (19,9%). Osoby mające staż pracy nieprzekraczający 1 roku najwyższy udział miały wśród „bezrobotnych rodzinie” także w Nowym Sączu (26,6%), zaś najniższy w powiecie krakowskim (14,7%).

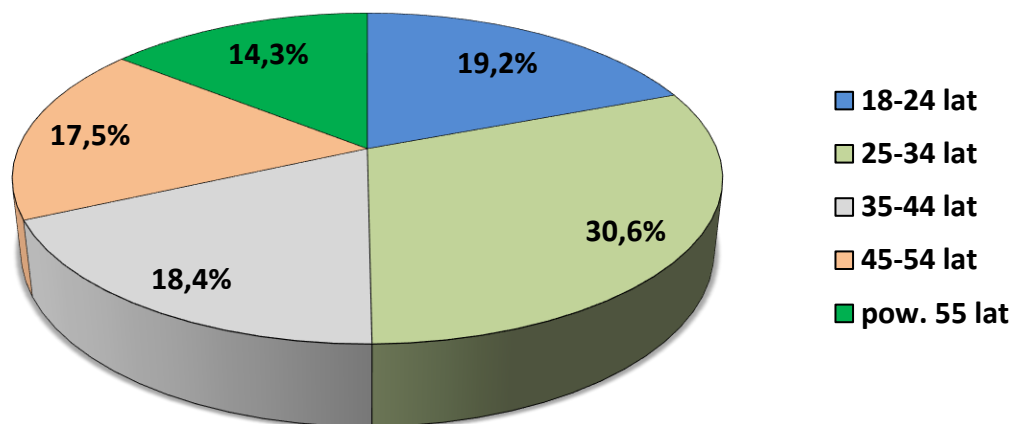
Wśród osób objętych „bezrobociem rodzinnym” nie zwiększyły się w ciągu roku udziały grup osób, których staż pracy był najdłuższy, czyli wynosił 10 - 20 lat (12,1%, o 0,4 p. p. mniej niż w poprzednim roku) lub powyżej 20 lat (tj. 9,0 % w 2020 roku, o 0,7 p. p. mniej niż w 2019 r.);

- przeważnie posiadały wykształcenie zasadnicze zawodowe/ branżowe (31,0%, o 1,4 p. p. więcej niż w 2019 r.) lub gimnazjalne i niższe (27,0% o 1,0 p. p. mniej niż w 2019 r.). Najwyższy odsetek osób posiadających wykształcenie zasadnicze zawodowe/ branżowe w omawianej grupie był w powiecie dąbrowskim (41,1%), a najniższy w tatrzańskim (17,0%). Z kolei odsetek osób posiadających wykształcenie gimnazjalne bądź niższe najwyższy był w powiecie proszowickim (42,4%), a najniższy w powiecie tatrzańskim (5,7%);

- były najczęściej w wieku: 25-34 lata (tj. 30,6% o 0,2 p. p. więcej niż w ubiegłym roku). Najniższy udział w omawianej grupie miały osoby w wieku powyżej 55 lat - 14,3%, o 1,8 p. p. mniej niż w ubiegłym roku.

Największy udział osób dotkniętych „bezrobociem rodzinnym” w wieku 25- 34 lata był w powiatach: miechowskim (35,9%) i bocheńskim (35,4%), a najniższy w powiecie suskim (23,8%).

Wykres 15: Struktura wieku osób bezrobotnych, których dotyczyło zjawisko „bezrobocia rodzinnego” w województwie małopolskim wg – stan na 31 XII 2020 r.

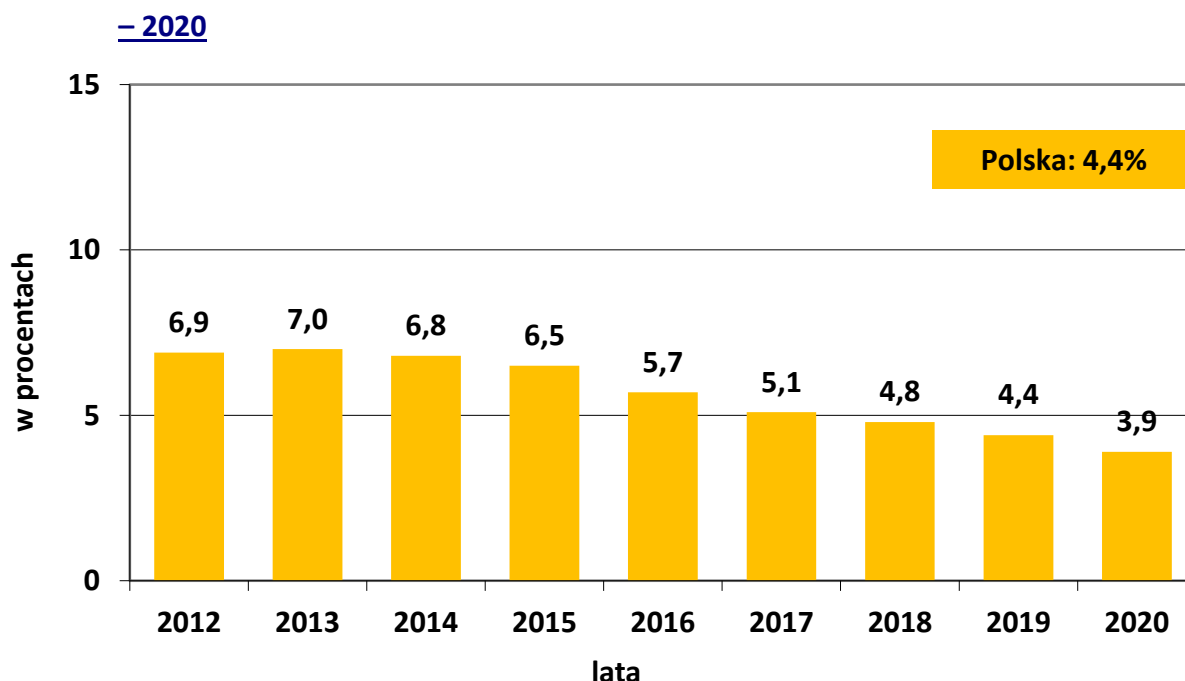

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych zebranych przez WUP w Krakowie z powiatowych urzędów pracy z terenu województwa małopolskiego.

IV OSOBY I RODZINY KORZYSTAJĄCE Z POMOCY

Świadczeniami pomocy społecznej³⁹ w 2020 r. w Polsce objęto niespełna 1,7 mln osób, co stanowi 4,4% ludności kraju (spadek o 0,4 p. p. w stosunku do roku poprzedniego)⁴⁰. W Małopolsce w 2020 r. wskaźnik ten wynosił 3,9% ludności regionu i był najniższy w 10-letnim okresie sporządzania oceny zasobów pomocy społecznej. W województwie małopolskim pomocą społeczną objęto prawie 134,5 tys. osób z ponad 60,1 tys. rodzin⁴¹.

Wykres 16: Udział korzystających z pomocy społecznej w ludności Małopolski w latach 2012

Liczba osób w rodzinach świadczeniobiorców w liczbie mieszkańców Małopolski (rzeczywista liczba osób i rodzin objętych pomocą społeczną - świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i własnych bez względu na rodzaj, formę, liczbę oraz źródło finansowania).

Źródło: Opracowanie - Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie. Dane pochodzą ze sprawozdania OZPS. Dane dot. ludności – GUS. Dane dotyczące Polski pochodzą ze Sprawozdania MRPiPS-03.

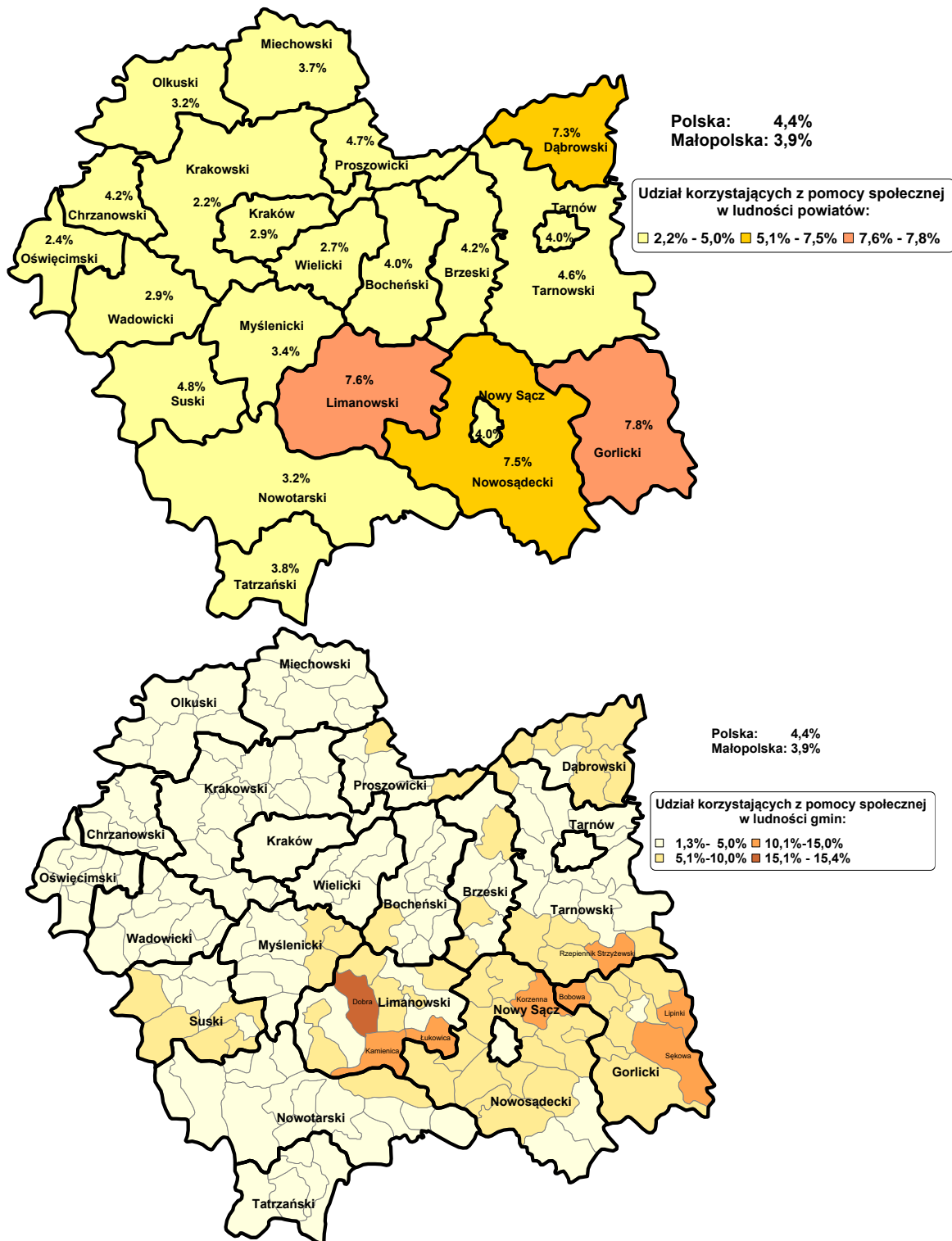
³⁹ Analiza dotyczy liczby osób w rodzinach świadczeniobiorców, które w 2020 roku otrzymały pomoc w formie świadczeń pomocy społecznej bez względu na rodzaj, formę, liczbę świadczeń i źródło finansowania.

⁴⁰ Analiza oparta o sprawozdanie MRPiPS-03 (wcześniej MPIPS-03), Dział 3. „Rzeczywista liczba osób i rodzin objętych pomocą społeczną” obejmujący łącznie osoby lub rodziny objęte pomocą społeczną wyszczególnioną w działach 2A, 2B, 2C, 2D. Do działu 3 nie wlicza się wielkości:

- z Działu 2A wiersz 2 dot. zasiłków celowych na pokrycie wydatków związanych z kłęską żywiołową lub ekologiczną,
- z Działu 2A wiersze 3–8 dot. pomocy cudzoziemcom, o których mowa w art. 5a ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, oraz cudzoziemcom, którzy uzyskali zgodę na pobyt tolerowany na terytorium RP,
- z Działu 2A wiersz 9 dot. wynagrodzenia należnego opiekunowi z tytułu sprawowania opieki przyznanego przez sąd,
- z Działu 2B wiersz 38 dot. odpłatności gminy za pobyt w domu pomocy społecznej.

⁴¹ Analiza oparta o sprawozdanie OZPS. Dane dot. ludności – GUS, dostęp: 18.05.2021 r.

Mapa 7: Udział korzystających z pomocy społecznej w ludności w Małopolski w 2020 r.

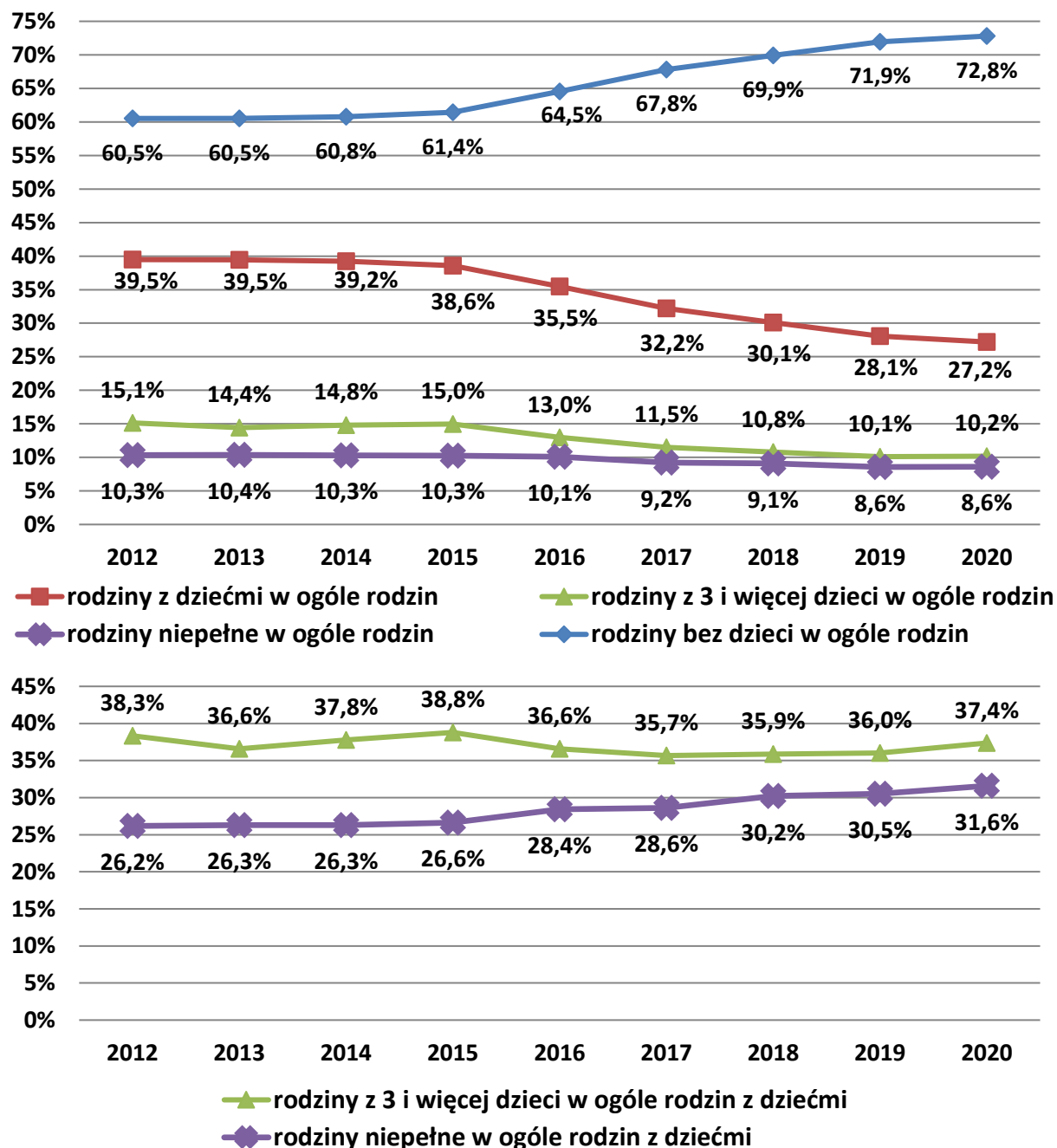
Liczba osób w rodzinach świadczeniobiorców w liczbie ludności danego powiatu/ danej gminy (rzeczywista liczba osób i rodzin objętych pomocą społeczną, świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i własnych bez względu na rodzaj, formę, liczbę oraz źródło finansowania).

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2020 r. Dane pochodzą ze sprawozdania OZPS. Dane dot. ludności – GUS, dostęp: 18.05.2021 r. Dane dla Polski - Sprawozdanie MRPIPS-03 za I - XII 2020 r. (dostęp: 22.03.2021 r.).

Pomiędzy gminami o najniższym udziale klientów pomocy społecznej w ludności gminy (gmina wiejska Oświęcim, powiat oświęcimski – 1,3%) a tą, która charakteryzuje się najwyższym wskaźnikiem (gmina Dobra w powiecie limanowskim – 15,4%) różnica wyniosła w 2020 r. aż 14,1 p. p.

Wykres 17: Typy rodzin objętych pomocą społeczną w Małopolsce w latach 2012 – 2020

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie. Dane pochodzą ze Sprawozdania MRPiPS-03 (wcześniej MPiPS-03, dostęp do danych za 2020 r.: 22.03.2021 r.).

Jak wynika ze sprawozdania MRPiPS-03 w 2020 r.⁴² ze wsparcia z systemu pomocy społecznej skorzystało prawie 20,9 tys. rodzin z dziećmi, tj. 27,2% wszystkich rodzin korzystających ze wsparcia (o prawie 2,7 tys. rodzin mniej niż rok wcześniej). Rodziny 3+ stanowiły w Małopolsce w 2020 roku 37,4% ogółu rodzin z dziećmi objętych pomocą społeczną (ponad 7,8 tys.). Wśród rodzin z dziećmi rodziny niepełne stanowiły 31,6% (prawie 6,6 tys.).

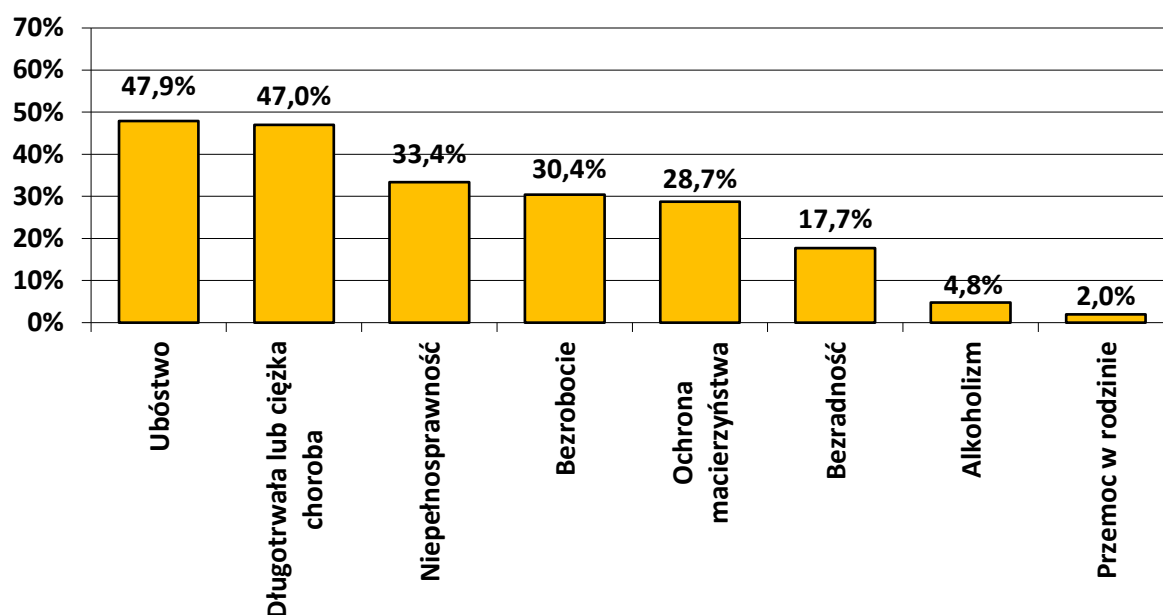
W rodzinach z dziećmi objętych wsparciem było prawie 90,2 tys. osób, w tym w rodzinach z trojgiem lub więcej dzieci – ponad 44,1 tys. osób. Najwięcej rodzin 3+ w systemie pomocy społecznej to rodziny z trójką dzieci (ponad 4,6 tys.), ale były też rodziny z siedmiorgiem dzieci i więcej. Wśród rodzin 3+ korzystających z systemu pomocy społecznej 19,7% (ponad 1,5 tys.) stanowiły rodziny niepełne, czyli matki lub ojcowie samotnie wychowujący troje lub więcej dzieci. Wśród wszystkich rodzin korzystających z pomocy społecznej rodziny wielodzietne miały 10% udział w 2020 r. (podobnie jak rok wcześniej), w porównaniu do 15,1% w roku 2012.

Z 15 przesłanek wymienionych w art. 7 Ustawy o pomocy społecznej, które mogą być podstawą udzielenia pomocy społecznej w Małopolsce, w 2020 r. dominowały: ubóstwo i choroba (odpowiednio 47,9% i 47% klientów pomocy społecznej otrzymało pomoc z tego powodu), a także: niepełnosprawność (33,4%) i bezrobocie (30,4%). Następnie w kolejności: potrzeba ochrony macierzyństwa – 28,7%, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych – 17,7%, alkoholizm – 4,8% i przemoc w rodzinie – 2%. Pozostałe przyczyny przyznawania pomocy występowały znacznie rzadziej lub w ogóle.

---

⁴² Analiza oparta o sprawozdanie MRPiPS-03 za I – XII 2020 r., Dział 5 „TYPY RODZIN OBJĘTYCH POMOCĄ SPOŁECZNĄ”. Obejmuje on łącznie rodziny i osoby objęte pomocą społeczną wymienione w działach 2A, 2B, 2C, 2D, uwzględniając rodziny i osoby objęte wyłącznie pomocą w postaci pracy socjalnej.

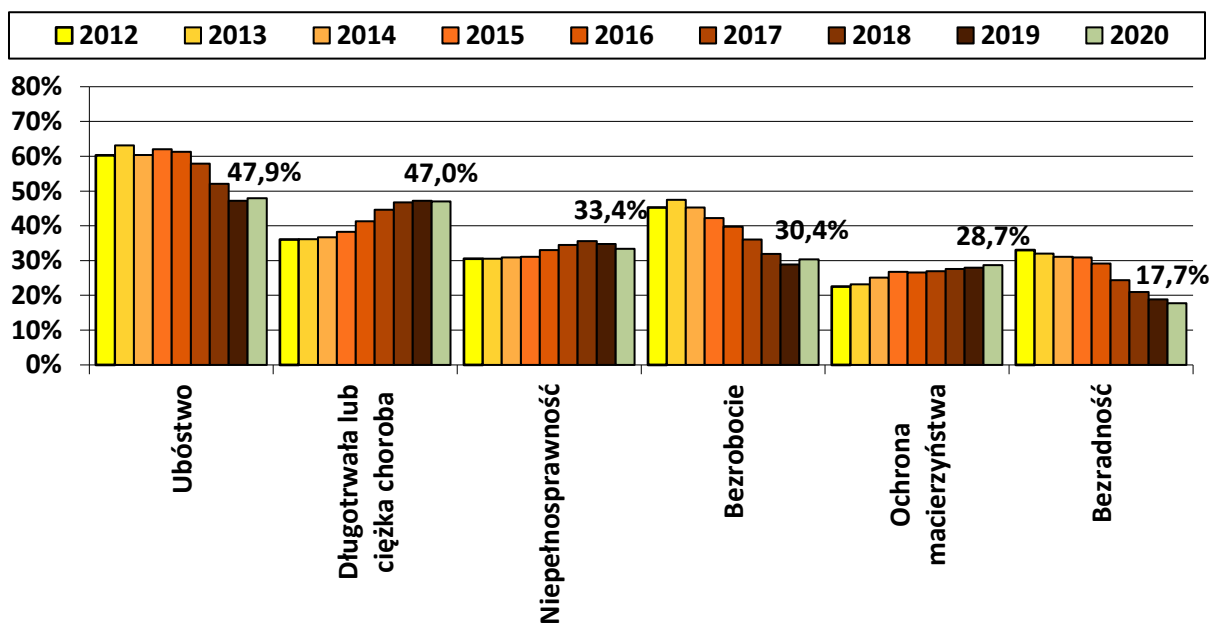
Wykres 18: Główne przyczyny korzystania z pomocy społecznej w Małopolsce w 2020 r.

Odsetek klientów pomocy społecznej korzystających ze wsparcia z danej przyczyny w ogólnej liczbie klientów (l. osób w rodzinach świadczeniobiorców). Podane wartości nie sumują się do 100%, ponieważ sytuację wielu osób charakteryzuje występowanie kilku problemów jednocześnie.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2020 r. Dane ze sprawozdania MRPiPS-03 za I - XII 2020 r. (dostęp: 22.03.2021 r.).

Wykres 19: Główne przyczyny korzystania z pomocy społecznej w Małopolsce w latach 2012-2020

Odsetek klientów pomocy społecznej korzystających ze wsparcia z danej przyczyny w ogólnej liczbie klientów (l. osób w rodzinach świadczeniobiorców). Podane wartości nie sumują się do 100%, ponieważ sytuację wielu osób charakteryzuje występowanie kilku problemów jednocześnie.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za lata 2012 – 2020 r. Dane pochodzą ze sprawozdania MRPiPS-03 (wcześniej MPiPS-03).

Analizując powody udzielania pomocy społecznej do roku 2019 można było zauważyć zmieniający się profil klienta pomocy społecznej w ciągu ostatnich lat. Obserwowany był stały wzrost odsetka klientów, którzy otrzymują wsparcie z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby i niepełnosprawności przy spadku udziałów klientów wspieranych z powodu bezrobocia i ubóstwa. Przy analizie danych za 2020 r. zauważyć można, po raz pierwszy od kilku lat, nieznaczny wzrost udziału klientów z problemem bezrobocia w porównaniu do roku 2019 – o 1,5 p. p. oraz nieznaczny wzrost udziałów mieszkańców korzystających z pomocy z powodu ubóstwa – wzrost 0,7 p. p. w porównaniu do 2019 r. Jednocześnie zatrzymał się trend wzrostowy odsetka klientów z dominującym problemem długotrwałej lub ciężkiej choroby – spadek o 0,2 p. p. w ciągu roku i utrwalił, zanotowany już rok wcześniej, mniejszy odsetek klientów otrzymujących pomoc ze względu na niepełnosprawność – spadek o 1,4 p. p. w ciągu roku i o 2,2 p. p. w ciągu 2 lat.

Podstawową formą wsparcia oferowaną w pomocy społecznej jest praca socjalna świadczona przez pracowników socjalnych. W 2020 r. w Małopolsce objęto tym rodzajem pomocy ponad 122,7 tys. osób w ponad 56 tys. rodzin, co stanowi 3,6% ludności województwa (o 0,5 p. p. mniej niż w 2019 r.). Należy dodać, iż pomocy wyłącznie w postaci pracy socjalnej udzielono prawie 34,7 tys. osób w niemal 16,7 tys. rodzin⁴³.

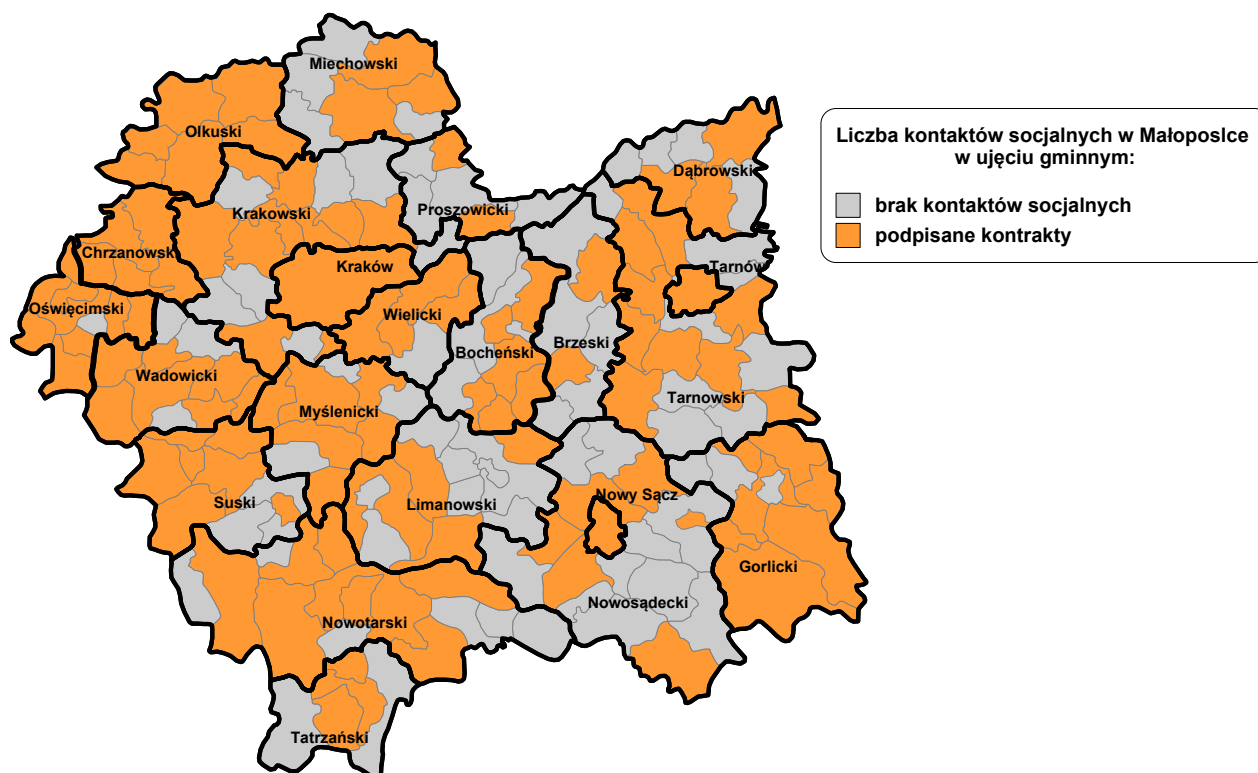
Praca socjalna może być prowadzona w oparciu o kontrakt socjalny lub projekt socjalny. W 2020 r. w Małopolsce zrealizowano łącznie 91 projektów socjalnych (o 52 mniej niż w 2019 r.) w 35 jednostkach, w tym 32 OPS i 3 MOPS w miastach na prawach powiatu. Objęto nimi łącznie 3 863 osoby (o 2 310 osób mniej niż przed rokiem).

Jednocześnie w 2020 r. w 105 jednostkach, w tym w 102 OPS i 3 MOPS w miastach na prawach powiatu z 2 387 klientami była prowadzona praca socjalna w oparciu o kontrakt socjalny w części A w celu rozwiązywania trudnej sytuacji życiowej. Natomiast w 27 gminach i 1 MOPS (Nowy Sącz) zawarto kontrakty socjalne w części B z 228 osobami będącymi w szczególnej sytuacji na rynku pracy w celu wzmocnienia ich aktywności i samodzielności życiowej, zawodowej lub przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Kontaktem socjalnym typu A objęto 2 451 osób, a typu B – 228 klientów.

---

⁴³ Tu i dalej analiza oparta o sprawozdanie MRPiPS-03 za I - XII 2020 r. (dostęp: 22.03.2021 r.).

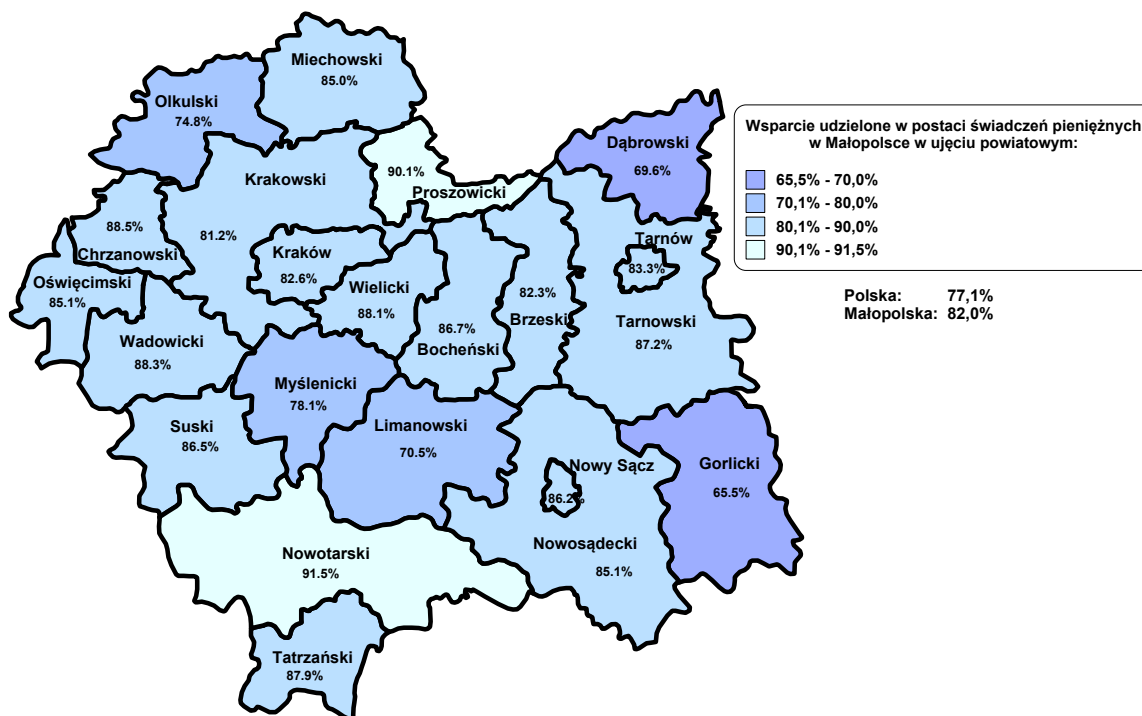
Mapa 8: Liczba kontraktów społecznych w Małopolsce w 2020 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2020 r. Dane pochodzą ze sprawozdania MRPIPS-03 za I - XII 2020 r. (dostęp: 22.03.2021 r.).

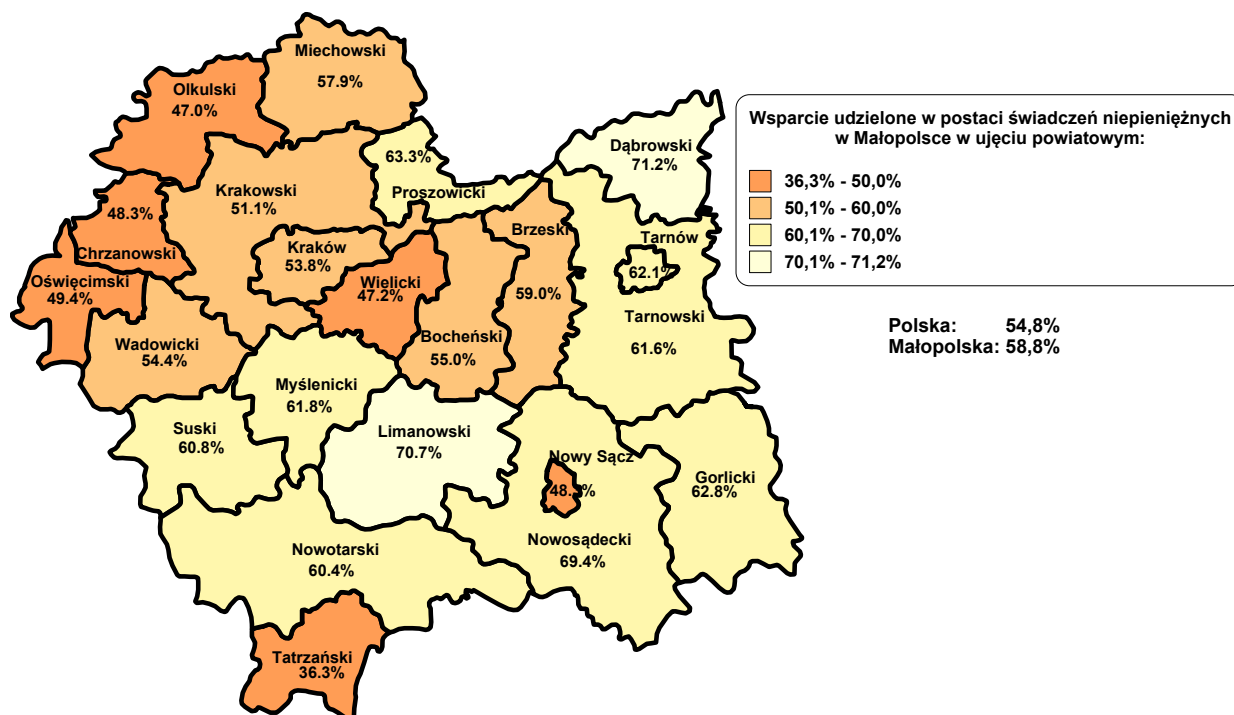
Analizując strukturę korzystających ze świadczeń można zauważyć, iż świadczenia pieniężne w 2020 r. dotyczyły 82% osób objętych pomocą społeczną – aż o 11,9 p. p. więcej niż w 2019 r. Rządziej przyznawane były świadczenia niepieniężne – 58,8% osób objętych pomocą społeczną było ich beneficjentami - o 3,8 p. p. mniej niż przed rokiem. Do roku 2019 można było powiedzieć, że świadczenia pieniężne i niepieniężne przyznawane były niemal równie często, natomiast w 2020 r. świadczenia finansowe zaczęły dominować wyraźnie.

Mapa 9: Udział klientów, którym przyznano świadczenia pieniężne w ogólnej liczbie świadczeniobiorców pomocy społecznej w Małopolsce w 2020 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2020 r. Dane pochodzą ze Sprawozdania MRPIPS-03 za I - XII 2020 r. (dostęp: 22.03.2021 r.).

Mapa 10: Udział klientów, którym przyznano świadczenia niepieniężne w ogólnej liczbie świadczeniobiorców pomocy społecznej w Małopolsce w 2020 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2020 r. Dane pochodzą ze Sprawozdania MRPIPS-03 za I - XII 2020 r. (dostęp: 22.03.2021 r.).

Pomoc społeczna organizuje także wsparcie dla osób uwięzionych w przemoc w rodzinie. System wspierania rodzin dotkniętych przemocą oparty jest o działania interdyscyplinarne. Jedną z metod pracy z osobami stosującymi przemoc w rodzinie jest objęcie ich programem oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. Takie programy funkcjonowały w 2020 r. w 14 małopolskich powiatach i 2 miastach na prawach powiatów. Łącznie objęto nimi 216 osób (o 84 osoby mniej niż w 2019 r.). Najwięcej sprawców przemocy objęto takim programem w powiecie nowotarskim (30 osób), olkuskim i suskim (po 20 osób) oraz brzeskim (19 osób). Program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych nie funkcjonował w 5 powiatach (gorlickim, miechowskim, nowosądeckim, oświęcimskim i tatrzańskim) oraz w Nowym Sączu⁴⁴. Należy dodać, iż Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, w ramach realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w 2020 r. podjął następujące działania w zakresie rozwijania i wzmacniania systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie⁴⁵:

- Przeprowadzono 300 godzin superwizji dla 127 członków zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych. Uczestnikami superwizji było:
  - 76 pracowników socjalnych,
  - 15 policjantów,
  - 15 pedagogów,
  - 7 kuratorów sądowych,
  - 1 pielęgniarka,
  - 5 przedstawicieli Miejskiej/ Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
  - 5 przedstawicieli innych podmiotów zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie,
  - 2 asystentów rodziny,
  - 1 przedstawiciel organizacji pozarządowej.
- Przeprowadzono szkolenia w wymiarze 240 godzin, w których uczestniczyło 233 przedstawicieli instytucji zaangażowanych w realizację działań w ramach procedury „Niebieskie Karty”, w tym:

---

⁴⁴ Analiza oparta o sprawozdanie OZPS.

⁴⁵ Dane ROPS w Krakowie.

- a) szkolenia w wymiarze 120 godzin - dla realizatorów procedury „Niebieskie Karty” z 15 małopolskich gmin (Bochnia, Gdów, Kłaj, Kraków, Kościelisko, Muszyna, Pcim, Rabka Zdrój, Sękowa, Skawina, Skrzyszów, Spytkowice, Tymbark, Wielka Wieś, Zielonki). Uczestnikami szkoleń było:
- 80 pracowników socjalnych,
  - 14 policjantów,
  - 3 asystentów rodziny,
  - 27 pedagogów,
  - 15 kuratorów sądowych,
  - 7 przedstawicieli Miejskiej/ Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
  - 2 pielęgniarki,
  - 1 przedstawiciel organizacji pozarządowej,
  - 1 lekarz;
- b) szkolenia w wymiarze 120 godzin - dla przedstawicieli instytucji zaangażowanych w realizację działań w ramach procedury „Niebieskie Karty” z terenu całego województwa. Uczestnikami szkoleń było:
- 57 pracowników socjalnych,
  - 9 psychologów,
  - 6 pedagogów,
  - 3 asystentów rodziny,
  - 3 policjantów,
  - 1 kurator sądowy.
- Zorganizowano trzydniową wojewódzką konferencję online poświęconą m.in. problematyce przeciwdziałania przemocy w rodzinie pt. „Pandemia i jej skutki – wyzwania dla polityki społecznej”, w której wzięło udział ok. 150 osób.
  - Przeprowadzono coaching grupowy online dedykowany małopolskim instytucjom zaangażowanych w udzielanie pomocy rodzinom uwikłanym w przemoc. W trzech spotkaniach łącznie wzięło udział 62 uczestników.

W celu wsparcia rodzin w wychowaniu dzieci od 1 kwietnia 2016 r. realizowany jest rządowy program *Rodzina 500 Plus* polegający na przyznawaniu świadczeń wychowawczych

mających posłużyć jako częściowe pokrycie kosztów związanych z zaspokojeniem potrzeb życiowych oraz wychowaniem dziecka. Programem objęte są wszystkie dzieci do 18 roku życia, bez względu na dochody uzyskiwane przez rodzinę. Dodatkowe wsparcie w postaci dodatku w wysokości świadczenia wychowawczego otrzymują także rodziny zastępcze oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze.

W Małopolsce w 2020 r. programem *Rodzina 500 Plus* objęto łącznie prawie 661,3 tys. dzieci, wliczając dzieci wychowujące się w pieczy zastępczej⁴⁶.

W 2020 r. programem *Rodzina 500 Plus* w małopolskich gminach objęto prawie 397,8 tys. rodzin i prawie 657,4 tys. dzieci w tych rodzinach, o prawie 10,5 tys. dzieci więcej niż przed rokiem. Ponadto dodatek w wysokości świadczenia wychowawczego objął łącznie 3 906 wychowanków pieczy zastępczej (w tym 2 668 dzieci wychowujących się w rodzinach zastępczych).

Od 1 stycznia 2016 r. realizowane jest także świadczenie rodzicielskie (w wysokości 1 tys. zł przez okres 52 tygodni), przysługujące osobom, które urodziły lub przysposobiły dziecko, a które nie otrzymują zasiłku macierzyńskiego lub uposażenia macierzyńskiego. W roku 2020 z tego świadczenia skorzystało ponad 11,7 tys. matek z terenu Małopolski.

Z kolei od 1 stycznia 2017 roku, rodzicom przysługuje także prawo do jednorazowego świadczenia (w wysokości 4 000 zł) w przypadku urodzenia się żywego dziecka z ciężkim i nieodwracalnym upośledzeniem albo nieuleczalną chorobą zagrażającą życiu, wprowadzone ustawą z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”. W 2020 roku świadczenie to wypłacono 390 osobom.

Dodatkowo od 2018 r. każdy uczeń (dziecko lub osoba ucząca się), który nie ukończył 20 lat (lub 24 lat jeśli ma orzeczenie o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności, potrzebie kształcenia specjalnego lub potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych) mógł zostać objęty programem *Dobry Start*. W ramach programu zostało wypłacone (niezależnie od wysokości dochodu) jednorazowe świadczenie dla rodzin na zakup wyprawki szkolnej (w wysokości 300 zł na każde uczące się dziecko). Z tego programu skorzystało w 2020 r. prawie 409,7 tys. dzieci i młodzieży z prawie 277,5 tys. rodzin oraz 3 268 wychowanków pieczy zastępczej, w tym:

- 2 163 dzieci i młodzieży wychowujących się w rodzinach zastępczych,

---

⁴⁶ Tu i danej analiza oparta o dane pozyskane dodatkowo przez ROPS w Krakowie podczas zbierania sprawozdań OZPS.

- 959 wychowanków placówek opiekuńczo - wychowawczych,
- 146 usamodzielnianych wychowanków.

łącznie z programu *Dobry Start* skorzystało w 2020 r. ponad 412,9 tys. uczniów.

Ważną pozycją w świadczeniach niepieniężnych jest pomoc w formie dożywiania (posiłki, świadczenia pieniężne na zakup posiłku lub żywności – zasiłki celowe, świadczenia rzeczowe w formie produktów żywnościowych). W 2020 r. skorzystało z takiej formy pomocy prawie 31,7 tys. Małopolan (o prawie 6,9 tys. mniej niż w 2019 r.) z prawie 17,5 tys. rodzin, z czego takie wsparcie trafiło do prawie 27 tys. dzieci i młodzieży (o ponad 6,6 tys. mniej niż w 2019 r.) z ponad 13,5 tys. rodzin (3,6% ogółu mieszkańców do 18 r.ż. – 1,3 p. p. mniej niż przed rokiem)⁴⁷.

Wsparcie w postaci dodatków mieszkaniowych w 2020 r. objęto przynajmniej 17 924 małopolskie gospodarstwa domowe (o ponad 3,2 tys. mniej niż przed rokiem). Najwięcej gospodarstw domowych otrzymało takie świadczenie w Krakowie, (ponad 5,5 tys. gospodarstw domowych, o 520 mniej niż przed rokiem).⁴⁸

Ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie oferują różnorodne wsparcie mieszkańcom. W formularzu OZPS jednostki gminne i powiatowe wskazały liczbę osób, którym udzielono pomocy przyznawanej nie tylko na podstawie decyzji administracyjnej, ale także wsparcia udzielonego bez konieczności wydawania decyzji czy przeprowadzania wywiadu środowiskowego (czyli osób: objętych wyłącznie pracą socjalną, interwencją kryzysową, wsparciem w postaci skierowań do centrów i klubów integracji społecznej oraz prac społecznie użytecznych, korzystających z poradnictwa specjalistycznego), a także liczbę osób otrzymujących pomoc i wsparcie w PCPR na podstawie innych przepisów niż ustawa o pomocy społecznej (np. osoby z niepełnosprawnościami, dzieci z rodzin zastępczych, usamodzielniani wychowankowie różnych placówek). Jak wynika ze sprawozdania OZPS w 2020 r. tak zdefiniowanych klientów podstawowych jednostek pomocy społecznej było ponad 215 tys. Tego rodzaju wsparcie oferowano w ośrodkach pomocy społecznej prawie 167,2 tys. mieszkańcom małopolskich gmin, natomiast w ramach zadań powiatowych – prawie 47,9 tys. klientom PCPR.

---

⁴⁷Analiza oparta o sprawozdanie MRPiPS-03 za I - XII 2020 r (dostęp: 22.03.2021r.). Dane dot. ludności – GUS, dostęp: 18.05.2021 r.

⁴⁸ Analiza oparta o sprawozdanie OZPS.

V ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ ORAZ JEJ OTOCZENIA

Kadra pomocy społecznej⁴⁹

Liczebność i kompetencje kadry jednostek pomocowych, to jedne z ważniejszych czynników wpływających na poziom usług i rozwój instrumentów wsparcia mieszkańców. Według danych sprawozdania MRPiPS-03 w 2020 r. małopolskie ośrodki pomocy społecznej zatrudniały 3 513 pracowników (o 488 osób mniej niż przed rokiem), w tym ośrodki w miastach na prawach powiatów zatrudniały 844 osoby. Ośrodki gminne (bez MOPS powiatów grodzkich) zatrudniały średnio 15 osób. Natomiast w miejskich ośrodkach pomocy społecznej powiatów grodzkich (Kraków, Nowy Sącz, Tarnów) zatrudniano odpowiednio: 620, 109 i 115 osób. Należy jednak pamiętać, iż oprócz zadań gminy realizują one także zadania powiatu z zakresu pomocy społecznej.

Ośrodki pomocy społecznej realizują zadania nie tylko w oparciu o ustawę o pomocy społecznej, ale także inne ustawy: o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, o świadczeniach rodzinnych. Z danych zgromadzonych w trakcie zbierania sprawozdań OZPS wynika, iż ogółem w małopolskich ośrodkach pomocy społecznej – do zadań pomocy społecznej i innych – na koniec 2020 roku zatrudnionych było 4 728 osób, z czego 11,4% stanowili pracownicy działów/komórek realizujących np. świadczenia rodzinne lub prowadzących placówki wsparcia dziennego, kluby integracji społecznej czy kluby seniora itp., będące w strukturach OPS. Wśród pracowników ośrodków pomocy społecznej 90,7% stanowiły kobiety, a 71% ogółu zatrudnionych posiadało wykształcenie wyższe (3 357 osób). Najliczniejszą grupą pracowników były osoby w wieku 36-45 lat – 39,2%. Osoby młodsze stanowiły 25,7%, a osoby starsze – 35,1%. Należy dodać, iż pracownicy w wieku 66 lat i więcej stanowili 0,7% ogółu pracowników (32 osoby w 20 OPS i 1 MOPS).

W 2020 roku w małopolskich ośrodkach pomocy społecznej zatrudniano (według sprawozdania MRPiPS-03) 1 674 pracowników socjalnych – o 28 mniej niż w 2019 roku. Wśród wskaźników ustawowych, wskaźnik dot. zatrudniania pracowników socjalnych proporcjonalnie

---

⁴⁹ Analiza oparta o Sprawozdanie MRPiPS-03 za I - XII 2020 r. (dostęp: 22.03.2021 r.), Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za okres od 2020-07-01 do 2020-12-31, Sprawozdanie rzeczowo-finansowego z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego za okres od 2020-07-01 do 2020-12-31 oraz dane pozyskane dodatkowo przez ROPS w Krakowie podczas zbierania sprawozdań OZPS. Pomiędzy sprawozdaniami wystąpiły różnice dot. liczby pracowników ze względów definicyjnych.

do liczby ludności gminy (jeden pracownik na 2000 mieszkańców) wynosił w 2020 r. w Małopolsce 2 037 mieszkańców (w 2019 r. – 2 004). Wskaźnik zatrudnienia pracowników socjalnych w stosunku do liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących objętych pracą socjalną (jeden pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na nie więcej niż 50 takich środowisk) wynosił 33 rodziny i osoby samotnie gospodarujące. Jeżeli chodzi o kolejny wymóg ustawy dot. zatrudniania w ośrodkach pomocy społecznej nie mniej niż 3 pracowników socjalnych to w 2020 r. w województwie spełniało go 174 ze 182 gmin (w jednej małopolskiej gminie zatrudniony był 1 pracownik socjalny).

Uśrednione dane dla regionu dotyczące „obciążenia” pracowników socjalnych, biorąc pod uwagę liczbę mieszkańców przypadających na każdego z nich, nie odzwierciedlają sytuacji w poszczególnych jego częściach. Więcej niż założone w ustawie o pomocy społecznej 2 000 mieszkańców przypadało na 1 pracownika socjalnego w 2020 roku w 87 małopolskich gminach.

Z danych zebranych dodatkowo przez ROPS w Krakowie wynika, iż wśród ogółu pracowników socjalnych zatrudnionych w małopolskich OPS kobiety stanowiły 92,2%. Ponad 71% (1 288 z 1 714 osób) zatrudnionych na stanowisku pracownika socjalnego legitymowało się wyższym wykształceniem. Natomiast specjalizacje I stopnia w zawodzie pracownika socjalnego posiadało 26,1% (447 osób), a specjalizację II stopnia – 8,2% (140 osób).

Na dzień 31.12.2020 r. w województwie małopolskim (według Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej) zatrudnionych było 284 asystentów rodziny (o 17 mniej niż przed rokiem). 172 małopolskie gminy zatrudniały od 1 do 27 asystentów (najwięcej w Krakowie – 27), najczęściej po jednym (122 gminy). W 10 gminach mieszkańcy nie mieli możliwości skorzystania ze wsparcia asystenta rodziny (Łapanów, p. bocheński; Mędrzechów, p. dąbrowski; Igołomia-Wawrzeńczyce, p. krakowski; Raciechowice, p. myślenicki; Łososina Dolna, p. nowosądecki; Osiek i Polanka Wielka, p. oświęcimski; Radziemice, p. proszowicki; Szerzyny i Tuchów, p. tarnowski).

Ośrodki pomocy społecznej były najczęściej zarządzane jednoosobowo – 152 jednostki. W dwóch miastach na prawach powiatu (Tarnów i Nowy Sącz) i w 27 ośrodkach gminnych zespół zarządzających był dwuosobowy, w Krakowie zespół zarządzający liczył cztery osoby.

Jak wynika z informacji zebranych dodatkowo przez ROPS w Krakowie, z 214 osób będących dyrektorami/ kierownikami gminnych ośrodków pomocy społecznej 192 osoby to kobiety (90%). Wykształcenie wyższe posiadało 187 osób spośród kadry zarządzającej OPS (87,4%). Zarządzający małopolskimi ośrodkami pomocy społecznej najczęściej byli pomiędzy 36 a 45 rokiem życia (80 osób, tj. 37,4%). Z kolei osób, które miały 46 – 55 lat było 67 (31,3%), w grupie wiekowej 56 – 65 lat były 52 osoby (24,3%), a powyżej 66 lat – 5 dyrektorów/ kierowników OPS.

Część małopolskich ośrodków pomocy społecznej (95 jednostek) widzi potrzebę zatrudnienia dodatkowych pracowników. OPS zgłosiły potrzebę zatrudnienia łącznie 385 pracowników, w tym m. in.: 113 pracowników socjalnych, 92 pracowników wykonujących usługi opiekuńcze, 37 asystentów osoby z niepełnosprawnościami, 36 asystentów rodziny.

Według danych sprawozdania MRPiPS-03 w powiatowych centrach pomocy rodzinie w Małopolsce w 2020 r. zatrudniano łącznie 400 pracowników (o 13 mniej niż przed rokiem). Przeciętnie w jednym centrum zatrudnionych było około 21 osób.

Jednak powiatowe centra pomocy rodzinie, podobnie jak OPS, realizują nie tylko zadania z ustawy o pomocy społecznej. Z informacji zebranych dodatkowo przez ROPS w Krakowie wynika, iż na koniec 2020 r. w PCPR zatrudnionych było łącznie 501 osób obsługujących różnorodne zadania, nie tylko zapisane w ustawie o pomocy społecznej, w tym 11,6% (58 osób) stanowili pracownicy zatrudnieni w zespołach/ punktach, ośrodkach interwencji kryzysowej oraz w placówkach opiekuńczo - wychowawczych, będących w strukturach powiatowych centrów pomocy rodzinie. Wśród kadry PCPR ponad 91% stanowiły kobiety (458 z 501 osób), a wykształcenie wyższe posiadało 85,8% całej kadry. 39,9% zatrudnionych w PCPR osób było w wieku od 36 do 45 lat. Młodszy pracownicy stanowili 33,3%, a starsi – 26,7%. Należy dodać, iż osoby w wieku 56 – 65 lat stanowiły 10% (po jednym pracowniku w tym wieku w 4 jednostkach), a powyżej 66 lat – 1% wszystkich zatrudnionych w PCPR (łącznie 5 osób w 4 jednostkach).

W 2020 roku w powiatowych centrach pomocy rodzinie zatrudniano (zgodnie z danymi ze sprawozdania MRPiPS-03) 57 pracowników socjalnych (3 osoby mniej niż w 2019 r.). Liczba pracowników socjalnych w powiatowych centrach pomocy rodzinie wahała się od 1 (PCPR brzeski, dąbrowski, nowotarski i tatrzański) do 8 (PCPR powiatu krakowskiego).

Jak wynika z informacji zebranych dodatkowo przez ROPS w Krakowie pracownicy socjalni zatrudnieni w PCPR to wyłącznie kobiety, w przeważającej większości posiadające wykształcenie

wyższe (55 na 60 osób). Struktura wiekowa tej grupy pracowników była porównywalna do opisanej powyżej struktury wieku ogółu pracowników PCPR.

Kadra kierownicza powiatowych centrów pomocy rodzinie w Małopolsce na koniec 2020 r. liczyła 29 osób, przy czym 9 PCPR było zarządzanych jednoosobowo tj. PCPR: bocheński, gorlicki, miechowski, nowosądecki, nowotarski, oświęcimski, suski, tarnowski i tatrzański. Wśród dyrektorów małopolskich PCPR były 24 kobiety (82,8%). Wszystkie osoby zatrudnione na tych stanowiskach posiadały wykształcenie wyższe. 41,4% kadry kierowniczej (12 osób) było w wieku między 56 a 65 lat, a 1 osoba – powyżej 66 lat. Dodatkowo kolejnych 11 dyrektorów miało pomiędzy 46 a 55 lat (37,9%). Pozostali reprezentowali młodsze grupy wieku.

W powiatowych centrach pomocy rodzinie w 2020 r. (według Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego) zatrudnionych było łącznie 94 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, o 3 mniej niż w roku 2019.

PCPR również wskazały zapotrzebowanie na dodatkową kadre, łącznie 26 nowych pracowników.

Infrastruktura wsparcia mieszkańców

Wspierając mieszkańców w przezwyciężaniu trudnych sytuacji życiowych i rodzinnych, gminy i powiaty Małopolski podejmują szereg działań oraz organizują infrastrukturę socjalną w ramach systemu pomocy społecznej i systemów powiązanych. Dla zapewnienia wsparcia mieszkańcom o określonych problemach i potrzebach pomoc profilowana jest na konkretne grupy osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym o swoistych potrzebach.

RODZINA⁵⁰

Mieszkańcom w trudnej sytuacji gminy i powiaty udzielają wsparcia m. in. poprzez interwencję kryzysową i poradnictwo specjalistyczne.

Zgodnie z danymi zgromadzonymi w sprawozdaniu MRPiPS-03 w województwie małopolskim w 2020 r. ośrodki interwencji kryzysowej, których prowadzenie jest zadaniem powiatu,

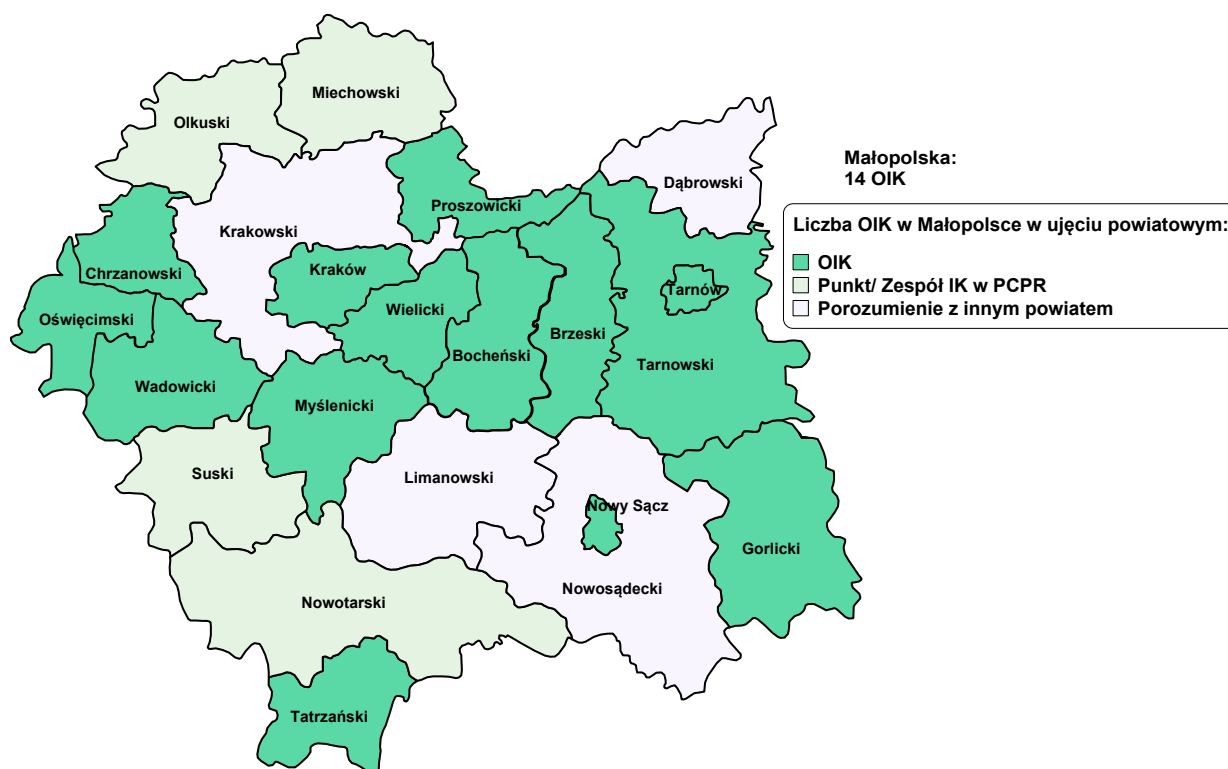
---

⁵⁰ Analiza oparta o sprawozdanie OZPS i MRPiPS-03 oraz danych udostępnionych przez Małopolskie Centrum Przedsiębiorczości

funkcjonowały w 12⁵¹ z 22 powiatów (w 9 powiatach i 3 miastach na prawach powiatu). Dodatkowo 2 OIK zostały uruchomione na początku 2021 r. (w powiecie tarnowskim i wielickim). Należy dodać, iż w 2020 r. w powiecie krakowskim podpisano porozumienie, na mocy którego mieszkańcy korzystali ze wsparcia OIK w Krakowie. Także powiaty: limanowski i nowosądecki w 2020 r. miały zawarte porozumienie z Sądeckim Ośrodkiem Interwencji Kryzysowej w zakresie świadczenia usług dla mieszkańców tych powiatów, zaś powiaty tarnowski i dąbrowski zawarły takie porozumienie z OIK miasta Tarnów. Z kolei w powiatach: miechowski, nowotarskim, olkuskim, suskim i wielickim w strukturach powiatowego centrum pomocy rodzinie działały punkty/ zespoły interwencji kryzysowej.

Małopolskie ośrodki interwencji kryzysowej w 2020 r. dysponowały łącznie 84 miejscami schronienia. Z pomocy OIK skorzystało w ciągu roku 8 856 osób.

Mapa 11: Dostęp Małopolan do ośrodków interwencji kryzysowej z uwzględnieniem Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 r.

*mapa uwzględnia planowane efekty projektów kontraktowanych na przełomie 2019 i 2020 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych ze sprawozdania MRPiPS-03 za I - XII 2020 r. (dostęp: 26.03.2021 r.), sprawozdania OZPS za 2020 r. oraz danych udostępnionych przez Małopolskie Centrum Przedsiębiorczości.

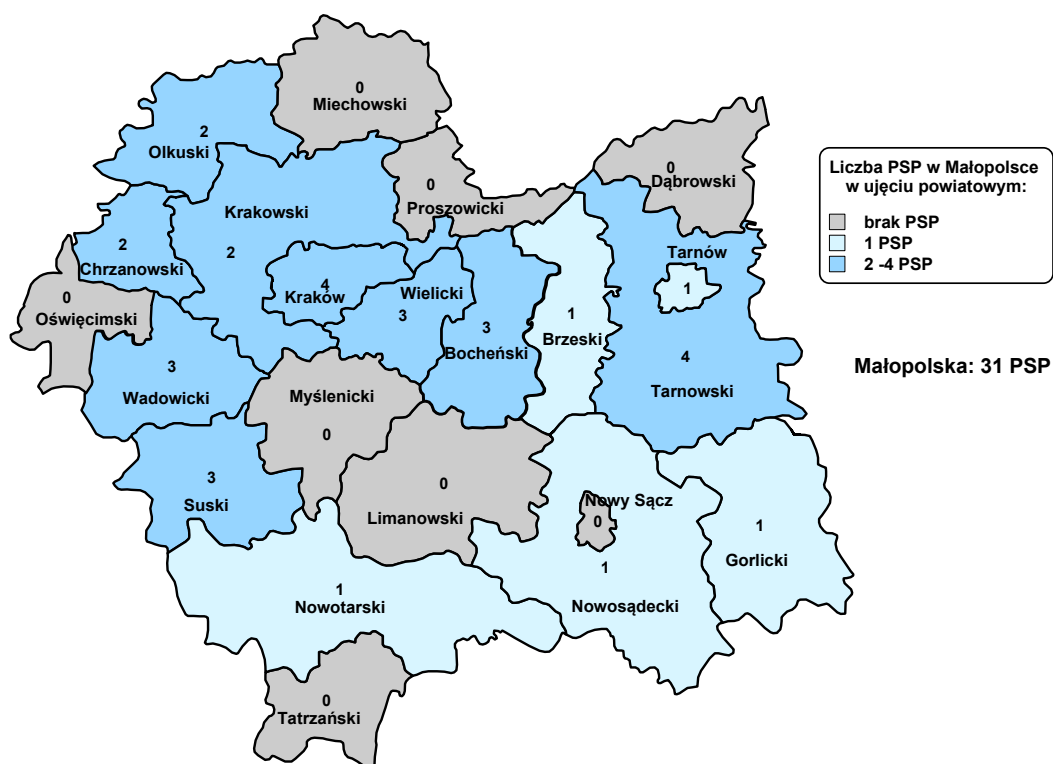
⁵¹ W powiecie brzeskim w strukturach PCPR funkcjonuje ośrodek interwencji kryzysowej, przekształcony z punktu interwencji kryzysowej. W sprawozdaniu MRPiPS-03 za I – XII 2020 r. został wykazany po raz pierwszy.

Warto podkreślić, iż w ramach konkursów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020, Poddziałanie 9.2.2 i 9.2.3 „Usługi opiekuńcze oraz interwencja kryzysowa”, Typ projektu C „Wsparcie dla tworzenia i/lub działalności ośrodków interwencji kryzysowej” dofinansowano utworzenie 3 nowych OIK i rozszerzenie działalności dotychczas funkcjonujących 5 Ośrodków.

Zestawiając dane o ośrodkach interwencji kryzysowej prowadzonych w oparciu o środki własne samorządów oraz o OIK zakontraktowanych w projektach europejskich (istniejących i mających powstać) liczba OIK w Małopolsce to 14 jednostek.

Działania wpisujące się zakres interwencji kryzysowej realizowano również w gminach. W 2020 r. w małopolskich OPS objęto interwencją kryzysową 660 rodzin i ponad 1,8 tys. osób w tych rodzinach, co stanowi 2% ogółu ludności objętej świadczeniami z pomocy społecznej, a 0,1% mieszkańców regionu.

Mapa 12: Placówki specjalistycznego poradnictwa w Małopolsce w 2020 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2020 r. Dane pochodzą ze sprawozdania MRPiPS-03 za I - XII 2020 r. (dostęp: 22.03.2021 r.) oraz formularzy OZPS.

W 2020 roku na terenie województwa funkcjonowało 31 placówek specjalistycznego poradnictwa (będących odrębnymi jednostkami) finansowanych przez gminy (19 PSP), powiaty (7 PSP) oraz przez miasto: Kraków (4 PSP) i Tarnów (1 PSP). 24 z nich było prowadzonych

samodzielnie przez samorządy, natomiast prowadzenie 7 PSP (4 w Krakowie, 1 w Tarnowie oraz po 1 Skrzyszowie p. tarnowski i w Zawoi p. suski) zlecono organizacjom pozarządowym. Tego rodzaju placówki zlokalizowane były na terenie 14 z 22 małopolskich powiatów. W 2020 r. PSP będące odrębnymi jednostkami nie funkcjonowały w Nowy Sączu oraz na terenie 7 powiatów: dąbrowskiego, limanowskiego, miechowskiego, myślenickiego, oświęcimskiego, proszowickiego i tatrzańskiego. Łącznie ze wsparcia takich placówek skorzystało ponad 7 tys. osób,⁵².

Warto również zwrócić uwagę na komórki specjalistycznego poradnictwa funkcjonujące w strukturach OPS lub PCPR. W sumie w 2020 r. funkcjonowało dodatkowo 52 tego rodzaju jednostki (w 43 gminach, 4 powiatach i 1 mieście na prawach powiatu) na terenie 18 z 22 powiatów. Najczęściej opisywano je jako: punkty informacyjne, konsultacyjne dla ofiar przemocy domowej lub dla osób uzależnionych i współuzależnionych od alkoholu lub narkotyków, czy też bardziej ogólnie jako punkt wsparcia i informacji. Łącznie w 2020 r. wsparciem w takich punktach objęto prawie 7 tys. osób⁵³.

Zgodnie z danymi wykazanymi w Sprawozdaniu MRPiPS-03 w 2020 roku funkcjonowało w Małopolsce łącznie 105 mieszkań chronionych. 79 z nich prowadziły jednostki samorządu terytorialnego samodzielnie, a pozostałe 26 mieszkań – inne podmioty na zlecenie JST. 137 gmin oraz 9 powiatów nie dysponowało mieszkaniem chronionym w swoich zasobach. Mieszkania chronione w Małopolsce oferowały łącznie 405 miejsc, a w ciągu roku skorzystało z nich 355 osób⁵⁴.

W zgromadzonym materiale zwraca uwagę fakt, iż w Małopolsce z mieszkań chronionych skorzystało mniej osób (355), niż oferowano miejsc (405), a w 20 mieszkaniach (w 17 gminach i 2 powiatach) w ciągu całego 2020 roku nie mieszkała ani jedna osoba. Dodatkowo w sprawozdaniu OZPS za 2020 r. 8 gmin wskazało, iż w swoich zasobach posiadają jedno mieszkanie chronione, ale nie zostało ono wykazane w Sprawozdaniu MRPiPS-03, gdyż w 2020 r. nikt z niego nie skorzystał. W tych mieszkaniach było łącznie 25 miejsc.

---

⁵² Analiza oparta o MRPiPS-03

⁵³ Analiza oparta o sprawozdanie OZPS

⁵⁴ Tu i dalej analiza oparta o sprawozdanie MRPiPS-03 za I - XII 2020 r. (dostęp: 22.03.2021 r.).

Mapa 13: Mieszkania chronione w Małopolsce w 2020 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2020 r. Dane pochodzą ze sprawozdania MRPiPS-03 za I - XII 2020 r. (dostęp: 22.032021 r.).

W małopolskich gminach pomoc w opiece i wychowaniu dziecka była oferowana 2 324 rodzinom (o 305 rodzin mniej niż przed rokiem) przez 284 asystentów rodziny. W celu wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych rodzina może także zostać objęta pomocą rodziny wspierającej, która pomaga w opiece i wychowaniu dziecka, prowadzeniu gospodarstwa domowego, czy kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych. W 2020 r. jedynie w Słomnikach (p. krakowski) funkcjonowała 1 rodzina wspierająca.⁵⁵

⁵⁵ Analiza oparta o Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za okres od 2020-07-01 do 2020-12-31.

DZIECI I MŁODZIEŻ:

Opieka nad dziećmi do lat 3

Instytucjonalna opieka nad najmłodszymi dziećmi w wieku do lat 3 zapewniana jest w żłobkach, klubach dziecięcych, przez dziennego opiekuna lub przez nianię. W 2020 r. w Małopolsce było 433 żłobków (o 34 więcej niż przed rokiem, ale ponad 7-krotnie więcej niż w roku 2012, kiedy funkcjonowało 61 żłobków) i 80 kluby dziecięce (o 8 więcej niż przed rokiem i o 59 więcej niż w 2012 r.). Łącznie dysponowały one ponad 17,9 tys. miejsc, z których skorzystało w 2020 r. ponad 13,4 tys. dzieci. Usługi te są wciąż trudno dostępne dla mieszkańców z uwagi na ograniczoną liczbę, ale także ze względu na ich koncentrację w większych miastach. W 2020 roku ogółem objęto opieką w żłobkach 13 402 dzieci, przy czym 84,3% stanowią dzieci objęte opieką w żłobkach w miastach, na wsi objęto opieką 15,6% dzieci. Na obszarach miejskich w 2020 r. opieką objęto 21,7% dzieci (tyle samo co przed rokiem i o 14,9 p. p. niż w 2012 r.), natomiast na wsi jedynie 3,6% (o 0,5 p. p. więcej niż przed rokiem i o 3,4 p. p. niż w 2017 r.). W 2019 r. (ostatnie dostępne dane) zarejestrowanych było 65 dziennych opiekunów, którzy mieli pod opieką 332 dzieci.⁵⁶

Dodatkową inicjatywą Samorządu Województwa Małopolskiego realizowaną w latach 2018-2021 jest Projekt "Małopolska Niania 2.0". Polega on na wsparciu małopolskich rodzin w godzeniu życia zawodowego z rodzinnym poprzez udzielenie im pomocy finansowej na zorganizowanie alternatywnej formy opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 jaką jest zatrudnienie niani. Projekt odpowiada na aktualne potrzeby rodziców dzieci do lat 3, którzy po przerwie związanej z opieką nad dzieckiem powracają do pracy lub w związku z koniecznością sprawowania opieki nad dzieckiem mają problemy z utrzymaniem zatrudnienia. Pośrednim efektem projektu jest stworzenie szansy na zatrudnienie w charakterze niani osobom pozostającym bez pracy. Łącznie do końca 2020 r. w ramach projektu wsparciem objęto łącznie 453 rodziny z Małopolski⁵⁷.

---

⁵⁶ Główny Urząd Statystyczny, dostęp z dnia 27.05.2021 r.

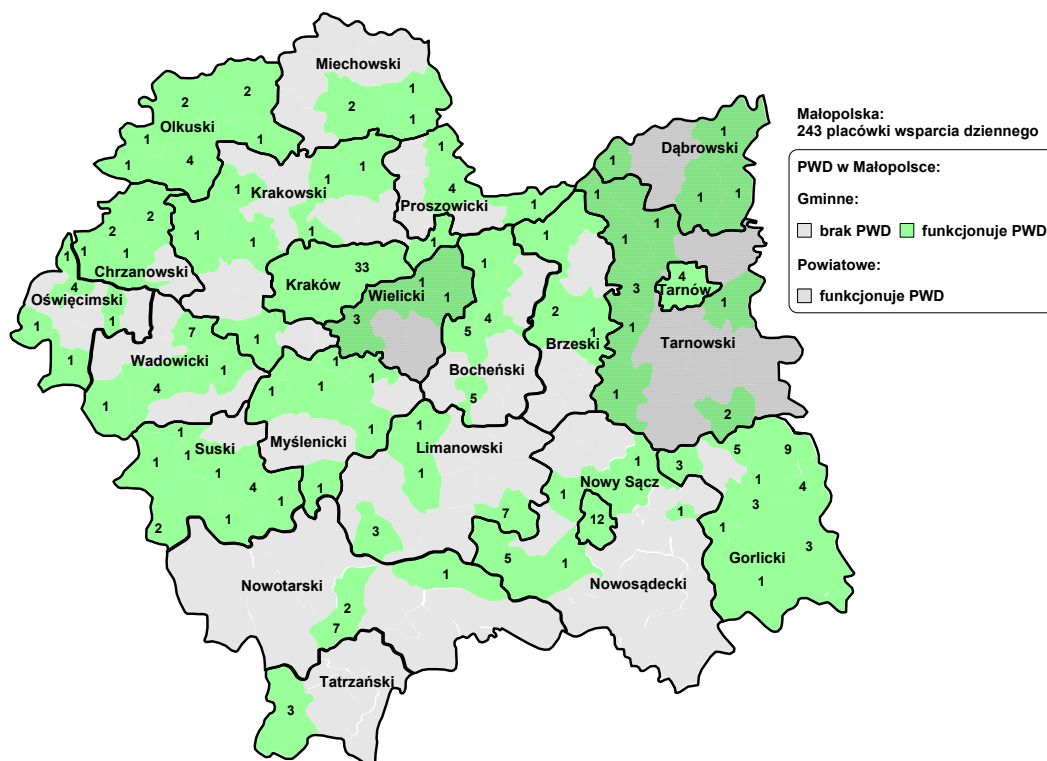
⁵⁷ Dane własne ROPS w Krakowie

Placówki wsparcia dziennego⁵⁸

W celu wsparcia rodziny dziecko może zostać objęte opieką i wychowaniem w placówce wsparcia dziennego (PWD). W sprawozdaniu OZPS za 2020 r. wykazano 243 placówki wsparcia dziennego (192 placówki podstawowe i 51 filii), w tym 226 gminnych PWD (175 podstawowych i 51 filii), 10 powiatowych oraz 7 prowadzonych przez 2 powiaty w porozumieniu z 6 gminami. PWD były prowadzone przez 98 jednostek samorządu terytorialnego (95 gmin i 3 powiaty). Warto dodać, iż 4 gminy planują uruchomienie kolejnych 7 placówek wsparcia dziennego w 2021 r.

Dane o liczbie miejsc oraz korzystających ze wsparcia i kadrze wykazano w sprawozdaniach w odniesieniu do 241 placówek wsparcia dziennego (190 placówek podstawowych i 51 filii). Placówki te oferowały w 2020 r. prawie 8,5 tys. miejsc, z których w ciągu roku skorzystało ponad 9,4 tys. dzieci. Kadra tych placówek liczyła 846 osób.

Mapa 14: Placówki wsparcia dziennego w Małopolsce w 2020 r.

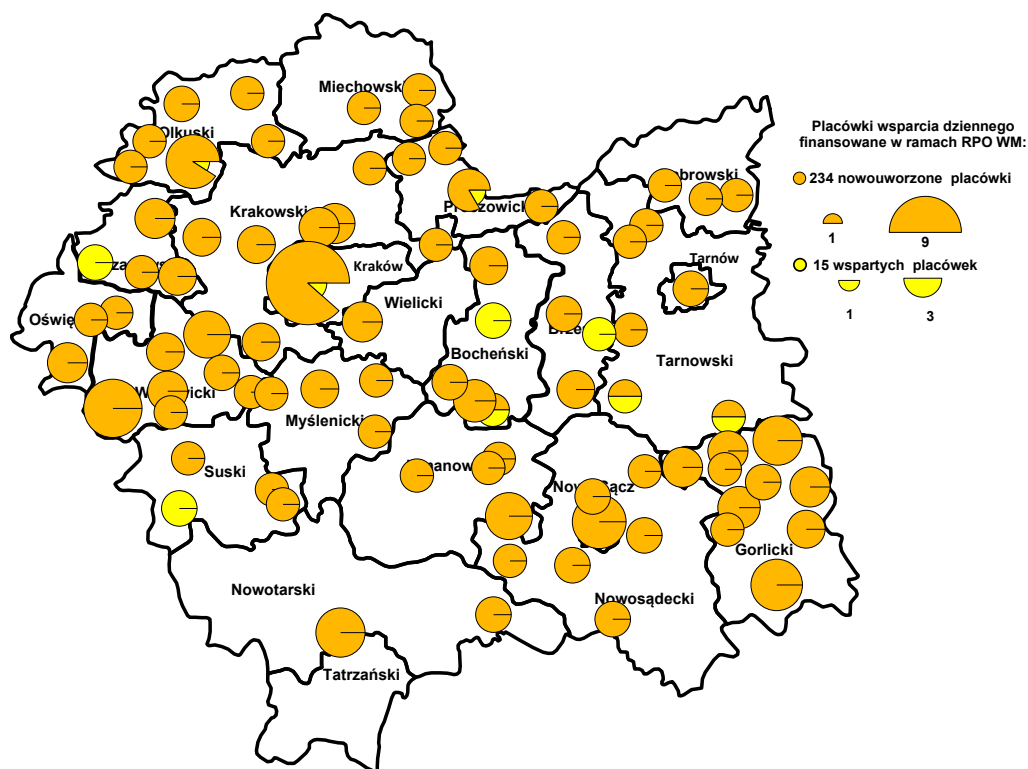

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2020 r. Dane pochodzą z formularzy OZPS.

⁵⁸ Analiza oparta o sprawozdanie OZPS za 2020 r., Sprawozdanie rzeczowo-finansowego z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego za okres od 2020-07-01 do 2020-12-31, Sprawozdanie rzeczowo-finansowego z wykonywania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za okres od 2020-07-01 do 2020-12-31 oraz dane Małopolskiego Centrum Przedsiębiorczości.

W wyniku realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020, Poddziałanie 9.2.1 „Usługi wsparcia rodziny i systemu pieczy zastępczej” – którego beneficjentami mogą nie tylko jednostki samorządu terytorialnego, ale też organizacje pozarządowe, o których mowa w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, prowadzące działalność w zakresie wspierania rodziny, pieczy zastępczej lub pomocy społecznej, podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, prowadzące działalność w zakresie wspierania rodziny, systemu pieczy zastępczej lub pomocy społecznej – przewiduje się utworzenie w regionie 202 nowych placówek wsparcia dziennego oraz 32 filii, a w 15 kolejnych dofinansowano rozszerzenie oferty zajęć dla dzieci i młodzieży.

Mapa 15: Placówki wsparcia dziennego dofinansowane z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego 2014-2020

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie danych Małopolskiego Centrum Przedsiębiorczości.

Pieczna zastępcza

W przypadkach braku możliwości sprawowania opieki nad dziećmi i ich wychowywania przez rodziców biologicznych organizowane jest wsparcie realizowane poprzez system tzw. pieczy zastępczej. Pieczna zastępcza zapewnia opiekę i wychowanie dziecka oraz pracę z rodziną umożliwiającą powrót dziecka do rodziny lub - gdy jest to niemożliwe – dążenie do przysposobienia dziecka (adopcji).

Zadanie związane z organizowaniem i prowadzeniem ośrodków adopcyjnych realizuje Samorząd Województwa Małopolskiego (zadanie zleczone z zakresu administracji rządowej). W strukturze Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie funkcjonuje Małopolski Ośrodek Adopcyjny (MOA), zlokalizowany w Nowym Sączu. Ponadto procedury adopcyjne na terenie Małopolski prowadzą także 3 podmioty niepubliczne (Stowarzyszenie Rodzin Adopcyjnych i Zastępczych "Pro Familia", Towarzystwo Jezusowe Prowincja Polski Południowej Ośrodek Adopcyjny „Dzieło Pomocy Dzieciom” i Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Miejski Krakowski). Dwa pierwsze prowadzą ośrodki adopcyjne Krakowie, a trzeci posiada oddział ośrodka adopcyjnego w Krakowie i w Tarnowie. W wyniku działalności ośrodków adopcyjnych⁵⁹:

- „W ciągu 2020 roku do małopolskich ośrodków adopcyjnych zgłoszonych zostało 250 dzieci i jest to o 9% mniej niż w poprzednim roku. Tym samym utrzymała się, choć mniej dynamiczna tendencja spadkowa w tym obszarze. Prawie 38% wszystkich zgłoszonych dzieci z uregulowaną sytuacją stanowiły dzieci do 4 r.ż., tym samym po raz pierwszy od 6 lat zrównała się z liczbą zgłoszeń dzieci powyżej 10 r.ż.
- W roku 2020 przysposobionych zostało 171 dzieci, co stanowi 13% spadek liczby adoptowanych dzieci względem roku 2019. (Najwięcej, bo 31% tj. 53 dzieci przysposobionych zostało za pośrednictwem MOA w Nowym Sączu, a największy wzrost w porównaniu z rokiem 2019 tj. o 50% zanotował OA Pro Familia. Najmniej przysposobień przeprowadził OA TPD Tarnów – 21 dzieci co stanowi 12% wszystkich adopcji).
- Wśród przysposobionych w 2020 r. dzieci, największy odsetek (44%) stanowiły dzieci do lat 4 oraz dzieci w wieku od 5 do 9 lat - 36%.
- W 2020 roku na 171 dzieci przysposobionych:

---

⁵⁹ „Informacja na Zarząd Województwa Małopolskiego dotycząca sprawozdania z działalności ośrodków adopcyjnych za rok 2020 oraz planów działań na rok 2021”, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie 2021 r.

- ✓ 68 (40%) dzieci przysposobionych, zakwalifikowanych zostało przez ośrodek adopcyjny z terenu Małopolski;
- ✓ 45 (26%) dzieci zakwalifikowanych zostało przez ośrodki adopcyjne spoza województwa małopolskiego, a przysposobione przez kandydatów na rodziców adopcyjnych przeszkolonych przez lokalne ośrodki adopcyjne;
- ✓ 55 (32%) dzieci przysposobionych zostało w ramach adopcji „wewnątrzrodzinnych”.
- W roku 2020 nastąpił 30% spadek liczby zgłoszeń rodzin kandydackich do przysposobienia dziecka (162 zgłoszonych rodzin w 2020 i 234 rodzin zgłoszonych w roku 2019). Tym samym jeszcze bardziej widoczna jest tendencja spadkowa w tym obszarze.
- O 3% mniej rodzin zakwalifikowanych w małopolskich ośrodkach adopcyjnych do przysposobienia dziecka oczekuje na adopcję dziecka (363 rodziny).
- W roku 2020 o 47% spadła liczba posiedzeń w sprawie okresowej oceny sytuacji dziecka przebywających w pieczy zastępczej, w których udział wzięli pracownicy małopolskich ośrodków adopcyjnych.
- W roku 2020 zorganizowano platformę dyskusyjną dla OA w formie cyklicznych spotkań poprzez aplikację ZOOM, stanowiącą miejsce wymiany doświadczeń i dobrych praktyk w zakresie sytuacji pandemicznej, ale również w celu uspołnienienia, czy rozstrzygnięcia bieżących spraw.
- W związku z sytuacją związaną z wprowadzeniem stanu epidemii COVID-19, w porozumieniu z Departamentem Rodziny, Zdrowia i Spraw Społecznych UMWM, podjęto działania zmierzające do ustalenia wprowadzonych zasad organizacji pracy w małopolskich ośrodkach adopcyjnych umożliwiających wykonywanie zadań w czasie epidemii, a także określenia zasad realizacji zleconego zadania publicznego, polegającego na organizowaniu i prowadzeniu ośrodków adopcyjnych.”

Opieka i wychowanie w środowisku zastępczym jest możliwa w dwóch formach: rodzinnej oraz instytucjonalnej. Na koniec 2020 roku w ramach rodzinnej pieczy zastępczej funkcjonowało 1 990 rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka, a wychowywało się w nich 3 123 dzieci i młodzieży, w tym⁶⁰:

- 1 199 spokrewnionych rodzin zastępczych, w których przebywało 1 555 dzieci;

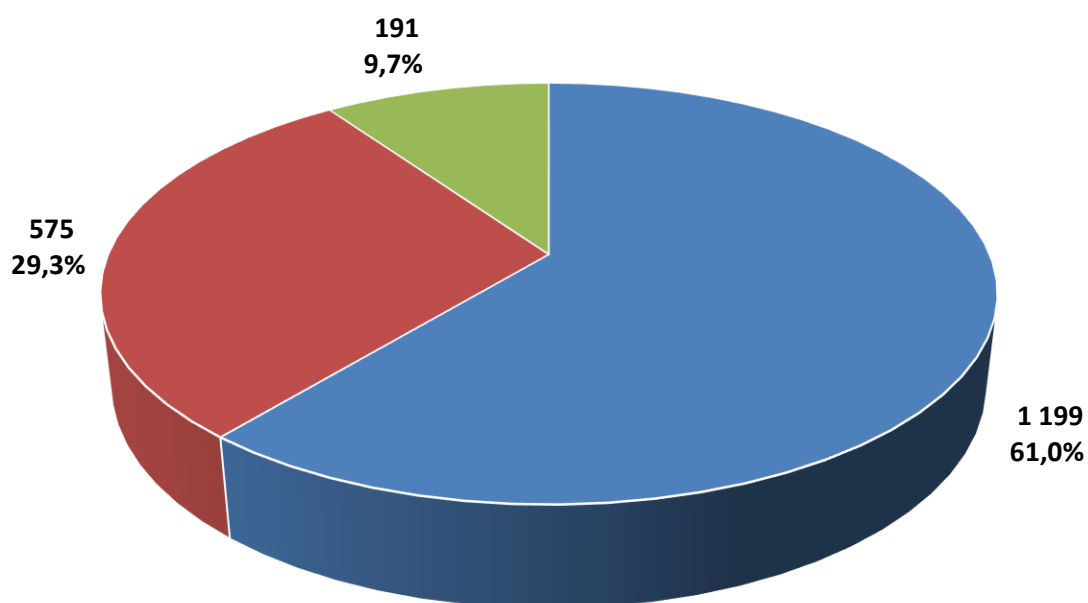
---

⁶⁰ Tu i dalej analiza oparta o Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego za okres od 2020-07-01 do 2020-12-31

- 575 rodzin zastępczych niezawodowych, w których przebywało 755 dzieci;
- 191 rodzin zastępczych zawodowych, w których przebywało 662 dzieci, w tym:
  - 64 rodziny zastępcze zawodowe pełniące funkcję pogotowia rodzinnego, w których przebywało 134 dzieci;
  - 35 rodzin zastępczych zawodowych specjalistycznych, w których przebywało 67 dzieci;
- 25 rodzin prowadzących rodzinne domy dziecka, w których przebywało 151 dzieci.

Pierwsze trzy typy rodzin zastępczych funkcjonowały w 2020 r. w każdym powiecie Małopolski.

Wykres 20: Typy rodzin zastępczych w Małopolsce na koniec 2020 r.

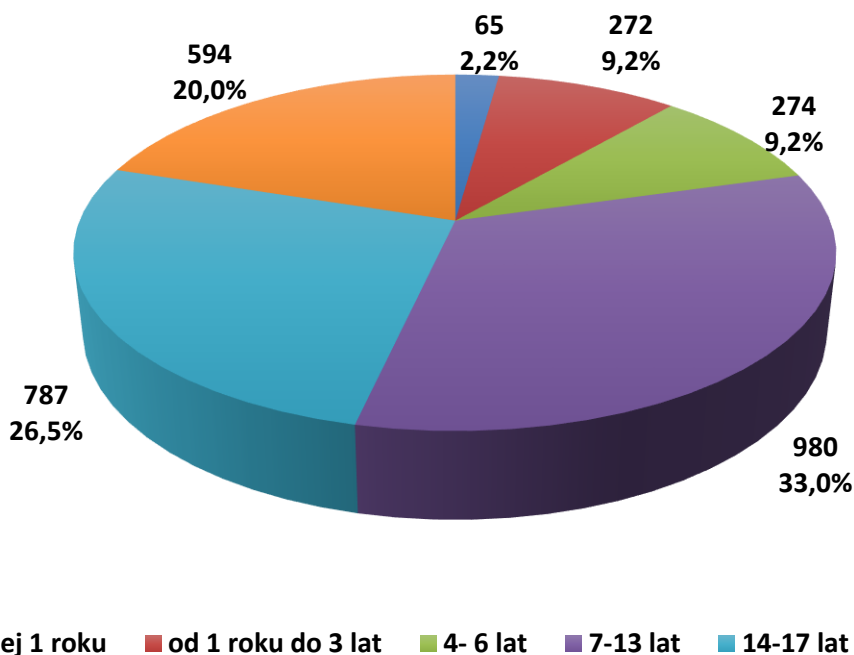

■ rodziny zastępcze spokrewnione ■ rodziny zastępcze niezawodowe ■ rodziny zastępcze zawodowe

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2020 r. Dane pochodzą ze Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego za okres od 2020-07-01 do 2020-12-31

Wykres 21: Wiek dzieci przebywających w małopolskich rodzinach zastępczych na koniec 2020 r.

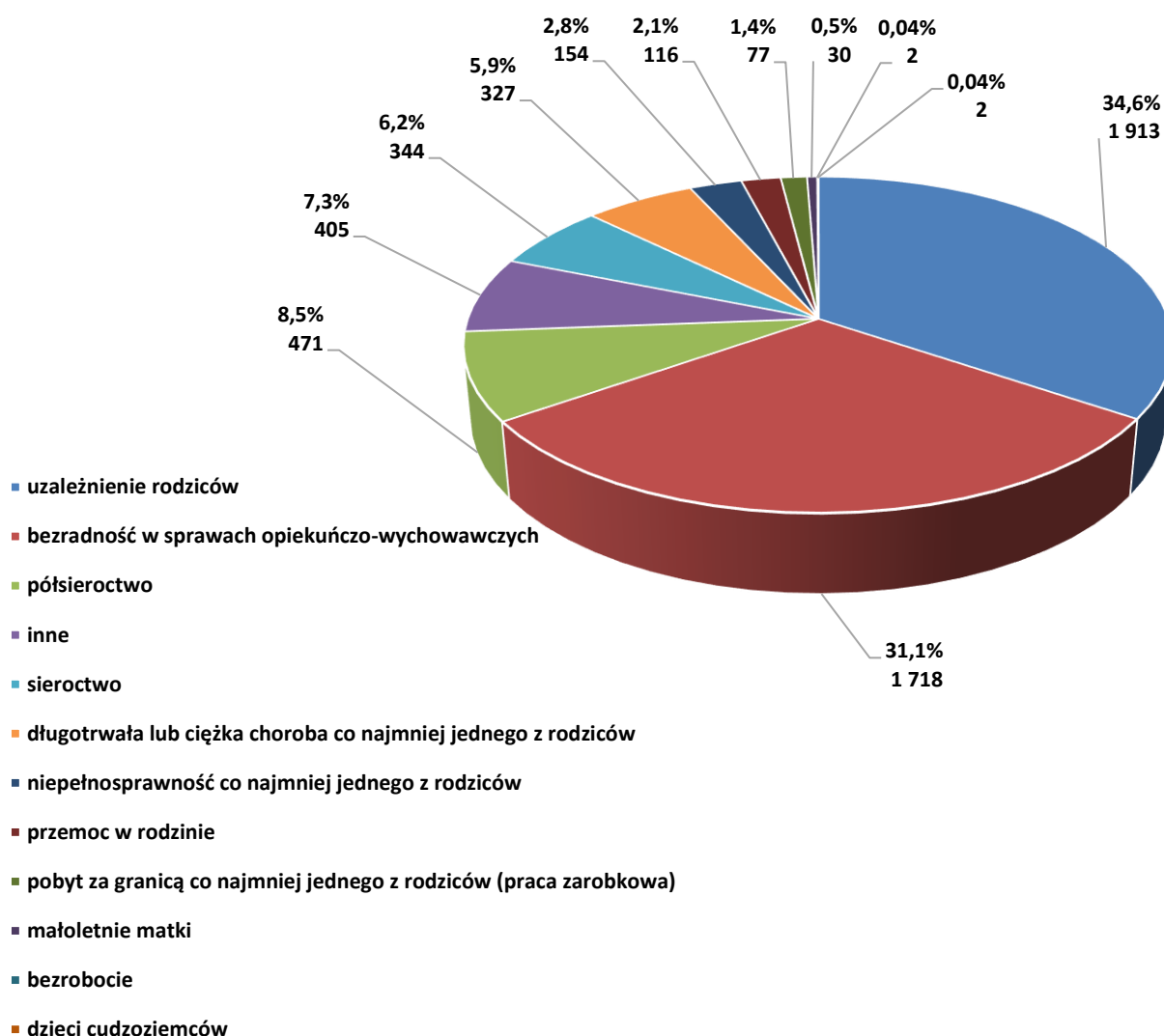

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2020 r. Dane pochodzą ze Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego za okres od 2020-07-01 do 2020-12-31

Spośród wychowanków przebywających w rodzinach zastępczych w województwie małopolskim na koniec 2020 r. najliczniejszą grupą były dzieci w wieku 7 - 13 lat – 1/3 była w tej grupie wiekowej (33%, 980 wychowanków). Kolejne 26,5% stanowiły dzieci w wieku 14 – 17 lat (787 wychowanków), a młodzież w wieku 18 - 24 lata stanowiła 20% (594 osoby). Z kolei najmłodsze dzieci (poniżej 1 roku życia) stanowiły 2,2% dzieci przebywających w rodzinach zastępczych (65 dzieci), a w wieku 1-3 lat – 9,2% dzieci przebywających w rodzinach zastępczych (272 dzieci). Dzieci w wieku 4-6 lat stanowiły 9,2% dzieci przebywających w rodzinach zastępczych (274 dzieci).

W ciągu całego 2020 r. w Małopolsce umieszczano dzieci w rodzinach zastępczych najczęściej z powodu uzależnienia rodziców (głównie od alkoholu) i bezradności życiowej rodziców (odpowiednio 34,6%, czyli 1 913 dzieci i 31,1%, czyli 1 718 dzieci). Relatywnie często dzieci umieszczano w rodzinie zastępczej z powodu śmierci jednego z rodziców – pólsieroctwo (trzeci powód ze względu na licznosc wskazań – 471 dzieci, 8,5%). W skutek sieroctwa biologicznego w rodzinach zastępczych umieszczono 344 dzieci, 62%. Wszystkie powody umieszczenia dzieci w rodzinach zastępczych znajdują się na wykresie poniżej.

Wykres 22: Powody umieszczenia dzieci w rodzinach zastępczych w Małopolsce w 2020 r.

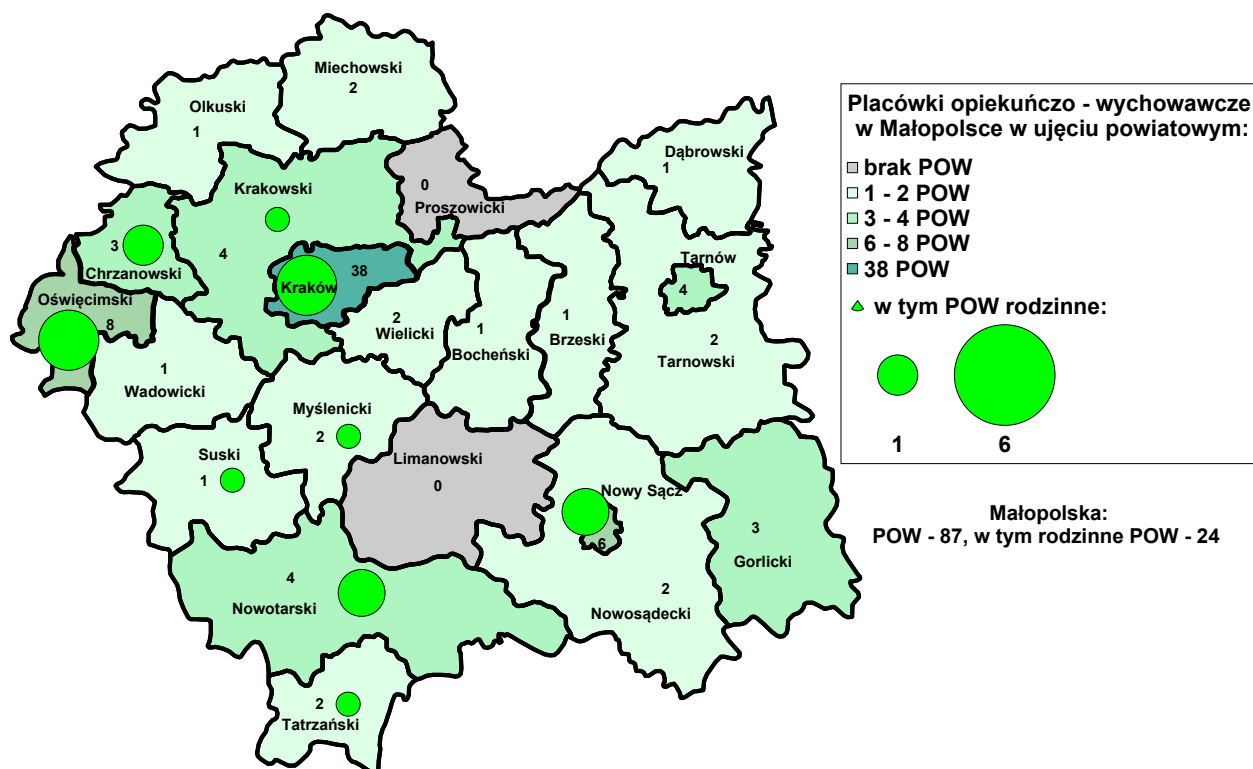

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2020 r. Dane pochodzą ze Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego za okres: od 2020-01-01 do 2020-06-30 i od 2020-07-01 do 2020-12-31

Nadal najmniej rozpowszechnioną formą rodzinnej pieczy zastępczej, obecną tylko w części małopolskich powiatów były rodzinne domy dziecka. Na swoim terenie na koniec 2020 r. posiadało rodzinny dom dziecka 11 z 22 małopolskich powiatów, przy czym w jednym z nich nie wychowywały się jeszcze dzieci. Przeciętnie w 2020 roku na 1 rodzinny dom dziecka przypadało 15 dzieci. Dzieci były umieszczane w rodzinnych domach dziecka z podobnych przyczyn co w rodzinach zastępczych. Jeżeli chodzi o wiek, to należy zauważyć, że w rodzinnych domach przebywają częściej dzieci starsze niż w rodzinach zastępczych.

Drugim typem pieczy zastępczej jest forma instytucjonalna. Na koniec 2020 roku w Małopolsce, w ramach instytucjonalnej pieczy zastępczej, funkcjonowało 87 placówek opiekuńczo-wychowawczych (POW) (w tym jedna powiatu tarnowskiego łącząca zadania placówki opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego i placówki opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego) oferujących łącznie 1 178 miejsc. Średnio w jednej placówce było 14 miejsc. W drugim półroczu roku 2020 w POW przebywało 1 019 dzieci (średnia z okresu sprawozdawczego).

Mapa 16: Placówki opiekuńczo - wychowawcze w Małopolsce w 2020 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2020 r. Dane pochodzą ze Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego za okres od 2020-07-01 do 2020-12-31

42 POW prowadzonych było przez podmioty zewnętrzne na zlecenie powiatu lub miasta na prawach powiatu. Pozostałe 45 POW funkcjonowało jako jednostki publiczne prowadzone przez samorzady terytorialne. Placówki zlokalizowane były we wszystkich powiatach poza powiatem proszowickim i limanowskim.⁶¹

W Małopolsce na koniec 2020 r. funkcjonowały 4 typy POW: socjalizacyjne, specjalistyczno-terapeutyczne, rodzinne i interwencyjne. Ze Sprawozdania rzeczowo-finansowego z

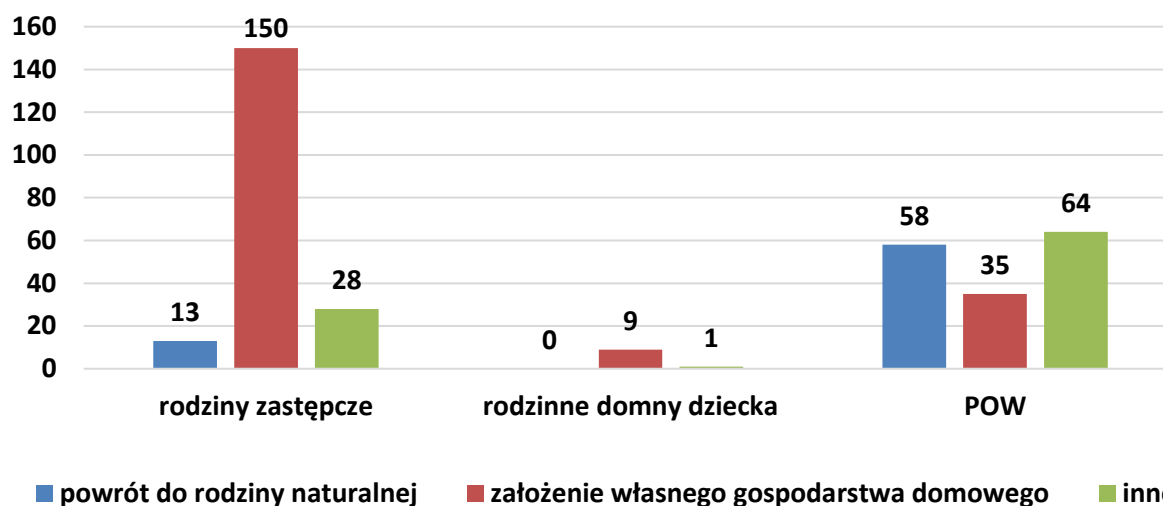
⁶¹ Analiza oparta o Sprawozdanie OZPS za 2020 r. i Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego za okres od 2020-07-01 do 2020-12-31

wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego wynika, iż w województwie małopolskim ich liczebność na koniec 2020 roku przedstawiała się następująco:

- 50 placówek typu socjalizacyjnego (w tym jedna łącząca zadania placówki typu socjalizacyjnego i typu interwencyjnego), oferujących 816 miejsc, w których przebywało 694 osoby,
- 8 placówek typu specjalistyczno-terapeutycznego, oferujących 89 miejsc, w których przebywało 88 wychowanków,
- 24 placówki typu rodzinnego, oferujące 189 miejsc, w których przebywało 165 dzieci,
- 6 placówek typu interwencyjnego (w tym jedna łącząca zadania placówki typu socjalizacyjnego i typu interwencyjnego), oferujących 84 miejsca, w których przebywało 72 osoby.

W placówkach opiekuńczo - wychowawczych zatrudniano na koniec 2020 r. łącznie 806 osób, w tym 617 zajmowało się opieką i wychowaniem dzieci i młodzieży. Przeciętnie w jednej placówce było zatrudnionych 9 osób, w tym 7 wychowawców.

Wykres 23: Kierunki opuszczania pieczy zastępczej w Małopolsce przez usamodzielnianych wychowanków w 2020 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2020 r. Dane pochodzą ze Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego za okres: od 2020-01-01 do 2020-06-30 oraz od 2020-07-01 do 2020-12-31

W pierwszym półroczu pieczę zastępczą opuściło 124 pełnoletnich wychowanków, a w II półroczu – 234 osoby. Łącznie w całym 2020 roku pieczę zastępczą opuściło 358 osób, z czego 19,8% (71 osób) powróciło do rodzin naturalnych, a 54,2% (194 osoby) założyło własne gospodarstwa domowe. Przy czym wychowankowie placówek opiekuńczo - wychowawczych

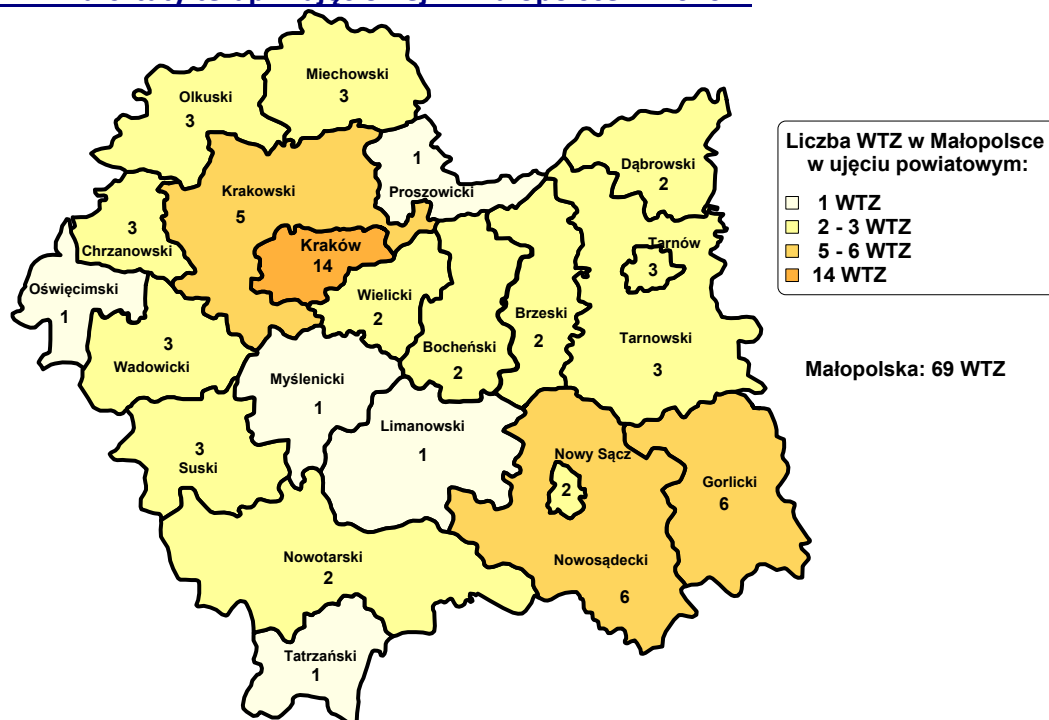
znacznie częściej powracali do rodzin naturalnych, w których się wychowywali przed umieszczeniem w placówce niż wychowankowie rodzin zastępczych – ci częściej zakładali własne gospodarstwa domowe⁶².

OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI:

Osobom z niepełnosprawnościami dedykowane jest wsparcie warsztatów terapii zajęciowej (WTZ), dające możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskiwania i przywracania umiejętności do podjęcia zatrudnienia. Zgodnie z danymi ze sprawozdania OZPS, w 2020 roku funkcjonowało w województwie 69 tego rodzaju jednostek. Dostęp do wsparcia oferowanego przez WTZ mieli mieszkańcy wszystkich powiatów Małopolski. Najwięcej placówek tego typu funkcjonowało w Krakowie – 14. Po jednym warsztacie było w powiatach: limanowskim, proszowickim i tatrzańskim oraz myślenickim i oświęcimskim (dwa ostatnie posiadały filie, odpowiednio: 2 i 4).

Jak wskazują dane zebrane w formularzach OZPS kadra małopolskich warsztatów terapii zajęciowej liczyła w 2020 r. 926 osób, średnio w pojedynczym warsztacie było zatrudnionych 13 pracowników. W 2020 r. w Małopolsce w zajęciach WTZ uczestniczyło łącznie 2 760 osób z niepełnosprawnościami.

Mapa 17: Warsztaty terapii zajęciowej w Małopolsce w 2020 r.

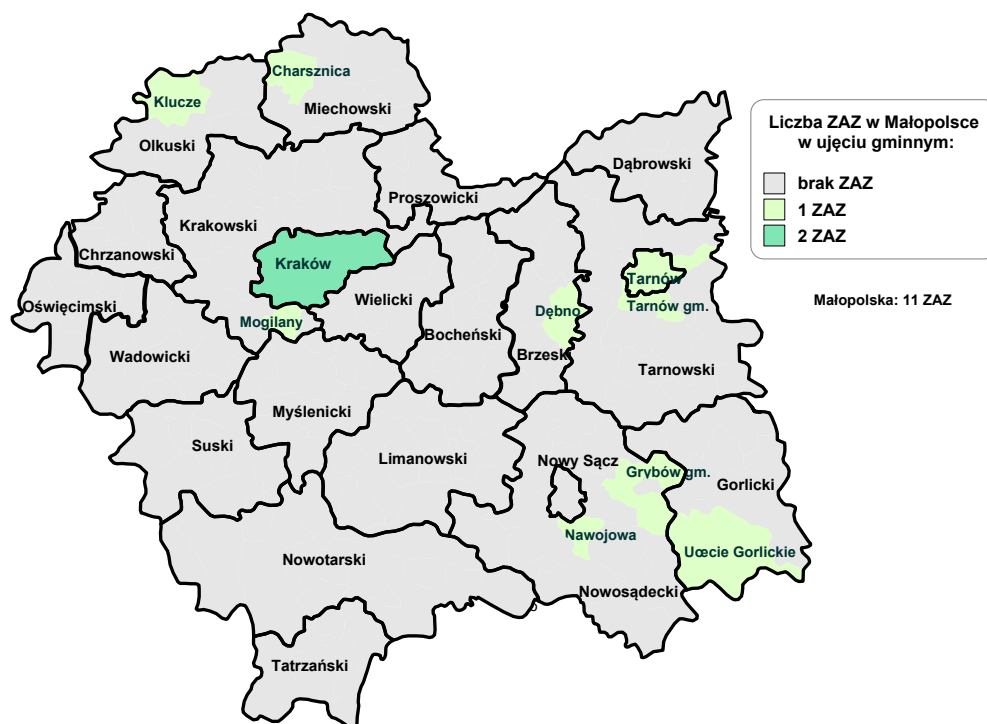

⁶² Analiza oparta o Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego za okres: od 2020-01-01 do 2020-06-30 oraz od 2020-07-01 do 2020-12-31.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2020 r. Dane pochodzą ze sprawozdania OZPS.

W roku 2020 na terenie województwa małopolskiego działało 11 zakładów aktywności zawodowej (ZAZ). W porównaniu z rokiem 2019 liczba ta nie uległa zmianie. Po dwa zakłady zlokalizowane były w Krakowie i powiecie nowosądeckim (w gminach Grybów i Nawojowa), a pozostałe 7 – w mieście Tarnowie oraz gminach: Charsznica (p. miechowski), Dębno (p. brzeski), Klucze (p. olkuski), Mogilany (p. krakowski), Uście Gorlickie (p. gorlicki) i gminie wiejskiej Tarnów.⁶³

Mapa 18: Zakłady aktywności zawodowej w Małopolsce w 2020 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie wykazu ZAZ, MUW w Krakowie: <https://bip.malopolska.pl/muw,a,1085851,wykazy-zakladow-pracy-chronionej-i-zakladow-aktywnosci-zawodowej.html>, (dostęp: 17.03.2021 r.)

Z roku na rok ubywa zakładów pracy chronionej. Na początku 2021 r. w województwie małopolskim funkcjonowało 41 zakładów pracy chronionej (ZPCh), o 4 mniej niż przed rokiem oraz o ponad połowę, bo 49 mniej w porównaniu do 2014 roku. Zlokalizowane były one na terenie 10 powiatów, z czego większość w miastach na prawach powiatu: 23 zakłady zlokalizowane były w Krakowie (o 2 mniej niż w poprzednim roku), a 5 w Tarnowie (podobnie jak rok wcześniej). Natomiast niepełnosprawni mieszkańcy jedenastu powiatów (bocheńskiego, brzeskiego, dąbrowskiego, gorlickiego, limanowskiego,

⁶³ Na podstawie wykazu zakładów aktywności zawodowej działających na terenie województwa małopolskiego dostępnego na stronie internetowej BIP Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie: <https://bip.malopolska.pl/muw,a,1085851,wykazy-zakladow-pracy-chronionej-i-zakladow-aktywnosci-zawodowej.html>, (dostęp: 17.03.2021 r.)

miechowskiego, nowotarskiego, suskiego, tatrzańskiego, wadowickiego i wielickiego) oraz miasta Nowy Sącz nie mieli możliwości podjęcia pracy w zakładzie pracy chronionej w swojej okolicy⁶⁴.

Mapa 19: Zakłady pracy chronionej w Małopolsce w 2021 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie wykazu zakładów pracy chronionej, MUW w Krakowie: <https://bip.malopolska.pl/muw,a,35120,przyznawanie-statusu-zakladu-aktywnosci-zawodowej.html>, (dostęp: 17.04.2021 r.)

Inną ważną formą wsparcia osób z niepełnosprawnościami jest umożliwienie im korzystania z rehabilitacji. Jedną z form zorganizowanej aktywnej rehabilitacji połączonej z elementami wypoczynku, której celem jest ogólna poprawa psychofizycznej sprawności oraz rozwijanie umiejętności społecznych⁶⁵ były turnusy rehabilitacyjne. W województwie małopolskim na początku 2020 r. działało 81 ośrodków (o 2 mniej niż przed rokiem), w których mogą odbywać się turnusy rehabilitacyjne dla osób z niepełnosprawnościami. Lokalizacja takich ośrodków łączy się przede wszystkim z czynnikami środowiskowymi, geograficznymi i klimatycznymi poszczególnych rejonów Małopolski. Turnusy rehabilitacyjne mogą być organizowane przez osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, osoby prawne i inne jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej. W Małopolsce wymagany wpis do

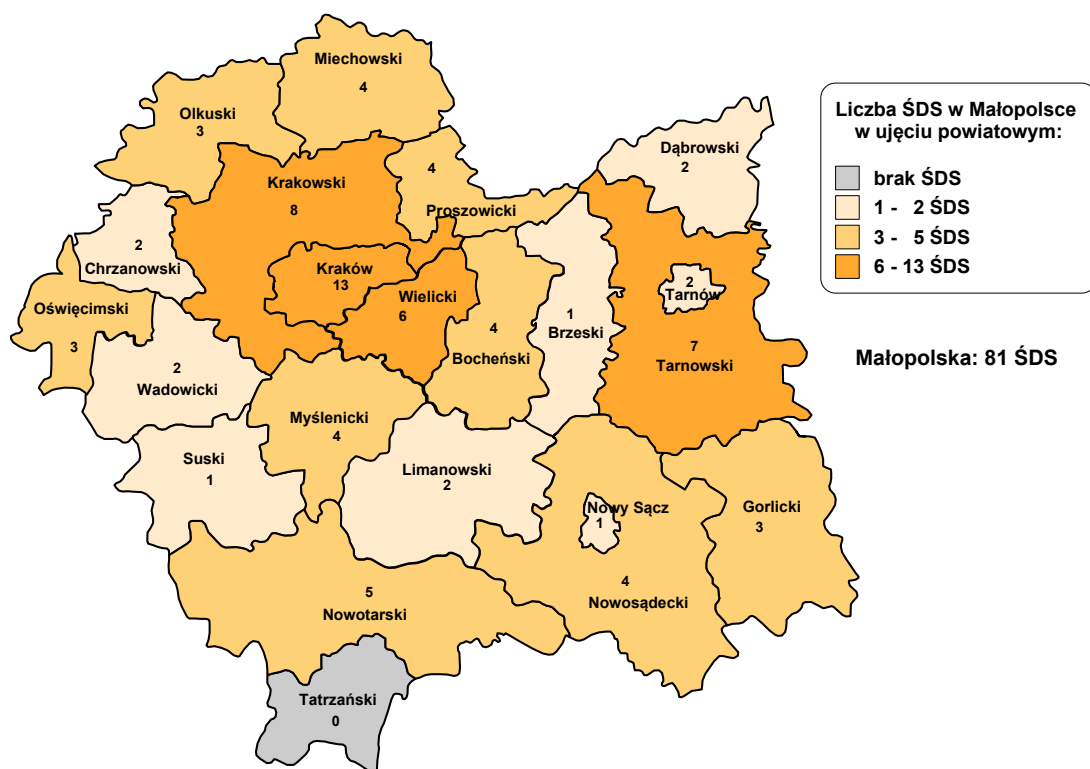
⁶⁴ Wykaz zakładów pracy chronionej województwa małopolskiego dostępny na stronie Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie: <https://bip.malopolska.pl/muw,a,35120,przyznawanie-statusu-zakladu-aktywnosci-zawodowej.html>, dostęp: 17.03.2021 r.

⁶⁵ Art.. 10c Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

rejestr wojewody obecnie posiada 46 organizatorów turnusów rehabilitacyjnych (o 2 mniej niż przed rokiem)⁶⁶.

Wsparcie osób z zaburzeniami psychicznymi w województwie małopolskim w 2020 roku oferowało 81 środowiskowych domów samopomocy (ŚDS) – o jeden więcej niż przed rokiem. Jedynym powiatem, w którym nie funkcjonował w 2020 r. ŚDS był powiat tatrzański. 40 gminnych ŚDS prowadzonych było przez 25 gmin i 15 jednostek zewnętrznych na zlecenie gmin. Z kolei 16 ŚDS było prowadzonych przez 3 miasta na prawach powiatu, przy czym 14 z nich prowadziły jednostki zewnętrzne na zlecenie miast. Natomiast 25 ŚDS było prowadzonych przez 15 powiatów, w tym prowadzenie 13 ŚDS 9 powiatów zleciło jednostkom zewnętrznym. W 2020 roku z usług ŚDS korzystało 3 312 osób⁶⁷. Kadra środowiskowych domów samopomocy liczyła 938 osób, przy czym średnio w jednym ŚDS zatrudnionych było w 2020 r. ok. 12 pracowników⁶⁸.

Mapa 20: Środowiskowe domy samopomocy w Małopolsce w 2020 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2020 r. Dane pochodzą ze sprawozdania MRPiPS-03 za I - XII 2020 r. (dostęp 22.03.2021 r.).

⁶⁶ Wykaz ośrodków, w których mogą odbywać się turnusy rehabilitacyjne oraz organizatorów znajduje się na stronie internetowej: www.empatia.mpips.gov.pl/dla-swadczeniobiorcow/turnusy/wyszukiwarka-osrodkow (dostęp: 17.03.2021 r.)

⁶⁷ Analiza oparta o sprawozdanie MRPiPS-03 za I - XII 2020 r. (dostęp: 22.03.2021 r.).

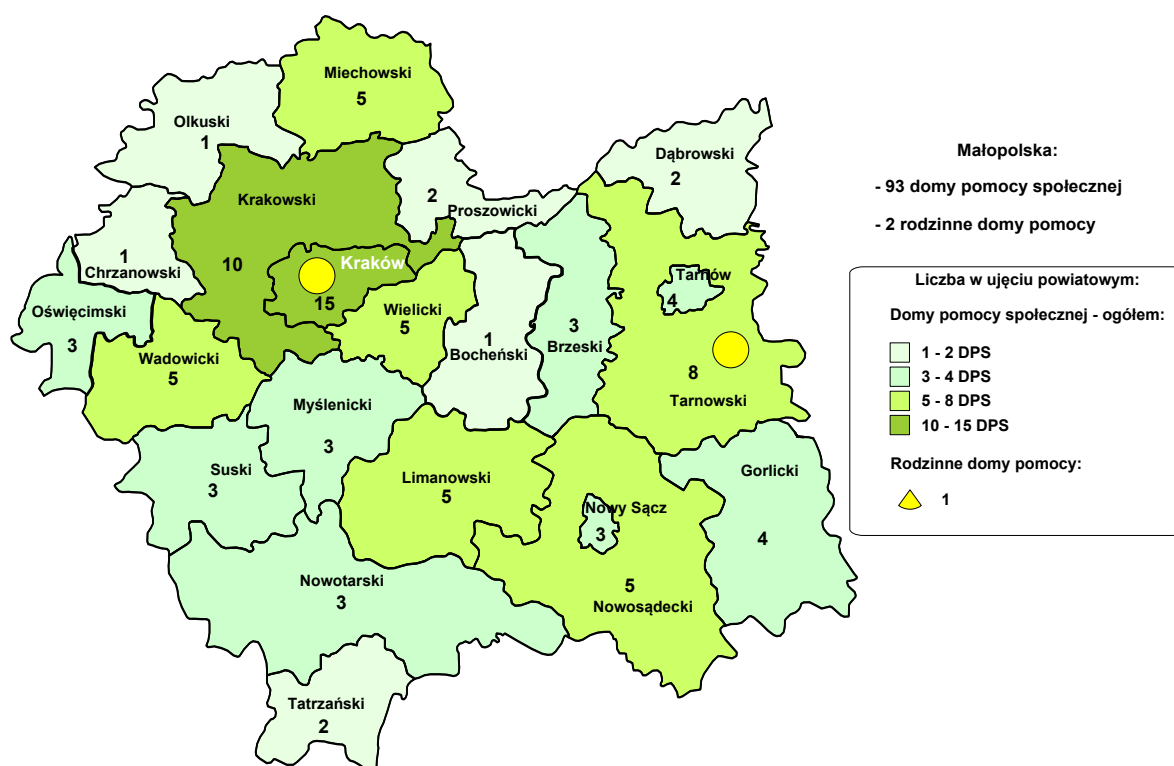
⁶⁸ Analiza oparta o sprawozdanie OZPS.

OSOBY STARSZE:

W województwie małopolskim z początkiem 2021 r. funkcjonowały 93 domy pomocy społecznej (DPS). W większości (57 jednostek) były one prowadzone samodzielnie przez samorządy: 3 miast na prawach powiatów (18 DPS), 16 powiatów (36 DPS) i 3 gmin (3 DPS - Borzęcin p. brzeski, Grybów p. nowosądecki oraz Sękowa p. gorlicki). 34 małopolskie DPS prowadziły różne podmioty na zlecenie 13 powiatów (28), 2 miast na prawach powiatu (5 DPS) i gminy Niepołomice (p. wielicki). Dodatkowo w Małopolsce funkcjonują 2 DPS szczególnej kategorii, które nie są prowadzone przez samorządy i nie działają też na ich zlecenie. Wszystkie 93 małopolskie domy w styczniu 2021 r. oferowały 8 258 miejsc⁶⁹. W 2020 r. z 91 małopolskich DPS skorzystało w ciągu całego roku 8 911 osób (o 164 osoby mniej niż rok wcześniej). Kadra małopolskich domów pomocy społecznej w 2020 r. liczyła 6 162 pracowników, średnio w jednym domu zatrudnionych było 67 pracowników. Brak danych o mieszkańcach i pracownikach dwóch DPS działających poza samorządami⁷⁰.

Mapa 21: Małopolska - Domy pomocy społecznej z początkiem 2021 r. i rodzinne domy pomocy na koniec 2020 r.

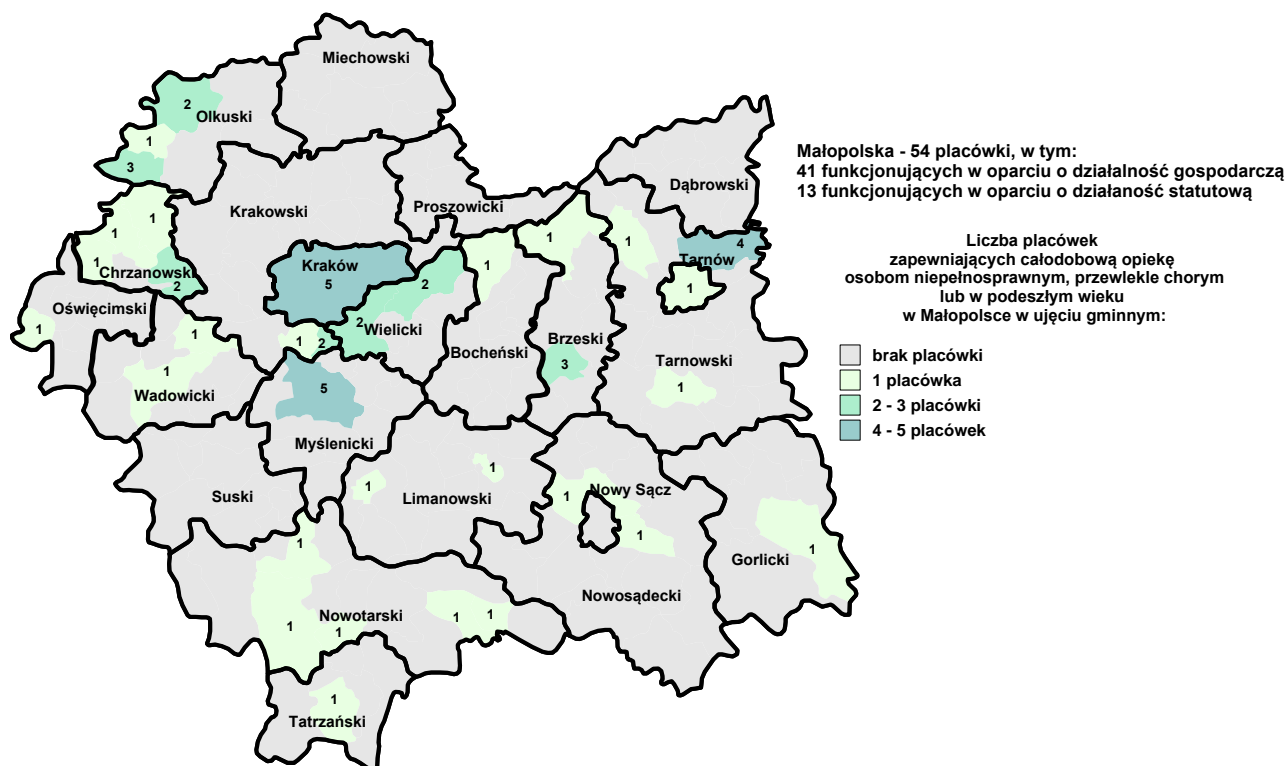
Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie ze sprawozdania MRPiS-03 za I - XII 2020 r. (dostęp 22.03.2021 r.) oraz z Wykazu domów pomocy społecznej, stan na 10.03.2021 r., <https://bip.malopolska.pl/muw,a,3261,rejestr-domow-pomocy-spoecznej-oraz-placowek-zapewniajacych-calodobowa-opieke.html>, dostęp: 17.03.2021 r.

⁶⁹ Wykaz domów pomocy społecznej, stan na 10.03.2021 r <https://bip.malopolska.pl/muw,a,3261,rejestr-domow-pomocy-spoecznej-oraz-placowek-zapewniajacych-calodobowa-opieke.html>, dostęp: 10.03.2021 r.

⁷⁰ Analiza oparta o sprawozdanie OZPS.

Powyższa mapa pokazuje też specyficzny typ placówek opieki całodobowej, jakim są tzw. rodzinne domy pomocy. Ich działalność reguluje Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 31 maja 2012 r. w sprawie rodzinnych domów pomocy. Rodzinny dom pomocy świadczy usługi bytowe i opiekuńcze w budynku mieszkalnym jednorodzinny, którego właścicielem lub najemcą jest osoba fizyczna prowadząca rodzinny dom pomocy, w którym ta osoba zamieszkuje lub organizacja pożytku publicznego – w przypadku rodzinnego domu pomocy prowadzonego przez organizację pożytku publicznego. W województwie małopolskim według danych sprawozdania MRPiPS-03 w 2020 r. były jedynie 2 takie domy: w Krakowie oraz w gminie Lisia Góra (p. tarnowski). Korzystało z nich w 2020 roku 19 starszych i niepełnosprawnych mieszkańców.

Mapa 22: Placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku w Małopolsce w 2021 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie: <https://bip.malopolska.pl/muw,a,3261,rejestr-domow-pomocy-spolecznej-oraz-placowek-zapewniajacych-calodobowa-opieke.html>, (stan na 15.03.2021 r.); dostęp: 17.03.2021 r.

Obok DPS funkcjonują również tzw. placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub w podeszłym wieku. Placówki te działają pod różnymi nazwami, najczęściej: dom opieki, seniora, emerytów, spokojnej jesieni, spokojnej starości czy centrum rehabilitacyjno-pielęgnacyjne, pensjonat, ośrodek opiekuńczy. Według

rejestr Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego na początku 2021 r. (dane na dzień 15.03.2021 r.) funkcjonowały w regionie 54 takie placówki (o 2 więcej niż w poprzednim roku) oferujące łącznie 2 015 miejsc⁷¹ (o 173 miejsca więcej niż przed rokiem). W większości są one prowadzone przez osoby prywatne, jako działalność gospodarcza (41 placówek) oraz przez organizacje III sektora, jako realizacja zapisów statutowych tych organizacji (13 placówek). Wszystkie tego typu placówki obowiązują wpis do powyższego rejestru, a tym samym podlegają one kontrolom administracji rządowej. Najwięcej placówek zlokalizowanych jest w powiecie tarnowskim (6 placówek) w powiecie olkuskim funkcjonuje 6 placówek. Natomiast w Krakowie oraz powiatach: chrzanowskim, myślenickim i nowotarskim działa po 5 placówek. Rozmieszczenie tego rodzaju placówek w Małopolsce ilustruje powyższa mapa.

Do placówek całodobowej opieki należy doliczyć podmioty opieki długoterminowej, w tym paliatywnej funkcjonujące w sektorze Zdrowia, takie jak: zakłady opiekuńczo-lecznicze (ZOL), zakłady pielęgnacyjno-opiekuńcze (ZPO), oddziały opieki paliatywnej i hospicja.

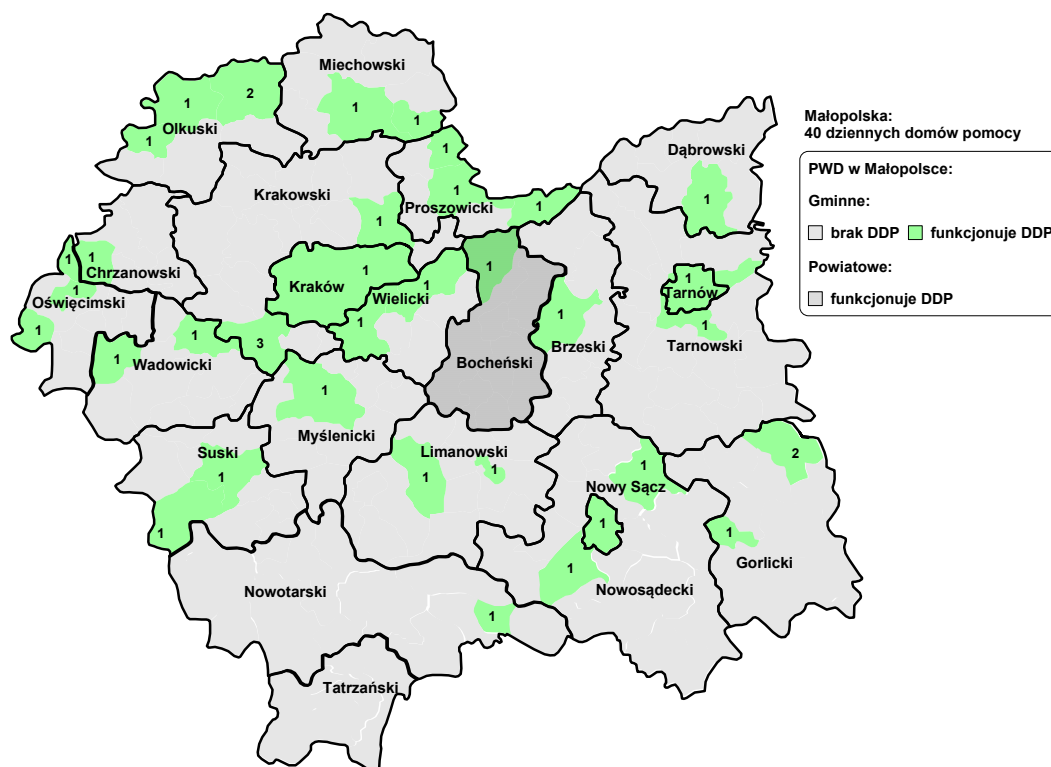
Zestawiając dane GUS publikowane w Banku Danych Lokalnych za 2019 r. (ostatnie dostępne dane) oraz bieżące dane umieszczone w serwisie internetowym Narodowego Funduszu Zdrowia Oddziału Małopolskiego liczbę takich podmiotów w regionie i dostępnych w nich łóżek można oszacować następująco:

- 46 zakładów opiekuńczo-leczniczych i zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych z około 3,3 tys. łóżek;
- 18 hospicjów stacjonarnych i oddziałów opieki paliatywnej, dysponujących ok. 430 łózkami.

---

⁷¹ Rejestr placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, w tym prowadzonych na podstawie przepisów o działalności gospodarczej działających na obszarze województwa małopolskiego (stan na 15.03.2021 r.), <https://bip.malopolska.pl/muw,m,5189,ewidencje-i-rejestry.html>, dostęp: 17.03.2021 r.

Mapa 23: Dzielne domy pomocy w Małopolsce w 2020 r.

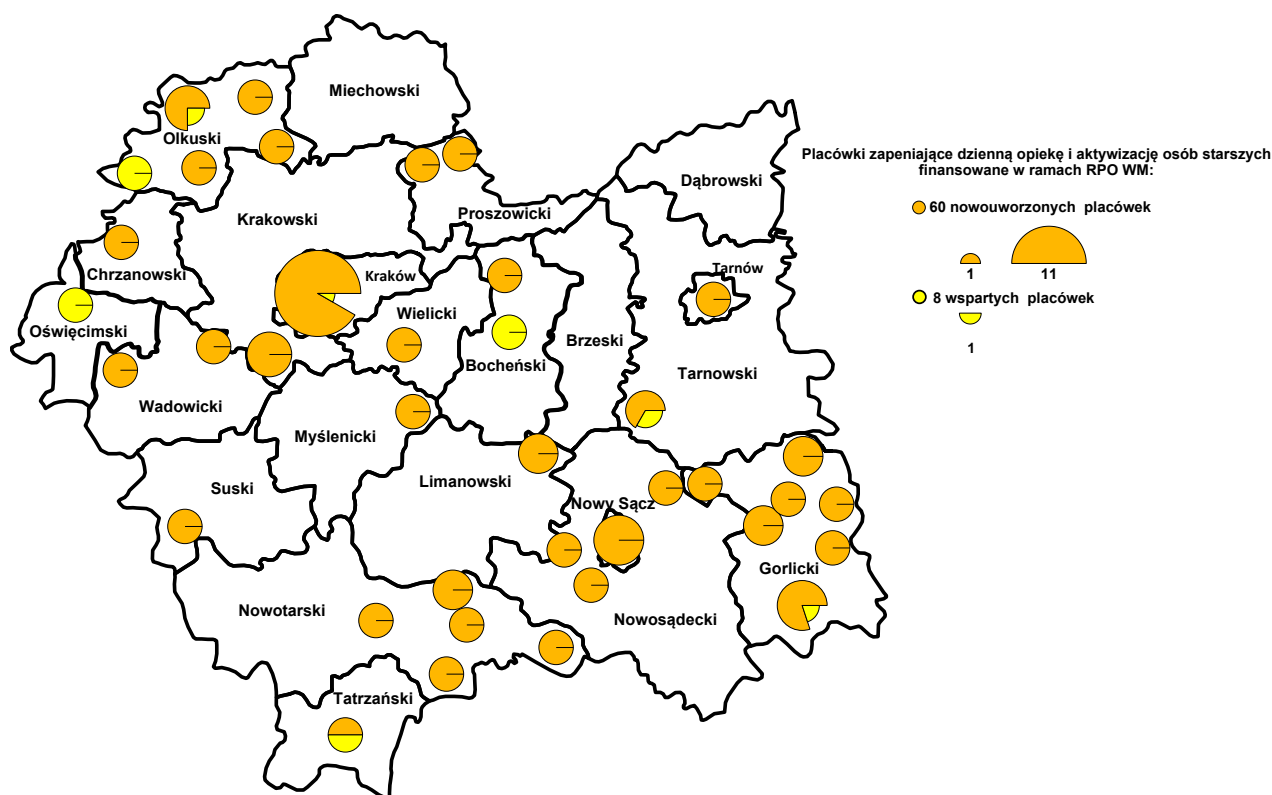

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2020 r. Dane pochodzą z formularzy OZPS.

Obok podmiotów oferujących opiekę całodobową funkcjonują ośrodki wsparcia zapewniające starszym osobom niesamodzielną opiekę dzienną. W sprawozdaniu OZPS za 2020 r. wykazano 39 dziennych domów pomocy (DDP). Dodatkowo w Tarnowie – w strukturze domu pomocy społecznej – funkcjonował Dzienny Dom Pobytu. Należy dodać, iż w 2021 roku swoją działalność rozpocznie kolejnych 6 DDP.

Dane o miejscach, korzystających oraz kadrze wykazano w sprawozdaniach w odniesieniu do 32 DDP, co dało 1 478 miejsc, z których skorzystało w 2020 r. 1 806 osób. Kadra tych placówek liczyła 275 osób.

Mapa 24: Placówki zapewniające dzienną opiekę i aktywizację osób starszych dofinansowane z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020

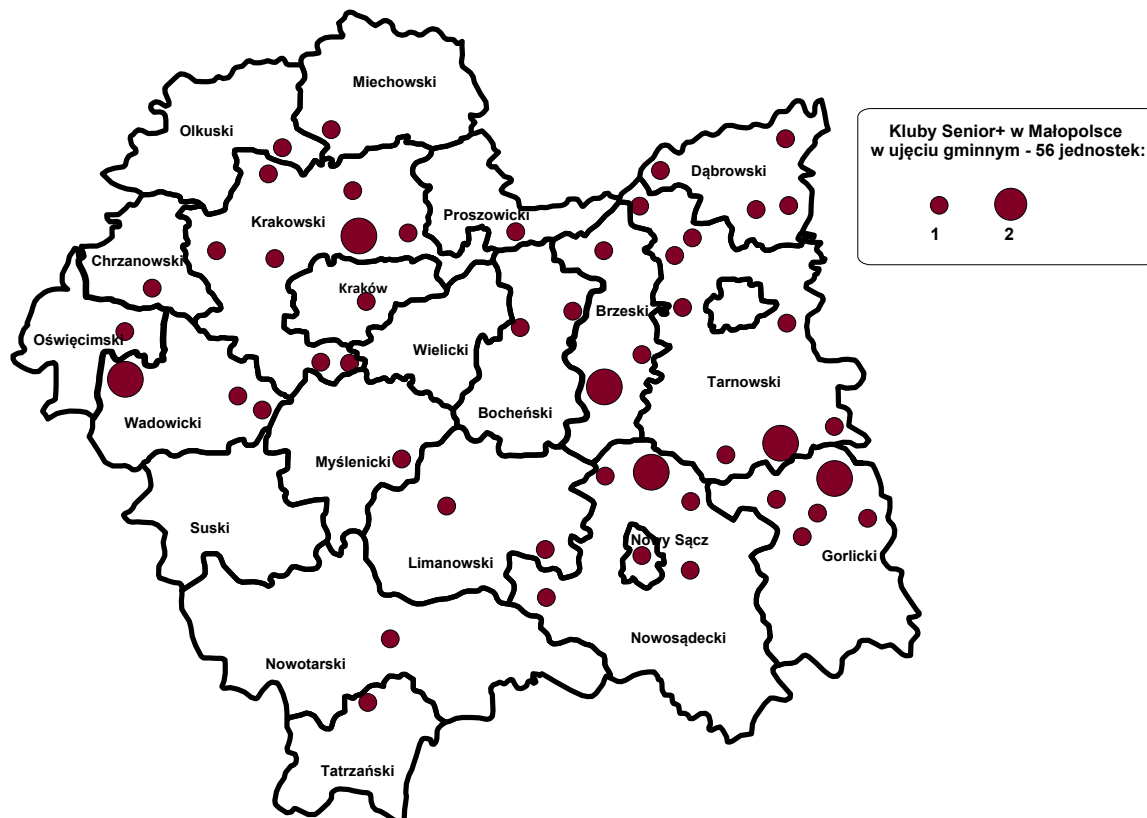
Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych udostępnionych przez Małopolskie Centrum Przedsiębiorczości.

Pamiętać jednak należy, że powstające dzienne domy pomocy (zdefiniowane w ustawie o pomocy społecznej) mogą być finansowane z różnych źródeł – środków własnych samorządów terytorialnych, środków pochodzących z rządowego Programu Wieloletniego Senior+ na lata 2015-2020 (wcześniej Program Senior-WIGOR), środków europejskich dla regionów. Obok nich powstają placówki spełniające takie same funkcje, ale działające poza sektorem pomocy społecznej, w tym poza sektorem publicznym, uruchamiane również ze środków europejskich z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 – 9. Osi priorytetowej Region spójny społecznie, Poddziałanie 9.2.2 i 9.2.3 Typ projektu B. Wsparcie dla tworzenia i/lub działalności placówek zapewniających dzienną opiekę i aktywizację osób niesamodzielnych. Tu Beneficjentami mogą być także organizacje pozarządowe, organizacje non-profit, kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorcy, instytucje publiczne i prywatne świadczące usługi społeczne i zdrowotne. Do końca 2020 r. zawartych było 30 umów z Beneficjentami. W ramach w/w projektów planuje się utworzenie 60 nowych placówek

zapewniających dzienną opiekę i aktywizację osób niesamodzielnych w Małopolsce i rozszerzenie zakresu działalności 8 kolejnych placówek. Interwencje Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 w omawianym obszarze ilustruje mapa zamieszczona powyżej.

Wydaje się jednocześnie, że aktywność Beneficjentów nie jest największa tam, gdzie potrzeby mogą być najwyższe. Wniosek taki można wysnuć na podstawie analizy danych demograficznych takich, jak udział starszych mieszkańców w danej populacji czy indeks podwójnego starzenia się. Wśród powiatów najstarszych demograficznie (gdzie udział mieszkańców w wieku 60+ przekroczył 25%) znalazły się: Tarnów (29,6%), powiat olkuski (28,1%), powiat chrzanowski (28%), powiat miechowski (27,9%), Kraków (26,6%), powiat oświęcimski (26,4%), powiat proszowicki – 25,3%, przy przeciętnej dla regionu 23,8%. Najwyższym udziałem osiemdziesięciolatków i starszych mieszkańców wśród osób powyżej 60 roku życia charakteryzowały się powiaty: tarnowski, dąbrowski, oraz Kraków i Tarnów (odpowiednio: 20,3%; 20,1%; 19,9% i 19,5%), przy średniej dla regionu 18,7%.

Mapa 25: Kluby samopomocy Senior+ w Małopolsce w 2020 r.

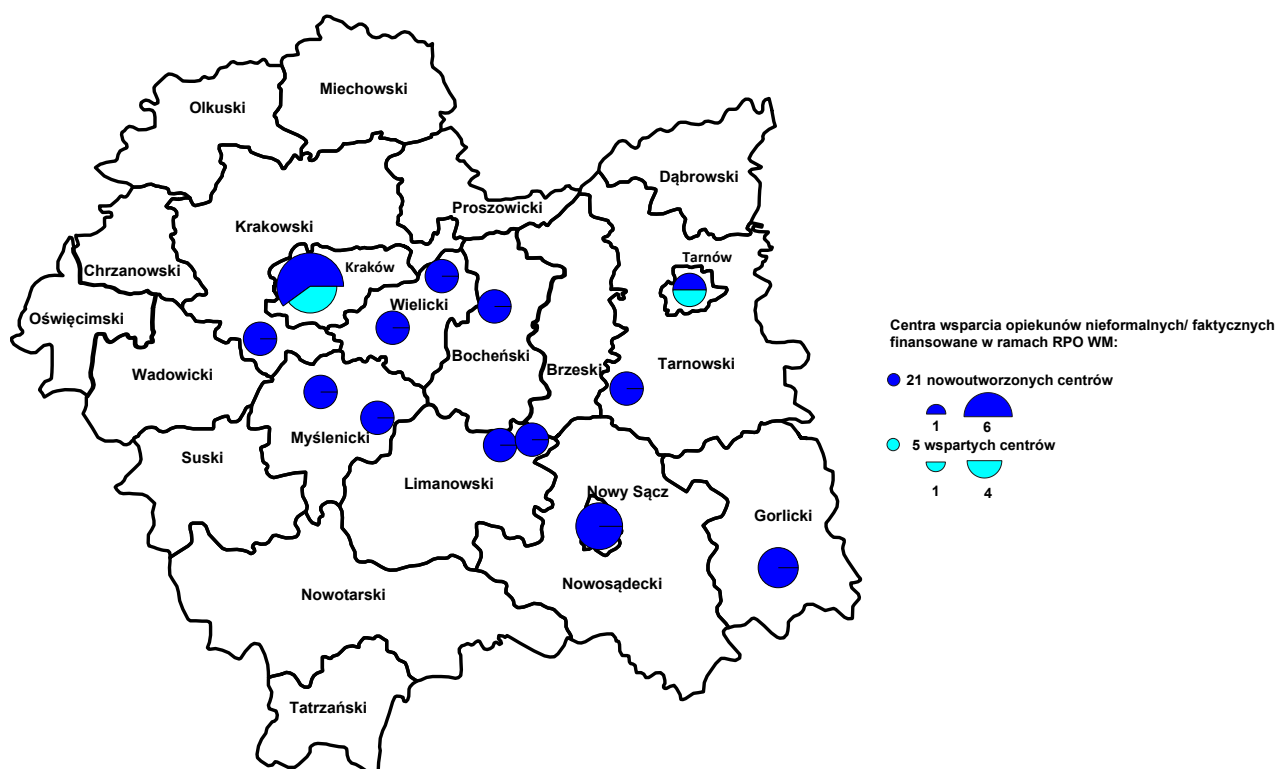

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2020 r. Dane pochodzą z portalu senior.gov.pl (dostęp 03.02.2021 r.) i sprawozdania OZPS.

Dodatkowo poza dziennymi domami pomocy z rządowego programu Senior+ finansowane są Kluby Senior+. Według ministerialnego serwisu internetowego za sprawą tego Programu w Małopolsce do tej pory powstało ich 56 w 50 gminach. Ze sprawozdania OZPS wynika natomiast, że ogólnie gminy prowadziły w 2020 r. 73 kluby samopomocy.

Omawiając istniejące w regionie wsparcie dla seniorów nie sposób nie wspomnieć o inicjatywie Województwa Małopolskiego dotyczącej pomocy dla rodzin opiekujących się w domach osobami niesamodzielnymi, w tym starszymi. Przedsięwzięcie realizowane jest w ramach RPO WM 2014-2020 Poddziałń 9.2.2 i 9.2.3 Usługi opiekuńcze oraz interwencja kryzysowa – ZIT/SPR, typ projektu A - Działania wspierające opiekunów nieformalnych osób niesamodzielnymi, poprzez uruchomienie centrów wsparcia opiekunów (...). W regionie docelowo działać ma 26 centrów wsparcia opiekunów rodzinnych, część z nich prowadzi już działalność.

Mapa 26: Centra wsparcia opiekunów nieformalnych/ faktycznych osób niesamodzielnymi dofinansowane z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych udostępnionych przez Małopolskie Centrum Przedsiębiorczości.

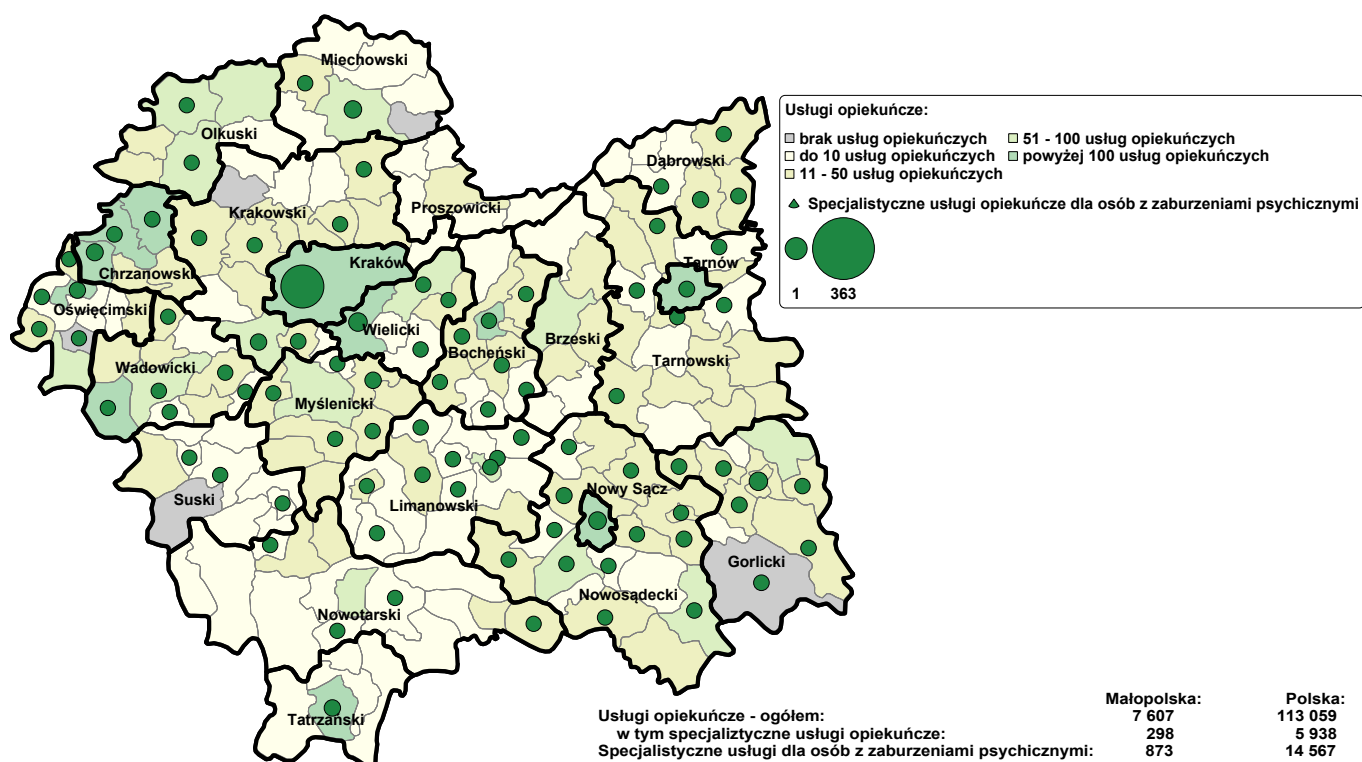

Wśród usług, jakie ośrodki pomocy społecznej oferują mieszkańcom (głównie starszym) są również usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne usługi opiekuńcze (zadanie własne gminy), a także specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi (zadanie zlecone gminie), kierowane do osób potrzebujących pomocy w codziennym funkcjonowaniu z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn. W 2020 r. w Małopolsce udzielono tego rodzaju pomocy łącznie 8 480 osobom⁷² (o 601 mniej niż przed rokiem).

Najczęściej były oferowane usługi opiekuńcze będące zadaniem własnym gminy – objęto nimi 7 607 osób (o 538 osób mniej niż przed rokiem), z czego specjalistycznymi usługami opiekuńczymi – jedynie 298 klientów (o 120 mniej niż w 2019 r.). Tego rodzaju usługi nie były świadczone w ogóle w 2020 r. w 5 gminach Małopolski. Dodatkowo nie więcej niż 10 osobom świadczonego rodzaju usługi w 77 gminach, czyli w 5 więcej niż rok wcześniej.

Specjalistycznymi usługami opiekuńczymi dla osób z zaburzeniami psychicznymi objęto 873 osoby (o 63 mniej niż w 2019 r.) zamieszkujących 89 gmin.

Mapa 27: Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania w Małopolsce w 2020 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych za 2020 r. Dane pochodzą ze sprawozdania MRPiPS-03 za I - XII 2020 r. (dostęp 22.03.2021 r.).

⁷² Tu i dalej analiza oparta o sprawozdanie MRPiPS-03.

Usługi opiekuńcze w Małopolsce wzbogaca projekt samorządu województwa małopolskiego - Małopolski Tele-Anioł, realizowany od lutego 2018 w ramach 9. Osi Priorytetowej Region spójny społecznie Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020, Działanie 9.2 Usługi społeczne i zdrowotne, poddziałanie 9.2.1 Usługi społeczne i zdrowotne w regionie, zakres wsparcia: D Wsparcie projektów z zakresu teleopieki. Jego celem jest poprawa jakości życia osób niesamodzielnych - starszych, chorych lub z niepełnosprawnościami, poprzez realizację działań na rzecz rozwoju usług opiekuńczych i sąsiedzkich w miejscu zamieszkania oraz usług wykorzystujących nowoczesne technologie informacyjno-komunikacyjne, które umożliwią tym osobom jak najdłuższe bezpieczne pozostanie w ich środowisku.

„Małopolski Tele-Anioł” jest największym projektem teleopiekuńczym w Polsce, w którym założono, że z usług teleopieki skorzysta minimum 6 000 osób niesamodzielnych, w tym 1 800 osób otrzyma dodatkowe usługi opiekuńcze lub sąsiedzkie, tj. aż milion godzin usług sąsiedzkich oraz 160 tysięcy godzin profesjonalnych usług opiekuńczych. Do 31 grudnia 2020 roku z usług teleopiekuńczych w ramach projektu skorzystało 5 716 osób niesamodzielnych, z tego 1 395 osób otrzymało dodatkowe usługi sąsiedzkie/ opiekuńcze świadczone w miejscu zamieszkania. Zdecydowaną większość z tej grupy stanowią seniorzy⁷³.

Dodatkowo w 2020 roku kontynuowany był ogólnopolski program *Opieka 75+* adresowany do gmin (do 60 tys. mieszkańców), które realizują usługi opiekuńcze samodzielnie lub zlecają organizację zadania organizacjom pozarządowym albo kupują usługi opiekuńcze od sektora prywatnego. „Gminy, które przystępują do realizacji programu uzyskują finansowe wsparcie w realizacji usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych, dla osób w wieku 75 lat i więcej, do 50% przewidywanych kosztów realizacji zadania”⁷⁴. W Małopolsce w 2020 r. do programu przystąpiło 36 gmin, w tym 28 z nich kontynuowało jego realizację z 2019 r., a 8 gmin rozpoczęło realizację programu w 2020 r. 4 gminy z realizujących program w 2019 r. w roku 2020 r. nie sięgnęło po środki na kolejny okres⁷⁵.

Istotnym uzupełnieniem działań służb publicznych na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu seniorów są uniwersytety trzeciego wieku (UTW). Prowadzą one w szczególności działalność edukacyjną lub aktywizującą seniorów, a także działalność w zakresie ochrony praw

---

⁷³ Źródło – Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego Departament Rodziny, Zdrowia i Spraw Społecznych.

⁷⁴ Serwis ministerialny MRPiPS: <https://www.gov.pl/web/rodzina/program-opieka-75-edycja-2020>.

⁷⁵ Informacje pozyskane z Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie.

osób starszych. W województwie małopolskim w kwietniu 2021 r. działało 55 UTW oraz Ogólnopolska Federacja Stowarzyszeń Uniwersytetów Trzeciego Wieku w Nowym Sączu.

W ostatnich latach można było zaobserwować dynamiczny rozwój ruchu UTW w regionie – w 2012 r. w Małopolsce funkcjonowało 30 UTW, w roku 2015 r. już ponad 50, a w 2019 r. – 58. Obecnie w 3 UTW nastąpiły zmiany: dwa zakończyły działalność, inny zawiesił funkcjonowanie do odwołania (reorganizacja).

Nadal małopolskie UTW działają w zasadzie na terenie wszystkich powiatów. Co prawda na terenie powiatu tarnowskiego nie funkcjonuje uniwersytet trzeciego wieku, jednak mieszkańcy tego powiatu ciągle mają możliwość uczestnictwa w zajęciach 2 UTW w Tarnowie.

OSOBY BEZROBOTNE:

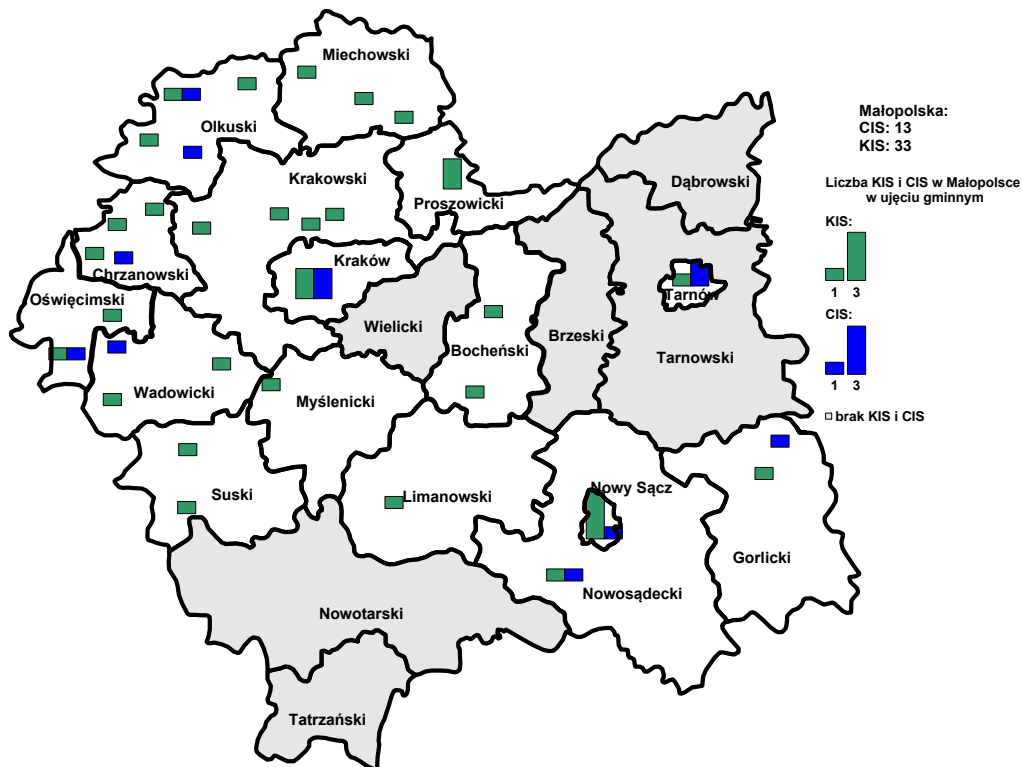
W województwie małopolskim w 2020 roku swoją działalność prowadziło 13 centrów integracji społecznej (CIS). 10 centrów utworzyły organizacje pozarządowe, 2 CIS - jednostki samorządu terytorialnego (Gmina Babice p. chrzanowski i Gmina Biecz p. gorlicki), a jedno z centrów (funkcjonujących w Tarnowie) zostało założone przez osoby prywatne. W 2020 roku uczestnikami zajęć było 484 osoby. Natomiast zajęcia ukończyło 235 osób (48,6% uczestników).⁷⁶

Centra Integracji Społecznej w 2020 roku zatrudniły 86 pracowników. Najwięcej było zatrudnionych instruktorów zawodu – 22 osoby. W małopolskich CIS pracowało również 11 pracowników socjalnych i 14 osób prowadzących reintegrację zawodową i społeczną. Pozostali pracownicy (39 osób) to m.in.: opiekunowie praktycznej nauki zawodu, doradcy zawodowi, psycholodzy, terapeuci, pracownicy administracji itp.).

---

⁷⁶ Tu i dalej analiza oparta o Sprawozdanie Centrum Integracji Społecznej za rok 2020.

Mapa 28: Centra i kluby integracji społecznej w Małopolsce w 2020 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie danych ze Sprawozdania Klubu Integracji Społecznej za I - XII 2020 r. i Sprawozdania Centrum Integracji Społecznej za rok 2020.

Na terenie województwa małopolskiego w 2020 roku funkcjonowało 33 Kluby Integracji Społecznej (KIS), z czego 25 z nich zostało powołanych przez ośrodki pomocy społecznej, zaś 8 KIS zostało utworzonych przez organizacje pozarządowe (fundacja/ stowarzyszenie). KIS objęły działaniami 806 osób, z czego 520 osób ukończyło zajęcia (64,5%). 4 Kluby nie wskazały uczestników w 2020 roku (z gmin: Gorlice p. gorlicki, Zielonki p. krakowski, Stary Sącz p. nowosądecki oraz z Tarnowa).⁷⁷

Kluby integracji społecznej są finansowane głównie ze środków z budżetu gminy (19 KIS, w tym 2 prowadzone przez fundacje) i środków z Europejskiego Funduszu Społecznego (15 KIS, w tym 13 założonych przez gminy). 6 KIS nie wykazało źródeł finansowania swojej działalności.

Kluby Integracji Społecznej w 2020 roku zatrudniły 169 osób. Najliczniejszą grupę stanowili pracownicy socjalni tj. 54 osoby. Wśród zatrudnionych byli m. in. także doradcy zawodowi (20 osób), psychologzy (16 osób), specjaliści realizujący kursy zawodowe (10 osób), trenerzy/specjaliści prowadzący warsztaty w KIS (5 osób), a także terapeuci (4 osoby), prawnicy (3 osoby),

⁷⁷ Tu i dalej analiza oparta o Sprawozdanie Klubu Integracji Społecznej za I - XII 2020 r.

specjaliści reintegracji zawodowej (3 osoby) oraz trenerzy umiejętności psychospołecznych i zawodowych (3 osoby) i inni (51 osób).

INNE GRUPY OSÓB ZAGROŻONYCH WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM: OSOBY BEZDOMNE

W 2021 roku (stan na 1 maj 2021 r.) w Małopolsce – wg wykazu publikowanego w serwisie internetowym Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie – funkcjonowały 22 placówki udzielające tymczasowego schronienia osobom będącym w kryzysie bezdomności (o 3 mniej niż w sierpniu 2019 r.), dysponujących łącznie 806 miejscami, w większości przeznaczonymi dla mężczyzn. 10 dodatkowych miejsc uruchamianych jest w sezonie zimowym. W grupie tej było 11 schronisk (1 mniej niż rok wcześniej), 7 noclegowni i 4 ogrzewalnie (o 3 mniej niż w 2019 r.). Najwięcej tego typu placówek było zlokalizowanych w Krakowie (5), po 2 w Tarnowie, Nowym Sączu i Oświęcimiu. 11 placówek miało status niepublicznych i prowadzone były przez takie podmioty, jak: Caritas, Polski Komitet Pomocy Społecznej oraz Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta. Dla pozostałych 11 jednostek publicznych organem prowadzącym były gminy miejskie (za wyjątkiem noclegowni w Szczawnicy). Także większość placówek niepublicznych była zlokalizowana w gminach miejskich, za wyjątkiem – schronisk w: Kluczach, Gorenicach (gmina Olkusz) i Lipnicy Wielkiej.

Współpraca z organizacjami pozarządowymi

W sprawozdaniu „Ocena Zasobów Pomocy Społecznej” ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie wskazały w 2020 r. na współpracę z wieloma organizacjami pozarządowymi. W sumie współpracę z organizacjami pozarządowymi w obszarze pomocy i wsparcia w 2020 r. prowadziło 186 jednostek, w tym 164 gminy, 19 powiatów, 3 miasta na prawach powiatu.

Samorząd ma możliwość zlecania zadań do realizacji organizacjom pozarządowym – część małopolskich gmin i powiatów skorzystało z tej możliwości. W 2020 roku 78 gmin, 17 powiatów i 3 miasta na prawach powiatu zleciło realizację zadań w obszarze pomocy i wsparcia w trybie działalności pożytku publicznego 407 organizacjom. W trybie zamówień publicznych zadania zleciło 37 gmin, 2 powiaty i 3 miasta na prawach powiatu. Zadania zlecane w takim trybie realizowane były przez 64 organizacje pozarządowe.

Prowadzenie jednostek w 2020 r. zleciło organizacjom pozarządowym 33 gminy oraz wszystkie 19 powiatów i 3 miasta na prawach powiatu. Przekazano je łącznie 216 organizacjom pozarządowym na prowadzenie 311 jednostek.

Ponadto 132 OPS, 4 PCPR oraz 1 MOPS wskazały w sprawozdaniu OZPS na prowadzenie współpracy niegenerującej kosztów z ponad 422 organizacjami.

Jednocześnie Samorząd Województwa Małopolskiego w 2020 r. – jak wskazano w „Raporcie o stanie województwa małopolskiego za rok 2020”⁷⁸ – „przekazał organizacjom pozarządowym i innym podmiotom prowadzącym działalność pożytku publicznego na podstawie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie kwotę ponad 27 mln zł na realizację zadań publicznych.”

„Od 2013 roku w ramach otwartych konkursów ofert realizowane są zadania wieloletnie. Zlecanie zadań wieloletnich zapewnia trwałość i ciągłość realizacji wielu ważnych zadań publicznych. W 2020 roku w ramach 7 wieloletnich konkursów ofert – ogłoszonych w latach 2018-2020 – organizacje pozarządowe i inne podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego realizowały 42 zadania na kwotę ponad 4,5 mln zł.

---

⁷⁸ „Raport o stanie województwa małopolskiego za rok 2020” (art. 34a ustawy o samorządzie województwa), załącznik do Uchwały Nr 548/21 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 6 maja 2021 r., str. 204-205.

W ramach ogłoszonych w 2020 roku 22 rocznych otwartych konkursów ofert zostało złożonych 1 318 ofert, a realizowane były 604 zadania publiczne na łączną kwotę 21 852 332 zł, czyli o ponad 3,7 mln zł więcej niż w roku 2019, mimo epidemii COVID-19.

W ramach trybu pozakonkursowego tzw. małych grantów, zlecanych na podstawie art. 19a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, w 2020 roku zostało złożonych 745 ofert, z czego dofinansowano 97 zadań na łączną kwotę 697 108 zł. Jest to znaczący spadek w porównaniu z rokiem poprzednim (2019) ze względu na sytuację związaną z występowaniem Covid-19, w tym obostrzeniami w walce z koronawirusem oraz charakterem zadań publicznych, których bezpośrednim elementem była organizacja wydarzeń publicznych i imprez plenerowych.

łącznie w ramach rocznych i wieloletnich konkursów ofert oraz tzw. małych grantów realizowano 743 umów na kwotę 27 232 983 zł.”⁷⁹

Środki finansowe przyznane w ramach rocznych i wieloletnich otwartych konkursów ofert oraz tzw. małych grantów w zakresie polityki społecznej, ochrony zdrowia, niepełnosprawnych wyniosły łącznie prawie 4,4 mln zł, a w ramach polityki senioralnej – prawie 965,4 tys. zł.

---

⁷⁹ „Raport o stanie województwa małopolskiego za rok 2020” (art. 34a ustawy o samorządzie województwa), załącznik do Uchwały Nr 548/21 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 6 maja 2021 r., str. 204-205.

Wybrane nakłady finansowe na zadania pomocy społecznej

Wydatki ponoszone z zakresu pomocy społecznej i innych obszarów polityki społecznej⁸⁰

W formularzu OZPS ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie miały też za zadanie przedstawienie (w oparciu o klasyfikację budżetową stosowaną przez jednostki sektora finansów publicznych) wydatków z budżetów gmin i powiatów, w tym ze środków będących w budżetach OPS i PCPR, ponoszonych na pomoc społeczną i inne obszary polityki społecznej w następujących działach i rozdziałach (charakteryzujących rodzaj działalności):

- a. „pomoc społeczna” (dział 852), w tym rozdziały: domy pomocy społecznej, ośrodki wsparcia, zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej oraz za osoby uczestniczące w zajęciach centrum integracji społecznej, zasiłki okresowe, celowe i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, dodatki mieszkaniowe, zasiłki stałe, powiatowe centrum pomocy rodzinie, ośrodek pomocy społecznej, jednostki specjalistycznego poradnictwa, mieszkania chronione i ośrodki interwencji kryzysowej usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze, pomoc w zakresie dożywiania, pomoc dla cudzoziemców (w tym wydatki na pomoc dla cudzoziemców w celu integracji ze środowiskiem), centra integracji społecznej, usuwanie skutków klęsk żywiołowych, pozostała działalność;
- b. „pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej” (dział 853), w tym rozdziały: rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych, zespoły orzekania o niepełnosprawności, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, pozostała działalność w zakresie polityki społecznej;
- c. „ochrona zdrowia” (dział 851), w tym rozdziały: przeciwdziałanie narkomanii i przeciwdziałanie alkoholizmowi;
- d. „edukacyjna opieka wychowawcza” (dział 854), w tym rozdziały: pomoc materialna dla uczniów o charakterze socjalnym i pomoc materialna dla uczniów o charakterze motywacyjnym;
- e. „rodzina” (dział 855), w tym rozdziały: świadczenie wychowawcze, świadczenia rodzinne, świadczenie z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego, wspieranie rodziny, tworzenie i funkcjonowanie

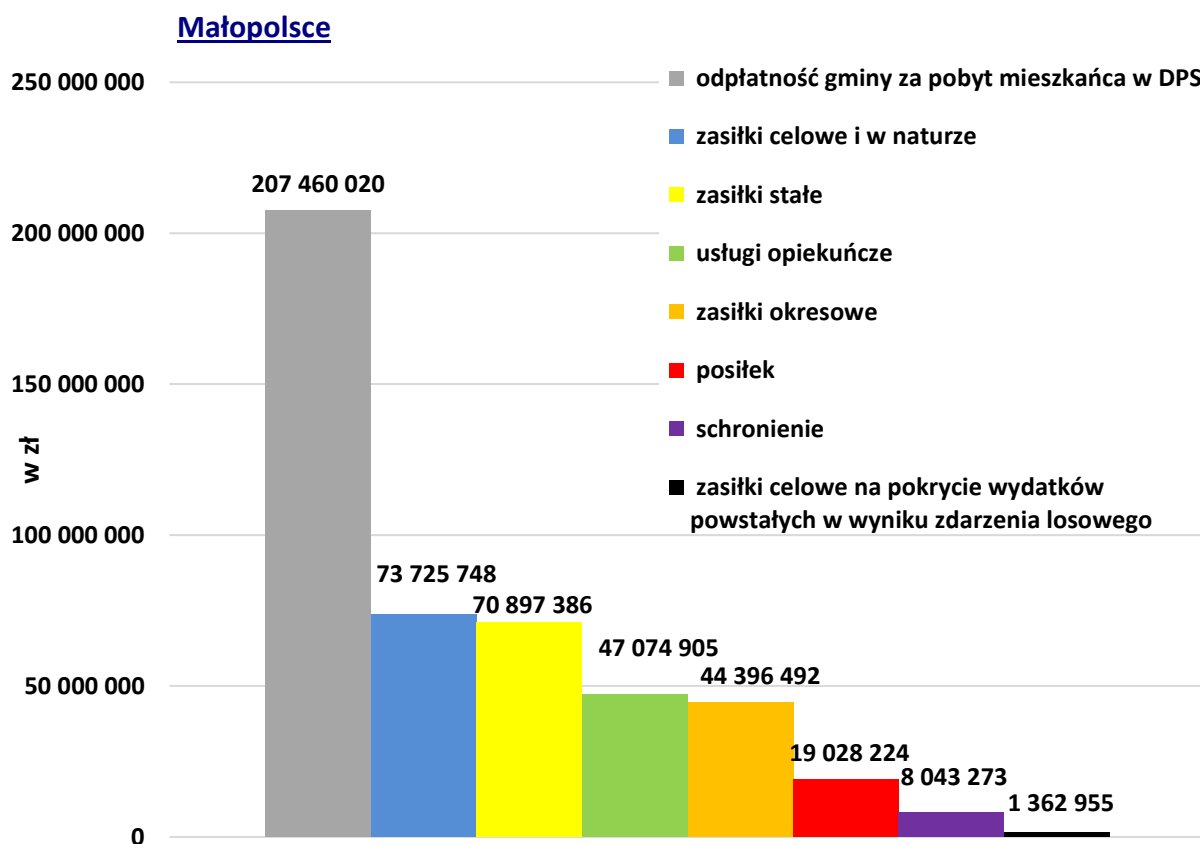
---

⁸⁰ Analiza oparta o sprawozdanie OZPS.

żłobków, tworzenie i funkcjonowanie klubów dziecięcych, dzienni opiekunowie, rodziny zastępcze, działalność placówek opiekuńczo - wychowawczych, składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia rodzinne (zgodnie z przepisami ustawy o świadczeniach rodzinnych) oraz za osoby pobierające zasiłki dla opiekunów (zgodnie z przepisami ustawy z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów), składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby przebywające na urloпах wychowawczych, za osoby zatrudnione jako nianie oraz za osoby sprawujące osobistą opiekę nad dzieckiem, usuwanie skutków klęsk żywiołowych.

Jak wynika ze sprawozdania OZPS na wymienione wyżej obszary działalności w gminach wydatkowano w 2020 r. łącznie niemal 6,4 mld zł, z czego bezpośrednio z budżetów ośrodków pomocy społecznej - ponad 4,5 mld zł. Z kolei na tak zdefiniowane wydatki samorządy powiatowe w Małopolsce przeznaczyły w 2020 r. łączną kwotę prawie 413,5 mln zł, z tego bezpośrednio z budżetów powiatowych centrów pomocy rodzinie wydatkowano prawie 99,2 mln zł.

Wykres 24: Wydatki gmin na wybrane świadczenia pomocy społecznej w 2020 r. w

Źródło: Sprawozdanie MRPiPS-03, Opracowanie - Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie.

W ramach realizacji świadczeń z pomocy społecznej najwięcej środków gminy wydatkowały w 2020 r. na odpłatność za pobyt ponad 6,4 tys. mieszkańców w domach pomocy społecznej – prawie 207,5 mln zł.

Na wypłatę zasiłków celowych i w pomoc w naturze dla ponad 54,4 tys. mieszkańców wydatkowano łącznie ponad 73,7 mln zł.

Na wsparcie prawie 12,8 tys. mieszkańców poprzez zasiłki stałe wydatkowano prawie 70,9 mln zł, w tym dla 11,2 tys. osób samotnie gospodarujących niemal 66,5 mln zł, a dla prawie 1,7 tys. osób pozostających w rodzinie – ponad 4,4 mln zł.

Na usługi opiekuńcze dla ponad 7,6 tys. klientów gminy wydały w 2020 r. ponad 47 mln zł.

Dodatkowo w ramach zadań zleconych gminom przez administrację rządową na specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla 873 osób z zaburzeniami psychicznymi gminy wydatkowały w 2020 r. ponad 8 mln zł. Natomiast na wynagrodzenie należne opiekunowi z tytułu sprawowania opieki przyznane przez sąd gminy poniosły koszty w wysokości prawie 4,4 mln zł (dla 956 osób).

Na zasiłki okresowe dla prawie 22,5 tys. mieszkańców gminy wydatkowały prawie 44,4 mln zł.

Na zasiłki okresowe przyznane z powodu: bezrobocia przeznaczono ponad 22,6 mln zł (dla ponad 9,7 tys. osób), długotrwałej choroby prawie 8,9 mln zł (dla prawie 5,6 tys. osób), a niepełnosprawności – ponad 5,6 mln zł (dla prawie 6,6 tys. osób).

Z kolei na zapewnienie posiłku prawie 31,7 tys. osób tego potrzebującym wydatkowano w gminach ponad 19 mln zł.

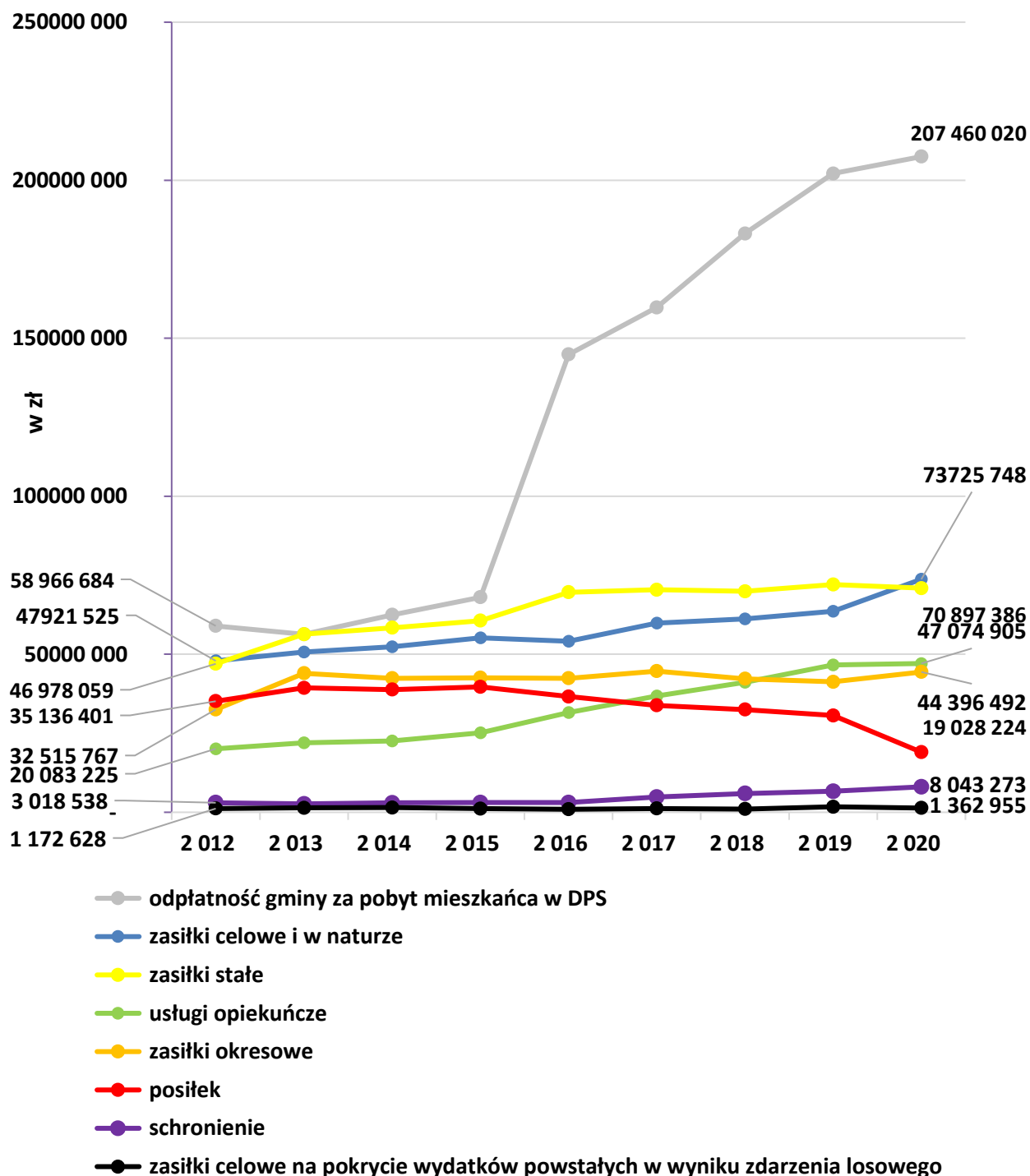
Na zapewnienie schronienia ponad 1,9 tys. osób wydano w gminach w 2020 r. ponad 8 mln zł.

Zasiłki celowe na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego wypłacono w gminach 419 osobom w wysokości prawie 1,4 mln zł łącznie. Dodatkowo na zasiłki celowe na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową lub ekologiczną (w ramach zadań zleconych gminom przez administrację rządową) wypłacone 413 osobom wydatkowano w gminach prawie 2,4 mln zł.

Biorąc pod uwagę lata 2012 - 2020 zauważalny jest stały wzrost kosztów realizacji zadań przez gminy. Jednak największy wzrost wydatków dotyczy odpłatności za pobyt mieszkańców w domach pomocy społecznej. W tej perspektywie zauważalny jest także znaczny wzrost nakładów finansowych przeznaczanych na zasiłki celowe oraz usługi opiekuńcze, a także

zapewnienie schronienia. Dodatkowo należy zauważyć spadek kosztów związanych z zapewnianiem posiłku osobom potrzebującym. Natomiast koszty związane z wsparciem mieszkańców poprzez zasiłki stałe od 2016 r. utrzymują się na zbliżonym poziomie.

Wykres 25: Wydatki gmin na wybrane świadczenia pomocy społecznej w Małopolsce w latach 2012 – 2020 r.

Źródło: Sprawozdania MRPiPS-03 (wcześniej MPiPS-03), Opracowanie - Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie.

Warto podkreślić, że w Małopolsce w 2020 r.:⁸¹

- 1) w ramach rządowego programu *Rodzina 500 Plus* wypłacono świadczenia w wysokości prawie 3,8 mld zł na prawie 661,3 tys. dzieci (wliczając dzieci wychowujące się w pieczy zastępczej);
- 2) na realizację świadczenia rodzicielskiego, przysługującego osobom, które urodziły lub przysposobiły dziecko, a które nie otrzymują zasiłku macierzyńskiego lub uposażenia macierzyńskiego wypłacono łącznie ponad 64,9 mln zł dla ponad 11,7 tys. osób z terenu Małopolski;
- 3) na wypłatę tzw. świadczenia „Za życiem” przeznaczono ponad 1,6 mln zł, dla 390 rodzin.
- 4) W ramach programu *Dobry Start* zostało wypłacone ponad 123,5 mln zł dla ponad 412,9 tys. uczniów.

Na podstawie danych sprawozdania OZPS można podjąć również próbę oszacowania kosztów funkcjonowania jednostek pomocy społecznej i innych jednostek realizujących usługi społeczne szczególnie istotne w kontekście kierunków polityki społecznej obranych przez samorząd województwa małopolskiego. Koszty funkcjonowania tych instytucji można oszacować następująco⁸²:

✓ **domy pomocy społecznej**

utrzymanie 91 domów pomocy społecznej w 2020 r. (prowadzonych przez gminy i powiaty lub na ich zlecenie)⁸³ wiązało się w Małopolsce z wydatkiem ponad 448 mln zł. Pojedyncza placówka to koszt ponad 4,9 mln rocznie, a utrzymanie jednego miejsca w domu pomocy społecznej to w ciągu roku wydatek przeciętnie ponad 55 tys. zł, miesięcznie – 4 584 zł;

✓ **dzienne domy pomocy**

całkowity koszt funkcjonowania 31⁸⁴ dziennych domów pomocy społecznej (dla których w sprawozdaniu OZPS została wykazana informacja o kosztach funkcjonowania) wyniósł w 2020 r. ponad 19,8 mln zł. Jedna tego typu placówka kosztowała rocznie średnio ponad

---

⁸¹ Analiza oparta o dane pozyskane dodatkowo przez ROPS w Krakowie podczas zbierania sprawozdań OZPS.

⁸² Analiza oparta o sprawozdania: OZPS, MRPiPS-03, rzeczowo-finansowe z wykonania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za okres od 2020-07-01 do 2020-12-31 i rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego za okres od 2020-07-01 do 2020-12-31.

⁸³ Brak danych dwóch DPS działających poza samorządami.

⁸⁴ Bez dziennego domu pomocy w Tarnowie funkcjonującego jako jeden z działów domu pomocy społecznej.

638,7 tys. zł, a średni roczny koszt utrzymania jednego miejsca wyniósł prawie 13,9 tys. zł; miesięcznie – 1 156 zł;

✓ **warsztaty terapii zajęciowej**

na prowadzenie 69 warsztatów terapii zajęciowej wydatkowano w 2020 r. łącznie ponad 61,2 mln zł. Przeciętnie prowadzenie jednego WTZ w ciągu roku to ponad 887 tys. zł, a koszt w przeliczeniu na jednego uczestnika zajęć – to średnio prawie 22,2 tys. zł rocznie, miesięcznie – 1 848 zł;

✓ **placówki wsparcia dziennego**

na 241 placówek wsparcia dziennego (dla których w sprawozdaniu OZPS została wykazana informacja o kosztach funkcjonowania) w 2020 r. wydatkowano łącznie ponad 43,3 mln zł. Średni roczny koszt prowadzenia jednej tego typu placówki wyniósł ponad 179,7 tys. zł. Z kolei średni koszt utrzymania jednego miejsca w PWD w ciągu roku to ponad 5,1 tys. zł, miesięcznie - 426 zł.

VI Realizacja Programu Strategicznego Włączenie Społeczne na lata 2015-2020⁸⁵

Program Strategiczny „Włączenie Społeczne” na lata 2015-2020 wchodził w skład pakietu 10 programów strategicznych pełniących funkcję operacyjną względem Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego 2011-2020. Program Strategiczny „Włączenie Społeczne” wraz ze Strategią Rozwoju Województwa Małopolskiego pełnił jednocześnie funkcję strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej. Realizacja Programu w 2020 r. przebiegała następująco:

Przede wszystkim w 2020 roku w związku z sytuacją epidemiczną w Małopolsce spowodowaną pandemią wirusa SARS-COV 2, w ramach etapu II Małopolskiej Tarczy Antykryzysowej (pakiet społeczny i pakiet edukacyjny) Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie realizował 4 moduły projektowe przeznaczone dla placówek opieki całodobowej z Małopolski – personelu, mieszkańców, pacjentów.

Moduł I

Małopolska Tarcza Antykryzysowa - Pakiet Społeczny. Bezpieczny Dom - zadanie w trakcie realizacji ze środków RPO WM. Celem projektu jest poprawa bezpieczeństwa placówek opieki całodobowej działających w systemie pomocy społecznej, systemie wsparcia rodziny i pieczy zastępczej oraz zakładów opieki długoterminowej w województwie małopolskim w związku z zagrożeniem i skutkami COVID-19, poprzez zakup środków ochrony indywidualnej, niezbędnego wyposażania, organizacji miejsc izolacji/kwarantanny itp.

Zakres rzeczowy zrealizowany w 2020 r.:

- opracowano i zatwierdzono przez ZWM procedury udzielania grantów, ogłoszono nabór wniosków o grant, w ramach którego wpłynęło 206 aplikacji przekraczających alokację o 19% w związku z czym zwiększono wartość alokacji,
- prowadzono punkt konsultacyjno-informacyjny, infolinię oraz organizowano spotkania grupowe i indywidualne w formule online, prowadzono wsparcie dla Grantobiorców w trakcie realizacji grantów,
- zawarto 196 umów o powierzenie grantu i wpłacono środki na realizację grantów,

---

⁸⁵ materiał do Raportu o stanie województwa małopolskiego za rok 2020 (art. 34a ustawy o samorządzie województwa), załącznik do Uchwały Nr 548/21 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 6 maja 2021 r.

- weryfikowano sprawozdania z realizacji grantów przyjęte od wszystkich grantobiorców, rozliczono część środków z udzielonej pomocy finansowej.

Udzielone wsparcie finansowe wpłynęło na poprawę bezpieczeństwa 198 małopolskich placówek, a tym samym ponad 21 tysięcy ich mieszkańców, pacjentów i pracowników. Doposażono stanowiska pracy, mieszkańców i pacjentów w środki ochrony indywidualnej, doposażono placówki w sprzęt i wyposażenie oraz zapewniono miejsca noclegu, izolacji lub odbywania kwarantanny na terenie placówki i poza nią.

Moduł II

Małopolska Tarcza Antykryzysowa - Pakiet Społeczny. Bezpieczny dom – wsparcie dla kadry małopolskich domów pomocy społecznej w związku z zagrożeniem COVID-19 - zadanie w trakcie realizacji, ze środków PO WER. Celem przedsięwzięcia jest wsparcie małopolskich domów pomocy społecznej poprzez zatrudnienie dodatkowych pracowników, zakup testów na obecność wirusa oraz dofinansowanie wynagrodzeń kadry DPS (dodatki, premie, nagrody). Zakres rzeczowy zrealizowany w 2020 r. - ogłoszono nabór wniosków o grant, w wyniku którego wpłynęły 94 aplikacje, zawarto 93 umowy o dofinansowanie.

Dofinansowaniem objęto niemal wszystkie małopolskie domy pomocy społecznej. Na podstawie sprawozdań złożonych do końca 2020 r. można ocenić, że wsparcie uzyskało już co najmniej 4 300 pracowników mających bezpośredni kontakt z mieszkańcami, zatrudniono minimum 150 dodatkowych osób (na okres do 3 miesięcy), wykonano ponad 5 000 testów na obecność wirusa.

Moduł III

Kooperacje Przeciw Covid - dodatkowe zadanie w projekcie partnerskim „KOOPERACJE 3D – model wielosektorowej współpracy na rzecz wsparcia osób i rodzin” realizowanym ze środków PO WER (zadanie w trakcie realizacji).

Zakres rzeczowy zrealizowany w 2020 r.:

- przeprowadzono rozeznanie zapotrzebowania na środki ochrony indywidualnej i sprzęt, niezbędne do realizacji zadań w związku z zagrożeniem epidemiologicznym,
- zrealizowano dwa nabory wniosków o udzielenie pomocy finansowej na doposażenie stanowisk pracy w środki ochrony indywidualnej, doposażenie instytucji w sprzęt i wyposażenie niezbędne do walki z epidemią oraz dofinansowanie wynagrodzeń kluczowych pracowników mających bezpośredni kontakt z pensjonariuszami,

zatrudnionych w placówkach całodobowych (z wyłączeniem DPS), prowadzonych przez powiaty uczestniczące w pilotażowym wdrożeniu modelu,

- dofinansowanie uzyskało łącznie 180 samorządów z województwa małopolskiego,
- przyjęto sprawozdania z realizacji zadania od 180 JST, rozliczono część środków.

Moduł IV

Sami-Dzielni! – razem przeciw COVID-19 - zadanie w trakcie realizacji, w ramach POWER. W związku z sytuacją epidemiczną wystąpiono do Instytucji Pośredniczącej i uzyskano zgodę na realizację w projekcie „Sami-Dzielni! Nowe standardy mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi” zadania dodatkowego, którego celem jest poprawa bezpieczeństwa mieszkańców i pracowników placówek opieki całodobowej w województwie małopolskim w związku z zagrożeniem i skutkami COVID-19. Zakres zadania obejmuje przygotowanie powiatowych i miejskich miejsc do ewakuacji/czasowego pobytu mieszkańców placówek oraz zakup sprzętu i akcesoriów umożliwiających kontakt on-line mieszkańców i personelu z otoczeniem czy rodziną.

Zakres rzeczowy zrealizowany w 2020 r:

- przeprowadzono 3 nabory wniosków o grant, wpłynęło 50 aplikacji,
- zawarto 47 umów o powierzenie grantów i wpłacono środki na ich realizację.

Z dofinansowania powstać ma 10 centrów ewakuacji (w powiecie brzeskim, limanowskim – 2 lokalizacje, bocheńskim, gorlickim, tarnowskim, Krakowie – 2 lokalizacje, wadowickim, myślenickim) z 361 miejscami. Mają też zostać zakupione 213 zestawy do komunikacji zdalnej dla 77 placówek (72 domów pomocy społecznej i 5 schronisk dla osób w kryzysie bezdomności).

Jak co roku, Program realizowany był także poprzez przedsięwzięcia zgrupowane wokół czterech strategicznych celów (priorytetów) zapisanych w Programie:

PRIORYTET 1. Wsparcie działań wzmacniających rozwój przedsiębiorczości społecznej

Projekty własne samorządu województwa

Małopolski Ośrodek Koordynacji Ekonomii Społecznej - zadanie w trakcie realizacji, ze środków RPO WM w ramach trzech projektów (etapów), w latach 2015-2023.

Zakres rzeczowy zrealizowany w 2020 r: realizowany był 2. z 3 projektów Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie składających się na całość zadania:

- Zorganizowano akcję „*Pomoc szyta na miarę*” – zlecono uszycie maseczek wielorazowych 5 firmom społecznym. Dezynfekcję i pakowanie zapewnił zakład aktywności zawodowej. Maseczki zostały rozdystrybuowane – wsparto 19 domów pomocy społecznej i 10 domów i schronisk dla bezdomnych.
- Zorganizowano akcję „*wESpol – wspieramy ekonomię społeczną*” wspólnie z UBS Polska i Fundacją MFES. Celem akcji było zwiększenie szans na przetrwanie epidemii COVID-19 lub na adaptację do zmienionej sytuacji po epidemii w powiązaniu z utrzymaniem miejsc pracy, minimalizowanie lub przeciwdziałanie skutkom epidemii COVID-19 w społeczności lokalnej, w tym poprzez działania na rzecz osób lub instytucji. W wyniku ogłoszonego konkursu wybrano 10 podmiotów, w tym 5 spółdzielni socjalnych. Łączny koszt dofinansowań w ramach akcji, 150 000 zł, został pokryty przez darowiznę UBS Polska na rzecz MFES.
- Zorganizowano 10. jubileuszową edycję konkursu „*Małopolski Lider Przedsiębiorczości Społecznej*”, która obejmowała 2 kategorie - najlepsze inicjatywy podmiotów ekonomii społecznej w zakresie przeciwdziałania COVID-19 oraz Dekada z Liderem - wyróżnienie najbardziej inspirującego laureata z dotychczasowej historii konkursu. Województwo Małopolskie sfinansowało nagrody w kategorii „*covidowej*” (zwycięzca – Spółdzielnia Socjalna Równość) oraz 1 wyróżnienie w kategorii Dekada z Liderem, 1 wyróżnienie sponsorowała firma WIŚNIEWSKI, a 1 wyróżnienie i nagrodę główną TAURON Sprzedaż sp. z o.o. – laureat Spółdzielnia Socjalna Opoka).

System partycypacyjnego zarządzania sferą ekonomii społecznej - zadanie w trakcie realizacji, zaplanowane na lata 2017-2021 ze środków PO WER, prowadzone przez Województwo Małopolskie - Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie w partnerstwie z Ministerstwem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (Lider), Uniwersytetem Warszawskim oraz Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej w Poznaniu. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie odpowiedzialny jest w projekcie za realizację zadania „*Stworzenie partycypacyjnego mechanizmu oceny istniejących oraz wypracowywania propozycji nowych form i instrumentów wsparcia ekonomii społecznej w obszarze strategicznym i programowym*”.

Zakres rzeczowy zrealizowany w 2020 r:

- opracowano model tworzenia dokumentów planistycznych z wykorzystaniem instrumentów ekonomii społecznej - produkt po konsultacjach wewnętrznych przesłano do Lidera projektu - Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej do zaopiniowania,
- uczestniczono w pracach grupy strategicznej Krajowego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej (wypracowanie rozwiązań dla finansowania ekonomii społecznej w nowej perspektywie finansowej). Uczestniczono w Laboratoriach Ekonomii Społecznej.

Podniesienie kompetencji kadr OWES - projekt w trakcie realizacji, zaplanowany na lata 2020-2022 ze środków PO WER, prowadzony przez Województwo Małopolskie - Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie w partnerstwie z Uniwersytetem Papieskim im. Jana Pawła II (lider) oraz Spółdzielnią Socjalną Równość, którego celem jest podniesienie kompetencji 100 pracowników Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES) z województw: małopolskiego, śląskiego i świętokrzyskiego, w tym w zakresie standardów usług OWES i przygotowania konsultantów OWES do wspierania podmiotów ekonomii społecznej w ubieganiu się o zamówienia publiczne.

Zakres rzeczowy zrealizowany w 2020 r.:

- zrealizowano badanie potrzeb szkoleniowo-doradczych OWES - opracowano raport z badania oraz program i harmonogramu działań szkoleniowo-doradczych,
- zorganizowano spotkanie sieciujące dla pracowników OWES oraz moduł szkoleniowy obejmujący szkolenie dla doradców kluczowych.

Projekty realizowane przez inne podmioty

Zapewnienie dostępu do usług bezpośredniego wsparcia inicjatyw oddolnych, nowopowstających oraz działających podmiotów ekonomii społecznej - przedsięwzięcie realizowane w ramach RPO WM 2014-2020 Działanie 9.3. Wsparcie Ekonomii Społecznej, Typ projektu A. „działania wspierające rozwój ekonomii społecznej, obejmujące usługi: animacji lokalnej, rozwoju ekonomii społecznej oraz wsparcia istniejących podmiotów ekonomii społecznej”, 9. Oś Priorytetowa *Region spójny społecznie*. W ramach konkursów (2 tury – wybór i kontynuacja zakończonych) wybrano do dofinansowania 10 projektów (ośrodki wsparcia ekonomii społecznej – OWES) realizowanych w każdym subregionie Małopolski przez dwa konsorcja posiadające akredytację Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Pierwsze konsorcjum obejmuje wsparciem subregiony: krakowski i Małopolska Zachodnia. Drugie

konsorcjum obejmuje wsparciem subregiony: tarnowski, sądecki i podhalański. Do końca 2020 r. (w 2016 r., w 2019 r. i 2020 r.) zawarto 10 umów dot. w/w działań na kwotę wartości projektów 80 836 504 zł (wkład UE: 68 711 028 zł). Kwota ta obejmuje wsparcie przeznaczone na działalność ośrodków wsparcia ekonomii społecznej w każdym z subregionów Małopolski łącznie z dotacjami na tworzenie miejsc pracy dla osób i organizacji chcących założyć przedsiębiorstwo społeczne.

Wartość środków wydatkowanych na działalność ośrodków wsparcia ekonomii społecznej łącznie

do końca 2020 r.: 45 894 812 zł; w tym w 2020 r. wydano 11 882 290 zł.

PRIORYTET 2. Wdrożenie systemowych form wsparcia na rzecz dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz przeciwdziałania i zwalczania dysfunkcji w rodzinie

Projekty własne samorządu województwa

Małopolska Niania 2.0 - zadanie w trakcie realizacji (2019-2022), w ramach środków RPO WM. Celem Projektu, prowadzonego przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, jest stworzenie warunków do podjęcia lub kontynuacji zatrudnienia przez Rodziców dzieci w wieku do lat 3 oraz zwiększenie dostępności do usług opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, w szczególności w gminach o ograniczonym dostępie do tych usług. Szczególne preferencje dotyczą dzieci i rodziców z niepełnosprawnościami oraz rodziców samotnie wychowujących dzieci. Zakres rzeczowy zrealizowany w 2020 r.:

- przeprowadzono analizę dostępu do opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w małopolskich gminach na potrzeby trzeciego naboru do Projektu (ogłoszonego w 2020 r.),
- przeprowadzono trzeci nabór Rodziców do Projektu (650 wniosków), dokonano oceny wniosków, zakwalifikowano do Projektu 218 osób,
- zawarto 47 Umów o Powierzenie Grantu.

łącznie w projekcie „Małopolska Niania 2.0” do końca 2020 r. wsparcie otrzymało 453 Małopolan - Rodziców dzieci do 3 lat.

Projekty realizowane przez inne podmioty

Rozwój oferty wsparcia rodziny ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży - przedsięwzięcie realizowane w ramach RPO WM Poddziałanie 9.2.1 Usługi społeczne i zdrowotne w regionie, typ projektu C - Usługi wsparcia rodziny i systemu pieczy zastępczej

(wcześniej: Wsparcie dla tworzenia i/lub działalności placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży), 9. Oś Priorytetowa *Region spójny społecznie*. Zakres udzielanego wsparcia obejmuje przede wszystkim tworzenie nowych placówek wsparcia dziennego (świetlice, koła zainteresowań, ogniska) lub wsparcie istniejących pod warunkiem zwiększenia liczby miejsc lub rozszerzenia oferty.

Do końca 2020 r. zawartych było 86 umów z Beneficjentami, w tym 18 w 2020 r. Wartość projektów objętych umowami wyniosła 191 213 892 zł, w tym wartość dofinansowania UE - 162 529 028 zł. Wartość projektów objętych umowami zawartymi w 2020 r. wyniosła 3 907 678 zł, w tym wartość dofinansowania UE – 27 971 527 zł. Do końca 2020 r. w projektach wydatkowano łącznie 74 645 252 zł, w tym w 2020 r.: 41 895 639 zł.

W ramach realizowanych projektów przewiduje się utworzenie w Małopolsce 202 nowych placówek wsparcia dziennego oraz 32 filii. W 15 istniejących placówkach rozszerzona zostanie oferta zajęć dla dzieci i młodzieży. Wsparciem planuje się objąć 14 722 młodych ludzi. Do końca 2020 r. z oferowanego wsparcia skorzystało 9 751 dzieci i młodzieży (w tym 5 030 w 2020 r.).

Dodatkowo, 4 projekty w tym Poddziałaniu RPO WM koncentrują się na wsparciu osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą, zwiększeniu liczby miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej i promocji rodzicielstwa zastępczego.

Rozwój usług interwencji kryzysowej - przedsięwzięcie realizowane w ramach RPO WM Poddziałania 9.2.2, 9.2.3 Usługi opiekuńcze oraz interwencja kryzysowa – ZIT/SPR, typ projektu C - Wsparcie dla tworzenia i/lub działalności ośrodków interwencji kryzysowej (...), 9 Oś Priorytetowa *Region spójny społecznie*. Zakres udzielanego wsparcia obejmuje wsparcie na tworzenie nowych ośrodków interwencji kryzysowej lub wsparcie na rozwój istniejących ośrodków interwencji kryzysowej pod warunkiem dorównania do standardu określonego w SzOOP dla nowych ośrodków interwencji kryzysowej.

Do końca 2020 r. zawartych było 11 umów z Beneficjentami (z naborów w 2016 r. i 2019 r.). Wartość projektów objętych umowami – 26 264 520 zł, w tym wartość dofinansowania UE – 22 324 842 zł. Wartość środków wydatkowanych łącznie do końca 2020 r.: 10 059 105 zł, w tym w 2020 r.: 3 670 060 zł.

W ramach projektów utworzono 3 nowe ośrodki interwencji kryzysowej, a w 5 kolejnych rozszerzano ofertę wsparcia osób i rodzin dotkniętych problemami i sytuacjami kryzysowymi. Wsparciem w dofinansowanych projektach planuje się objąć 8 210 osób. Do końca 2020 r. wsparciem objęto 4 298 mieszkańców Małopolski (w tym 1 055 w 2020 r.).

PRIORYTET 3. Wdrożenie regionalnej strategii działań w kontekście starzenia się społeczeństwa

Projekty własne samorządu województwa

REAKTYWACJA - rozwijanie inicjatyw lokalnych oraz działań edukacyjnych dla dobrej starości

Otwarte konkursy ofert na realizację zadań publicznych Województwa Małopolskiego w zakresie wspierania funkcjonowania społecznego oraz przeciwdziałania wykluczeniu osób starszych - zadanie zrealizowane. Zadanie od 2019 r. o charakterze dwuletnim (realizowane od 2012 r. do 2018 r. w formule jednorocznej), realizowane ze środków własnych Województwa Małopolskiego, adresowane do organizacji pozarządowych. W 2020 r. dofinansowano 39 ofert. Projekty najczęściej oferowały: zajęcia edukacyjne, w tym edukację w zakresie aktywności obywatelskiej, warsztaty rękodzielnicze, przedsięwzięcia turystyczne, krajoznawcze, wydarzenia kulturalne, wolontariat seniorów, zdrowy styl życia – warsztaty, wykłady, rekreację i rehabilitację ruchową, naukę obsługi komputera i korzystania z Internetu, integrację międzypokoleniową. Każdego roku z dofinansowanych projektów korzysta ok. 3 000 seniorów z całej Małopolski.

Utrzymujący się stan epidemii Covid-19 miał wpływ na sposób realizacji zadań zleconych przez Województwo w ramach otwartych konkursów ofert. Organizacje pozarządowe podejmowały działania dostosowujące planowane przedsięwzięcia do sytuacji epidemicznej. Zawierano aneksy do umów, dotyczące między innymi:

- zmiany formy organizowanych zajęć, w tym warsztatów, wykładów, a nawet zajęć gimnastycznych z formuły stacjonarnej na zajęcia on-line,
- zmiany częstotliwości organizowanych działań z powodu konieczności zmniejszania grup uczestników,
- przesuwania terminów realizowanych działań.

XIV Plebiscyt Poza Stereotypem – Senior Roku - zadanie zrealizowane. Zadanie o charakterze jednorocznym realizowane od 2007 r. ze środków własnych Województwa Małopolskiego. Zakres rzeczowy zrealizowany w 2020 r.: ogłoszono Plebiscyt, kapituła Plebiscytu rozpatrzyła 10 zgłoszeń, przyznano 3 wyróżnienia. Od początku konkursu Województwo Małopolskie nagrodziło 28 aktywnych Małopolan w sile wieku, a 51 wyróżniło.

Projekty realizowane przez inne podmioty

Rozwijanie oferty wsparcia dziennego dla osób starszych w środowiskach lokalnych – przedsięwzięcie realizowane w ramach RPO WM 2014-2020 Poddziałania 9.2.2, 9.2.3 Usługi opiekuńcze oraz interwencja kryzysowa – ZIT/SPR, typ projektu B - Wsparcie dla tworzenia i/lub działalności placówek zapewniających dzienną opiekę i aktywizację osób niesamodzielnych (...), 9. Oś Priorytetowa *Region spójny społecznie*. Zakres udzielanego wsparcia obejmuje wsparcie dla tworzenia i/lub działalności placówek oferujących oddziaływanie terapeutyczne i inne zapewniające utrzymanie optymalnego stanu psychofizycznego, samodzielności i aktywności uczestników i niedopuszczanie do pogłębiania się dysfunkcji, a także edukację osób niesamodzielnych i ich rodzin. W 2020 r. podpisano 17 umów w tym obszarze. Do końca 2020 r. zawartych było 47 umów z Beneficjentami na łączną kwotę wartości projektów 124 926 033 zł, w tym wartość dofinansowania UE wyniosła 10 187 128 zł.

Do końca 2020 r. łącznie w projektach wydatkowano 58 210 072 zł, w tym w 2020 r.: 24 937 237 zł. W ramach w/w projektów zaplanowano utworzenie 48 nowych placówek zapewniających dzienną opiekę i aktywizację osób niesamodzielnych w Małopolsce i rozszerzenie zakresu działalności 6 kolejnych placówek. Wsparciem w dofinansowanych projektach planuje się objąć 3 856 starszych osób. Do końca 2020 r. wsparciem objęto 2 416 małopolskich seniorów (w tym 851 w 2020 r.).

Centra wsparcia opiekunów nieformalnych osób niesamodzielnych, w szczególności seniorów – przedsięwzięcie realizowane w ramach RPO WM Poddziałania 9.2.2, 9.2.3 Usługi opiekuńcze oraz interwencja kryzysowa – ZIT/SPR, typ projektu A - Działania wspierające opiekunów nieformalnych osób niesamodzielnych, poprzez uruchomienie centrów wsparcia opiekunów (...), 9. Oś Priorytetowa *Region spójny społecznie*. Do końca 2020 r. zawartych było

16 umów z beneficjentami. Wartość projektów objętych umowami - 36 309 759 zł, w tym wartość dofinansowania UE - 30 863 295 zł.

W 2020 r. podpisano 9 umów w tym obszarze. Wartość środków wydatkowanych łącznie do końca 2020 r.: 11 309 087 zł, w tym w 2020 r.: 6 448 216 zł.

W wyniku realizacji dofinansowanych projektów, dla których zawarto umowy do końca 2020 r. powstać miało 11 centrów wsparcia opiekunów rodzinnych osób niesamodzielnych, a w 4 wsparcie przyznano na rozszerzenie zakresu działalności. Wsparciem w dofinansowanych projektach planuje się objąć 10 318 osób. Do końca 2020 r. wsparciem objęto 3 962 osoby (w tym 2 789 w 2020 r.).

Jednocześnie dofinansowano 9 projektów łączących obie w/w usługi społeczne czyli prowadzenie placówki opieki dziennej dla seniorów (12 nowych placówek i rozszerzenie działalności 2 miejsc) i centrum wsparcia opiekunów rodzinnych osób niesamodzielnych (10 nowych, 1 wsparte w dotychczasowej działalności). Wsparciem w tego rodzaju projektach planuje się objąć kolejne 2 885 osób. Łączna wartość tego rodzaju projektów to 38 016 390 zł, z czego dofinansowanie UE wyniosło 32 313 932 zł. Wartość środków wydatkowanych łącznie do końca 2020 r.: 6 167 426 zł, w tym w 2020 r.: 5 196 166 zł.

PRIORYTET 4. Wspieranie integrującej polityki społecznej regionu

Projekty własne samorządu województwa

Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej - projekt partnerski realizowany przez Województwo Małopolskie - Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie (Lider) wspólnie z regionalnymi ośrodkami polityki społecznej województw: śląskiego, dolnośląskiego, opolskiego, w ramach środków PO WER. Zadanie zakończone 31.08.2020 r. Zakres rzeczowy wykonany w 2020 roku:

- na podstawie wyników badania potrzeb szkoleniowych grupy docelowej opracowano plan szkoleń na 2020 r.,
- wsparciem objęto 54 osoby – przedstawicieli systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej oraz służb współpracujących; łączna liczba uczestników szkoleń i superwizji wyniosła 133 osoby, w związku z możliwością udziału tego samego uczestnika w wielu formach wsparcia,

- ze względu na sytuację epidemiczną zorganizowano dodatkowe wsparcie psychologiczne i prawne w formie telefonicznej.

Doskonalenie kompetencji kadr systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej - projekt w trakcie realizacji (2020-2022), prowadzony przez Województwo Małopolskie - Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie w partnerstwie 4 województw: śląskiego (Lider), dolnośląskiego, opolskiego oraz małopolskiego, w ramach PO WER. Projekt ma zapewnić kontynuację podnoszenia kompetencji kadr systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej oraz służb zaangażowanych w realizację zadań wynikających z ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Zakres rzeczowy zrealizowany w 2020 r:

- diagnozowano potrzeby szkoleniowe kadr systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej oraz służb współpracujących w celu dostosowania oferty wsparcia do rzeczywistych potrzeb poszczególnych grup zawodowych (analiza desk research, ankieta internetowa, spotkanie konsultacyjno-focusowe, raport),
- skonstruowano ofertę szkoleniową na 2021 r., określono tematykę szkoleń, opracowano programy szkoleniowe,
- uruchomiono postępowania na wyłonienie zewnętrznych wykonawców szkoleń i superwizji.

Inkubator Włączenia Społecznego – projekt w trakcie realizacji (2020-2023) ze środków PO WER, prowadzony przez Województwo Małopolskie - Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie (lider) w partnerstwie z Fundacją Rozwoju Demokracji Lokalnej i Uniwersytetem Jagiellońskim. Okres realizacji projektu zaplanowano na lata 2020-2023 (od 01.10.2020 r.). Dzięki mechanizmowi grantowemu przewidzianemu w projekcie możliwa będzie inkubacja, a także testowanie i upowszechnianie nowych, załączkowych pomysłów, które pozwolą na szybsze, skuteczniejsze i bardziej wydajne rozwiązywanie problemów społecznych.

Zakres rzeczowy zrealizowany w 2020 r.:

- Opracowano procedury projektu, w tym zawartość generatora wniosków z komponentem rozliczeniowym i monitoringowym, modernizowano funkcjonalności strony internetowej na potrzeby projektu (rekrutacji i upowszechniania innowacji społecznych), opracowano materiały promocyjne i informacyjne.

- W ramach Mobilnego Punktu konsultacyjno-informacyjnego pracownicy informowali o założeniach projektu i przygotowywali scenariusze spotkań, materiały na spotkania z wnioskodawcami. W grudniu odbyły się 2 spotkania – „Śniadania z innowacją” realizowane przez partnera projektu FRDL MISTiA o charakterze pilotażu.

Inkubator Dostępności – zadanie w trakcie realizacji, realizowane przez Województwo Małopolskie - Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie (lider) i Fundację Instytutu Rozwoju Regionalnego. Zadaniem projektu jest niwelowanie barier w dostępie do usług, produktów i przestrzeni publicznej dla osób o ograniczonej mobilności, percepcji, starszych i z niepełnosprawnościami. Innowacje społeczne w tym obszarze będą wspierane poprzez udzielanie grantu na tworzenie i testowanie nowych rozwiązań. Okres realizacji projektu zaplanowano na lata 2019-2022 ze środków PO WER.

Zakres rzeczowy zrealizowany w 2020 r.:

- Prowadzono ogólnopolską akcję konsultacyjno-informacyjną, w tym poprzez Mobilny Punkt, w ramach którego uczestnicy mogli poznać ofertę projektu, omówić własny pomysł, skonsultować kwestie naboru kart innowacji społecznych. W drugiej połowie roku Punkt działał w formule on-line „Poniedziałki z Innowacjami”.
- Zrealizowano 2 maratony projektowania innowacji – *INNOVATHONY DLA DOSTĘPNOŚCI*. Uczestnicy pracując metodą Design Thinking opracowywali prototypy rozwiązań zwiększających dostępność do przestrzeni publicznej.
- Przeprowadzono 1 turę naboru pomysłów na innowacje społeczne - wpłynęło 111 wniosków, na liście rankingowej założyły się 33 innowacje, podpisano 14 umów o powierzenie grantu,
- Ogłoszono drugą turę naboru pomysłów na innowacje społeczne, połączoną z ogólnopolską akcją konsultacyjno-informacyjną.
- W ramach opracowywania specyfikacji innowacji przeprowadzono 2 webinary grupowe (15 innowatorów) i cykl indywidualnych spotkań z Grantobiorcami (186 konsultacji indywidualnych na platformie zoom oraz telefonicznie).

KOOPERACJE 3D – model wielosektorowej współpracy na rzecz wsparcia osób i rodzin - projekt partnerski realizowany przez Województwo Małopolskie - Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie wspólnie z regionalnymi ośrodkami polityki społecznej województw:

śląskiego (Lider), opolskiego i łódzkiego. Zadanie w trakcie realizacji w ramach środków PO WER (2018-2021). Zakres rzeczowy zrealizowany w 2020 r.:

- pilotażowo wdrożono opracowany w ramach projektu model kooperacji w 6 gminach i 5 powiatach Małopolski – 17 spotkań 6 Partnerskich Zespołów Kooperacyjnych (PZK),
- wspierano wdrażanie modelu: doradztwo eksperckie, animacja (894 godz. dla 6 Zespołów), coaching (270 godz. dla 12 pracowników socjalnych), superwizja (435 godz. dla 85 uczestników), 17 spotkań konsultacyjno-doradczych, 14 spotkań edukacyjnych (łącznie 154 uczestników), 15 warsztatów kooperacyjnych (179 uczestników); 11 spotkań zespołu ds. modelu,
- w związku z sytuacją epidemiczną zaprojektowano i uzyskano zgodę na realizację w ramach projektu zadania dodatkowego *Kooperacje przeciw Covid* (szczegółowy opis w części dot. projektów pakietu społecznego Małopolskiej Tarczy Antykryzysowej),
- w ramach koordynacji partnerstwa zrealizowano 2 spotkania Komitetu Sterującego projektu i uczestniczono w 1 spotkaniu 3 Komitetów Sterujących.

Sami-Dzielni! Nowe standardy mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi - projekt partnerski realizowany przez Województwo Małopolskie - Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie (Lider) wspólnie z Gminą Miasta Tarnowa, Gminą Miejską Kraków, Gminą Wieprz oraz Polskim Stowarzyszeniem na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną Koło w Tarnowie (do września 2019 r.), ze Stowarzyszeniem na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Społeczno-Gospodarczego „KLUCZ” (od września 2019 r.) i Gminą Zakliczyn (od lipca 2020 r.). Zadanie w trakcie realizacji, zaplanowane na lata 2018-2023 ze środków PO WER.

Zakres rzeczowy zrealizowany w 2020 roku:

- realizowano pilotażowe wdrożenie standardu na terenie 5 gmin (Tarnów, Kraków, Wieprz, Klucze, Zakliczyn), usługami objęto 48 osób (32 pełnoletnie osoby z niepełnosprawnościami sprzężonymi i 16 rodziców/opiekunów tych osób),
- uruchomiono 3 mieszkania wspomagane: w Kolbarku, w Krakowie i Luśtawicach,
- dla personelu świadczącego usługi, w ramach pilotażu zorganizowano i przeprowadzono 21 sesji superwizji oraz szkolenia,

- w związku z sytuacją epidemiczną uzyskano zgodę na realizację w ramach projektu zadania dodatkowego - *Sami-Dzielni! – razem przeciw COVID-19* (szczegółowy opis w części dot. projektów pakietu społecznego Małopolskiej Tarczy Antykryzysowej).

Projekty realizowane przez inne podmioty

Aktywna integracja osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym - przedsięwzięcie realizowane w ramach RPO WM Poddziałania 9.1.1 Aktywna integracja – projekty konkursowe wyłącznie dla OPS/PCPR; 9.1.2 Aktywna integracja – projekty konkursowe, 9. Oś Priorytetowa *Region spójny społecznie*. W ramach Poddziałania realizuje się kompleksowe programy na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. W programach tych możliwe jest wykorzystanie szerokiego katalogu instrumentów aktywizacji o charakterze społecznym, zawodowym czy edukacyjnym, dopasowanych do indywidualnych potrzeb osób i rodzin obejmowanych wsparciem.

Aktywna integracja – projekty konkursowe wyłącznie dla ops/pcpr

Do końca 2020 r. zawartych było 130 umów z Beneficjentami. Wartość projektów objętych umowami: 157 333 014 zł, w tym wartość dofinansowania UE: 133 604 091 zł. W 2020 r. podpisywano 16 umów. Wartość projektów objętych umowami zawartymi w 2020 r. wyniosła 14 219 904 zł, w tym wartość dofinansowania UE - 12 063 823 zł. Wartość środków wydatkowanych łącznie do końca 2020 r.: 100 527 298 zł, w tym w 2020 r.: 29 922 017 zł. łącznie różnorodnym wsparciem w ramach projektów planuje się objąć 10 903 osoby. Do końca 2020 r. ze wsparcia oferowanego w projektach skorzystało już 9 534 mieszkańców, z czego w 2020 r.: 1 786 osób.

Aktywna integracja – projekty konkursowe

Na koniec 2020 r. zawartych było 127 umów z Beneficjentami na kwotę 190 182 981,89 zł, z czego wartość dofinansowania UE wyniosła 161 216 510 zł. W 2020 r. podpisano 19 umów. Do końca 2020 r. w projektach wydatkowano łącznie 136 565 070 zł, w tym w 2020 r.: 36 814 059 zł. łącznie różnorodnym wsparciem w ramach projektów planuje się objąć 10 407 osób. Do końca 2020 r. ze wsparcia oferowanego w projektach skorzystało już 9 334 mieszkańców zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, z czego w 2020 r. 1 009 osób.

Podsumowując działania z obszaru Programu Strategicznego Włączenie Społeczne za rok 2020 przede wszystkim podkreślić należy 4 moduły Pakietu Społecznego Małopolskiej Tarczy Antykryzysowej prowadzone przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie. Wśród efektów MTA w tym obszarze należy wskazać - poprawę bezpieczeństwa 198 małopolskich placówek opieki całodobowej w ramach modułu I, a tym samym ponad 21 tysięcy ich mieszkańców, pacjentów i pracowników (środki ochrony indywidualnej, sprzęt i wyposażenie), wsparcie wynagrodzeń co najmniej 4 300 pracowników małopolskich domów pomocy społecznej, zatrudnienie minimum 150 osób dodatkowej kadry w DPS, ponad 5 000 wykonanych testów u personelu DPS na obecność wirusa - w ramach modułu II, 10 centrów ewakuacji z 361 miejscami i 213 zestawów do komunikacji zdalnej dla 77 placówek w rezultacie realizacji IV modułu Tarczy.

W odniesieniu do przedsięwzięć wdrażanych na gruncie Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 warto podkreślać efekty projektów dofinansowywanych w ramach 9. Osi Priorytetowej *Region Spójny Społecznie*. Przede wszystkim, ze względu na toczące się procesy demograficzne, zwraca uwagę pakiet projektów zwiększających dostępność Małopolan do usług opiekuńczych. W oparciu o zawarte umowy efekty w regionie szacuje się na 60 nowych placówek zapewniających dzienną opiekę i aktywizację starszych osób starszych oraz 21 centrów wsparcia opiekunów rodzinnych. Z kolei w ramach projektów adresowanych do dzieci i młodzieży przewiduje się już utworzenie w Małopolsce 202 nowych placówek wsparcia dziennego, 32 ich filii, a w 15 kolejnych rozszerzenie oferty zajęć.

Uzyskanie trwałości takich projektów może stanowić istotną zmianę w dostępie Małopolan i ich rodzin do usług społecznych. Zainteresowanie Beneficjentów konkursami ogłaszanymi przez Województwo Małopolskie może także być wskaźnikiem trafności przedsięwzięć zaprojektowanych w Programie Strategicznym Włączenie Społeczne, a realizowanych w 9. Osi Priorytetowej *Region Spójny Społecznie*.

W tym kontekście warto wspomnieć o wynikach badania „Ewaluacja wpływu interwencji 9 Osi Priorytetowej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 na wzrost spójności wewnątrzregionalnej w wymiarze społecznym i zdrowotnym (w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego)”, gdzie wśród rekomendacji znalazł się zapis o trafności małopolskich modeli usług społecznych: „Ustalenia badawcze pokazują, że rekomendacje przygotowane przez ROPS, stanowiące załącznik do dokumentacji

konkursowej, są wysoko oceniane i spełniają swoją rolę w zakresie informowania Beneficjentów i wpływania na standard świadczonych przez nich usług”.

Z kolei projekty własne Samorządu Województwa, to projekty innowacyjne, testujące, koordynacyjne - poszukujące nowych, lepszych rozwiązań w obszarze polityki społecznej, często projekty partnerskie, na które pozyskano środki zewnętrzne (sześć opisywanych przedsięwzięć jest w całości realizowanych ze źródeł zewnętrznych). Wśród rezultatów w tym obszarze można wymienić:

- 453 Małopolan - Rodziców dzieci do lat 3, którzy otrzymali wsparcie w Projekcie „Małopolska Niania 2.0”;
- Uruchomienie 3 mieszkań wspomaganych dla osób z niepełnosprawnościami dzięki projektowi „Sami-Dzielni! Nowe standardy mieszkalnictwa wspomagane dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi”;
- Blisko 1 000 uczestników - pracowników systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej biorących udział we wsparciu szkoleniowym i superwizyjnym w zakończonym projekcie „Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej”;
- Kontynuację inkubowania innowacji społecznych dzięki pozyskaniu środków zewnętrznych na realizację projektu „Małopolski Inkubator Dostępności”.

VII PODSTAWOWE DANE

WOJEWÓDZTWO MAŁOPOLSKIE

2020 r.

WYBRANE ELEMENTY SYTUACJI SPOŁECZNO – DEMOGRAFICZNEJ	Liczba mieszkańców		3 410 441	
	Stopa bezrobocia (w %)		5,3%	
	Udział długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych (w %)		44,8%	
	Świadczeniobiorcy pomocy społecznej	liczba osób	91 816	
		liczba rodzin	60 146	
		liczba osób w rodzinach	134 499	
	Udział korzystających ze świadczeń pieniężnych w ogólnej liczbie świadczeniobiorców pomocy społecznej (liczba osób w rodzinach)		82,0%	
Udział korzystających ze świadczeń niepieniężnych w ogólnej liczbie świadczeniobiorców pomocy społecznej (liczba osób w rodzinach)		58,8%		
Udział korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności (liczba osób w rodzinach)		3,9%		
OSOBY KORZYSTAJĄCE Z POMOCY ORAZ WYBRANE ŚWIADCZENIA	Wybrane przyczyny korzystania z pomocy społecznej (w %)	Ubóstwo	% liczby osób w rodzinach	47,9%
		Długotrwała lub ciężka choroba	% liczby osób w rodzinach	47,0%
		Niepełnosprawność	% liczby osób w rodzinach	33,4%
		Bezrobocie	% liczby osób w rodzinach	30,4%
		Potrzeba ochrony macierzyństwa	% liczby osób w rodzinach	28,7%
		Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	% liczby osób w rodzinach	17,7%

Zasiłki stałe, w tym:	Liczba osób	12 774	
zasiłek stały dla osób samotnie gospodarujących	Liczba osób	11 200	
zasiłek stały dla osoby w rodzinie	Liczba osób	1 657	
Zasiłki okresowe, w tym:	Liczba osób	22 470	
zasiłek okresowy z tytułu bezrobocia	Liczba osób	9 722	
zasiłek okresowy z tytułu długotrwałej choroby	Liczba osób	5 554	
zasiłek okresowy z tytułu niepełnosprawności	Liczba osób	6 576	
zasiłek okresowy z tytułu możliwości utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego	Liczba osób	137	
Zasiłki celowe na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego	Liczba osób	419	
Zasiłki celowe i w naturze	Liczba osób	54 426	
Schronienie	Liczba osób	1 937	
Posiłek	Liczba osób	31 655	
w tym dla dzieci:	Liczba osób	26 961	
Udział dzieci i młodzieży, którym przyznano pomoc w formie posiłków w ogólnej liczbie dzieci i młodzieży (do 18 roku życia)		3,6%	
Odpłatność gminy za pobyt mieszkańców w domu pomocy społecznej	Liczba osób	6 447	
Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych		7 607	
Liczba osób korzystających ze specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi		873	
Odsetek ludności objętej pracą socjalną		3,6%	
Liczba osób w rodzinach objętych interwencją kryzysową gmin		1 820	
Liczba osób korzystających z ośrodków interwencji kryzysowej		8 856	
Liczba rodzin objętych pracą asystenta rodziny		2 324	
Rodzinna piecza zastępcza	Rodziny zastępcze	liczba rodzin	1 965
		liczba dzieci	2 972
	w tym: rodziny zastępcze zawodowe	liczba rodzin	191
		liczba dzieci	662
	Rodzinne domy dziecka	liczba domów	25
liczba dzieci		151	
Liczba gospodarstw domowych, którym przyznano dodatki mieszkaniowe		17 924	
Liczba rodzin, którym przyznano świadczenia wychowawcze		397 791	
Liczba dzieci w rodzinach, na które przyznano świadczenia wychowawcze- 500+		657 379	
Liczba dzieci w rodzinach zastępczych i placówkach opiekuńczo-wychowawczych, na które przyznano dodatek w wysokości świadczenia wychowawczego (500+)		3 906	
Liczba mieszkańców na 1 pracownika socjalnego w OPS		2 037	

	Odsetek pracowników socjalnych OPS posiadających II stopień specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny	8,2%
ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ ORAZ WSPIERANIA RODZINY I SYSTEMU PIECZY ZASTĘPCZEJ, A TAKŻE ICH OTOCZENIA	Liczba środowiskowych domów samopomocy	81
	Liczba dziennych domów pomocy	40*
	Liczba mieszkań chronionych	105
	Liczba ośrodków interwencji kryzysowej	14
	Liczba placówek wsparcia dziennego	243 (w tym 51 filii)*
	Liczba centrów integracji społecznej	13
	Liczba klubów integracji społecznej	33
	Liczba warsztatów terapii zajęciowej	69
	Liczba zakładów aktywności zawodowej	11
	Liczba zakładów pracy chronionej	41

* liczba jednostek wykazanych w sprawozdaniu OZPS za 2020 r., bez uwzględnienia miejsc dziennej opieki i aktywizacji osób starszych oraz placówek wsparcia dziennego prowadzonych poza sektorem pomocy społecznej/ sektorem publicznym, uruchamianych z RPO WM 2014-2020

VIII PROCES GROMADZENIA INFORMACJI I ŹRÓDŁA DANYCH WYKORZYSTANYCH W „OCENIE ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO ZA ROK 2020”

VIII.1 Proces gromadzenia informacji

Jednolity dla całego kraju (gmin, powiatów, województw) system zbierania danych za pośrednictwem centralnego formularza funkcjonował od 2012 r.⁸⁶. W 2018 r. Departament Pomocy i Integracji Społecznej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w partnerstwie z Instytutem Pracy i Spraw Socjalnych w Warszawie rozpoczął realizację projektu współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej, w ramach którego zmodyfikowano istniejący formularz i sposób system zbierania danych w Centralnej Aplikacji Statystycznej (CAS), obsługującej formularze. Wprowadzone modyfikacje dodatkowo utrudniły coroczną realizację *Oceny*, która już wcześniej stanowiła wyzwanie w związku z bardzo szerokim zakresem zbieranych i analizowanych danych, a także niezwykle krótkim czasem przewidzianym przez ustawodawcę na jej sporządzenie.

Mimo utrudnień, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie dokłada starań, aby rzetelnie przygotować ocenę zasobów pomocy społecznej za kolejny rok oraz wykorzystać dane zgromadzone za pomocą ogólnopolskiego narzędzia. Przeprowadzono 8 spotkań online, w których uczestniczyło łącznie 132 osoby z 115 ośrodków pomocy społecznej, 15 powiatowych centrów pomocy rodzinie i 2 miejskich ośrodków pomocy społecznej miast na prawach powiatu (po jednej osobie z jednostki). Wystosowano do jednostek biorących udział w badaniu regionalne wyjaśnienia poszczególnych zapisów formularza oraz utrzymano dodatkowe regionalne reguły walidacyjne do formularza. Pracownicy Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie prowadzili konsultacje telefoniczne w zakresie wypełniania formularza.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie wraz ze sprawozdaniem zebrał także dodatkowe informacje. Dotyczyły one np. wieku i wykształcenia kadry ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie, czy problemów z jakimi przyszło się

---

⁸⁶ Pierwsza wersja formularza została przygotowana przez Instytut Rozwoju Służb Społecznych (IRSS) w ramach projektu „Koordynacja na rzecz aktywnej integracji”, koordynowanego przez Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich (Działanie 1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 „Wsparcie systemowe instytucji pomocy i integracji społecznej”). Modyfikacje narzędzia zostały opracowane przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej Departament Pomocy i Integracji Społecznej (wcześniej MPiPS), gdyż narzędzie zostało przekazane do tego ministerstwa po zakończeniu projektu „Koordynacja na rzecz aktywnej integracji”.

mierzyć jednostkom oraz najważniejszych wyzwań stojących przed samorządami w związku z nadzwyczajną sytuacją związaną z epidemią wywołaną rozprzestrzenieniem się koronawirusa SARS-CoV-2.

VIII.2 Wykorzystywane źródła danych

Ustawowy termin zakończenia sporządzania *Oceny zasobów pomocy społecznej* przez gminy i powiaty regionu to 30 kwietnia danego roku, jednak mimo starań, na poziomie samorządu województwa komplet poprawnych sprawozdań z jednostek pomocy społecznej udało się zgromadzić ostatecznie w dniu 19 maja 2021 r.

Do Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie odpowiedni formularz za pomocą systemu CAS przekazało 201 jednostek, w tym:

- 179 gmin (ośrodki pomocy społecznej) – wszystkie funkcjonujące w Małopolsce;
  - 3 miasta na prawach powiatów (miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich) – wszystkie funkcjonujące w Małopolsce;
  - 19 powiatów (powiatowe centra pomocy rodzinie) – wszystkie funkcjonujące w regionie.
- tym samym pozyskano komplet sprawozdań.

Zgodnie z organizacją systemu i zapisami ustawowymi podstawą regionalnej „Oceny zasobów pomocy społecznej” mają być formularze przekazane przez gminy i powiaty w internetowym systemie CAS. Jednak w celu zaprezentowania pełnego i rzetelnego obrazu sytuacji społeczno-demograficznej regionu i kondycji sektora zdecydowano:

- dane pozyskane w formularzach OZPS, ale budzące duże wątpliwości zastąpić statystyką publiczną (np. dane dotyczące ludności);
- dane, które nie były zbierane poprzez formularz OZPS lub dane z OZPS, które nie były kompletne pozyskać z Głównego Urzędu Statystycznego (np. dane o skali ubóstwa), Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie (np. publiczne rejestry jednostek), Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie (w tym dane o bezrobociu rodzinnym, zapisy regionalnej „Oceny sytuacji na rynku pracy”), sprawozdania MRPiPS-03 (wcześniej MPiPS-03), gminnych i powiatowych sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej i innych źródeł.

Ostatecznie wykorzystano dane z następujących źródeł:

- z formularzy przesłanych przez gminy i powiaty poprzez system CAS, w tym dodatkowych informacji, o które poprosił ROPS w Krakowie;
- ze Sprawozdania MRPiPS-03 - sprawozdania roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach za I-XII 2020 r.;
- ze Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za okres od 2020-07-01 do 2020-12-31;
- ze Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego za okres od 2020-07-01 do 2020-12-31;
- ze Sprawozdania Klubu Integracji Społecznej za I - XII 2020 r.;
- ze Sprawozdania Centrum Integracji Społecznej za rok 2020 r.;
- z rejestrów i wykazów Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie;
- z raportu „Ocena sytuacji na rynku pracy województwa małopolskiego w roku 2020” Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie;
- z Małopolskiego Centrum Przedsiębiorczości (Referat ds. Monitoringu i Sprawozdawczości) odnośnie efektów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020;
- z Portali Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej: Emp@tia i senior.gov.pl;
- z Ogólnopolskiej Federacji Stowarzyszeń Uniwersytetów Trzeciego Wieku;
- ze statystyki publicznej – Główny Urząd Statystyczny;
- z „Raportu o stanie województwa małopolskiego za rok 2020 (art. 34a ustawy o samorządzie województwa)”, Załącznik do uchwały Nr 548/21 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 6 maja 2021 r., Kraków 2021 r.
- dane własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie.

W raporcie zostały zaprezentowane dane głównie dla roku 2020, tj. tzw. *roku oceny*, czyli za ostatni zamknięty okres sprawozdawczy (tam, gdzie pozwalała na to dostępność informacji).

W pozostałych przypadkach – z konieczności, spełniając wymagania ustawodawcy, co do terminu publikacji regionalnej *Oceny zasobów pomocy społecznej*, czy też ze względu na wartość danych – prezentowane są statystyki najnowsze z dostępnych, zestawiane w miarę możliwości z analizą trendów w ostatnich latach, by zobrazować dynamikę danego zjawiska czy problemu.

SŁOWNICZEK:

Asystent rodziny⁸⁷

W przypadku gdy ośrodek pomocy społecznej albo centrum usług społecznych poweźmie informację o rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, pracownik socjalny ośrodka pomocy społecznej albo centrum usług społecznych przeprowadza w tej rodzinie wywiad środowiskowy, na zasadach określonych w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. W przypadku gdy rodzicem wychowującym dziecko jest małoletni opuszczający młodzieżowo ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii, schronisko dla nieletnich lub zakład poprawczy, pracownik socjalny ośrodka pomocy społecznej albo centrum usług społecznych przeprowadza u tego rodzica wywiad środowiskowy, a następnie kierownik ośrodka pomocy społecznej albo dyrektor centrum usług społecznych przydziela temu rodzicowi asystenta rodziny.

Po przeprowadzeniu wywiadu, pracownik socjalny dokonuje analizy sytuacji rodziny. Jeżeli z tej analizy wynika konieczność przydzielenia rodzinie asystenta rodziny, pracownik socjalny występuje do kierownika ośrodka pomocy społecznej albo dyrektora centrum usług społecznych z wnioskiem o jego przydzielenie.

Asystent prowadzi pracę z rodziną w miejscu jej zamieszkania lub w miejscu wskazanym przez rodzinę. Do zadań asystenta należy w szczególności:

- a) opracowanie i realizacja planu pracy z rodziną we współpracy z członkami rodziny i w konsultacji z pracownikiem socjalnym;
- b) opracowanie, we współpracy z członkami rodziny i koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej, planu pracy z rodziną, który jest skoordynowany z planem pomocy dziecku umieszczonemu w pieczy zastępczej;
- c) udzielanie pomocy rodzinom w poprawie ich sytuacji życiowej, w tym w zdobywaniu umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego;
- d) udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów socjalnych;
- e) udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów psychologicznych;
- f) udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów wychowawczych z dziećmi;
- g) wspieranie aktywności społecznej rodzin;
- h) motywowanie członków rodzin do podnoszenia kwalifikacji zawodowych;

---

⁸⁷ Art. 11, 14, 15, 17, Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

- i) udzielanie pomocy w poszukiwaniu, podejmowaniu i utrzymywaniu pracy zarobkowej;
- j) motywowanie do udziału w zajęciach grupowych dla rodziców, mających na celu kształtowanie prawidłowych wzorców rodzicielskich i umiejętności psychospołecznych;
- k) udzielanie wsparcia dzieciom, w szczególności poprzez udział w zajęciach psychoedukacyjnych;
- l) podejmowanie działań interwencyjnych i zaradczych w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa dzieci i rodzin;
- m) prowadzenie indywidualnych konsultacji wychowawczych dla rodziców i dzieci;
- n) realizacja zadań określonych w ustawie z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”;
- o) prowadzenie dokumentacji dotyczącej pracy z rodziną;
- p) dokonywanie okresowej oceny sytuacji rodziny, nie rzadziej niż co pół roku, i przekazywanie tej oceny jednostce, która organizuje w gminie pracę z rodziną;
- q) monitorowanie funkcjonowania rodziny po zakończeniu pracy z rodziną;
- r) sporządzanie, na wniosek sądu, opinii o rodzinie i jej członkach;
- s) współpraca z jednostkami administracji rządowej i samorządowej, właściwymi organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami i osobami specjalizującymi się w działaniach na rzecz dziecka i rodziny;
- t) współpraca z zespołem interdyscyplinarnym lub grupą roboczą, o których mowa w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, lub innymi podmiotami, których pomoc przy wykonywaniu zadań uzna za niezbędną.

Asystenta rodziny zatrudnia kierownik jednostki organizacyjnej gminy, która organizuje pracę z rodziną, lub podmiot, któremu gmina zleciła organizację pracy z rodziną. Liczba rodzin, z którymi jeden asystent rodziny może w tym samym czasie prowadzić pracę, jest uzależniona od stopnia trudności wykonywanych zadań, jednak nie może przekroczyć 15. Praca asystenta rodziny nie może być łączona z wykonywaniem obowiązków pracownika socjalnego na terenie gminy, w której praca ta jest prowadzona.

Bezrobocie rodzinne⁸⁸

Mianem „bezrobocia rodzinnego” określona została sytuacja, w której dwóch lub więcej członków jednego gospodarstwa domowego/rodziny jest zarejestrowanych w urzędzie pracy jako osoba bezrobotna. Dane opierają się na informacjach dotyczących miejsca zameldowania danej osoby zarejestrowanej jako bezrobotna, a więc dotyczą osób posiadających meldunek pod jednym adresem – nie musi być to jednoznaczne z pozostawaniem ze sobą w relacjach rodzinnych.

Centrum integracji społecznej (CIS)⁸⁹

Zadania określone w ustawie o zatrudnieniu socjalnym realizowane są poprzez zatrudnienie socjalne, przez co należy rozumieć zapewnianie osobom bezdomnym, uzależnionym od alkoholu, od narkotyków lub innych środków odurzających, chorym psychicznie, osobom długotrwale bezrobotnym, zwalnianym z zakładów karnych, uchodźcom, osobom z niepełnosprawnościami (które podlegają wykluczeniu społecznemu i ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym) możliwości uczestnictwa między innymi w zajęciach prowadzonych przez centra integracji społecznej.

Centrum integracji społecznej realizuje reintegrację zawodową i społeczną przez następujące usługi:

- kształcenie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiągnięcie pozycji społecznych dostępnych osobom niepodlegającym wykluczeniu społecznemu;
- nabywanie umiejętności zawodowych oraz przyuczenie do zawodu, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych;
- naukę planowania życia i zaspokajania potrzeb własnym staraniem, zwłaszcza przez możliwość osiągnięcia własnych dochodów przez zatrudnienie lub działalność gospodarczą;
- uczenie umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnymi.

---

⁸⁸ Definicja własna

⁸⁹ Art. 1, 3, Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym

Centrum, na zasadach określonych w ustawie o zatrudnieniu socjalnym, może być tworzone przez:

- jednostkę samorządu terytorialnego,
- organizację pozarządową,
- podmioty, o których mowa w art. 3 ust. 3 pkt 1 i 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie z zastrzeżeniem, że w przypadku spółdzielni socjalnych Centrum mogą tworzyć spółdzielnie zakładane przez podmioty, o których mowa w art. 4 ust. 2 pkt 2 i 3 ustawy o spółdzielniach socjalnych.

Dodatek mieszkaniowy⁹⁰

Dodatek mieszkaniowy przysługuje osobom, jeżeli średni miesięczny dochód na jednego członka gospodarstwa domowego w okresie 3 miesięcy poprzedzających datę złożenia wniosku o przyznanie dodatku mieszkaniowego nie przekracza 175% kwoty najniższej emerytury w gospodarstwie jednoosobowym i 125% tej kwoty w gospodarstwie wieloosobowym, obowiązującej w dniu złożenia wniosku, z zastrzeżeniem, że jeżeli średni miesięczny dochód na jednego członka gospodarstwa domowego jest wyższy od określonego w ustawie, a kwota nadwyżki nie przekracza wysokości dodatku mieszkaniowego, należny dodatek mieszkaniowy obniża się o tę kwotę⁹¹.

Dom pomocy społecznej (DPS)⁹²

Dom pomocy społecznej jest jednostką organizacyjną pomocy społecznej. Osobie wymagającej całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogącej samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, a której nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych, przysługuje prawo do umieszczenia w domu pomocy społecznej. Domy pomocy społecznej, w zależności od tego, dla kogo są przeznaczone, dzielą się na następujące typy domów, dla:

- osób w podeszłym wieku;
- osób przewlekle somatycznie chorych;
- osób przewlekle psychicznie chorych;

---

⁹⁰ Art. 3, 6 Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych

⁹¹ Nowe brzmienie ustawy o dodatkach mieszkaniowych wejdzie w życie z dniem 01.07.2021 r. Dodany ust. 3 w art. 2.

⁹² Art. 6, 17, 19, 54, 56, Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

- dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie;
- dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie;
- osób niepełnosprawnych fizycznie;
- osób uzależnionych od alkoholu.

Prowadzenie i zapewnienie miejsc w domach pomocy społecznej o zasięgu gminnym oraz kierowanie do nich osób wymagających opieki należy do zadań własnych gminy. Prowadzenie i rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym oraz umieszczanie w nich skierowanych osób należy do zadań własnych powiatu⁹³.

Dzienny dom pomocy (DDP)⁹⁴

Dzienny dom pomocy jest ośrodkiem wsparcia, a tym samym jednostką organizacyjną pomocy społecznej dziennego pobytu. W DDP osobom, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych, świadczone są między innymi usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze, oraz posiłek. W ośrodku wsparcia mogą być prowadzone miejsca całodobowe okresowego pobytu.

Dzienny opiekun dzieci w wieku do lat 3⁹⁵

Opieka nad dziećmi w wieku do lat 3 może być organizowana w formie żłobka lub klubu dziecięcego, a także sprawowana przez dziennego opiekuna oraz nianię. W ramach opieki realizowane są funkcje: opiekuńcza, wychowawcza oraz edukacyjna. Dziennym opiekunem jest osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą na własny rachunek, albo zatrudniana przez jednostki samorządu terytorialnego oraz instytucje publiczne; osoby fizyczne; osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, na podstawie umowy o pracę, albo umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z przepisami Kodeksu cywilnego stosuje się przepisy dotyczące zlecenia. Dzienny opiekun sprawuje opiekę nad dziećmi w wieku od ukończenia 20 tygodnia życia.

Do zadań dziennego opiekuna należy w szczególności:

---

⁹³ Nowe brzmienie ustawy o pomocy społecznej wejdzie w życie z dniem 30.05.2021 r. Dodany art. 54a.

⁹⁴ Art. 6, 51, Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

⁹⁵ Art. 2, 36-39, 42, Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3

- zapewnienie dziecku opieki w warunkach bytowych zbliżonych do warunków domowych;
- zagwarantowanie dziecku właściwej opieki pielęgnacyjnej oraz edukacyjnej, z uwzględnieniem indywidualnych potrzeb dziecka;
- prowadzenie zajęć opiekuńczo-wychowawczych i edukacyjnych, uwzględniających rozwój psychomotoryczny dziecka, właściwych do wieku dziecka.

Dzienny opiekun sprawuje opiekę nad maksymalnie pięciorgiem dzieci, a w przypadku gdy w grupie znajduje się dziecko, które nie ukończyło pierwszego roku życia, jest niepełnosprawne lub wymaga szczególnej opieki, maksymalnie nad trojgiem dzieci.

A także dzienny opiekun może, za zgodą rodziców, sprawować opiekę nad maksymalnie ośmiorgiem dzieci, a w przypadku gdy w grupie znajduje się dziecko, które nie ukończyło pierwszego roku życia, jest niepełnosprawne lub wymaga szczególnej opieki, maksymalnie nad pięciorgiem dzieci – jeżeli co najmniej jedno z rodziców będzie sprawowało opiekę nad dziećmi razem z dziennym opiekunem.

Przy sprawowaniu opieki nad dziećmi dziennemu opiekunowi mogą pomagać wolontariusze.

Dziennym opiekunem może być osoba, która:

- daje rękojmię należytego sprawowania opieki nad dziećmi;
- nie jest i nie była pozbawiona władzy rodzicielskiej oraz władza rodzicielska nie została jej zawieszona ani ograniczona;
- wypełnia obowiązek alimentacyjny, w przypadku gdy taki obowiązek został nałożony na podstawie tytułu wykonawczego pochodzącego lub zatwierdzonego przez sąd;
- nie figuruje w bazie danych Rejestru Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym z dostępem ograniczonym lub nie została skazana prawomocnym wyrokiem za inne przestępstwo umyślne;
- posiada warunki lokalowe zapewniające bezpieczną opiekę nad dzieckiem;
- odbyła:
  - 160-godzinne szkolenie albo
  - 40-godzinne szkolenie uzupełniające, w tym z zakresu udzielania dziecku pierwszej pomocy, jeżeli posiada kwalifikacje, o których mowa w art. 16 ust. 1.
- odbyła nie wcześniej niż 2 lata przed rozpoczęciem pełnienia funkcji dziennego opiekuna szkolenie z udzielania dziecku pierwszej pomocy.

Do odbycia szkolenia nie jest zobowiązana osoba, która pracowała z dziećmi w wieku do lat 3 przez okres co najmniej 12 miesięcy bezpośrednio przed rozpoczęciem pełnienia funkcji dziennego opiekuna.

Dzienny opiekun sprawuje opiekę nad dziećmi w lokalu, do którego posiada tytuł prawny. Podmiot zatrudniający dziennego opiekuna może udostępnić lub wyposażyć lokal w celu sprawowania opieki przez dziennego opiekuna.

Indywidualny program usamodzielnienia⁹⁶

Osoba usamodzielniana co najmniej rok przed osiągnięciem przez nią pełnoletności wskazuje osobę, która podejmuje się pełnienia funkcji opiekuna usamodzielnienia oraz przedstawia pisemną zgodę tej osoby. Indywidualny program usamodzielnienia opracowywany jest przez osobę usamodzielnianą wspólnie z opiekunem usamodzielnienia co najmniej na miesiąc przed osiągnięciem przez osobę usamodzielnianą pełnoletności, a następnie jest zatwierdzany przez kierownika powiatowego centrum pomocy rodzinie powiatu właściwego do ponoszenia wydatków na finansowanie pomocy na kontynuowanie nauki i usamodzielnienie.

Interwencja kryzysowa⁹⁷

Interwencja kryzysowa jest świadczeniem niepieniężnym z pomocy społecznej. Interwencją kryzysową obejmuje się osoby i rodziny bez względu na posiadany dochód. Interwencja kryzysowa stanowi zespół interdyscyplinarnych działań podejmowanych na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu. Celem interwencji kryzysowej jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. W ramach interwencji kryzysowej udziela się natychmiastowej specjalistycznej pomocy psychologicznej, a w zależności od potrzeb – poradnictwa socjalnego lub prawnego, w sytuacjach uzasadnionych – schronienia do 3 miesięcy.

Interwencyjny ośrodek preadopcyjny⁹⁸

Interwencyjny ośrodek preadopcyjny jest jednostką organizacyjną wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, instytucjonalną formą pieczy zastępczej. W interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym umieszcza się dzieci, które wymagają specjalistycznej opieki i w

---

⁹⁶ Art. 145, Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

⁹⁷ Art. 36, 47, Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

⁹⁸ Art. 2, 93, 111, Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

okresie oczekiwania na przysposobienie nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej. W interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym, w tym samym czasie, można umieścić nie więcej niż 20 dzieci. Pobyt dziecka w interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym nie może trwać dłużej niż do ukończenia przez dziecko pierwszego roku życia.

Jednorazowe świadczenie „Za życiem”⁹⁹

Z tytułu urodzenia się żywego dziecka, posiadającego zaświadczenie, z ciężkim i nieodwracalnym upośledzeniem albo nieuleczalną chorobą zagrażającą życiu, które powstały w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu. Świadczenie przysługuje matce lub ojcu dziecka, opiekunowi prawnemu albo opiekunowi faktycznemu dziecka bez względu na dochód. Jednorazowe świadczenie wypłaca się w wysokości 4 000 zł.

Klub integracji społecznej (KIS)¹⁰⁰

Zadania określone w ustawie o zatrudnieniu socjalnym realizowane są poprzez zatrudnienie socjalne, przez co należy rozumieć zapewnianie osobom bezdomnym, uzależnionym od alkoholu, od narkotyków lub innych środków odurzających, chorym psychicznie, osobom długotrwale bezrobotnym, zwalnianym z zakładów karnych, uchodźcom, osobom niepełnosprawnym, (które podlegają wykluczeniu społecznemu i ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym) możliwości uczestnictwa między innymi w zajęciach prowadzonych przez kluby integracji społecznej.

Gmina, organizacja pozarządowa oraz podmioty, o których mowa w art. 3 ust. 2 pkt 3, prowadzące reintegrację zawodową i społeczną dla w/w osób, mogą prowadzić klub integracji społecznej. Klub integracji społecznej prowadzony jest po dokonaniu wpisu w rejestrze wojewody zgodnie z miejscem funkcjonowania klubu integracji społecznej.

W klubach integracji społecznej można organizować w szczególności:

- działania mające na celu pomoc w znalezieniu pracy na czas określony, w pełnym lub niepełnym wymiarze czasu pracy u pracodawców, wykonywania usług na podstawie umów cywilnoprawnych oraz przygotowanie do podjęcia zatrudnienia lub podjęcia działalności w formie spółdzielni socjalnej;

---

⁹⁹ Art.4, 10 Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”

¹⁰⁰ Art. 1, 18, Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym

- prace społecznie użyteczne;
- roboty publiczne;
- poradnictwo prawne;
- działalność samopomocową w zakresie zatrudnienia, spraw mieszkaniowych i socjalnych;
- staże, o których mowa w przepisach o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

Kontrakt socjalny¹⁰¹

Pisemna umowa zawarta z osobą ubiegającą się o pomoc, określająca uprawnienia i zobowiązania stron umowy, w ramach wspólnie podejmowanych działań zmierzających do przezwyciężenia trudnej sytuacji życiowej osoby lub rodziny. W celu określenia sposobu współdziałania w rozwiązywaniu problemów osoby lub rodziny znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej pracownik socjalny zatrudniony w ośrodku pomocy społecznej, centrum usług społecznych lub w powiatowym centrum pomocy rodzinie może zawrzeć kontrakt socjalny z tą osobą lub rodziną, w celu wzmocnienia aktywności i samodzielności życiowej, zawodowej lub przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. W przypadku osób bezrobotnych podpisanie kontraktu socjalnego, w ramach którego są realizowane działania na rzecz wzmocnienia aktywności osoby bezrobotnej, może być dokonywane na podstawie skierowania powiatowego urzędu pracy na zasadach określonych w art. 50 ust. 3 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

Formularz kontraktu określa Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 listopada 2010 r. w sprawie wzoru kontraktu socjalnego. Część A kontraktu dotyczy sposobu współdziałania między osobą/rodziną a pracownikiem socjalnym w zakresie rozwiązywania trudnej sytuacji życiowej. Część B kontraktu określa sposób współdziałania między osobą a pracownikiem socjalnym w celu wzmocnienia aktywności i samodzielności życiowej, zawodowej lub przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu (dotyczy osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy, o których mowa w art. 49 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy¹⁰².

---

¹⁰¹ Art. 6, 108, Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 listopada 2010 r. w sprawie wzoru kontraktu socjalnego

¹⁰² Nowe brzmienie ustawy o pomocy społecznej wejdzie w życie z dniem 30.05.2021 r. Dodany zostanie ust. 1a w art. 108

Koordinator rodzinnej pieczy zastępczej¹⁰³

Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka obejmuje się, na ich wniosek, opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. W stosunku do rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka, nieobjętych opieką koordynatora, zadania koordynatora wykonuje organizator rodzinnej pieczy zastępczej. Koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej wyznacza organizator rodzinnej pieczy zastępczej, po zasięgnięciu opinii odpowiednio rodziny zastępczej lub prowadzącego rodzinny dom dziecka.

Do zadań koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej należy w szczególności:

- udzielanie pomocy rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka w realizacji zadań wynikających z pieczy zastępczej;
- przygotowanie, we współpracy z odpowiednio rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka oraz asystentem rodziny, a w przypadku gdy rodzinie dziecka nie został przydzielony asystent rodziny – we współpracy z podmiotem organizującym pracę z rodziną, planu pomocy dziecku;
- pomoc rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka w nawiązaniu wzajemnego kontaktu;
- zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka dostępu do specjalistycznej pomocy dla dzieci, w tym psychologicznej, reedukacyjnej i rehabilitacyjnej;
- zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających;
- udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnych form pieczy zastępczej;
- przedstawianie corocznego sprawozdania z efektów pracy organizatorowi rodzinnej pieczy zastępczej.

Koordinator rodzinnej pieczy zastępczej nie może mieć pod opieką łącznie więcej niż 15 rodzin zastępczych lub rodzinnych domów dziecka.

---

¹⁰³ Art. 77, Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

Mierniki poziomu ubóstwa¹⁰⁴

W Polsce dane dotyczące zasięgu ubóstwa regularnie prezentowane są przez Główny Urząd Statystyczny. Są one szacowane przy zastosowaniu różnych wskaźników, których podstawę stanowią wyniki badania budżetów gospodarstw domowych. Przy obliczaniu zasięgu ubóstwa GUS podaje następujące granice:

- wskaźnik zasięgu ubóstwa skrajnego (stopa ubóstwa skrajnego) - odsetek osób w gospodarstwach domowych, w których poziom wydatków (obejmujących również wartość artykułów otrzymywanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego) był niższy niż granica ubóstwa skrajnego (minimum egzystencji) wyznaczająca poziom zaspokojenia potrzeb, poniżej którego następuje biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka.
- wskaźnik zasięgu ubóstwa relatywnego (stopa ubóstwa relatywnego) - odsetek osób w gospodarstwach domowych, w których poziom wydatków (obejmujących również wartość artykułów otrzymywanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego) był niższy niż granica ubóstwa relatywnego przyjęta na poziomie 50% średnich miesięcznych wydatków ustalonych na poziomie wszystkich gospodarstw domowych z uwzględnieniem tzw. oryginalnej skali ekwiwalentności OECD.
- wskaźnik zasięgu ubóstwa ustawowego (stopa ubóstwa ustawowego) - odsetek osób w gospodarstwach domowych, w których poziom wydatków (obejmujących również wartość artykułów otrzymywanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego) był niższy niż tzw. ustawowa granica ubóstwa, tj. kwota która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z systemu pomocy społecznej.

Mieszkania chronione¹⁰⁵

Osobie pełnoletniej, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebuje wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, ale nie wymaga usług w zakresie świadczonym przez jednostkę całodobowej opieki, w szczególności osobie z zaburzeniami psychicznymi, osobie opuszczającej pieczę zastępczą w rozumieniu przepisów o

---

¹⁰⁴ Słownik pojęć Głównego Urzędu Statystycznego https://stat.gov.pl/metainformacje/sloownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/1_25,dziedzina.html, dostęp: 31.05.2021r.r.

¹⁰⁵ Art. 53, Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, młodzieżowy ośrodek wychowawczy, zakład dla nieletnich, a także cudzoziemcowi, który uzyskał w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą, lub zezwolenie na pobyt czasowy, może być przyznany wsparcie w mieszkaniu chronionym.

Mieszkanie chronione jest formą pomocy społecznej przygotowującą pod opieką specjalistów osoby tam przebywające do prowadzenia samodzielnego życia lub wspomagającą te osoby w codziennym funkcjonowaniu.

Mieszkanie chronione może być prowadzone przez każdą jednostkę organizacyjną pomocy społecznej lub organizację pożytku publicznego i w zależności od celu udzielania wsparcia prowadzone jest jako mieszkanie chronione treningowe lub mieszkanie chronione wspierane.

W mieszkaniu chronionym treningowym zapewnia się usługi bytowe oraz naukę, rozwijanie lub utrwalanie samodzielności, sprawności w zakresie samoobsługi, pełnienia ról społecznych w integracji ze społecznością lokalną, w celu umożliwienia prowadzenia samodzielnego życia.

Mieszkanie chronione wspierane przeznaczone jest dla:

- osoby niepełnosprawnej, w szczególności osoby niepełnosprawnej fizycznie lub osoby z zaburzeniami psychicznymi;
- osoby w podeszłym wieku lub przewlekle chorej.

W mieszkaniu chronionym wspieranym zapewnia się usługi bytowe oraz pomoc w wykonywaniu czynności niezbędnych w życiu codziennym i realizacji kontaktów społecznych, w celu utrzymania lub rozwijania samodzielności osoby na poziomie jej psychofizycznych możliwości.

Decyzję o skierowaniu do korzystania ze wsparcia w mieszkaniu chronionym wydaje się na czas określony. W stosunku do osób, które posiadają orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, a także w szczególnie uzasadnionych przypadkach w stosunku do innych osób, może być wydana decyzja o skierowaniu do korzystania ze wsparcia w mieszkaniu chronionym wspieranym na czas nieokreślony. Korzystanie ze wsparcia w mieszkaniu chronionym, prowadzonym przez podmioty inne niż gmina, powiat lub na ich zlecenie, odbywa się na podstawie umowy cywilnoprawnej zawartej z osobą korzystającą z pobytu w mieszkaniu chronionym lub jej przedstawicielem ustawowym.

Ogrzewalnia¹⁰⁶

Ogrzewalnia to jedna z form tymczasowego schronienia o charakterze interwencyjnym, umożliwiająca bezpieczny pobyt w ogrzewanych pomieszczeniach wyposażona co najmniej w miejsca siedzące. W ogrzewalni mogą przebywać osoby zdolne do samoobsługi, których stan zdrowia nie zagraża zdrowiu i życiu innym osób przebywających w placówce¹⁰⁷.

Osoba niepełnosprawna biologicznie¹⁰⁸

Osoba, która odczuwa ograniczenie sprawności w wykonywaniu czynności podstawowych dla swojego wieku, ale nie posiada prawnego orzeczenia niepełnosprawności.

Osoba niepełnosprawna prawnie¹⁰⁹

Osoba, która posiada odpowiednie orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony.

Osoby bierne zawodowo według BAEL (Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności), NSP 2002 i NSP 2011¹¹⁰

Ludność bierna zawodowo to osoby w wieku 15 -74 lata, które spełniają jednocześnie trzy warunki:

- w okresie badanego tygodnia nie były osobami pracującymi,
- aktywnie poszukiwały pracy, tzn. podjęły konkretne działania w ciągu 4 tygodni (wliczając jako ostatni -tydzień badany), aby znaleźć pracę,
- były gotowe (zdolne) podjąć pracę w okresie: wg BAEL – w ciągu dwóch tygodni następujących po tygodniu badanym, wg NSP 2002 i NSP 2011 w tygodniu badanym lub następnym.

Bezrobotnymi osobami są również te osoby, które nie poszukiwały pracy, ponieważ miały pracę załatwioną i oczekiwany na jej rozpoczęcie przez okres nie dłuższy niż 3 miesiące oraz dodatkowy warunek w BEAL – były gotowe ją podjąć.

---

¹⁰⁶ Art.48a Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

¹⁰⁷ Nowe brzmienie ustawy o pomocy społecznej wejdzie w życie 30.05.2021r.. Nowe brzmienie ust.3a i 4a w art. 48a.

¹⁰⁸ Słownik pojęć Głównego Urzędu Statystycznego, <https://stat.gov.pl/metainformacje/sloownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/1150,pojecie.html>, dostęp: 31.05.2021r.

¹⁰⁹ Słownik pojęć Głównego Urzędu Statystycznego, <https://stat.gov.pl/metainformacje/sloownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/1149,pojecie.html>, dostęp:31.05.2021r.

¹¹⁰ Słownik pojęć Głównego Urzędu Statystycznego, <https://stat.gov.pl/metainformacje/sloownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/14,pojecie.html> dostęp: 31.05.2021r r.

Wśród biernych zawodowo nieposzukujących pracy są osoby gotowe do jej podjęcia, jednak ze względu na zniechęcenie bezskutecznością dotychczasowych poszukiwań nie poszukują pracy, ale byłyby gotowe do jej podjęcia w okresie dwóch tygodni.

Ośrodek interwencji kryzysowej (OIK)¹¹¹.

Ośrodek interwencji kryzysowej jest jednostką organizacyjną pomocy społecznej. Prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej należy do zadań własnych powiatu. Interwencja kryzysowa stanowi zespół interdyscyplinarnych działań podejmowanych na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu. Celem interwencji kryzysowej jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. Interwencją kryzysową obejmuje się osoby i rodziny bez względu na posiadany dochód. W ramach interwencji kryzysowej udziela się natychmiastowej specjalistycznej pomocy psychologicznej, a w zależności od potrzeb – poradnictwa socjalnego lub prawnego, w sytuacjach uzasadnionych – schronienia do 3 miesięcy.

Ośrodek interwencji kryzysowej może zostać połączony z powiatowym centrum pomocy w rodzinie i w takim przypadku OIK działa w strukturze PCPR.

Ośrodek wsparcia¹¹²

Ośrodek wsparcia jest jednostką organizacyjną pomocy społecznej dziennego pobytu. W ośrodku wsparcia mogą być prowadzone miejsca całodobowe okresowego pobytu.

Ośrodkiem wsparcia może być ośrodek wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, dzienny dom pomocy, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schronisko dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi oraz klub samopomocy.

Ośrodkami wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi są: środowiskowy dom samopomocy lub klub samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi, które w wyniku upośledzenia niektórych funkcji organizmu lub zdolności adaptacyjnych wymagają pomocy do życia w środowisku rodzinnym i społecznym, w szczególności w celu zwiększania zaradności i samodzielności życiowej, a także ich integracji społecznej¹¹³.

---

¹¹¹ Art. 6,19, 47, Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

¹¹² Art. 6, 51 - 51 a, Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

¹¹³ Nowe brzmienie ustawy o pomocy społecznej wejdzie w życie 30.05.2021r.. Nowe brzmienie ust.2 w art. 51b oraz przepis uchylający ust. 1 w art. 51b.

Pieczna zastępcza¹¹⁴

Pieczna zastępcza jest sprawowana w przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców. Pieczę zastępczą organizuje powiat. Pieczna zastępcza jest sprawowana w formie: rodzinnej i instytucjonalnej.

Formami **rodzinnej pieczy zastępczej** są:

- rodzina zastępcza:
  - spokrewniona,
  - niezawodowa,
  - zawodowa, w tym zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowa specjalistyczna;
- rodzinny dom dziecka.

Rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka, na ich wniosek, mogą być wspierane przez rodziny pomocowe. Czas pobytu dziecka w rodzinie pomocowej nie może przekroczyć 2 miesięcy.

Instytucjonalna pieczna zastępcza jest sprawowana w formie:

- placówki opiekuńczo-wychowawczej,
- regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej,
- interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego.

Pieczna zastępcza zapewnia:

- pracę z rodziną umożliwiającą powrót dziecka do rodziny lub gdy jest to niemożliwe dążenie do przysposobienia dziecka, a w przypadku braku możliwości przysposobienia dziecka – opiekę i wychowanie w środowisku zastępczym;
- przygotowanie dziecka do:
  - godnego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia,
  - pokonywania trudności życiowych zgodnie z zasadami etyki,
  - nawiązywania i podtrzymywania bliskich, osobistych i społecznie akceptowanych kontaktów z rodziną i rówieśnikami, w celu łagodzenia skutków doświadczania straty i separacji oraz zdobywania umiejętności społecznych;

---

¹¹⁴ Art. 32-34, 39,75, 93, Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

- zaspokojenie potrzeb emocjonalnych dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno-rekreacyjnych.

Placówka opiekuńczo-wychowawcza (POW)¹¹⁵

Placówka opiekuńczo-wychowawcza jest formą sprawowania instytucjonalnej pieczy zastępczej. Placówkę opiekuńczo-wychowawczą prowadzi powiat lub podmiot, któremu powiat zlecił realizację tego zadania.

Placówka opiekuńczo-wychowawcza:

- zapewnia dziecku całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokaja jego niezbędne potrzeby, w szczególności emocjonalne, rozwojowe, zdrowotne, bytowe, społeczne i religijne;
- realizuje przygotowany we współpracy z asystentem rodziny plan pomocy dziecku;
- umożliwia kontakt dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba że sąd postanowi inaczej;
- podejmuje działania w celu powrotu dziecka do rodziny;
- zapewnia dziecku dostęp do kształcenia dostosowanego do jego wieku i możliwości rozwojowych;
- obejmuje dziecko działaniami terapeutycznymi;
- zapewnia korzystanie z przysługujących świadczeń zdrowotnych.

Wyróżniamy następujące typy placówek opiekuńczo-wychowawczych:

- socjalizacyjnego;
- interwencyjnego - której zadaniem jest doraźna opieka nad dzieckiem w czasie trwania sytuacji kryzysowej, w szczególności placówka taka jest zobowiązana przyjąć dziecko w przypadkach wymagających natychmiastowego zapewnienia dziecku opieki. Do placówki takiej dziecko przyjmuje się na podstawie orzeczenia sądu, w przypadku gdy dziecko zostało doprowadzone przez Policję lub Straż Graniczną, na wniosek rodziców, dziecka lub osoby trzeciej w związku z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie;
- specjalistyczno-terapeutycznego - sprawuje opiekę nad dzieckiem o indywidualnych potrzebach, w szczególności legitymującym się orzeczeniem o niepełnosprawności albo orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności,

---

¹¹⁵ Art. 93, 95, 101, 102, 103, 105, Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

wymagającym stosowania specjalnych metod wychowawczych i specjalistycznej terapii, wymagającym wyrównywania opóźnień rozwojowych i edukacyjnych;

- rodzinnego - wychowująca dzieci w różnym wieku, w tym dorastające i usamodzielniające się; umożliwia wspólne wychowanie i opiekę licznemu rodzeństwu, współpracuje z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej i asystentem rodziny.

W placówce opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego, interwencyjnego lub specjalistyczno-terapeutycznego są umieszczane dzieci powyżej 10. roku życia, wymagające szczególnej opieki lub mające trudności w przystosowaniu się do życia w rodzinie.

Umieszczenie dziecka poniżej 10. roku życia w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego, interwencyjnego lub specjalistyczno-terapeutycznego jest możliwe w przypadku, gdy w danej placówce opiekuńczo-wychowawczej umieszczona jest matka lub ojciec tego dziecka oraz w innych wyjątkowych przypadkach, szczególnie gdy przemawia za tym stan zdrowia dziecka lub dotyczy to rodzeństwa.

Placówka wsparcia dziennego (PWD)¹¹⁶

Placówki wsparcia dziennego są jednostkami organizacyjnymi wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.

W celu wsparcia rodziny dziecko może zostać objęte opieką i wychowaniem w placówce wsparcia dziennego, prowadzonej w formie:

- opiekuńczej, w tym kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych;
- specjalistycznej;
- pracy podwórkowej realizowanej przez wychowawcę.

Placówka wsparcia dziennego prowadzona w **formie opiekuńczej** zapewnia dziecku opiekę i wychowanie, pomoc w nauce, organizację czasu wolnego, zabawę i zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań.

Placówka wsparcia dziennego prowadzona w **formie specjalistycznej** w szczególności: organizuje zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne oraz

---

¹¹⁶ Art. 2, 18, 24, Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

logopedyczne, realizuje indywidualny program korekcyjny, program psychokorekcyjny lub psychoprofilaktyczny, w szczególności terapię pedagogiczną, psychologiczną i socjoterapię.

Placówka wsparcia dziennego prowadzona w **formie pracy podwórkowej** realizuje działania animacyjne i socjoterapeutyczne.

Placówkę wsparcia dziennego prowadzi gmina, podmiot, któremu gmina zleciła realizację tego zadania, lub podmiot, który uzyskał zezwolenie wójta. Powiat może prowadzić lub zlecić, prowadzenie placówki wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym. Placówka wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym może być prowadzona także przez podmiot, który uzyskał zezwolenie starosty.

„Podstawowe” jednostki organizacyjne pomocy społecznej¹¹⁷

- regionalny ośrodek polityki społecznej – działający w strukturze samorządu województwa (1 jednostka w Małopolsce);
- powiatowe centrum pomocy rodzinie – funkcjonujące w każdym powiecie (19 jednostek w Małopolsce);
- ośrodek pomocy społecznej – funkcjonujący w każdej gminie (w Małopolsce: 179 gminnych ośrodków pomocy społecznej oraz 3 miejskie ośrodki pomocy społecznej w miastach na prawach powiatów: Kraków, Tarnów, Nowy Sącz, łączące zadania powiatowych centrów pomocy rodzinie z zadaniami ośrodków pomocy społecznej).

Poradnictwo specjalistyczne¹¹⁸

Poradnictwo specjalistyczne należy do świadczeń niepieniężnych z pomocy społecznej. Poradnictwo specjalistyczne, w szczególności prawne, psychologiczne i rodzinne, jest świadczone osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych, bez względu na posiadany dochód.

Poradnictwo prawne realizuje się przez udzielanie informacji o obowiązujących przepisach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów.

Poradnictwo psychologiczne realizuje się przez procesy diagnozowania, profilaktyki i terapii.

---

¹¹⁷ Opracowanie własne w oparciu o ustawę o pomocy społecznej.

¹¹⁸ Art. 36, 46, Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

Poradnictwo rodzinne obejmuje problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną.

Powody udzielania pomocy społecznej¹¹⁹

Pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu:

- ubóstwa;
- sieroctwa;
- bezdomności;
- bezrobocia;
- niepełnosprawności;
- długotrwałej lub ciężkiej choroby;
- przemocy w rodzinie;
- potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi;
- potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności;
- bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych;
- trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w związku z okolicznością, o której mowa w art. 159 ust. 1 pkt 1 lit. c lub d ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach;
- trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego;
- alkoholizmu lub narkomanii;
- zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej;
- klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Praca socjalna¹²⁰

Działalność zawodowa mająca na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi. Należy do zadań

---

¹¹⁹ Art. 7, Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

¹²⁰ Art. 6, 17, 36 i 45, Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

własnych gminy o charakterze obowiązkowym i jest świadczeniem niepieniężnym z pomocy społecznej.

Praca socjalna prowadzona jest:

- z osobami i rodzinami w celu rozwinięcia lub wzmocnienia ich aktywności i samodzielności życiowej;
- ze społecznością lokalną w celu zapewnienia współpracy i koordynacji działań instytucji i organizacji istotnych dla zaspokajania potrzeb członków społeczności.

W pracy socjalnej wykorzystuje się właściwe tej działalności metody i techniki, stosowane z poszanowaniem godności osoby i jej prawa do samostanowienia. Jest ona świadczona osobom i rodzinom bez względu na posiadany dochód. Może być prowadzona w oparciu o kontrakt lub projekt socjalny.

Projekt Socjalny¹²¹

Zespół działań, będących zadaniem własnym gminy, mających na celu poprawę sytuacji życiowej osób, rodzin, grup zagrożonych ubóstwem, marginalizacją i wykluczeniem społecznym. W oparciu o projekt socjalny może być prowadzona praca socjalna.

Przyrost naturalny ludności¹²²

Różnica między liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów w danym okresie.

Przyrost rzeczywisty ludności¹²³

Suma przyrostu naturalnego ludności oraz salda migracji wewnętrznych i zagranicznych (stałych i czasowych). W przypadku gmin uwzględnia się także saldo przesunięć ludności w wyniku zmian administracyjnych, oznacza to przyrost roczny, czyli wyrażoną w liczbach absolutnych różnicę między dwoma stanami ludności w danej gminie na początek i koniec badanego okresu.

---

¹²¹ Art.6, 17, 45 Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

¹²² Słownik pojęć Głównego Urzędu Statystycznego, <https://stat.gov.pl/metainformacje/sownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/405,pojecie.html>, dostęp: 31.05.2021 r.

¹²³ Słownik pojęć Głównego Urzędu Statystycznego, <https://stat.gov.pl/metainformacje/sownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/3931,pojecie.html>, dostęp: 31.05.2021r..

Regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna¹²⁴

Regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna jest jednostką organizacyjną wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, instytucjonalną formą pieczy zastępczej. W regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej są umieszczane dzieci wymagające szczególnej opieki, które ze względu na stan zdrowia wymagający stosowania specjalistycznej opieki i rehabilitacji nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej. W regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej można umieścić, w tym samym czasie, łącznie nie więcej niż 30 dzieci.

Rodzina pomocowa¹²⁵

W przypadku czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem przez rodzinę zastępczą lub prowadzącego rodzinny dom dziecka piecza zastępcza nad dzieckiem może zostać powierzona rodzinie pomocowej.

Pieczą zastępczą nad dzieckiem może być powierzona rodzinie pomocowej, w szczególności w okresie:

- czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem przez rodzinę zastępczą lub prowadzącego rodzinny dom dziecka w związku z wypoczynkiem, udziałem w szkoleniach lub pobytem w szpitalu;
- nieprzewidzianych trudności lub zdarzeń losowych w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka.

Rodziną pomocową może być:

- rodzina zastępcza niezawodowa, rodzina zastępcza zawodowa lub prowadzący rodzinny dom dziecka;
- małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim przeszkoleni do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub rodziny przysposabiającej.

Rodzina zastępcza zawodowa, rodzina zastępcza niezawodowa lub prowadzący rodzinny dom dziecka może przyjąć dziecko jako rodzina pomocowa bez względu na liczbę dzieci pozostających pod ich opieką. Podstawą umieszczenia dziecka w rodzinie pomocowej jest umowa między starostą a rodziną pomocową.

---

¹²⁴ Art. 2, 93,109, Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

¹²⁵ Art. 73-75, Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

Rodzina wspierająca¹²⁶

W celu wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych rodzina może zostać objęta pomocą rodziny wspierającej. Rodzina wspierająca, przy współpracy asystenta rodziny, pomaga rodzinie przeżywającej trudności w:

- opiece i wychowaniu dziecka;
- prowadzeniu gospodarstwa domowego;
- kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych.

Pełnienie funkcji rodziny wspierającej może być powierzone osobom z bezpośredniego otoczenia dziecka, które nie były skazane prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo. Rodzinę wspierającą ustanawia wójt właściwy ze względu na miejsce zamieszkania rodziny wspieranej po uzyskaniu pozytywnej opinii kierownika ośrodka pomocy społecznej albo dyrektora centrum usług społecznych, wydanej na podstawie przeprowadzonego rodzinnego wywiadu środowiskowego.

Rodzinny dom pomocy (RDP)¹²⁷

Rodzinny dom pomocy stanowi formę usług opiekuńczych i bytowych świadczonych całodobowo przez osobę fizyczną lub organizację pożytku publicznego dla nie mniej niż trzech i nie więcej niż ośmiu zamieszkujących wspólnie osób wymagających z powodu wieku lub niepełnosprawności wsparcia w tej formie.

Rodzinny dom pomocy świadczy swe usługi w budynku mieszkalnym jednorodzinny, którego właścicielem lub najemcą jest osoba fizyczna prowadząca rodzinny dom pomocy, w którym ta osoba zamieszkuje lub organizacja pożytku publicznego w przypadku domu prowadzonego przez organizację pożytku publicznego¹²⁸.

Rządowy program *Dobry Start*¹²⁹

Celem programu *Dobry Start* jest wsparcie rodzin z dziećmi w ponoszeniu wydatków związanych z rozpoczęciem roku szkolnego. Wsparcie to polega na przyznaniu raz w roku świadczenia w wysokości 300 zł na każde dziecko w wieku szkolnym, niezależnie od wysokości

---

¹²⁶ Art.29-30, Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

¹²⁷ Art. 52, Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 31 maja 2012 r. w sprawie rodzinnych domów pomocy

¹²⁸ Nowe brzmienie ustawy o pomocy społecznej wejdzie w życie dnia 30.05.2021 r. Dodany ust. 2b w art. 52.

¹²⁹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30.05.2018 w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start”

dochodów uzyskiwanych przez rodzinę. Świadczenie dobry start przysługuje rodzicom, opiekunom faktycznym, opiekunom prawnym, rodzinom zastępczym, osobom prowadzącym rodzinne domy dziecka, dyrektorom placówek opiekuńczo-wychowawczym, dyrektorom regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych oraz osobom uczącym się.

Rządowy program Rodzina 500 Plus¹³⁰

W celu wsparcia rodzin w wychowaniu dzieci od 1 kwietnia 2016 r. realizowany jest rządowy program polegający na przyznawaniu świadczeń wychowawczych mających służyć jako częściowe pokrycie wydatków związanych z wychowywaniem dziecka, w tym z opieką nad nim i zaspokojeniem jego potrzeb życiowych. Świadczenie wychowawcze przysługuje na dziecko w wieku do ukończenia 18 roku życia w wysokości 500 zł miesięcznie. Dla dzieci, wychowujących się we wszystkich formach pieczy zastępczej adresowany jest dodatek w wysokości świadczenia wychowawczego. Przysługuje on niezależnie od dochodu na każde dziecko w wieku do ukończenia 18. roku życia, umieszczone w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka oraz placówce opiekuńczo-wychowawczej¹³¹.

Specjalistyczne usługi opiekuńcze¹³²

Osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona, przysługuje pomoc w formie usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych. Mogą one być przyznane również osobie, która wymaga pomocy innych osób, a rodzina, a także wspólnie niezamieszkujący małżonek, wstępni, zstępni nie mogą takiej pomocy zapewnić. Specjalistyczne usługi opiekuńcze są to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym.

Specjalności w ramach II stopnia specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny¹³³

Ustalono następujące specjalności obowiązujące dla II stopnia specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny:

- praca socjalna z rodziną z problemami opiekuńczo-wychowawczymi;

---

¹³⁰ Art. 4, 5, Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci

¹³¹ Art. 80, ust. 1a, art. 113a, art. 115, ust. 2a, Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

¹³² Art. 50, Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

¹³³ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 kwietnia 2012 r. w sprawie specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny

- praca socjalna z osobą i rodziną z problemem przemocy;
- praca socjalna z osobami niepełnosprawnymi i ich rodzinami;
- praca socjalna z osobami z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzinami;
- praca socjalna z osobami starszymi;
- praca socjalna z osobami bezrobotnymi;
- praca socjalna z osobami uzależnionymi;
- praca socjalna z osobami bezdomnymi;
- praca socjalna z cudzoziemcami, mniejszościami narodowymi i etnicznymi;
- praca socjalna ze społecznością lokalną.

Stopa bezrobocia rejestrowanego¹³⁴

Udział zarejestrowanych bezrobotnych w cywilnej ludności aktywnej zawodowo (tj. bez pracowników jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego).

Subregiony w Małopolsce¹³⁵

Subregiony to obszary funkcjonalne, pełniące podobne lub komplementarne wobec siebie funkcje. Subregiony województwa małopolskiego należą do podstawowych obszarów strategicznej interwencji, służącej optymalnemu wykorzystaniu zróżnicowanych przestrzennie potencjałów, wzmacnianiu czynników decydujących o atrakcyjności lokalizacyjnej, ale również niwelowaniu barier rozwojowych w wymiarze regionalnym.

W Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020 (SRWM) dokonano delimitacji 5 subregionów funkcjonalnych:

- Krakowski Obszar Metropolitalny (KOM) – miasto Kraków oraz powiaty: bocheński, krakowski, miechowski, myślenicki, proszowicki, wielicki;
- Subregion tarnowski – miasto Tarnów oraz powiaty: brzeski, dąbrowski, tarnowski;

¹³⁴ Słownik pojęć Głównego Urzędu Statystycznego, <https://stat.gov.pl/metainformacje/sownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/2390,pojecie.html/>, dostęp: 31.05.2021r.

¹³⁵ Subregionalny Program Rozwoju do roku 2020, https://www.rpo.malopolska.pl/download/program-regionalny/o-programie/zapoznaj-sie-z-prawem-i-dokumentami/szczegolowy_opisu_osi_priorytetowych_regionalnego_programu_operacyjnego_województwa_malopolskiego/2021/05/SzOOP_13-05-2021.pdf, dostęp: 31.05.2021r.

- Subregion sądecki – miasto Nowy Sącz oraz powiaty: gorlicki, limanowski, nowosądecki;
- Subregion podhalański – powiaty: nowotarski, suski, tatrzański;
- Małopolska Zachodnia – powiaty: chrzanowski, olkuski, oświęcimski, wadowicki.

Subregionalny Program Rozwoju do roku 2020 (SPR)¹³⁶

Subregionalny Program Rozwoju do roku 2020 (SPR) jest instrumentem służącym wdrożeniu zasady zintegrowanego podejścia terytorialnego do rozwoju w wymiarze gospodarczym, społecznym i terytorialnym wynikającym z dokumentów strategicznych na poziomie europejskim, krajowym i regionalnym. SPR określa politykę Województwa Małopolskiego wobec pięciu subregionów funkcjonalnych. Tym samym SPR stanowi ofertę Samorządu Województwa Małopolskiego dla partnerów z sektora samorządowego, gospodarczego i społecznego mającą na celu uruchomienie oddolnych inicjatyw w celu wykorzystania wewnętrznych potencjałów dla zbudowania specjalizacji poszczególnych subregionów.

Środowiskowy dom samopomocy (ŚDS)¹³⁷

Środowiskowy dom samopomocy jest ośrodkiem wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, które w wyniku upośledzenia niektórych funkcji organizmu lub zdolności adaptacyjnych wymagają pomocy do życia w środowisku rodzinnym i społecznym, w szczególności w celu zwiększania zaradności i samodzielności życiowej, a także ich integracji społecznej. Środowiskowy dom samopomocy, będąc ośrodkiem wsparcia jest tym samym jednostką organizacyjną pomocy społecznej dziennego pobytu. W ośrodku wsparcia mogą być prowadzone miejsca całodobowe okresowego pobytu.

Środowiskowy dom samopomocy świadczy usługi w ramach indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi i treningów umiejętności społecznych, polegających na nauce, rozwijaniu lub podtrzymywaniu umiejętności w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu społecznym. Okres korzystania z miejsca całodobowego pobytu w środowiskowym domu samopomocy nie może być jednorazowo dłuższy niż 3 miesiące, z możliwością przedłużenia do 6 miesięcy w uzasadnionych przypadkach, przy czym

¹³⁶Subregionalny Program Rozwoju do roku 2020, <http://www.rpo.malopolska.pl/o-programie/zapoznaj-sie-z-prawem-i-dokumentami/subregionalny-program-rozwoju-do-roku-2020>, dostęp: 07.04.2020 r.

¹³⁷ Art. 18, 20, 51, 51a, Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

maksymalny okres pobytu całodobowego osoby w roku kalendarzowym nie może być dłuższy niż 8 miesięcy.

Prowadzenie i rozwój infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi należy do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych zarówno przez gminę, jak i powiat¹³⁸.

Świadczenia z pomocy społecznej¹³⁹

Świadczeniami z pomocy społecznej są:

- świadczenia pieniężne:

- zasiłek stały;
- zasiłek okresowy;
- zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy;
- zasiłek i pożyczka na ekonomiczne usamodzielnienie;
- pomoc na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki;
- świadczenie pieniężne na utrzymanie i pokrycie wydatków związanych z nauką języka polskiego dla cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w związku z okolicznością, o której mowa w art. 159 ust. 1 pkt 1 lit. c lub d ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach;
- wynagrodzenie należne opiekunowi z tytułu sprawowania opieki przyznane przez sąd;

- świadczenia niepieniężne:

- praca socjalna;
- bilet kredytowany;
- składki na ubezpieczenie zdrowotne;
- składki na ubezpieczenia społeczne;
- pomoc rzeczową, w tym na ekonomiczne usamodzielnienie;
- sprawienie pogrzebu;
- poradnictwo specjalistyczne;

---

¹³⁸ Nowe brzmienie ustawy o pomocy społecznej wejdzie w życie dnia 30.05.2021 r. przepis uchylający ust. 1 i nowe brzmienie ust 2 w art. 51b.

¹³⁹ Art. 36, Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

- interwencja kryzysowa;
- schronienie;
- posiłek;
- niezbędne ubranie;
- usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, w ośrodkach wsparcia oraz w rodzinnych domach pomocy;
- specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania oraz w ośrodkach wsparcia;
- mieszkanie chronione;
- pobyt i usługi w domu pomocy społecznej;
- pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniu chronionym, pomoc w uzyskaniu zatrudnienia, pomoc na zagospodarowanie – w formie rzeczowej dla osób usamodzielnianych.

Świadczenia opiekuńcze¹⁴⁰

Świadczeniami opiekuńczymi są:

- zasiłek pielęgnacyjny – przyznawany w celu częściowego pokrycia wydatków wynikających z konieczności zapewnienia opieki i pomocy innej osoby w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji;
- specjalny zasiłek opiekuńczy - przysługujący osobom, na których ciąży obowiązek alimentacyjny, a także małżonkom, jeżeli nie podejmują zatrudnienia bądź innej pracy zarobkowej lub rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej
- świadczenie pielęgnacyjne – przysługujące z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej

Świadczenia rodzinne¹⁴¹

Świadczeniami rodzinnymi są:

- zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego,
- świadczenia opiekuńcze: zasiłek pielęgnacyjny, świadczenie pielęgnacyjne i specjalny zasiłek opiekuńczy,

---

¹⁴⁰ Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej: <https://www.gov.pl/web/rodzina/swiadczenia-opiekuncze> , dostęp: 01.06.2021r.

¹⁴¹ Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej: <https://www.gov.pl/web/rodzina/wiadczenia-rodzinne> , dostęp: 01.06.2021r.

- jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka (tzw. becikowe),
- świadczenie rodzicielskie, do których prawo nabywa się w sposób określony w ustawie o świadczeniach rodzinnych

Świadczenie rodzicielskie¹⁴²

Świadczenie rodzicielskie jest rodzajem świadczenia rodzinnego. Przysługuje matce albo ojcu dziecka, opiekunowi faktycznemu dziecka, rodzinie zastępczej (z wyjątkiem rodziny zastępczej zawodowej) osobie, która przysposobiła dziecko, a które nie otrzymują zasiłku macierzyńskiego lub uposażenia macierzyńskiego. Świadczenie przysługuje przez okres 52 tygodni – w przypadku urodzenia jednego dziecka przy jednym porodzie, przysposobienia jednego dziecka lub objęcia opieką jednego dziecka, w wysokości 1 000 zł miesięcznie.

Turnus rehabilitacyjny¹⁴³

Do podstawowych form aktywności wspomagającej proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zalicza się uczestnictwo tych osób w warsztatach terapii zajęciowej, turnusach rehabilitacyjnych oraz zajęciach klubowych.

Turnus oznacza zorganizowaną formę aktywnej rehabilitacji połączonej z elementami wypoczynku, której celem jest ogólna poprawa psychofizycznej sprawności oraz rozwijanie umiejętności społecznych uczestników, między innymi przez nawiązywanie i rozwijanie kontaktów społecznych, realizację i rozwijanie zainteresowań, a także przez udział w innych zajęciach przewidzianych programem turnusu.

Turnusy mogą być organizowane: przez osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, osoby prawne i inne jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, które prowadzą co najmniej przez 2 lata działalność na rzecz osób niepełnosprawnych i uzyskały wpis do rejestru organizatorów prowadzonego przez wojewodę oraz wyłącznie w ośrodkach, które uzyskały wpis do rejestru ośrodków prowadzonego przez wojewodę – z wyłączeniem turnusów organizowanych w formie niestacjonarnej.

---

¹⁴² Art.2, 17c Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych

¹⁴³ Art. 10, 10c, Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych

Turnusy organizowane w domach pomocy społecznej lub w innych placówkach opiekuńczych turnusy mogą być przeznaczone wyłącznie dla osób niepełnosprawnych niebędących stałymi podopiecznymi takich jednostek.

Ośrodki, w których organizowane są turnusy, zapewniają osobom niepełnosprawnym odpowiednie warunki pobytu, dostosowane do rodzaju i stopnia niepełnosprawności uczestników turnusu, oraz bazę do prowadzenia rehabilitacji i realizacji określonego programu turnusu. Czas trwania turnusów wynosi co najmniej 14 dni. Turnusy organizuje się wyłącznie na terenie kraju, w grupach zorganizowanych liczących nie mniej niż 20 uczestników, w formie stacjonarnej i niestacjonarnej.

Tymczasowe miejsca noclegowe¹⁴⁴

Osoba lub rodzina ma prawo do schronienia, posiłku i niezbędnego ubrania, jeżeli jest tego pozbawiona. Udzielenie schronienia następuje przez przyznanie tymczasowego schronienia w noclegowni, schronisku dla osób bezdomnych, albo w schronisku dla bezdomnych z usługami opiekuńczymi¹⁴⁵.

Usługi opiekuńcze¹⁴⁶

Osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona, przysługuje pomoc w formie usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych. Mogą one być przyznane również osobie, która wymaga pomocy innych osób a rodzina, a także wspólnie niezamieszkujący małżonek, wstępni, zstępni nie mogą takiej pomocy zapewnić.

Usługi obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem.

Ośrodek pomocy społecznej albo centrum usług społecznych przyznaje usługi opiekuńcze, ustala ich zakres, okres i miejsce świadczenia¹⁴⁷.

---

¹⁴⁴ Art. 48, 48 a Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

¹⁴⁵ Nowe brzmienie ustawy o pomocy społecznej wejdzie w życie dnia 30.05.2021r. nowe brzmienie ust. 3a i 4a w art., 48a.

¹⁴⁶ Art. 50, Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

¹⁴⁷ Nowe brzmienie ustawy o pomocy społecznej wejdzie w życie dnia 30.05.2021r. Dodany art. 50a

Warsztat terapii zajęciowej (WTZ)¹⁴⁸

Do podstawowych form aktywności wspomagającej proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zalicza się uczestnictwo tych osób w warsztatach terapii zajęciowej, turnusach rehabilitacyjnych oraz zajęciach klubowych.

Warsztat oznacza wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówkę stwarzającą osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia.

Realizacja tego celu odbywa się przy zastosowaniu technik terapii zajęciowej, zmierzających do rozwijania: umiejętności wykonywania czynności życia codziennego oraz zaradności osobistej, psychofizycznych sprawności oraz podstawowych i specjalistycznych umiejętności zawodowych, umożliwiających uczestnictwo w szkoleniu zawodowym albo podjęcie pracy. Terapię realizuje się na podstawie indywidualnego programu rehabilitacji.

Wskaźnik zatrudnienia¹⁴⁹

Udział pracujących danej kategorii w ogólnej liczbie ludności danej kategorii.

Współczynnik aktywności zawodowej ludności¹⁵⁰

Udział aktywnych zawodowo danej kategorii w ogólnej liczbie ludności danej kategorii.

Współczynnik dzietności¹⁵¹

Oznacza liczbę dzieci, które urodziłaby przeciętnie kobieta w ciągu całego okresu rozrodczego (15 - 49 lat) przy założeniu, że w poszczególnych fazach tego okresu rodziłaby z intensywnością obserwowaną w badanym roku, tzn. przy przyjęciu cząstkowych współczynników płodności z tego okresu za niezmiennie.

---

¹⁴⁸ Art. 10 – 10b, Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych

¹⁴⁹ Słownik pojęć Głównego Urzędu Statystycznego, <https://stat.gov.pl/metainformacje/sloownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/884,pojecie.html> dostęp: 01.06.2021r.

¹⁵⁰ Słownik pojęć Głównego Urzędu Statystycznego, <https://stat.gov.pl/metainformacje/sloownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/591,pojecie.html> dostęp: 01.06.2021r.

¹⁵¹ Słownik pojęć Głównego Urzędu Statystycznego, <https://stat.gov.pl/metainformacje/sloownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/3950,pojecie.html> dostęp: 01.06.2021 r.

Zakład aktywności zawodowej¹⁵²

Zakład aktywności zawodowej oznacza warunki pracy chronionej.

Gmina, powiat oraz fundacja, stowarzyszenie lub inna organizacja społeczna, której statutowym zadaniem jest rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych może utworzyć wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo jednostkę i uzyskać dla tej jednostki status zakładu aktywności zawodowej, jeżeli co najmniej 70% ogółu osób zatrudnionych w tej jednostce stanowią osoby niepełnosprawne, w szczególności skierowane do pracy przez powiatowe urzędy pracy:

- zaliczone do znacznego stopnia niepełnosprawności,
- zaliczone do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, u których stwierdzono autyzm, upośledzenie umysłowe lub chorobę psychiczną, w tym osób, w stosunku do których rada programowa zajęła stanowisko uzasadniające podjęcie zatrudnienia i kontynuowanie rehabilitacji zawodowej w warunkach pracy chronionej.

Przy czym osoby, u których stwierdzono autyzm, upośledzenie umysłowe lub chorobę psychiczną, nie mogą stanowić więcej niż 35% ogółu zatrudnionych.

Zakład pracy chronionej (ZPCH)¹⁵³

Zakład pracy chronionej oznacza warunki pracy chronionej.

Pracodawca prowadzący działalność gospodarczą przez okres co najmniej 12 miesięcy, zatrudniający nie mniej niż 25 pracowników w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy i osiągający określony wskaźniki zatrudnienia osób niepełnosprawnych przez okres co najmniej 6 miesięcy, uzyskuje status pracodawcy prowadzącego zakład pracy chronionej, jeżeli:

- wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych wynosi co najmniej 50%, a w tym co najmniej 20% ogółu zatrudnionych stanowią osoby zaliczone do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, albo co najmniej 30% niewidomych lub psychicznie chorych, albo upośledzonych umysłowo zaliczonych do znacznego albo umiarkowanego stopnia niepełnosprawności;

---

¹⁵² Art. 2, 29, Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych

¹⁵³ Art. 2, 28, Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych

- obiekty i pomieszczenia użytkowane przez zakład pracy odpowiadają przepisom i zasadom bezpieczeństwa i higieny pracy;
- uwzględniają potrzeby osób niepełnosprawnych w zakresie przystosowania stanowisk pracy, pomieszczeń higienicznosanitarnych i ciągów komunikacyjnych oraz spełniają wymagania dostępności do nich;
- jest zapewniona doraźna i specjalistyczna opieka medyczna, poradnictwo i usługi rehabilitacyjne;
- wystąpi z wnioskiem o przyznanie statusu pracodawcy prowadzącego zakład pracy chronionej.

Zatrudnienie socjalne¹⁵⁴

Poprzez zatrudnienie socjalne należy rozumieć zapewnianie, bezdomnym, uzależnionym od alkoholu, od narkotyków lub innych środków odurzających, chorym psychicznie, osobom długotrwale bezrobotnym, zwalnianym z zakładów karnych, uchodźcom, osobom niepełnosprawnym możliwości uczestnictwa w zajęciach prowadzonych przez centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej i zatrudnienia wspieranego.

Przepisy ustawy o zatrudnieniu socjalnym stosuje się w szczególności do:

- bezdomnych realizujących indywidualny program wychodzenia z bezdomności, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
- uzależnionych od alkoholu;
- uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających;
- chorych psychicznie, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego;
- długotrwale bezrobotnych w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- zwalnianych z zakładów karnych, mających trudności w integracji ze środowiskiem, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
- uchodźców realizujących indywidualny program integracji, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
- osób niepełnosprawnych, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;

---

¹⁵⁴ Art. 1, 2, Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym

którzy podlegają wykluczeniu społecznemu i ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym.

Zatrudnienie wspierane¹⁵⁵

Zatrudnienie wspierane oznacza udzielanie wsparcia o charakterze doradczym i finansowym osobom długotrwale bezrobotnym, bezdomnym, uzależnionym od alkoholu, od narkotyków lub innych środków odurzających, chorym psychicznie, zwalnianym z zakładów karnych, uchodźcom, osobom niepełnosprawnym, w utrzymaniu aktywności zawodowej umożliwiającej podjęcie zatrudnienia, prac społecznie użytecznych, założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej lub podjęcie działalności gospodarczej.

Zatrudnienie wspierane może być realizowane w formie:

- prac społecznie użytecznych na zasadach określonych w przepisach o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- skierowania do pracy;
- rzecznictwa, poradnictwa zawodowego, psychologicznego i społecznego dla osób realizujących prace społecznie użyteczne w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, podejmujących zatrudnienie, działalność gospodarczą, zakładających lub przystępujących do spółdzielni socjalnej.

Zatrudnienie wspierane realizowane jest w ramach indywidualnego programu zatrudnienia socjalnego lub kontraktu socjalnego, o którym mowa w przepisach o pomocy społecznej.

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT)¹⁵⁶

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) to forma współpracy samorządów współfinansowana ze środków Funduszy Europejskich. Partnerstwo Krakowa i otaczających je gmin oraz władze województw wspólnie ustalają cele i wskazują inwestycje niezbędne do ich osiągnięcia. Środki na ich realizację pochodzą z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego (RPO WM) oraz Programu Operacyjnego Infrastruktura i

---

¹⁵⁵ Art. 1, 2 i 15b, Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym

¹⁵⁶ Serwis Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego: <http://www.rpo.malopolska.pl/o-programie/poznaj-zasady-dzialania-programu/zintegrowane-inwestycje-terytorialne-wsparcie-dla-osrodkow-terytorialnych>, dostęp: 01.06.2021

Środowisko (POLiŚ). Formuła ta umożliwi wyjście poza sztywne granice administracyjne samorządów, co przełoży się na większe oddziaływanie realizowanych wspólnie przedsięwzięć.

Samorzady chcące realizować projekty w trybie ZIT zawiązały partnerstwo - Stowarzyszenie Metropolia Krakowska i przygotowały wspólną Strategię Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. W Strategii ZIT znalazły się najważniejsze cele i przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w najbliższych latach.

Ze względu na najwyższy w kraju wskaźnik urbanizacji województwa (ok. 78% obszarów miejskich), wsparcie w ramach ZIT w Małopolsce obejmie miasto wojewódzkie i jego obszar funkcjonalny. Poza Krakowem będzie to 14 gmin: Michałowice, Zielonki, Wielka Wieś, Zabierzów, Liszki, Czernichów, Skawina, Mogilany, Świątniki Górne, Wieliczka, Biskupice, Niepołomice, Igołomia-Wawrzeńczyce oraz Kocmyrzów-Luborzyca.

IX ALTERNATYWA TEKSTOWA ZAŁĄCZONYCH GRAFIK

Wykres 1: Spadek liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w Małopolsce w latach 2012-2020*

Wykres liniowy przedstawia liczbę osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w Małopolsce w latach 2012 – 2020. W 2012 roku było to 236 437 osób, w 2013 roku – 234 530 osób, w 2014 roku – 229 800 osób, w 2015 roku – 217 989 osób, w 2016 roku – 192 925 osób, w 2017 roku – 174 435 osób, w roku 2018 – 162 405 osób, w 2019 roku – 151 458 osób, w 2020 roku – 134 499 osób. Między 2012 rokiem a 2020 rokiem odnotowano spadek o 102 tysiące osób.

Wykres 2: Spadek udziału korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ludności Małopolski w latach 2012-2020

Wykres liniowy przedstawia udział korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w Małopolsce w ogóle ludności w latach 2012 – 2020. W 2012 roku było to 6,9%, w 2013 roku – 7,0%, w 2014 roku – 6,8%, w 2015 roku – 6,5%, w 2016 roku – 5,7%, w 2017 roku – 5,1%, w 2018 roku – 4,8%, w 2019 roku: 4,4%, w 2020 roku – 3,9%. Spadek udziału korzystających z pomocy społecznej między 2012 rokiem a 2020 rokiem wyniósł 3 punkty procentowe.

Wykres 3: Dynamika zmian w latach 2012-2020 – rodziny korzystające z pomocy społecznej w Małopolsce

Wykres liniowy przedstawia liczbę rodzin korzystających z pomocy społecznej w Małopolsce w latach 2012-2020:

- rodziny bez dzieci: w 2012 roku było to 60 772 rodziny, w 2013 roku – 62 000 rodzin, w 2014 roku – 60 764 rodziny, w 2015 roku – 59 842 rodziny, w 2016 roku – 59 939 rodzin, w 2017 roku – 60 733 rodziny, w 2018 roku – 59 913 rodzin, w 2019 roku – 60 478 rodzin, w 2020 roku – 55 913 rodzin;
- rodziny z dziećmi: w 2012 roku było 39 646 rodzin, w 2013 roku – 40 402 rodziny, w 2014 roku – 39 243 rodziny, w 2015 roku – 37 581 rodzin, w 2016 roku – 32 953 rodziny, w 2017 roku – 28 840 rodzin, w 2018 roku – 25 765 rodzin, w 2019 roku – 23 587 rodzin, w 2020 roku – 20 891 rodzin;
- rodziny z 3 i więcej dzieci: w 2012 roku było 15 203 rodziny, w 2013 roku – 14 772 rodziny, w 2014 roku – 14 818 rodzin, w 2015 roku – 14 579 rodzin, w 2016 roku – 12 059 rodzin,

w 2017 roku – 10 287 rodzin, w 2018 roku – 9 241 rodzin, w 2019 roku – 8 498 rodzin, w 2020 roku – 7 803 rodziny;

- rodziny niepełne w 2012 roku było 10 379 rodzin, w 2013 roku – 10 620 rodzin, w 2014 roku – 10 318 rodzin, w 2015 roku – 10 005 rodzin, w 2016 roku – 9 372 rodziny, w 2017 roku – 8 248 rodzin, w 2018 roku – 7 783 rodziny, w 2019 roku – 7 201 rodzin, w 2020 roku – 6 599 rodzin.

Wykres 4: Liczba klientów korzystających z pomocy społecznej z danej przyczyny w Małopolsce w latach 2012-2020

Wykres liniowy przedstawia liczbę osób otrzymujących wsparcie w oparciu o główne przesłanki udzielania pomocy społecznej w Małopolsce w latach 2012-2020. Na wykresie wskazano wartości liczbowe dla roku 2012 i 2020:

- ubóstwo – liczba klientów w 2012 roku wynosiła 138 791 osób, a w 2020 roku 64 391 osób;
- bezrobocie – liczba klientów w 2012 roku wynosiła 104 276 osób, a w 2020 roku 40 879 osób;
- długotrwała lub ciężka choroba – liczba klientów w 2012 roku wynosiła 82 973 osoby, a w 2020 roku 63 194 osoby;
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych – liczba klientów w 2012 roku wynosiła 76 009 osób, a w 2020 roku 23 782 osoby;
- niepełnosprawność – liczba klientów w 2012 roku wynosiła 70 101 osób, a w 2020 roku 44 970 osób;
- potrzeba ochrony macierzyństwa – liczba klientów w 2012 roku wynosiła 51 818 osób, a w 2020 roku 38 654 osoby.

Wykres 5: Odsetek mieszkańców Polski i Małopolski żyjących poniżej minimum egzystencji w latach 2012-2019

Wykres kolumnowy przedstawia odsetek mieszkańców Polski i Małopolski żyjących poniżej minimum egzystencji w latach 2012 – 2019.

- w Małopolsce poniżej minimum egzystencji żyło: w 2012 roku – 6,2%, w 2013 roku – 6%, w 2014 roku – 6,6%, w 2015 roku – 8,4%, w 2016 roku – 5,3%, w 2017 roku – 7,4%, w 2018 roku – 9,2%, w 2019 roku – 7,5%;

- w Polsce poniżej minimum egzystencji żyło: w 2012 roku – 6,8%, w 2013 roku – 7,4%, w 2014 roku – 7,4%, w 2015 roku – 6,5%, w 2016 roku – 4,9%, w 2017 roku – 4,3%, w 2018 roku – 5,4%, w 2019 roku – 4,2%.

Wykres 6: Stopa bezrobocia rejestrowanego i bezrobocie rodzinne w Małopolsce w latach 2012-2020

Wykres kolumnowy przedstawia stopę bezrobocia rejestrowanego oraz bezrobocie rodzinne w Małopolsce w latach 2012-2020:

- dane dotyczące stopy bezrobocia: w 2012 roku – 11,5%, w 2013 roku – 11,6%, w 2014 roku – 9,9%, w 2015 roku – 8,4%. W 2016 roku – 6,7%. W 2017 roku – 5,4%, w 2018 roku – 4,7%, w 2019 roku – 4,1%, w 2020 roku – 5,3%;
- dane dotyczące bezrobocia rodzinnego: w 2013 roku – 27,9% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych, w 2015 roku – 22,1%, w 2016 roku – 18,7%, w 2017 roku – 16,4%, w 2018 roku – 14,5%, w 2019 roku – 13,5%, w 2020 roku – 14,5%. Dla lat: 2012 i 2014 – brak danych.

Linia trendu obrazuje spadek stopy bezrobocia oraz bezrobocia rodzinnego w latach 2012 - 2019. W 2020 r. nastąpił wzrost obu wskaźników.

Mapa 1: Udział korzystających z pomocy społecznej w ludności w Małopolski w 2012 i 2020 r.

Pierwsza mapa Małopolski przedstawia udział osób korzystających z pomocy społecznej w ludności gmin w 2012 roku. Gminy zostały pogrupowane w 4 przedziałach: 1,8% - 5,0%, 5,1% - 10,0%, 10,1% - 15,0%, 15,1% - 19,5%. Na mapie zaznaczono:

- gminy z najwyższym udziałem korzystających z pomocy społecznej (15,1% - 19,5%) w ogóle ludności: Dobra, Kamienica i Łukowica (w powiecie limanowskim); Korzenna (w powiecie nowosądeckim); Bobowa (w powiecie gorlickim);
- gminy, w których odsetek klientów pomocy społecznej w ogóle ludności mieścił się w przedziale 10,1% - 15,0%: Bolesław, Dąbrowa Tarnowska, Mędrzechów, Radgoszcz i Szczucin (w powiecie dąbrowskim); Ciężkowice, Rzepiennik Strzyżewski i Wietrzychowice, (w powiecie tarnowskim); wiejska Gorlice, Lipinki, Moszczenica, Ropa i Sękowa (powiat gorlicki); Chełmiec, Gródek nad Dunajcem, wiejska Grybów, Kamionka Wielka, Łabowa, Łososina Dolna i Piwniczna - Zdrój (w powiecie nowosądeckim); Jodłownik, Laskowa, Niedźwiedź i Słopnice (w powiecie limanowskim), Raciechowice (w powiecie myślenickim), Bystra-Sidzina (w powiecie suskim).

Ogółem w Małopolsce w 2012 r. korzystało z pomocy społecznej 6,9% mieszkańców, a w Polsce – 8,4%.

Druga mapa Małopolski przedstawia udział osób korzystających z pomocy społecznej w ludności gmin w 2020 roku. Gminy zostały pogrupowane w 4 przedziałach: 1,3% - 5,0%, 5,1% - 10,0%, 10,1% - 15,0%, 15,1% - 15,4%. Na mapie zaznaczono:

- gminę z najwyższym udziałem korzystających z pomocy społecznej (15,1% - 15,4%) w ogóle ludności – Dobra (powiat limanowski);
- gminy, w których odsetek klientów pomocy społecznej w ogóle ludności mieścił się w przedziale 10,1% - 15,0%: Kamienica i Łukowica (powiat limanowski), Korzenna (powiat nowosądecki), Bobowa, Lipinki i Sękowa (powiat gorlicki) oraz Rzepiennik Strzyżewski (powiat tarnowski).

Ogółem w Małopolsce w 2020 r. korzystało z pomocy społecznej 3,9% mieszkańców, a w Polsce – 4,4%.

Wykres 7: Terytorialne zróżnicowanie regionu (wybrane wskaźniki)

Wykres kolumnowy przedstawia skalę zróżnicowania w Małopolsce pomiędzy powiatem z najmniej korzystną sytuacją a powiatem, w którym wskaźniki osiągnęły wartość najkorzystniejszą („o ile razy większe”). Skala zróżnicowania dotyczy odsetka korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem w 2012 roku i 2020 roku:

- w 2012 roku wartość minimalna to 3,4%, a maksymalna - 14,2%. Skala zróżnicowania w 2012 roku: 4,2;
- w roku 2020 roku wartość minimalna to 2,2%, a maksymalna - 7,8 %. Skala zróżnicowania w 2020 roku: 3,5.

Na wykresie zamieszczono zieloną strzałkę obrazującą zmniejszanie się skali zróżnicowania.

Wykres 8: Terytorialne zróżnicowanie regionu - wybrane wskaźniki c. d.

Wykres kolumnowy przedstawia skalę zróżnicowania w Małopolsce pomiędzy powiatem z najmniej korzystną sytuacją a powiatem, w którym wskaźniki osiągnęły wartość najkorzystniejszą („o ile razy większe”). Skala zróżnicowania dotyczy dwóch wskaźników: stopy bezrobocia oraz długotrwale bezrobotnych w 2012 roku i 2020 roku.

Stopa bezrobocia:

- w 2012 roku wartość minimalna wyniosła: 5,9%, a maksymalna 19,9%. Skala zróżnicowania w 2012 roku: 3,4;
- w 2020 roku wartość minimalna to 3,1%, a maksymalna 11,0%. Skala zróżnicowania w 2020 roku: 3,5.

Długotrwanie bezrobotni:

- w 2012 roku wartość minimalna wyniosła 39,8%, a maksymalna 62,4%. Skala zróżnicowania w 2012 roku: 1,6;
- w 2020 roku wartość minimalna to 23,5%, a maksymalna 58,4%. Skala zróżnicowania w 2020 roku wyniosła 2,5.

Na wykresie zamieszczono czerwoną strzałkę obrazującą wzrost skali zróżnicowania w przypadku obydwu wskaźników.

Mapa 2: Odsetek klientów pomocy społecznej, stopa bezrobocia i bezrobocie rodzinne w Małopolskich powiatach w 2020 r.

Na mapie Małopolski zaprezentowano trzy wskaźniki: odsetek klientów pomocy społecznej, stopę bezrobocia oraz bezrobocie rodzinne w 2020 roku. Mapa przedstawia powiaty pogrupowane według ilości wskaźników, które przewyższają średnią dla regionu:

- wielkość 3 wskaźników przewyższała średnią wojewódzką w powiatach: dąbrowskim, limanowskim, nowosądeckim i tarnowskim;
- wielkość 2 wskaźników przewyższała średnią wojewódzką w powiatach: brzeskim, chrzanowskim, gorlickim, nowotarskim, proszowickim, tatrzańskim, suskim oraz w Nowym Sączu i Tarnowie;
- wielkość 1 wskaźnika przewyższała średnią wojewódzką w powiatach: bocheńskim, olkuskim i wadowickim;
- wielkość żadnego z 3 wskaźników nie przewyższała średniej wojewódzkiej w powiatach: krakowskim, miechowskim, myślenickim, oświęcimskim, wielickim i w Krakowie.

Wartości średnie dla Małopolski:

- odsetek klientów pomocy społecznej w ludności ogółem – 3,9%;
- stopa bezrobocia – 5,3%;
- bezrobocie rodzinne – 14,5%.

Wykres 9: Zmiany w zasobach pomocy społecznej i jej otoczenia w Małopolsce w latach 2012-2020 – sektor publiczny

Wykres kolumnowy przedstawia zmiany w zasobach pomocy społecznej i jej otoczenia w Małopolsce pomiędzy rokiem 2012 i 2020:

- w 2012 roku: 122 placówki wsparcia dziennego, 60 mieszkań chronionych, 74 środowiskowe domy samopomocy, 10 klubów samopomocy, 65 warsztatów terapii zajęciowej, 7 dziennych domów pomocy dla seniorów, 12 klub integracji społecznej, 5 centrów integracji społecznej i 6 zakładów aktywności zawodowej;
- w 2020 roku: 243 placówki wsparcia dziennego, 105 mieszkań chronionych, 81 środowiskowych domów samopomocy, 73 kluby samopomocy, 69 warsztatów terapii zajęciowej, 40 dziennych domów pomocy dla seniorów, 33 kluby integracji społecznej, 13 centrów integracji społecznej i 11 zakładów aktywności zawodowej.

Mapa 3: Interwencje RPO WM 2014-2020 w dostęp Małopolan do usług społecznych

Zaprezentowano 4 mapy Małopolski obrazujące zmianę w dostępie do dziennego wsparcia dla seniorów oraz dzieci i młodzieży pomiędzy 2012 i 2020 rokiem wynikającą z zaangażowania środków będących do dyspozycji Samorządu Województwa Małopolskiego, wydatkowanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego 2014-2020, 9. Oś priorytetowa „Region spójny społecznie”.

Na dwóch pierwszych mapach wskazane jest wsparcie dla osób starszych.

- pierwsza mapa Małopolski przedstawia dzienne domy pomocy funkcjonujące na terenie Małopolski w 2012 roku. 4 dzienne domy pomocy funkcjonowały w Chrzanowie, Krakowie, Oświęcimiu i Tarnowie;
- druga mapa Małopolski przedstawia placówki zapewniające dzienną opiekę i aktywizację osób starszych dofinansowane z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego 2014-2020. W oparciu o zawarte do końca 2020 r. umowy szacuje się powstanie 60 nowych i wsparcie 8 już funkcjonujących placówek zapewniających dzienną opiekę i aktywizację starszych osób. Najwięcej tego rodzaju placówek powstało lub powstanie w powiecie gorlickim i Krakowie. Na terenie powiatu dąbrowskiego i miechowskiego nie powstaną tego rodzaju placówki dofinansowane z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego 2014-2020.

Na kolejnych dwóch mapach zaprezentowano dzienne wsparcie dla dzieci i młodzieży.

- trzecia mapa Małopolski przedstawia placówki wsparcia dziennego funkcjonujące w 2012 roku. Łącznie wsparcie dla dzieci oferowały 122 placówki wsparcia dziennego. Tego rodzaju wsparcia nie oferowano w powiatach: miechowskim, limanowskim oraz w mieście Nowy Sącz;
- czwarta mapa Małopolski przedstawia placówki wsparcia dziennego dofinansowane z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego 2014-2020. W oparciu o zawarte do końca 2020 r. umowy przewiduje się utworzenie w Małopolsce 234 nowych placówek i wsparcie 15 już funkcjonujących. Najwięcej tego rodzaju placówek powstało lub powstanie w powiecie gorlickim i wadowickim oraz w Krakowie. Na terenie powiatu tatrzańskiego nie powstaną tego rodzaju placówki dofinansowane z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego 2014-2020.

Mapa 4: Wybrane zasoby pomocy społecznej oraz jej otoczenia w Małopolsce w 2012 i 2020 r. – sektor publiczny

Zaprezentowano 2 mapy Małopolski obrazujące zmianę w dostępie do wybranych zasobów pomocy społecznej oraz jej otoczenia pomiędzy 2012 i 2020 r.

- pierwsza mapa Małopolski dotyczy 2012 r. Zobrazowano na niej rozmieszczenie w układzie powiatowym: 122 placówek wsparcia dziennego, 14 ośrodków interwencji kryzysowej, 60 mieszkań chronionych, 7 dziennych domów pomocy, 65 warsztatów terapii zajęciowej, 12 klubów integracji społecznej, 5 centrów integracji społecznej oraz 6 zakładów aktywności zawodowej;
- druga mapa Małopolski dotyczy 2020 r. Zobrazowano na niej rozmieszczenie w układzie powiatowym: 243 placówek wsparcia dziennego, 12 ośrodków interwencji kryzysowej, 105 mieszkań chronionych, 40 dziennych domy pomocy, 69 warsztatów terapii zajęciowej, 33 klubów integracji społecznej, 13 centrów integracji społecznej oraz 11 zakładów aktywności zawodowej.

Wykres 10: Struktura mieszkańców Małopolski w wieku 60+ wg grup wieku w 2020 r.

Wykres kołowy przedstawia strukturę wiekową Małopolan będących w wieku 60 lub więcej lat w 2020 r.: osoby w wieku od 60 lat do 64 lat stanowiły 26,9% ogółu osób w wieku 60+, osoby w wieku od 65 lat do 69 lat – 24,5%, osoby w wieku od 70 lat do 74 lat – 18,7%, osoby

w wieku od 75 lat do 79 lat – 11,3%, osoby w wieku od 80 lat do 84 lat – 9,7%, a osoby w wieku 85 lat lub więcej – 8,9%.

Wykres 11: Potencjał pielęgnacyjny (liczba kobiet w wieku 45-64 lat do liczby osób w wieku 80+) w Małopolsce w latach 2015 - 2020 oraz prognoza na rok 2035

Wykres kolumnowy przedstawia potencjał pielęgnacyjny w Małopolsce w latach 2015-2020 oraz prognozę na 2035 rok. Jego wartość w kolejnych latach wynosiła: 2015 roku – 319 potencjalnych opiekunów rodzinnych przypadających na 100 osób potrzebujących wsparcia, w 2016 roku – 308, w 2017 roku – 300, w 2018 – 294, w 2019 roku – 289, w 2020 – 290. Prognoza dla 2035 roku wskazuje, iż potencjał pielęgnacyjny wyniesie 215 opiekunów.

Wykres 13: Odsetek mieszkańców Małopolski żyjących poniżej minimum egzystencji, relatywnej granicy ubóstwa oraz ustawowej granicy ubóstwa w latach 2012-2019

Wykres liniowy przedstawia odsetek mieszkańców Małopolski żyjących poniżej minimum egzystencji, relatywnej granicy ubóstwa oraz ustawowej granicy ubóstwa w latach 2012 – 2019:

- poniżej relatywnej granicy ubóstwa w Małopolsce żyło: w 2012 roku 15,6% mieszkańców, w 2013 roku – 15,8%, w 2014 roku – 16,9%, w 2015 roku – 18,4%, w 2016 roku – 16,9%, w 2017 roku – 20,9%, w 2018 roku – 22,2%, w 2019 roku – 20,9%;
- poniżej ustawowej granicy ubóstwa w Małopolsce żyło: w 2012 roku 6,6% mieszkańców, w 2013 roku – 12,2%, w 2014 roku – 12,1%, w 2015 roku – 14,3%, w 2016 roku – 16,1%, w 2017 roku – 17,3%, w 2018 roku – 17,8%, a w 2019 roku – 15,0%;
- poniżej minimum egzystencji w Małopolsce żyło: w 2012 roku 6,2% mieszkańców, w 2013 roku – 6,0%, w 2014 roku – 6,6%, w 2015 roku – 8,4%, w 2016 roku – 5,3%, w 2017 roku – 7,4%, w 2018 roku – 9,2%, w 2019 roku – 7,5%.

Na wykresie wskazano również wartości wskaźników za 2019 rok dla Polski: relatywna granica ubóstwa – 13%, ustawowa granica ubóstwa – 9%, minimum egzystencji – 4,2%.

Wykres 14: Liczba osób bezrobotnych w Małopolsce w latach 2010-2020 w tys., stan na koniec grudnia

Wykres liniowy przedstawia liczbę osób bezrobotnych w Małopolsce w latach 2010-2020, uwzględniając stan na koniec grudnia. W 2010 roku było to 142,2 tysiąca osób, 2011 roku – 145,1 tysiąca osób, 2012 roku – 161,2 tysiąca osób, 2013 roku – 164,4 tysiąca osób, 2014 roku

– 139 tysięcy osób, 2015 roku – 119,6 tysiąca osób, 2016 roku – 96,5 tysiąca osób, 2017 roku – 79,4 tysiąca osób, 2018 roku – 71,5 tysiąca osób, 2019 roku – 62,6 tysiąca osób, 2020 roku – 83,1 tysiąca osób.

Mapa 5: Stopa bezrobocia w Małopolsce w grudniu 2020 r. w powiatach (mapa lewa) oraz zmiana liczby bezrobotnych pomiędzy grudniem 2019 r. a grudniem 2020 r. (mapa prawa)

Pierwsza mapa Małopolski przedstawia powiaty pogrupowane według wysokości stopy bezrobocia w grudniu 2020 roku w 5 przedziałach:

- wysokość stopy bezrobocia na poziomie od 3,1% do 4,7% odnotowano w powiatach: bocheńskim i myślenickim oraz w Krakowie i Nowym Sączu;
- stopa bezrobocia na poziomie od 4,8% do 6,3% była w powiatach: brzeskim, gorlickim, krakowskim, miechowskim, proszowickim, suskim, wielickim oraz w Tarnowie;
- stopa bezrobocia od 6,4% do 7,8% obejmowała powiaty: chrzanowski, nowotarski, limanowski, olkuski, oświęcimski, tarnowski i wadowicki;
- stopa bezrobocia na poziomie od 7,9% do 9,4% była w powiatach: nowosądeckim i tatrzańskim;
- stopę bezrobocia na poziomie od 9,5% do 11,0% odnotowano w powiecie dąbrowskim.

Druga mapa Małopolski przedstawia wzrost liczby bezrobotnych pomiędzy grudniem 2019 roku a grudniem 2020 roku. Powiaty zostały pogrupowane na 5 przedziałów:

- liczba bezrobotnych wzrosła od 2% do 14% w powiatach: dąbrowskim, olkuskim oraz tatrzańskim;
- wzrost liczby bezrobotnych od 15% do 26% odnotowano w powiatach: brzeskim, chrzanowskim, limanowskim, nowosądeckim, proszowickim i tarnowskim;
- wzrost liczby bezrobotnych od 27% do 37% zaobserwowano w powiatach: gorlickim, miechowskim, nowotarskim, oświęcimskim, suskim, wielickim oraz w Tarnowie;
- wzrost na poziomie od 38% do 49% – w powiecie wadowickim oraz w Nowym Sączu;
- największy wzrost liczby bezrobotnych (od 50% do 61%) dotyczył powiatów: bocheńskiego, krakowskiego, myślenickiego oraz Krakowa.

Mapa 6: Udział osób bezrobotnych, których dotyczy zjawisko „bezrobocia rodzinnego” w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych wg powiatów – stan na 31 XII 2020 r.

Mapa Małopolski przedstawia wskaźnik dotyczący „bezrobocia rodzinnego” w ujęciu powiatowym. Odsetek osób bezrobotnych zamieszkujących gospodarstwo domowe, w którym dwie lub więcej osób było zarejestrowanych w powiatowym urzędzie pracy jako osoby bezrobotne w ogólnej liczbie osób zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy przedstawiono w 4 przedziałach:

- wskaźnik na poziomie od 1,7% do 10,0% odnotowano w powiatach: krakowskim (1,7%) i miechowskim (9,7%) oraz w Krakowie (7,5%);
- wskaźnik na poziomie od 10,0% do 15,0% odnotowano w powiatach: myślenickim (11,6%), bocheńskim (11,9%), chrzanowskim (12,6%), oświęcimskim (12,7%), wielickim (13,6%), olkuskim (14,1%) i brzeskim (14,9%);
- wskaźnik na poziomie od 15,1% do 20,0% był w Tarnowie i powiecie tarnowskim oraz powiatach: wadowickim i gorlickim (po 16,4%), proszowickim (16,9%), nowotarskim (19,5%), suskim (19,7%) oraz w Nowym Sączu (17,0%);
- wskaźnik na poziomie od 20,1% do 29,8% był w powiatach: nowosądeckim (21,3%), limanowskim (22,1%), tatrzańskim (23,6%) oraz dąbrowskim (29,8%).

Wskaźnik „bezrobocia rodzinnego” dla Małopolski wyniósł w 2020 r. 14,5%.

Wykres 15: Struktura wieku osób bezrobotnych, których dotyczyło zjawisko „bezrobocia rodzinnego” w województwie małopolskim wg – stan na 31 XII 2020 r.

Wykres kołowy przedstawia strukturę wieku osób bezrobotnych w województwie małopolskim, których dotyczyło zjawisko „bezrobocia rodzinnego” w 2020 r.: osoby bezrobotne w wieku od 18 lat do 24 lat stanowiły 19,2% ogółu osób bezrobotnych, osoby w wieku od 25 do 34 lat – 30,6%, osoby w wieku od 35 lat do 44 lat – 18,4%, osoby w wieku od 45 do 54 lat – 17,5%, a osoby powyżej 55 lat – 14,3% ogółu osób bezrobotnych.

Wykres 16: Udział korzystających z pomocy społecznej w ludności Małopolski w latach 2012 – 2020

Wykres słupkowy przedstawia udział osób korzystających z pomocy społecznej w Małopolsce w latach 2012 – 2020. W 2012 roku wskaźnik ten osiągnął poziom 6,9%, w 2013 roku – 7,0%, w 2014 roku – 6,8%, w 2015 roku – 6,5%, w 2016 roku – 5,7%, w 2017 roku – 5,1%, w 2018

roku – 4,8%, w 2019 roku – 4,4%, w 2020 roku – 3,9%. Na wykresie zamieszczono także wskaźnik dla Polski w roku 2020, który wyniósł 4,4%.

Mapa 7: Udział korzystających z pomocy społecznej w ludności w Małopolski w 2020 r.

Pierwsza mapa Małopolski przedstawia udział osób korzystających z pomocy społecznej w 2020 r. w ludności powiatów. Powiaty zostały pogrupowane w 3 przedziały:

- od 2,2% do 5,0% zanotowano w powiatach: krakowskim (2,2%), oświęcimskim (2,4%), wielickim (2,7%), wadowickim (2,9%), olkuskim i nowotarskim (po 3,2%) myślenickim (3,4%), miechowskim (3,7%), tatrzańskim (3,8%), bocheńskim (4,0%), brzeskim (4,2%), chrzanowskim (4,2%), tarnowskim (4,6%), proszowickim (4,7%), suskim (4,8%) oraz miastach na prawach powiatu: Krakowie (2,9%), Nowym Sączu i Tarnowie (po 4,0%);
- od 5,1% do 7,5% zanotowano w powiatach: dąbrowskim (7,3%) i nowosądeckim (7,5%);
- od 7,6% do 7,8% zanotowano w powiatach: limanowskim (7,6%) i gorlickim (7,8%).

Udział korzystający z pomocy społecznej w ludności Małopolski wyniósł 3,9% a dla Polski – 4,4%.

Druga mapa Małopolski przedstawia udział korzystających z pomocy społecznej w 2020 r. w ludności gmin. Gminy zostały pogrupowane w 4 przedziały:

- najniższy odsetek udziału korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności gmin (od 1,3% do 5%) zanotowano we wszystkich miastach na prawach powiatu (Nowym Sączu, Tarnowie i Krakowie) oraz we wszystkich gminach powiatów: olkuskiego, miechowskiego, chrzanowskiego, oświęcimskiego, krakowskiego, wadowickiego, wielickiego, tatrzańkiego oraz w powiecie nowotarskim z wyłączeniem gminy Ochotnica Dolna i bocheńskim z wyłączeniem gminy Łapanów. Jednocześnie poziom wskaźnika mieszczący się w przedziale 1,3% do 5% zanotowano w następujących gminach: Olesno (powiat dąbrowski), Krynica-Zdrój i Muszyna (powiat nowosądecki); miasto Gorlice (powiat gorlicki); wiejskich: Limanowa i Mszana Dolna (powiat limanowski); Budzów, Maków Podhalański, Zembrzyce i miejskiej Jordanów (powiat suski); Koniusza, Nowe Brzesko, Proszowice i Radziemice (powiat proszowicki); Brzesko, Dębno, Czchów i Szczurowa (powiat brzeski); Lubień, Myślenice, Pcim, Siepraw, Sułkowice i Tokarnia (powiat myślenicki);
- od 5,1% do 10,0% korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności odnotowano w gminach powiatów: dąbrowskiego z wyłączeniem gminy Olesno;

nowosądeckiego z wyłączeniem gmin: Korzenna, Muszyna i Krynica Zdrój, a także gorlickiego z wyłączeniem gminy Bobowa, Sękowa i Lipinki oraz miasta Gorlice. Jednocześnie poziom wskaźnika mieszczący się w tym przedziale zanotowano w następujących gminach: Bystra-Sidzina, Jordanów, Stryszawa i Zawoja (powiat suski); Ochotnica Dolna (powiat nowotarski); Dobczyce, Raciechowice i Wiśniowa (powiat myślenicki); Łapanów (powiat bocheński); Borzęcin i Gnojnik (powiat brzeski); Koszyce i Pałecznicza (powiat proszowicki); Ciężkowice, Gromnik, Szerzyny i Zakliczyn (powiat tarnowski); Jodłownik Niedźwiedź, Laskowa, Słopnice i Tymbark oraz miastach: Mszana Dolna i Limanowa (powiat limanowski);

- od 10,1% do 15,0% korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności odnotowano w gminach: Kamienica i Łukowica (powiat limanowski), Bobowa, Lipinki i Sękowa (powiat gorlicki), Rzepiennik Strzyżewski (powiat tarnowski) i gmina Korzenna (powiat nowosądecki);
- od 15,0% do 15,4% korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności odnotowano w gminie Dobra (powiat limanowski).

Udział korzystający z pomocy społecznej w ludności Małopolski wyniósł 3,9% a dla Polski – 4,4%.

Wykres 17: Typy rodzin objętych pomocą społeczną w Małopolsce w latach 2012 – 2020

Pierwszy wykres liniowy przedstawia odsetek poszczególnych typów rodzin w ogóle rodzin objętych pomocą społeczną w Małopolsce w latach 2012-2020:

- rodziny bez dzieci w ogóle rodzin korzystających z pomocy społecznej stanowiły: w 2012 roku – 60,5%, w 2013 roku – 60,5%, w 2014 roku – 60,8%, w 2015 roku – 61,4%, w 2016 roku – 64,5%, w 2017 roku – 67,8%. W 2018 roku – 69,9%, w 2019 roku – 71,9%, w 2020 roku – 72,8%;
- rodziny z dziećmi w ogóle rodzin korzystających z pomocy społecznej stanowiły: w 2012 roku – 39,5%, w 2013 roku – 39,5%, w 2014 roku – 39,2%, w 2015 roku – 38,6%, w 2016 roku – 35,5%, w 2017 roku – 32,2%, w 2018 roku – 30,1%, w 2019 roku – 28,1%, w 2020 roku – 27,2%;
- rodziny z 3 i więcej dzieci w ogóle rodzin korzystających z pomocy społecznej stanowiły: w 2012 roku – 15,1%, w 2013 roku – 14,4%, w 2014 roku – 14,8%, w 2015 roku – 15,0%, w

2016 roku – 13,0%, w 2017 roku – 11,5%, w 2018 roku – 10,8%, w 2019 roku – 10,1%, w 2020 roku – 10,2%;

- rodziny niepełne w ogóle rodzin korzystających z pomocy społecznej stanowiły: w 2012 roku – 10,3%, w 2013 roku – 10,4%, w 2014 roku – 10,3%, w 2015 roku – 10,3%, w 2016 roku – 10,1%, w 2017 roku – 9,2%, w 2018 roku – 9,1%, w 2019 roku – 8,6%, w 2020 roku – 8,6%.

Drugi wykres liniowy przedstawia odsetek dwóch typów rodzin w ogóle rodzin z dziećmi objętych pomocą społeczną w Małopolsce w latach 2012-2020:

- rodziny z 3 i więcej dzieci w ogóle rodzin z dziećmi korzystających z pomocy społecznej stanowiły: w 2012 roku – 38,3%, w 2013 roku – 36,6%, w 2014 roku – 37,8%, w 2015 roku – 38,8%, w 2016 roku – 36,6%, w 2017 roku – 35,7%, w 2018 roku – 35,9%, w 2019 roku – 36,0%, w 2020 roku – 37,4%;
- rodziny niepełne w ogóle rodzin z dziećmi korzystających z pomocy społecznej stanowiły: w 2012 roku – 26,2%, w 2013 roku – 26,3%, w 2014 roku – 26,3%, w 2015 roku – 26,6%, w 2016 roku – 28,4%, w 2017 roku – 28,6%, w 2018 roku – 30,2%, w 2019 roku – 30,5%, w 2020 roku – 31,6%.

Mapa 8: Liczba kontraktów socjalnych w Małopolsce w 2020 r.

Mapa Małopolski prezentuje informacje o tym, czy w małopolskich gminach w 2020 r. były zawarte kontrakty socjalne. W 114 gminach pracowało z klientami poprzez kontrakt socjalny. Były to gminy: Lipnica Murowana, Nowy Wiśnicz, Rzezawa, Trzciana, Żegocina i miejska Bochnia, (powiat bocheński), Borzęcin, Brzesko, Czchów i Gnojnik (powiat brzeski), Alwernia, Babice, Chrzanów, Libiąż, Trzebinia, (powiat chrzanowski), Dąbrowa Tarnowska, Mędrzechów, Olesno i Szczucin (powiat dąbrowski), Biecz, Gorlice, Lipinki, Moszczenica, Ropa, Sękowa i Uście Gorlickie (powiat gorlicki), Kocmyrzów-Luborzyca, Krzeszowice, Liszki, Michałowice, Skąta, Skawina, Słomniki, Sułoszowa, Świątniki Górne, Wielka Wieś, Zabierzów i Zielonki (powiat krakowski), Dobra, Kamienica, Laskowa, wiejska Mszana Dolna (powiat limanowski), Książ Wielki, Miechów i Słaboszów (powiat miechowski), Dobczyce, Lubień, Myślenice, Pcim, Sułkowice, Wiśniowa, (powiat myślenicki), Chełmiec, Korzenna, Muszyna, Podegrodzie, Stary Sącz oraz miejska Grybów (powiat nowosądecki), Czarny Dunajec, Jabłonka, Łapsze Niżne, Ochotnica Dolna, Raba Wyżna, Rabka-Zdrój oraz miejska i wiejska Nowy Targ, (powiat nowotarski), Bolesław, Bukowno, Klucze, Olkusz, Trzyciąż, Wolbrom (powiat olkuski),

Brzeszcze, Chełmek, Kęty, Osiek, Przeciszów, Zator oraz miejska i wiejska Oświęcim (powiat oświęcimski), Nowe Brzesko, Pałecznicza (powiat proszowicki), Budzów, Maków Podhalański, Stryszawa, Sucha Beskidzka, Zawoja i Zembrzyce oraz miejska Jordanów (powiat suski), Pleśna, Radłów, Skrzyszów, Szerzyny, Tuchów, Wierzchosławice, Wojnicz, Zakliczyn i Żabno (powiat tarnowski), Biały Dunajec, Poronin, Zakopane (powiat tatrzański), Andrychów, Kalwaria Zebrzydowska, Lanckorona, Stryszów, Tomice, Wadowice, Wieprz (powiat wadowicki), Biskupice, Kłaj, Niepołomice i Wieliczka (powiat wielicki) oraz trzy miasta na prawach powiatu: Kraków, Nowy Sącz i Tarnów.

Mapa 9: Udział klientów, którym przyznano świadczenia pieniężne w ogólnej liczbie świadczeniobiorców pomocy społecznej w Małopolsce w 2020 r.

Mapa Małopolski przedstawia odsetek osób, którym udzielono wsparcia w postaci świadczeń pieniężnych w ogólnej liczbie świadczeniobiorców pomocy społecznej w ujęciu powiatowym w 2020 roku. Powiaty zostały pogrupowane w 4 przedziałach:

- od 65,5% do 70,0% osób objętych świadczeniami pieniężnymi w ogólnej liczbie świadczeniobiorców pomocy społecznej było w powiatach: gorlickim (65,5%) i dąbrowskim (69,6%);
- od 70,1% do 80,0% osób objętych świadczeniami pieniężnymi w ogólnej liczbie świadczeniobiorców pomocy społecznej było w powiatach: limanowskim (70,5%), olkuskim (74,8%), myślenickim (78,1%);
- od 80,1% do 90,0% osób objętych świadczeniami pieniężnymi w ogólnej liczbie świadczeniobiorców pomocy społecznej było w powiatach: krakowskim (81,2%), brzeskim (82,3%), miechowskim (85,0%), oświęcimskim (85,1%), nowosądeckim (85,1%), suskim (86,5%), tarnowskim (87,2%), tatrzańskim (87,9%), bocheńskim (86,7%), wielickim (88,1%), wadowickim (88,3%), chrzanowskim (88,5%) oraz 3 miastach na prawach powiatu: Krakowie (82,6%), Tarnowie (83,3%) i Nowym Sączu (86,2%);
- od 90,1% do 91,5% osób objętych świadczeniami pieniężnymi w ogólnej liczbie świadczeniobiorców pomocy społecznej było w powiatach: proszowickim (90,1%) i nowotarskim (91,5%).

Świadczenia pieniężne w 2020 r. dotyczyły 82% Małopolan objętych pomocą społeczną i 77,1% mieszkańców Polski korzystających z pomocy społecznej.

Mapa 10: Udział klientów, którym przyznano świadczenia niepieniężne w ogólnej liczbie świadczeniobiorców pomocy społecznej w Małopolsce w 2020 r.

Mapa Małopolski przedstawia odsetek osób, którym udzielono wsparcia w postaci świadczeń niepieniężnych w ogólnej liczbie świadczeniobiorców w ujęciu powiatowym w 2020 roku.

Powiaty zostały pogrupowane w 4 przedziałach:

- od 36,3% do 50,0% osób objętych świadczeniami niepieniężnymi w ogólnej liczbie świadczeniobiorców pomocy społecznej było w powiatach: tatrzańskim (36,3%), olkuskim (47%), wielickim (47,2%), chrzanowskim (48,3%), miasto Nowy Sącz (48,3%), oświęcimskim (49,4%).
- od 50,1% do 60,0% osób objętych świadczeniami niepieniężnymi w ogólnej liczbie świadczeniobiorców pomocy społecznej było w powiatach: krakowskim (51,1%), wadowickim (54,4%), bocheńskim (55%), miechowskim (57,9%), brzeskim (59%) oraz w Krakowie (53,8%);
- od 60,1% do 70,0% osób objętych świadczeniami niepieniężnymi w ogólnej liczbie świadczeniobiorców pomocy społecznej było w powiatach: nowotarskim (60,4%), suskim (60,8%), tarnowskim (61,6%), myślenickim (61,8%), gorlickim (62,8%), proszowickim (63,3%), nowosądeckim (69,4%) oraz w Tarnowie (62,1%);
- od 70,1% do 71,2% osób objętych świadczeniami niepieniężnymi w ogólnej liczbie świadczeniobiorców pomocy społecznej było w powiatach: limanowskim (70,7%) oraz dąbrowskim (71,2%).

Świadczeniami niepieniężnymi w 2020 r. objęto 58,8% Małopolan korzystających z pomocy społecznej i 54,8% mieszkańców Polski.

Mapa 11: Dostęp Małopolan do ośrodków interwencji kryzysowej z uwzględnieniem Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 r.

Mapa Małopolski przedstawia dostęp do ośrodków lub punktów/ zespołów interwencji kryzysowej w PCPR. W Małopolsce funkcjonuje obecnie 14 ośrodków interwencji kryzysowej w następujących powiatach: bocheńskim, brzeskim, chrzanowskim, gorlickim, myślenickim, oświęcimskim, proszowickim, tarnowskim, tatrzańskim, wadowickim, wielickim oraz w Krakowie, Nowym Sączu i Tarnowie. Punkty/ zespoły interwencji kryzysowej w strukturach powiatowych centrów pomocy rodzinie funkcjonują w powiatach: miechowskim,

nowotarskim, olkuskim i suskim. Natomiast w powiatach: dąbrowskim, krakowskim, limanowskim i nowosądeckim podpisano porozumienia, na mocy których mieszkańcy tych powiatów korzystają ze wsparcia OIK w innym powiecie.

Mapa 12: Placówki specjalistycznego poradnictwa w Małopolsce w 2020 r.

Mapa Małopolski przedstawia liczbę placówek specjalistycznego poradnictwa w ujęciu powiatowym. W 2020 roku funkcjonowało w Małopolsce 31 placówek. Nie było tego rodzaju placówek w powiatach: dąbrowskim, limanowskim, miechowskim, myślenickim, oświęcimskim, proszowickim, tatrzańskim oraz w Nowym Sączu. Po 1 placówce funkcjonowało w powiatach: brzeskim, gorlickim, nowosądeckim i nowotarskim oraz w Tarnowie. Od 2 do 4 placówek było w powiatach: chrzanowskim (2), krakowskim (2), olkuskim (2), bocheńskim (3), suskim (3), wadowickim (3), wielickim (3), tarnowskim (4) oraz w Krakowie (4).

Mapa 13: Mieszkania chronione w Małopolsce w 2020 r.

Mapa Małopolski przedstawia liczbę mieszkań chronionych funkcjonujących w 2020 roku w ujęciu powiatowym. Łącznie było 105 mieszkań chronionych. Powiaty zostały pogrupowane w 5 przedziałów:

- brak mieszkań chronionych – powiat brzeski;
- od 1 do 2 mieszkań chronionych w powiatach: tatrzańskim (1), bocheńskim (2), miechowskim (2), proszowickim (2) i wielickim (2);
- od 3 do 4 mieszkań chronionych w powiatach: dąbrowskim (3), nowotarskim (3), gorlicki (4), krakowskim (4), limanowski (4), myślenicki (4), suski (4), wadowicki (4) oraz w Tarnowie (3) i Nowym Sączu (3);
- od 5 do 8 mieszkań w powiatach: chrzanowskim (5), nowosądeckim (6), oświęcimskim (6), tarnowskim (6) i olkuskim (8).
- 29 mieszkań chronionych działało w Krakowie.

Mapa 14: Placówki wsparcia dziennego w Małopolsce w 2020 r.

Mapa Małopolski przedstawia placówki wsparcia dziennego funkcjonujące w 2020 roku. Na terenie każdego z powiatów działały takie placówki dla dzieci. Łącznie na terenie Małopolski było ich 243, w tym 17 placówek wsparcia dziennego było prowadzonych przez powiaty. Najwięcej placówek wsparcia dziennego było w Krakowie (33) oraz powiatach: gorlickim (30) i tarnowskim (22). Następnie – według liczby działających placówek wsparcia dziennego – były

powiaty: bocheński (15), wadowicki (13), limanowski (12), suski (12), olkuski (11), nowotarski (10), wielicki (10), nowosądecki (9), krakowski (8), oświęcimski (8), chrzanowski (6), myślenicki (6), proszowicki (6), dąbrowski (5), brzeski (4), miechowski (4), tatrzański (3). W Nowym Sączu było 12, a w Tarnowie 4 placówki wsparcia dziennego.

Mapa 15: Placówki wsparcia dziennego dofinansowane z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego 2014-2020

Mapa Małopolski przedstawia placówki wsparcia dziennego dofinansowane z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego 2014 - 2020. W oparciu o zawarte do końca 2020 r. umowy przewiduje się utworzenie w Małopolsce 234 nowych placówek i wsparcie 15 już funkcjonujących. Najwięcej tego rodzaju placówek powstało lub powstanie w powiecie gorlickim i wadowickim oraz w Krakowie. Na terenie powiatu tatrzańskiego nie powstaną tego rodzaju placówki dofinansowane z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego 2014-2020.

Wykres 20: Typy rodzin zastępczych w Małopolsce na koniec 2020 r.

Wykres kołowy przedstawia 3 typy rodzin zastępczych w Małopolsce. Na koniec 2020 roku było 1 199 rodzin zastępczych spokrewnionych (61% wszystkich rodzin zastępczych), 575 rodzin zastępczych niezawodowych (29,3%) i 191 rodzin zastępczych zawodowych (9,7%).

Wykres 22: Powody umieszczenia dzieci w rodzinach zastępczych w Małopolsce w 2020 r.

Wykres kołowy przedstawia powody umieszczania dzieci w rodzinach zastępczych w Małopolsce w 2020 roku. Na wykresie wskazano wartość procentową dotyczącą każdego z powodów. Dane kształtują się następująco: uzależnienie rodziców 34,6% (1 913 dzieci), bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych 31,1% (1 718 dzieci), pólsieroctwo 8,5% (471 dzieci), inne 7,3% (405 dzieci), sieroctwo 6,2% (344 dzieci), długotrwała lub ciężka choroba co najmniej jednego z rodziców 5,9% (327 dzieci), niepełnosprawność co najmniej jednego z rodziców 2,8% (154), przemocy w rodzinie 2,1% (116 dzieci), pobyt za granicą co najmniej jednego z rodziców (praca zarobkowa) 1,4% (77 dzieci), małoletnie matki 0,5% (30 dzieci), dzieci cudzoziemców 0,04% (2 dzieci), bezrobocie 0,04% (2 dzieci).

Mapa 16: Placówki opiekuńczo - wychowawcze w Małopolsce w 2020 r.

Mapa Małopolski przedstawia placówki opiekuńczo-wychowawcze w ujęciu powiatowym, w tym placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego. W Małopolsce w 2020 roku

funkcjonowało 87 placówek opiekuńczo-wychowawczych, w tym 24 rodzinne. Na mapie powiaty zaprezentowane zostały w 5 przedziałach:

- brak placówek opiekuńczo – wychowawczych w powiatach: limanowskim i proszowickim;
- od 1 do 2 placówek funkcjonowało w powiatach: bocheńskim (1), brzeskim (1), dąbrowskim (1), olkuskim (1), suskim (1), wadowickim (1), miechowskim (2), myślenickim (2), nowosądeckim (2), tarnowskim (2), tatrzańskim (2), wielickim (2);
- od 3 do 4 placówek działało w powiatach: chrzanowskim (3), gorlickim (3), krakowskim (4), nowotarskim (4) i w Tarnowie (4);
- od 6 do 8 placówek było w Nowym Sączu (6) oraz w powiecie oświęcimskim (8).
- 38 placówek działało w Krakowie.

Rodzinne placówki opiekuńczo-wychowawcze działały w 2020 roku w Krakowie i Nowym Sączu oraz w powiatach: chrzanowskim, krakowskim, myślenickim, nowotarskim, oświęcimskim, suskim i tatrzańskim.

Wykres 23: Kierunki opuszczania pieczy zastępczej w Małopolsce przez usamodzielnianych wychowanków w 2020 r.

Wykres kolumnowy przedstawia kierunki opuszczania pieczy zastępczej (powrót do rodziny naturalnej, założenie własnego gospodarstwa domowego i inne działania) przez usamodzielnianych wychowanków w Małopolsce w 2020 roku. Na wykresie przedstawiono rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze:

- rodziny zastępcze: 13 osób powróciło do rodziny naturalnej, 150 osób założyło własne gospodarstwo domowe, 28 osób podjęło inne działania;
- rodzinne domy dziecka: 9 osób założyło własne gospodarstwo domowe, 1 osoba podjęła inne działanie;
- placówki opiekuńczo-wychowawcze: 58 osób powróciło do rodziny naturalnej, 35 osób założyło własne gospodarstwo domowe, 64 osoby podjęło inne działanie.

Mapa 17: Warsztaty terapii zajęciowej w Małopolsce w 2020 r.

Mapa Małopolski przedstawia warsztaty terapii zajęciowej działające w 2020 r. w ujęciu powiatowym. Mapa przedstawia liczbę warsztatów terapii zajęciowej w powiatach w podziale na 4 kategorie:

- po 1 warsztacie terapii zajęciowej funkcjonowało w powiatach: limanowskim, myślenickim, oświęcimski, proszowickim i tatrzańskim;
- od 2 do 3 warsztatów terapii zajęciowej funkcjonowało w powiatach: bocheńskim (2), brzeskim (2), dąbrowskim (2), nowotarskim (2), wielickim (2), chrzanowskim (3), miechowskim (3), olkuskim (3), suskim (3), tarnowskim (3), wadowickim (3) oraz w Nowym Sączu (2) i Tarnowie (3);
- od 5 do 6 warsztatów terapii zajęciowej funkcjonowało w powiatach: krakowskim (5), gorlickim (6) i nowosądeckim (6);
- 14 warsztatów terapii zajęciowej funkcjonowało w Krakowie.

Ogółem w Małopolsce funkcjonowało 69 warsztatów terapii zajęciowej.

Mapa 19: Zakłady pracy chronionej w Małopolsce w 2021 r.

Mapa Małopolski obrazuje zakłady pracy chronionej w ujęciu gminnym. Na początku 2021 roku działało w Małopolsce łącznie 41 zakładów pracy chronionej w następujących gminach: Chrzanów (1) i Trzebinia (1) w powiecie chrzanowskim; wiejskiej Grybów (1) w powiecie nowosądeckim; Klucze (1) i Olkusz (2) w powiecie olkuskim; Koszyce (1) w powiecie proszowickim; Oświęcim (1) w powiecie oświęcimskim; Siepraw (1) w powiecie myślenickim; Skawina (2) w powiecie krakowskim; Tarnów (2) w powiecie tarnowskim oraz w miastach na prawach powiatu: Tarnów (5) i Kraków (23).

Mapa 20: Środowiskowe domy samopomocy w Małopolsce w 2020 r.

Mapa Małopolski prezentuje środowiskowe domy samopomocy funkcjonujące w 2020 roku w ujęciu powiatowym. Mapa przedstawia liczbę środowiskowych domów samopomocy w powiatach w podziale na 4 kategorie:

- brak środowiskowego domu samopomocy w powiecie tatrzańskim;
- od 1 do 2 środowiskowych domów samopomocy w powiatach: brzeskim (1), suskim (1), chrzanowskim (2), dąbrowskim (2), limanowski (2), wadowickim (2) oraz miastach: Tarnów (2) i Nowy Sącz (1);
- od 3 do 5 środowiskowych domów samopomocy w powiatach: gorlickim (3), olkuskim (3), oświęcimskim (3), bocheńskim (4), miechowskim (4), myślenickim (4), nowosądeckim (4), proszowickim (4) i nowotarskim (5);

- od 6 do 13 środowiskowych domów samopomocy w powiatach: wielickim (6), tarnowskim (7), krakowskim (8) oraz w Krakowie (13).

Ogółem w 2020 roku funkcjonowało w Małopolsce 81 środowiskowych domów samopomocy.

Mapa 21: Małopolska - Domy pomocy społecznej z początkiem 2021 r. i rodzinne domy pomocy na koniec 2020 r.

Mapa przedstawia domy pomocy społecznej funkcjonujące w Małopolsce oraz rodzinne domy pomocy w ujęciu powiatowych.

Z początkiem 2021 roku funkcjonowały w Małopolsce 93 domy pomocy społecznej. Na mapie powiaty zostały pogrupowane w 4 przedziały ze względu na liczbę domów pomocy społecznej:

- od 1 do 2 domów pomocy społecznej funkcjonowało w powiatach: bocheńskim (1), chrzanowskim (1), olkuskim (1), dąbrowskim (2), proszowickim (2), tatrzańskim (2);
- od 3 do 4 domów pomocy społecznej funkcjonowało w powiatach: brzeskim (3), myślenickim (3), nowotarskim (3), oświęcimskim (3), suskim (3), gorlickim (4) oraz w miastach Nowy Sącz (3) i Tarnów (4);
- od 5 do 8 domów pomocy społecznej działało w funkcjonowało: limanowskim (5), miechowskim (5), nowosądeckim (5), wadowickim (5), wielickim (5), tarnowskim (8);
- od 10 do 15 domów pomocy społecznej funkcjonowało w powiecie krakowskim (10) oraz mieście Kraków (15).

2 rodzinne domy pomocy społecznej w 2020 r. działały w gminie Lisia Góra w powiecie tarnowskim oraz w Krakowie.

Mapa 22: Placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku w Małopolsce w 2021 r.

Mapa Małopolski przedstawia placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub w podeszłym wieku, które działały na początku 2021 roku. Łącznie funkcjonowało 54 placówki, w tym 41 w oparciu o działalność gospodarczą, a 13 – statutową. Placówki te funkcjonowały w następujących gminach: Drwinia (1) w powiecie bocheńskim; Gnojnik (3) i Szczurowa (1) w powiecie brzeskim; Alwernia (2), Chrzanów (1), Libiąż (1) i Trzebinia (1) w powiecie chrzanowskim; Sękowa (1) w powiecie gorlickim; Mogilany (1) i Świątyniki Górne (2) w powiecie krakowskim; Myślenice (5) w powiecie myślenickim;

Chełmiec (1) i Kamionka Wielka (1) w powiecie nowosądeckim; Czarny Dunajec (1), Czorsztyn (1), Krościenko nad Dunajcem (1), Raba Wyżna (1) i Szaflary (1) w powiecie nowotarskim; Bolesław (1), Bukowno (3) i Klucze (2) w powiecie olkuskim; Brzeszcze (1) w powiecie oświęcimskim; Gromnik (1), Lisia Góra (4) i Radłów (1) w powiecie tarnowskim; Zakopane (1) w powiecie tatrzańskim; Brzeźnica (1) i Wadowice (1) w powiecie wadowickim; Niepołomice (2) i Wieliczka (2) w powiecie wielickim; a także w gminach miejskich Mszana Dolna (1) i Limanowa miasto (1) w powiecie limanowskim oraz w miastach na prawach powiatu: Tarnów (1) i Kraków (5). Placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekłe chorym lub w podeszłym wieku nie działały we wszystkich gminach powiatów: dąbrowskim, miechowskim, proszowickim, suskim.

Mapa 23: Dzielne domy pomocy w Małopolsce w 2020 r.

Mapa Małopolski przedstawia dzielne domy pomocy działające w 2020 roku w ujęciu gminnym. Łącznie w Małopolsce w 2020 roku działało 40 dziennych domów pomocy następujących gminach: Drwinia (1) w powiecie bocheńskim; Brzesko (1) w powiecie brzeskim; Libiąż (1) w powiecie chrzanowskim; Dąbrowa Tarnowska (1) w powiecie dąbrowskim; Biecz (2) i Ropa (1) w powiecie gorlickim; Kocmyrzów-Luborzyca (1) i Skawina (3) w powiecie krakowskim; Dobra (1) i Limanowa (1) w powiecie limanowskim; Miechów (1) i Raławice (1) w powiecie miechowskim; Myślenice (1) w powiecie myślenickim; Korzenna (1) i Stary Sącz (1) w powiecie nowosądeckim; Krościenko nad Dunajcem (1) w powiecie nowotarskim; Bolesław (1), Klucze (1) i Wolbrom (2) powiecie olkuskim; Brzeszcze (1), Chełmek (1) i miejska Oświęcim (1) w powiecie oświęcimskim; Koszyce (1), Pałecznicza (1) i Proszowice (1) w powiecie proszowickim; Maków Podhalański (1) i Zawoja (1) w powiecie suskim; Tarnów (1) w powiecie tarnowskim; Brzeźnica (1) i Wieprz (1) w powiecie wadowickim; Niepołomice (1) i Wieliczka (1) w powiecie wielickim oraz w 3 miastach na prawach powiatu: Kraków (1), Nowy Sącz (1) i Tarnów (1), a także w powiecie bocheńskim (1). Natomiast w powiecie tatrzańskim nie funkcjonował żaden dzienny dom pomocy.

Mapa 24: Placówki zapewniające dzienną opiekę i aktywizację osób starszych dofinansowane z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020

Mapa Małopolski przedstawia placówki zapewniające dzienną opiekę i aktywizację osób starszych dofinansowane z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa

Małopolskiego 2014 - 2020. W oparciu o zawarte do końca 2020 r. umowy szacuje się powstanie 60 nowych i wsparcie 8 już funkcjonujących placówek zapewniających dzienną opiekę i aktywizację starszych osób. Najwięcej tego rodzaju placówek powstało lub powstanie w powiecie gorlickim i Krakowie. Na terenie powiatu dąbrowskiego i miechowskiego nie powstaną tego rodzaju placówki dofinansowane z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego 2014-2020.

Mapa 25: Kluby samopomocy Senior+ w Małopolsce w 2020 r.

Mapa Małopolski przedstawia Kluby Samopomocy Senior+ działające w 2020 roku. 56 klubów Senior+ działało w 50 gminach województwa, najwięcej w powiatach: krakowskim i tarnowskim (po 9). Klub Senior + nie działały w powiecie suskim i wielickim oraz w Tarnowie.

Mapa 26: Centra wsparcia opiekunów nieformalnych/ faktycznych osób niesamodzielnych dofinansowane z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020

Mapa Małopolski przedstawia centra wsparcia opiekunów nieformalnych/ faktycznych osób niesamodzielnych finansowane w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego 2014 - 2020. W oparciu o zawarte do końca 2020 r. umowy szacuje się dofinansowanie 5 już funkcjonujących (w Krakowie – 4 i Tarnowie – 1) oraz powstanie 21 centrów w następujących gminach: miejskiej Bochnia (1) w powiecie bocheńskim; Ujście Gorlickie (2) w powiecie gorlickim; Skawina (1) w powiecie krakowskim; Limanowa (1) i Laskowa (1) w powiecie limanowskim; Myślenice (1) i Wiśniowa (1) myślenickim; Zakliczyn (1) w powiecie tarnowskim, Biskupice (1) i Niepołomice (1) w powiecie wielickim oraz miastach na prawach powiatu: Kraków (6), Nowy Sącz (3) i Tarnów (1).

Mapa 27: Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania w Małopolsce w 2020 r.

Mapa Małopolski prezentuje liczbę osób korzystających z usług opiekuńczych i specjalistycznych usług dla osób z zaburzeniami psychicznymi w 2020 roku w ujęciu gminnym. Usługami opiekuńczymi objęto w 2020 r. w Małopolsce łącznie 7 607 osób, w tym specjalistycznymi usługami opiekuńczymi – 298 osób. Z kolei w Polsce usługami opiekuńczymi objęto łącznie 113 059 osób, w tym specjalistycznymi usługami opiekuńczymi – 5 938 osób.

W zakresie oferowanych usług opiekuńczych na mapie Małopolski gminy zostały pogrupowane w 5 przedziałów:

- brak usług opiekuńczych w gminach: Jerzmanowice-Przebinia (powiat krakowski); Osiek (powiat oświęcimski); Raclawice (powiat miechowski); Uście Gorlickie (powiat gorlicki); Zawoja (powiat suski);
- do 10 usług opiekuńczych w gminach: Drwinia, Lipnica Murowana, Trzciana, Żegocina (powiat bocheński); Czchów, Iwkowa i Szczurowa (powiat brzeski); Bolesław, Gręboszów, Mędrzechów i Olesno (powiat dąbrowski); Moszczenica i Ropa (powiat gorlicki); Czernichów, Igołomia-Wawrzeńczyce, Iwanowice, Skąta, Sułoszowa i Świątyniki Górne (powiat krakowski); Jodłownik, Kamienica, Laskowa, Limanowa, Mszana Dolna, Niedźwiedź, Słopnice i Tymbark (powiat limanowski); Gołcza, Kozłów, Książ Wielki i Słaboszów (powiat miechowski); Siepraw (powiat myślenicki); Łabowa, Łososina Dolna, Nawojowa, Podegrodzie i Rytro (powiat nowosądecki); Czarny Dunajec, Czorsztyn, Jabłonka, Lipnica Wielka, Łapsze Niżne, Nowy Targ, Ochotnica Dolna, Spytkowice i Szaflary (powiat nowotarski); Trzyciąż (powiat olkuski); wiejska Oświęcim, Polanka Wielka i Przeciszów (powiat oświęcimski); Koniusza, Koszyce, Nowe Brzesko, Pałecznicza i Radziemice (powiat proszowicki); Budzów, Bystra-Sidzina, wiejska i miejska Jordanów, Maków Podhalański, Sucha Beskidzka i Zembrzyce (powiat suski); Ciężkowice, Lisia Góra, Pleśna, Skrzyszów, Wierzchosławice i Wietrzychowice (powiat tarnowski); Biały Dunajec, Bukowina Tatrzańska, Kościelisko i Poronin (powiat tatrzański); Brzeźnica, Lanckorona i Mucharz (powiat wadowicki); Biskupice i Gdów (powiat wielicki);
- od 11 do 50 usług opiekuńczych w gminach: Bochnia, Łapanów, Nowy Wiśnicz, Rzezawa (powiat bocheński); Borzęcin, Dębno i Gnojnik (powiat brzeski); Alwernia i Babice (powiat chrzanowski); Dąbrowa Tarnowska, Radgoszcz i Szczucin (powiat dąbrowski); Bobowa, wiejska i miejska Gorlice, Lipinki, Łużna i Sękowa (powiat gorlicki); Kocmyrzów-Luborzyca, Krzeszowice, Liszki, Michałowice, Mogilany, Słomniki, Wielka Wieś, Zabierzów i Zielonki (powiat krakowski); Dobra, Łukowica i miejska Mszana Dolna (powiat limanowski); Charsznica (powiat miechowski); Dobczyce, Lubień, Pcim, Raciechowice, Sułkowice, Tokarnia i Wiśniowa (powiat myślenicki); Chełmiec, Gródek nad Dunajcem, wiejska i miejska Grybów, Kamionka Wielka, Korzenna, Łącko, Muszyna i Piwniczna-Zdrój (powiat nowosądecki); Krościenko nad Dunajcem, Raba Wyżna, Rabka Zdrój i Szczawnica (powiat nowotarski); Bolesław i Bukowno (powiat olkuski); Brzeszcze, Chełmek i Zator (powiat

oświęcimski); Proszowice (powiat proszowicki); Stryszawa (powiat suski), Gromnik, Radłów, Ryglice, Rzepiennik Strzyżewski, Szerzyny, Tarnów, Tuchów, Wojnicz, Zakliczyn i Żabno (powiat tarnowski); Kalwaria Zebrzydowska, Spytkowice, Stryszów, Tomice i Wieprz (powiat wadowicki); Kłaj (powiat wielicki);

- od 51 do 100 usług opiekuńczych w gminach: Brzesko (powiat brzeski); Biecz (powiat gorlicki); Skawina (powiat krakowski); Limanowa (powiat limanowski); Miechów (powiat miechowski); Myślenice (powiat myślenicki); Krynica Zdrój i Stary Sącz (powiat nowosądecki); miejska Nowy Targ (powiat nowotarski); Klucze, Olkusz i Wolbrom (powiat olkuski); Kęty (powiat oświęcimski); Wadowice (powiat wadowicki); Niepołomice (powiat wielicki);
- powyżej 100 usług opiekuńczych w gminach: miejskiej Bochnia (powiat bocheński), Chrzanów, Libiąż, Trzebinia (powiat chrzanowski); miejskiej Oświęcim (powiat oświęcimski); Zakopane (powiat tatrzański); Andrychów (powiat wadowicki); Wieliczka (powiat wielicki) oraz w miastach na prawach powiatu: Kraków, Nowy Sącz i Tarnów.

Specjalistycznymi usługami opiekuńczymi dla osób z zaburzeniami psychicznymi w 2020 r. w Małopolsce objęto 873 osoby. Natomiast w Polsce – 14 567 osób. Tego rodzaju wsparcie przyznawano w małopolskich gminach dla różnej liczby osób – od 1 do 363 (w Krakowie), najczęściej było to od 1 do 3 osób. Natomiast usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi nie oferowano mieszkańcom wszystkich gmin w powiatach: brzeskim i proszowickim.

Mapa 28: Centra i kluby integracji społecznej w Małopolsce w 2020 r.

Mapa Małopolski prezentuje centra integracji społecznej i kluby integracji społecznej działające w 2020 roku:

- łącznie funkcjonowało 13 centrów integracji społecznej w następujących powiatach: chrzanowskim (1), gorlickim (1), nowosądeckim (1), olkuskim (2), oświęcimskim (1), wadowickim (1) i miastach: Kraków (2), Nowy Sącz (1) i Tarnów (3);
- łącznie funkcjonowały 33 kluby integracji społecznej w następujących powiatach: bocheńskim (2), chrzanowskim (3), gorlickim (1), krakowskim (4), limanowskim (1), miechowskim (3), myślenickim (1), nowosądeckim (1), olkuskim (3), oświęcimskim (2), proszowickim (2), suskim (2), wadowickim (2), a także miastach: Kraków (2), Nowy Sącz (3) i Tarnów (1);

- na terenie powiatów: brzeskiego, dąbrowskiego, nowotarskiego, tarnowskiego, tatrzańskiego, wielickiego nie funkcjonowało ani centrum integracji społecznej ani klub integracji społecznej.

Wykres 24: Wydatki gmin na wybrane świadczenia pomocy społecznej w 2020 r. w Małopolsce

Wykres kolumnowy przedstawia wydatki małopolskich gmin na wybrane świadczenia pomocy społecznej w 2020 roku:

- odpłatność gmin za pobyt w domach pomocy społecznej: 207 460 020 zł,
- zasiłki celowe i w naturze: 73 725 748 zł,
- zasiłki stałe: 70 897 386 zł,
- usługi opiekuńcze: 47 074 905 zł,
- zasiłki okresowe: 44 396 492 zł,
- posiłek: 19 028 224 zł,
- schronienie: 8 043 273 zł,
- zasiłki celowe na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego: 1 362 955 zł.

Wykres 25: Wydatki gmin na wybrane świadczenia pomocy społecznej w Małopolsce w latach 2012 – 2020 r.

Wykres liniowy przedstawia wydatki małopolskich gmin na wybrane świadczenia pomocy społecznej w latach 2012-2020. Na wykresie wskazano wartości liczbowe dla roku 2012 i 2020:

- odpłatność gminy za pobyt mieszkańca w domu pomocy społecznej: w 2012 roku – 58 966 684 zł, w 2020 roku – 207 460 020 zł;
- zasiłki celowe i w naturze: w 2012 roku – 47 921 525 zł, w 2020 roku – 73 725 748 zł;
- zasiłki stałe: w 2012 roku – 46 978 059 zł, w 2020 roku – 70 897 386 zł;
- usługi opiekuńcze: w 2012 roku – 20 083 225 zł, w 2020 roku – 47 074 905 zł;
- zasiłki okresowe: w 2012 roku – 32 515 767 zł, w 2020 roku – 44 396 492 zł;
- posiłek: w 2012 roku – 35 136 401 zł, w 2020 roku – 19 028 224 zł;
- schronienie: w 2012 roku – 3 018 538 zł, w 2020 roku – 8 043 273 zł;
- zasiłki celowe na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego: w 2012 roku – 1 172 628 zł, w 2020 roku – 1 362 955 zł.

SPIS MAP:

MAPA 1: UDZIAŁ KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY SPOŁECZNEJ W LUDNOŚCI W MAŁOPOLSKI W 2012 I 2020 R...	21
MAPA 2: ODSETEK KLIENTÓW POMOCY SPOŁECZNEJ, STOPA BEZROBOCIA I BEZROBOCIE RODZINNE W MAŁOPOLSKICH POWIATACH W 2020 R.....	24
MAPA 3: INTERWENCJE RPO WM 2014-2020 W DOSTĘP MAŁOPOLAN DO USŁUG SPOŁECZNYCH	27
MAPA 4: WYBRANE ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ ORAZ JEJ OTOCZENIA W MAŁOPOLSCE W 2012 I 2020 R. – SEKTOR PUBLICZNY.....	29
MAPA 5: STOPA BEZROBOCIA W MAŁOPOLSCE W GRUDNIU 2020 R. W POWIATACH (MAPA LEWA) ORAZ ZMIANA LICZBY BEZROBOTNYCH POMIĘDZY GRUDNIEM 2019 R. A GRUDNIEM 2020 R. (MAPA PRAWA)	72
MAPA 6: UDZIAŁ OSÓB BEZROBOTNYCH, KTÓRYCH DOTYCZY ZJAWISKO „BEZROBOCIA RODZINNEGO” W OGÓLNEJ LICZBIE ZAREJESTROWANYCH BEZROBOTNYCH WG POWIATÓW – STAN NA 31 XII 2020 R.	75
MAPA 7: UDZIAŁ KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY SPOŁECZNEJ W LUDNOŚCI W MAŁOPOLSKI W 2020 R.	80
MAPA 8: LICZBA KONTRAKTÓW SOCJALNYCH W MAŁOPOLSCE W 2020 R.....	85
MAPA 9: UDZIAŁ KLIENTÓW, KTÓRYM PRZYZNANO ŚWIADCZENIA PIENIĘŻNE W OGÓLNEJ LICZBIE ŚWIADCZENIOBIORCÓW POMOCY SPOŁECZNEJ W MAŁOPOLSCE W 2020 R.	86
MAPA 10: UDZIAŁ KLIENTÓW, KTÓRYM PRZYZNANO ŚWIADCZENIA NIEPIENIĘŻNE W OGÓLNEJ LICZBIE ŚWIADCZENIOBIORCÓW POMOCY SPOŁECZNEJ W MAŁOPOLSCE W 2020 R.	86
MAPA 11: DOSTĘP MAŁOPOLAN DO OŚRODKÓW INTERWENCJI KRYZYSOWEJ Z UWZGLĘDNIENIEM REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO NA LATA 2014-2020 R.	95
MAPA 12: PLACÓWKI SPECJALISTYCZNEGO PORADNICTWA W MAŁOPOLSCE W 2020 R.....	96
MAPA 13: MIESZKANIA CHRONIONE W MAŁOPOLSCE W 2020 R.	98
MAPA 14: PLACÓWKI WSPARCIA DZIENNEGO W MAŁOPOLSCE W 2020 R.	100
MAPA 15: PLACÓWKI WSPARCIA DZIENNEGO DOFINANSOWANE Z REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO 2014-2020.....	101
MAPA 16: PLACÓWKI OPIEKUŃCZO - WYCHOWAWCZE W MAŁOPOLSCE W 2020 R.....	107
MAPA 17: WARSZTATY TERAPII ZAJĘCIOWEJ W MAŁOPOLSCE W 2020 R.	109
MAPA 18: ZAKŁADY AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ W MAŁOPOLSCE W 2020 R.	110
MAPA 19: ZAKŁADY PRACY CHRONIONEJ W MAŁOPOLSCE W 2021 R.	111

MAPA 20: ŚRODOWISKOWE DOMY SAMOPOMOCY W MAŁOPOLSCE W 2020 R.	112
MAPA 21: MAŁOPOLSKA - DOMY POMOCY SPOŁECZNEJ Z POCZĄTKIEM 2021 R. I RODZINNE DOMY POMOCY NA KONIEC 2020 R.....	113
MAPA 22: PLACÓWKI ZAPEWNIĄCE CAŁODOBOWĄ OPIEKĘ OSOBOM NIEPEŁNOSPRAWNYM, PRZEWLEKLE CHORYM LUB OSOBOM W PODESZŁYM WIEKU W MAŁOPOLSCE W 2021 R.	114
MAPA 23: DZIENNE DOMY POMOCY W MAŁOPOLSCE W 2020 R.....	116
MAPA 24: PLACÓWKI ZAPEWNIĄCE DZIENNĄ OPIEKĘ I AKTYWIZACJĘ OSÓB STARSZYCH DOFINANSOWANE Z REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO NA LATA 2014- 2020.....	117
MAPA 25: KLUBY SAMOPOMOCY SENIOR+ W MAŁOPOLSCE W 2020 R.....	118
MAPA 26: CENTRA WSPARCIA OPIEKUNÓW NIEFORMALNYCH/ FAKTYCZNYCH OSÓB NIESAMODZIELNYCH DOFINANSOWANE Z REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO NA LATA 2014-2020	119
MAPA 27: LICZBA OSÓB KORZYSTAJĄCYCH Z USŁUG OPIEKUŃCZYCH W MIEJSCU ZAMIESZKANIA W MAŁOPOLSCE W 2020 R.	120
MAPA 28: CENTRA I KLUBY INTEGRACJI SPOŁECZNEJ W MAŁOPOLSCE W 2020 R.	123

SPIS WYKRESÓW:

WYKRES 1: SPADEK LICZBY OSÓB KORZYSTAJĄCYCH ZE ŚWIADCZEŃ POMOCY SPOŁECZNEJ W MAŁOPOLSCE W LATACH 2012-2020*	11
WYKRES 2: SPADEK UDZIAŁU KORZYSTAJĄCYCH ZE ŚWIADCZEŃ POMOCY SPOŁECZNEJ W LUDNOŚCI MAŁOPOLSKI W LATACH 2012-2020	11
WYKRES 3: DYNAMIKA ZMIAN W LATACH 2012-2020 – RODZINY KORZYSTAJĄCE Z POMOCY SPOŁECZNEJ W MAŁOPOLSCE	12
WYKRES 4: LICZBA KLIENTÓW KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY SPOŁECZNEJ Z DANEJ PRZYCZYNY W MAŁOPOLSCE W LATACH 2012-2020	14
WYKRES 5: ODSETEK MIESZKAŃCÓW POLSKI I MAŁOPOLSKI ŻYJĄCYCH PONIŻEJ MINIMUM EGZYSTENCJI W LATACH 2012-2019	15
WYKRES 6: STOPA BEZROBOCIA REJESTROWANEGO I BEZROBOCIE RODZINNE W MAŁOPOLSCE W LATACH 2012-2020	20

WYKRES 7: TERYTORIALNE ZRÓŻNICOWANIE REGIONU (WYBRANE WSKAŹNIKI).....	22
WYKRES 8: TERYTORIALNE ZRÓŻNICOWANIE REGIONU - WYBRANE WSKAŹNIKI C. D.	23
WYKRES 9: ZMIANY W ZASOBACH POMOCY SPOŁECZNEJ I JEJ OTOCZENIA W MAŁOPOLSCE W LATACH 2012-2020 – SEKTOR PUBLICZNY	26
WYKRES 10: STRUKTURA MIESZKAŃCÓW MAŁOPOLSKI W WIEKU 60+ WG GRUP WIEKU W 2020 R.....	61
WYKRES 11: POTENCJAŁ PIELEGNACYJNY (LICZBA KOBIET W WIEKU 45-64 LAT DO LICZBY OSÓB W WIEKU 80+) W MAŁOPOLSCE W LATACH 2015 - 2020 ORAZ PROGNOZA NA ROK 2035	64
WYKRES 12: UDZIAŁ POSZCZEGÓLNYCH KATEGORII WIEKOWYCH (ROZNIKÓW) DZIECI W RODZINACH 3+ W MAŁOPOLSCE, NSP 2011	67
WYKRES 13: ODSETEK MIESZKAŃCÓW MAŁOPOLSKI ŻYJĄCYCH PONIŻEJ MINIMUM EGZYSTENCJI, RELATYWNEJ GRANICY UBÓSTWA ORAZ USTAWOWEJ GRANICY UBÓSTWA W LATACH 2012-2019	70
WYKRES 14: LICZBA OSÓB BEZROBOTNYCH W MAŁOPOLSCE W LATACH 2010-2020 W TYS., STAN NA KONIEC GRUDNIA	71
WYKRES 15: STRUKTURA WIEKU OSÓB BEZROBOTNYCH, KTÓRYCH DOTYCZYŁO ZJAWISKO „BEZROBOCIA RODZINNEGO” W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM WG – STAN NA 31 XII 2020 R.....	78
WYKRES 16: UDZIAŁ KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY SPOŁECZNEJ W LUDNOŚCI MAŁOPOLSKI W LATACH 2012 – 2020	79
WYKRES 17: TYPY RODZIN OBJĘTYCH POMOCĄ SPOŁECZNĄ W MAŁOPOLSCE W LATACH 2012 – 2020	81
WYKRES 18: GŁÓWNE PRZYCZYNY KORZYSTANIA Z POMOCY SPOŁECZNEJ W MAŁOPOLSCE W 2020 R.....	83
WYKRES 19: GŁÓWNE PRZYCZYNY KORZYSTANIA Z POMOCY SPOŁECZNEJ W MAŁOPOLSCE W LATACH 2012-2020	83
WYKRES 20: TYPY RODZIN ZASTĘPCZYCH W MAŁOPOLSCE NA KONIEC 2020 R.....	104
WYKRES 21: WIEK DZIECI PRZEBYWAJĄCYCH W MAŁOPOLSKICH RODZINACH ZASTĘPCZYCH NA KONIEC 2020 R. .... BŁĄD! NIE ZDEFINIOWANO ZAKŁADKI.	
WYKRES 22: POWODY UMIESZCZENIA DZIECI W RODZINACH ZASTĘPCZYCH W MAŁOPOLSCE W 2020 R.	106
WYKRES 23: KIERUNKI OPUSZCZANIA PIECZY ZASTĘPCZEJ W MAŁOPOLSCE PRZEZ USAMODZIELNIANYCH WYCHOWANKÓW W 2020 R.....	108
WYKRES 24: WYDATKI GMIN NA WYBRANE ŚWIADCZENIA POMOCY SPOŁECZNEJ W 2020 R. W MAŁOPOLSCE	128
WYKRES 25: WYDATKI GMIN NA WYBRANE ŚWIADCZENIA POMOCY SPOŁECZNEJ W MAŁOPOLSCE W LATACH 2012 – 2020 R.	130

SPIS TABEL:

TABELA 1: LUDNOŚĆ W WIEKU 60 LAT I WIĘCEJ W POWIATACH WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO W 2020 R.. 62

TABELA 2: WSKAŹNIK PODWÓJNEGO STARZENIA W POWIATACH WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO W 2020 R. 63

TABELA 3: WSKAŹNIK ZATRUDNIENIA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W WIEKU 16-64 LATA W LATACH

2007-2020 68

ERRATA DO RAPORTU „OCENA ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO ZA ROK 2020”

STRONA 131-132

BYŁO:

całkowity koszt funkcjonowania 31¹⁵⁷ dziennych domów pomocy społecznej (dla których w sprawozdaniu OZPS została wykazana informacja o kosztach funkcjonowania) wyniósł w 2020 r. prawie 72 mln zł. Jedna tego typu placówka kosztowała rocznie średnio ponad 2,3 mln zł, a średni roczny koszt utrzymania jednego miejsca wyniósł prawie 50,4 tys. zł; miesięcznie – 4 200 zł;

JEST:

całkowity koszt funkcjonowania 31¹⁵⁸ dziennych domów pomocy społecznej (dla których w sprawozdaniu OZPS została wykazana informacja o kosztach funkcjonowania) wyniósł w 2020 r. ponad 19,8 mln zł. Jedna tego typu placówka kosztowała rocznie średnio ponad 638,7 tys. zł, a średni roczny koszt utrzymania jednego miejsca wyniósł prawie 13,9 tys. zł; miesięcznie – 1 156 zł;

---

¹⁵⁷ Bez dziennego domu pomocy w Tarnowie funkcjonującego jako jeden z działów domu pomocy społecznej.

¹⁵⁸ Bez dziennego domu pomocy w Tarnowie funkcjonującego jako jeden z działów domu pomocy społecznej.